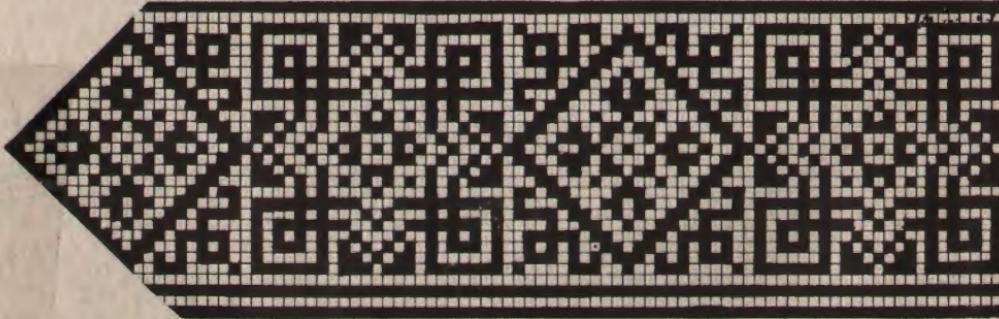
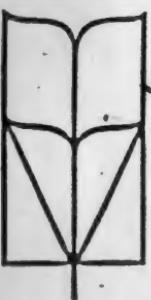

Богдан Остап'юк

Відпомін
Минулого

ST. VLADIMIR
UKRAINIAN
INSTITUTE
LIBRARY Toronto

Подарував
Е. Стецьків

Богдан Остап'юк

ВІДГОМИН МИНУЛОГО

Історичні нариси, визначні постаті: письменники мистці, науковці. Відзначення національних, наукових ювілеїв та важливих подій з недавно- минуого, спогади.

Одразу
Ганс Гейнріх
Гольбах
Маямі

1987

Корал Спрін

Bohdan Ostapiuk

ECHOS OF THE PAST

**Historical Essays, Outstanding Personalities: Writers,
Artists, Lecturers. Commemoration of national, cultural
and other important events in recent memory.**

Miami

1987

Coral Springs

Передмова

Ця збірка праць Богдана Остап'юка, якого читачі знають як автора цінних дописів у нашій пресі, вміщає понад 30 статей.

Перша стаття присвячена його незабутній доні Надії, мисткині, що загинула трагічно, не маючи змоги виявити вловні свого маліарського таланту і мрії відвідати рідну садибу своїх батьків в Тернополі, де вона народилася.

Автор розділив свої праці на чотири частини: перша це історичні нариси про поселення українців на Флориді - країни відпочинку дозвілля і майбутності. Друга частина дає сильні ветки визначних письменників: Богдана Лепкого, Сидора Воробкевича, Романа Завадовича. Коротко згадав про славних науковців, уродженців Тернопільщини: Евгена Олесницького, Івана Пухлоя, Івана Горбачевського та уродженця Лешківщиною Володимира Кубійовича. Тут знайде читач також статті про мистців - осифа Стадника, Василя Аврамчука, діригентів Олександра Кошиця, Дмитра Котка, відомого редактора, видавця Степана Росьохи і лікаря-письменника Михайла Качалуби.

Третя частина вміщає ювілейні статті про діяльність тасяги наших національних, наукових організацій та важливих подій у недавно-минулому. Закінчення тієї частини присвячує автор своїм покійним приятелям: Володимирові Ячмінському, Василеві Пакулякові.

У четвертій частині поміщені спогади з молодечих років та сміграційних переживань. До цінних статей належать: "Стрілецьке весілля" на якому були присутні такі історичні постаті: отаман УСС-ів Гриць Косак, четар Цяпка-Скоропад, хорунжі І. Бабуняк, Денис Снилик. Тут знайде читач спогад автора про юнацькі дозвідля в Бережанщині над золотою Ліпою. Це добра думка видавати давні статті та спогади, щоб були готові для майбутнього дослідника.

Тому два роки вийшла книжка Богдана Остап'юка "Давній Тернопіль", в якій автор накреслив історію рідного міста і культурного життя громадянства. Цього року, не зважаючи на важкі проблеми зору, він зібрав і приготував до друку нову книжку "Відгомін минулого" - історію поселення українських емігрантів у південній Флориді, де автор був піонером творення українських установ і активним діячем.

Треба сподіватися, що читачі на Флориді подякують йому за його піонерську працю та дописи про їхню активну діяльність, коли відзначатимуть його 80-річчя наприкінці цього року. Гарний приклад дало Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка, відзначуючи його членом-кореспондента за його працю, журналистичну та регіональну працю.

Вітаючи Богдана Остап'юка з нагоди його ювілею, слід висловити побажання, щоб його книжка знайшла багато читачів, а його зір служив йому дальнє у праці для земляків в Україні і на поселеннях у вільному світі.

Д-р Анна Власенко-Бойцун

1959

Надія Марія Остап'юк

У пам'ять нашої незабутньої доні
Надії, Марії Остап'юк
присвячу що книжку.

Надія відійшла від нас несподівано на 25 році
весни життя 16 лютня 1969 року.

Дорогенька Надю! Ти була на більш улюбленою
нашою дитиною. Твоя ніжна, спокійна та весела
вдача з'єднала багато приятелів, які завжди Те-
бе мило згадують. Ти гарно говорила рідною мо-
вою, співала у церковному хорі, танцювала у
маямському Танцювальному Гуртку, була основопо-
ложницею молодіжної організації в Маямі "МН".
та виступала на різних національних та гро-
мадських імпresaх.

Ти гарно малювала, творила керамічні
вироби. Все це ми зберігаємо у нашему домі, во-
зважди пригадувати Тебе. Ти мріяла поїхати в Іук-
раїну до рідного Тернополя, щоб побачити бать-
ківський дім, де Ти народилася. Але, на жаль,
Ти передвчасно та несподівано відійшла від нас,
загинувши в автовій катастрофі. Твоя нагла та
несподівана смерть залишила у наших серцях без-
можний жаль і смуток. Ми ніколи не забуватимо
Тебе посісти нашого життя.

Твої батько і мати.

СОНЯШНА ФЛЬОРИДА

ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ НА ФЛЬОРИДІ,
ЗОКРЕМА В МЕТРОПОЛ.МІСТА МАЯМІ

(Історичний нарис)

Дешо з історії стейту Фльорида.

Історія Фльориди созв'язана з її відкриттям у 1513 р. славним еспанцем Понсе де Леон, який шукаючи за містичним джерелом молодості, причалив кораблем у велиcodні неділі саме до цього місця, де тепер знаходиться місто Ст. Августін. По еспанськи велиcodня неділя називається "паска фльоріда", звідтіля й походить назва стейту Фльорида. Після Понса де Леон досліджував Фльориду в 1539 р. Де Сото. В 1560 р. французькі кольоністи заложили свою оселю на півночі Фльориди, але незабаром були знищені еспанцями, які панували тут аж до 1763 р. коли Англія замінила Фльориду за Кубу. Америка купила Фльориду від Англії 1819 р., яка щойно в 1845 р. увійшла до Юнії як 27 стейт ЗСА. В часі воєн в роках 1835–1842 між білими а Семінольськими індіянами було знищено багато індіян, з яких залишилося досі лише кількасот.

Фльоридський півострів межує на півночі зі стейтом Алабама і Джорджія. Зі сходу обливає Фльориду Атлантичний океан, а з півдня і заходу — Мексиканський залив (гольф). Поверхня Фльориди виносить 58.560 кв. миль, в тому числі 4.560 кв. миль займає вода (озера і ріки). Найбільше озеро є Окечобі. 100 миль від цього озера на північ знаходиться славний заповідник Еверглейдс (2.500.000 акрів). Індіяни називають Еверглейдс рікою трави (рівер офф гресс). Південну частину Еверглейдс проголосив уряд в 1947 р. національним парком. У джунглях Еверглейдс мають свій осідок рідкісні, унікальні породи птахів, звірят (фльоридська пантера, бурий ведмідь), алігатори, крокодилі та багата рістня рослин (орхідей).

Столицею Фльориди є місто Телегесци²), положене на північно-західному побережжі, але центром життя на Фльориді є місто Маямі³), яке 28-го серпня справлятиме своє 80-річчя. До більших міст Фльориди належать ще Темпа на західному побережжі, а недалеко нього лежить мальовниче місто Сс. Петерзбург. У центральній частині Фльориди лежить місто Орляндо, оточене помаранчевими плянтациями-садами, озерами (понад 50) і 3.000-літніми кипарисами. На північно-східному березі є місто Джексонвілл, осередок світового порту і промислового центру. 40 миль на південь від Джексонвілля знаходиться найстарше місто в ЗСА Ст. Августін. В

1555 р. еспанський експедиційний відділ в силі 2600 людей вибрав собі це місто як центр своїх операційних вypadів. З цього часу залишився в Ст. Августін оборонний замок і найстарший дім у ЗСА. На східному березі Флориди лежать такі міста, як: Дайтона Біч, відоме своїми найкращими купальнями, пляжами та з міжнародньою автострадою для перегонів. Нижче цього міста є Палм Біч, яке з Маямі Біч мають найбільш люксусові ресорти та готелі, до яких приїжджають зимою багаті-мільйонери з цілого світу.

Лагідний і теплий клімат субтропічної, південної Флориди є незвичайно сприятливий для тих, що хворіють на артрит, ревматизм та різні хвороби відходової системи. "Ультрафioletні промені сонця, яких найбільше має Флорида, приносять здоров'я людині", — казав давніше д-р Е. Като, колишній директор Повітового Відділу Здоров'я Флориди є справжньою Меккою для тих, які шукають відпочинку, розваги та дозвілля. Флориду відвідує кожного року від 15-ох до 20-ох мільйонів туристів, з яких 300.000 залишаються тут і поселяються,

Про Флориду, зокрема про громадське життя в Маямі, з'явилось чимало статей, дописів, репортажів, а навіть і віршів. Варто згадати статті таких авторів, як: Л. де Маріні (псевдо) "На Флориді" — "Свобода", 18-го червня 1951 р., інж. Степан Куропась: "З мандрівок по Флориді" — "Свобода", грудень 1956 р., С. Стефаншин: "Життя Українців в Маямі на Флориді" — "Наша Мета", травень 1960 р., Богдан Остап'юк: "Флорида — країна дозвілля, відпочинку та майбутності" — "Вільне Слово", січень-квітень 1965 р., чч. 4-14, Женя Менделюк: "Летимо з Торонта на соняшну Флориду" — "Вільне Слово", травень 1965 р., Улас Самчук: "З бандурою по Маямі" — "Свобода", 1969 р., Іванна Савицька: "В тіні помаранчевих садів" — календар "Свободи" за 1957 рік, Докія Гуменна: "Зима в Маямі" (фрагменти) — "Свобода", квітень 1976 р. Про Маяму писав також статті Мирон Сурмач, який часто відвідував Маяму та інші міста Флориди.

Один з найбільших ентузіастів і пропагаторів туристики на Флориду серед українців Канади був бл. п. проф. Степан Паладійчук, який кожного року на зиму приїжджав до Маями. Він був постійним кореспондентом "Вільн. Слова", в якому поміщував статті-дописи з різних національних імпрез нашої громади. У своїх статтях він постійно заохочував наших земляків в Канаді, щоб приїжджали до Маями і користали із соняшних та морських купелів, які приносять не лише мілій відпочинок, але, що важливіше, здоров'я для хворих. Маямська громада збереже назавжди добру пам'ять про свого щирого

приятеля.')крім цього, автор цих рядків, який проживає в Маямі ³⁷ років, брав участь у громадському житті і поміщував численні дописи в нашій пресі про національні свята та діяльність місцевих товариств, зокрема у "Вільному Слові", як теж д-р Степан Росоха, що перебував у Маямі по кілька тижнів зимою й часто подавав вістки до того ж самого "Вільного Слова".

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В МЯЯМІ

1. Українсько-Американський Клуб.

Ще перед другою світовою війною почали приїжджати на Флориду, зокрема до Маями, поодинокі українські родини. Одною з перших поселилася в Маямі родина лемка Петра Басалиги вже в 1923 році. Петро Басалига народився 1 січня 1867 р. на Лемківщині, а помер у Маямі в травні 1960 р. на 93-ім році життя. Він був власником 7-ох крамниць у Маямі "Флорида 5 анд 10 сторіс Інк." Вартість цих крамниць перевищувала одного мільйона доларів. З часом постали в Маямі "департмент-сторіс" як Бурдайнс, Сіарс, Річардс та інші, з якими-годі було конкурувати. Залишилася ще одна крамниця, яку веде внук Басалиги. В Маямі проживають чотири сини Басалиги: Данило, Лев, Петро і Володимир.

У 1928 р.⁴) приїхала до Маямі Катерина Мікитка за порадою лікарів на лікування. Переконавшись у тому, що клімат Флориди допоміг її здоров'ю, вже наступного 1929 р. переселилась вона з чоловіком Теодором і п'ятьма дітьми до Маямі на постійне проживання. У 1935-1940 рр. почали прибувати старші віком наші земляки на відпочинок, а згодом поселялись у Маямі і його найближчі околиці. До цих поселенців належали такі наші родини: Копитчаки, Лисий, Максимовичі; Рії, Першини, Стеки, Івашки, Візняки, Наконечні, Ждані, Різники, Копичаки, Майки, Зебликовичі, Дмитрові, Демчини, Шпаки, Мимрики, Криховецькі, Задойки, Ендрики, Козири, Ворони, Кочкодани, Галушки, Ляховичі, Загаєвичі, М. Осадчук, Дмитро Чутро, Карабін, Ева Сташків, Ева Слободян, Вісневські, Перль Зепа, Соня Королевич-Бравн, Польо, Вальчуки, Годівські, Бугера та багато інших, прізвищ яких годі пригадати. Згодом, при кінці 40-их рр. прибули сюди перші поселенці з таборів т.зв. Переміщених (Особ: Подубинські, д-р Степан Біляк з родиною, інж. Василь Рижевський з дружиною, д-р Юрій Тершаковець з родиною, Богдан Остап'юк з родиною, Марія Сташинська з родиною, д-р Роман Климкевич з родиною, Степан і Марія Венгльовські з родиною та інші).

Світлив внук автора Данилко

Українсько-Американський Клуб в Маямі збудував в 1960 р. Іван Козира. Клуб міститься під ч. 3539 Н.В. 35 вулиця. В 1975 р. будинок значно поширено заходом Миколи Ракуша.

коли в Маямі поселилось близько стоти родин, відринуло природне бажання, питоме нашому народові, організувати громадське життя. 30 грудня 1945 р. відбулися у домі Катерини і Теодора Микетки під ч. 2621 С. В. перші основуючі Загальні Збори Українсько-Американського Клубу. Першим президентом Клубу обрано Олександра Лисого (†), секретарем Івана Ворону (який згодом пепреселився до Каліфорнії), скарбником Олександра Івашка (†). Наступного 1946 р.¹⁾ 8-го січня Українсько-Американський Клуб був офіційно визнаний, а стейтовий уряд затвердив "чартер" тієї найстаршої нашої громадської організації. У перших роках Клуб не мав своєї домівки і тому треба було відбувати різні збори, національні свята у винаймлених домах. Але завдяки жертвенності і праці невеликої громади (18 членів зложило добровільно пожертви по 100 дол., інші позичили більші суми без процента, Союз Українок пожертвував 600 доларів). Закуплено в 1954 р. дім під числом 3938 Н.В. 17 січню і жервеною, працею членів перероблено цей дім для вимог клубу. В 1955 р. в червні відбулося святочне відкриття першого дому Українсько-Американського Клубу. Від цього часу почали відбуватись у ньому всі народні свята, збори, сходини товариств, вечерниці та лекції народних танців тощо. Але в 1959 р. Клуб був зумушний продати цей дім, бо саме через це місце мала проходити нова дорога (гайвей). Очевидно, Клуб заробив при цьому, закупив нову площа і негайно приступив до будови нового дому, який закінчено в 1960 р. Він і досі приміщується під числом 3539 Н.В. 35 вулиця. У 1975 р. цей дім значно поширило (добудовано залю і гардероби).

До найбільш активних провідників Клубу і членів Виділу належали перший голова Клубу Олекса Лисий, Рожа Стек, (голова) Теодор Мимрик (голова), Іван Ендрік (голова), Іван Козира (голова), Іван Мудрейко (голова), Льонгин Годівський (короткий час голова), Михайло Осадчук (голова), Тарас Максимович (голова); Теодор Наконечний (скарбник), Катрія Годівська (довголітня секретарка), Степан Маїк, Василь Рій, Андрій Ждан, Микола Ракуш (довголітній скарбник) та надзвичайно працьовитий член Виділу.

2. Український Народний Союз, Відділ ч. 368 ім. Миколи Лисенка в Маямі.

З ініціативи організатора УНС Василя Загаєвича (†) і Степана Маїка (†) основано на початку 1950 р. 368 Відділ УНС в Маямі. Першим головою Відділу був Василь Подубинський, колишній старшина УСС-ів, а першим секретарем був Степан Маїк (Маїк був незвичайно активний не лише в Союзі, але також і в інших наших місцевих організаціях. Він мав свою оркестру, яка грава на різних імпрезах, вечеरницях, забавах). Дня 17-го травня 1963 р. помер Маїк нагло в Маямі на 69 році життя. Після його смерті обрано секретарем Василя Подубинського. Згодом 7 років був секретарем Відділу Богдан Остап'юк. Головами Відділу були Іван Козира і Степан Ковальчук. За головства С. Ковальчука секретарем Відділу був знову Василь Подубинський аж до кінця 1975 р.; коли він з уваги на свій вік передав секретарство д-рові Юрієві Цегельському. Останнім головою Відділу є п. Оля Максимович, активна діячка місцевої громади. В 1960 р. відбувся 10-літній ювілей Маямського Відділу з мистецькою програмою та бенкетом. Час до часу Відділ влаштовував забави та інші імпрези і таким чином брав активну участь в громадському житті. Дня 9-го червня 1976 р. помер нагло тут, у Маямі, на 82-му році життя Василь Подубинський, пionер союзової організації в Маямі. Його похоронено на православному цвинтарі в Бавні Бруку, Н.Дж.

3. Українська католицька церква Успення Пр. Д. Марії в Маямі

У парі з організацією громадського життя, почало тут, у Маямі, творитися і релігійне. В 1948 р. приїхав до Маямі на лікування емерит, священик о. декан Мирон Данилович. До цього часу приїжджаючи принараджено наші українські католицькі священики, які відправляли Богослужіння в римо-католицьких костьолах. У 1949 р. о. М. Данилович почав правити перші Богослужіння в нашему обряді в школільних будинках, а згодом в залі "Сівік Сентр" при 13-ій евені 63 вулиці (Н.В.). Поганий стан його здоров'я не дозволив йому створити тут постійної парохії. В 1952 р. на 74-му році свого трудолюбивого життя о. М. Данилович помер і його поховано на Фляглер Меморіял цвинтарі в Маямі. Після його смерті був тут через зиму о. Созанський, Ч.С.В.В. Першим офіційним парохом був призначений митрополитом Константином Богочевським о. Дмитро Пришляк (1952 р.). Але о. Пришляк не почувався тут добре через свою хворобу (на серці), перезимувавши, вийшов на північ, де вкоротці також помер.

Члени 368 Відділу Українського Народного Союзу
імені Миколи Лисенка в Маямі Січень 1961 рік

Церква посвячена 24 лютого 1957 року
Митрополитом Константином Богачевським.

УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА
УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

ASSUMPTION
OF BLESSED VIRGIN MARY
UKRAINIAN CATHOLIC CHURCH
Erected A.D.
1956 - 1957

ТІ, ЩО ПІДГОТОВИЛИ БУДОВУ ЦЕРКВИ В МАЯМІ

Члени Церковної Ради в Маямі, Флорида, що за їх урядування здійснюється справа будови церкви від самого початку досі. 4. XI. ц. р. розкопано площу під будову Божого храму. — Сидячі (зліва): Олександр Комарницький, Всч. о. Павло Смаль, місцевий душпастир і Михайло Копитчак. Стоячі (зліва): Анна Магала, Михайло Дмитрів, Степан Зедейко, Степанія Бедзісь, Богдан Остапюк, Марко Данилович і Анна Наконечна. (Нема на світлині: д-ра Юрія Тершаківця, Степана Маїка, Юрія Маланчина, Франціски Зиблікевич і Олександра Івашка).

Церковний хор під керівництвом Т. Максимовича

Ювілейний комітет з нагоди 30 річчя існування Тамської парохії з о. парохом Р. Семенюком

Суботня школа українознавства в Маямі
Учительки: сидять зліва Іванна Сперкач,
Ірена Трач, Людмила Венгльовська.

Почате своїми попередниками діло довершив щойно о. Павло Смаль, який прибув до Маямі осінню 1953 р. Він остаточно оформив та закріпив нашу парохію. Спершу закупив площу і дім, переробив з одної кімнати каплицю, де кожного дня і неділі відправляв Богослуження. Почав енергійно збирати гроші на будову церкви. Кількох наших ідсійних парохіян зложили по 1000 доларів і о. Смаль почав будувати церкву, яку закінчив в 1956 р. У 1957 р. її урочисто посвятив митрополит К. Богачевський. Церкву присвячено Успенню Пр. Д. Марії. Два роки пізніше о. Смаль збудував церковну галю, яку аркадами злучено з церквою. У 1958 р. о. П. Смаль був перенесений до Денвер, стейт Колорадо, де він досі є парохом. Після о. Смала парохами були о. П. Харчишин, о. Семен Мілянич (помер у 1976 р.), о. Петро Олексів, який за свою заслужену працю був відзначений нашим Блаженнішим Верховним Митрополитом, Кардиналом Сліпим крилошанською гідністю. О. Олексів, не зважаючи на свій похилій вік (84 роки), ще править Богослуження та виголошує гарні проповіді. Останнім парохом нашої церкви є о. Іннокентій Ричкун, Ч.С.В.В.

При церкві існує Сестрицтво Апостольства Молитви, яке оснував ще о. П. Смаль. В 1959 р. в квітні зорганізував мішаний хор при церкві Петро Марцінко, студент слов'янських мов та музикології на Маямському університеті. Завдяки його здібностям і наполегливій праці хор вивчив за 4 місяці цілу Службу Божу. Після того, як Марцінко закінчив студії і виїхав з Маямі, хор почав провадити Тарас Максимович. Хор бере участь у наших народніх святах, а також виїжджає кожного року до української громади Ст. Пітербургу, де співає на Богослуженні. При церкві існує також школа Українознавства, яка кожної суботи має свої лекції для наших дітей. До найбільш заслужених учителів належали Каліцінський, Неганів, Микитчук і Іванна Сперкач.

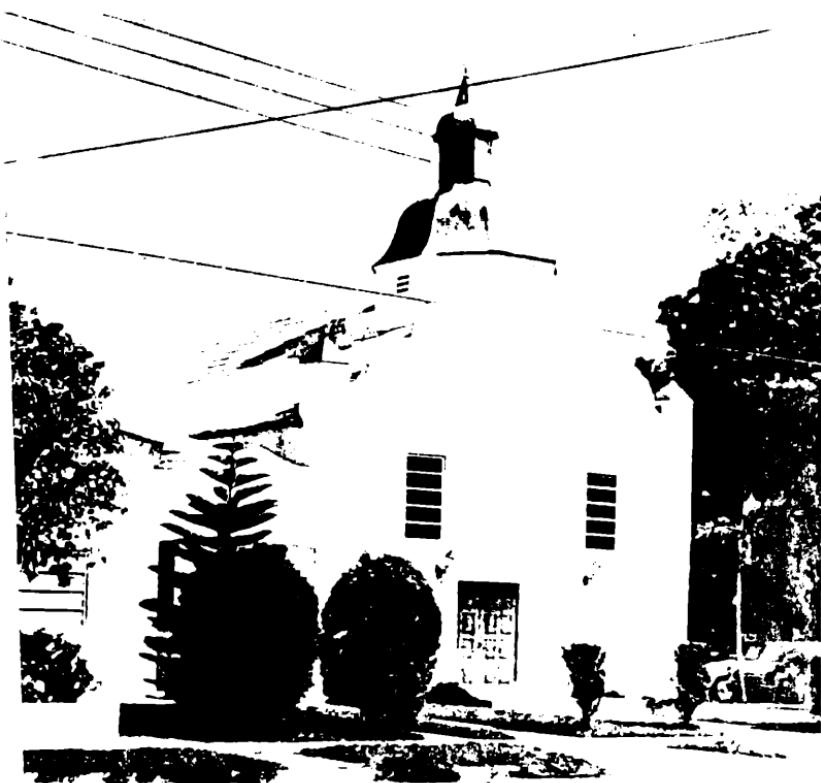
4. Українська Православна церква св. Миколи Чудотворця.

Майже в цьому самому часі, коли почала організуватись українська католицька церква, наші православні брати почали організувати і свою церкву. Ще перед 1950 роком приїжджав сюди, до Маямі, один православний священик і вряди-годи відправляв Богослуження. Але першим парохом у Маямі у 1950 р. був о. Т. Діятелович. Не зважаючи на те, що мусів тяжко працювати (недавно приїхав із таборів Переміщених Осіб), то все ж таки кожної неділі відправляв Богослуження і виголошував гарні проповіді. Очевидно, Богослуження відбувались у винаймлених домах. Після кількох років о. Діятеловича перевезено до Денвер у стейті Колорадо. По ньому був кілька років парохом о. Булавка. В той час ідейні парохіяни зібрали трохи грошей, купили площу з будинком, в якому влаштовано каплицю і приміщення для пароха. У наступних роках парохами були о. Шпаченко, о. Петруш, тепер парохом є о. Михайлук. Щойно о. ігумен Святослав Магалас збудував, хоч невелику, але гарну в українському стилі церкву, яку віддано під покров св. о. Миколи Чудотворця. Дня 5 січня 1958 р. закінчено будову церкви, а на Водохресту цього ж року відбулося перше Богослуження в новозбудованій церкві. Того самого року на весні посвятив цю церкву митрополит Іоан. О. Магалас був теж і добрим диригентом. Він підготував та вивчив хор, який брав участь у наших національних святах. Після смерті Теодора Стека, який виконував функції дяка, обняла цю посаду п. Воловняк, яка окрім цього і досі веде церковний хор. Черговими парохами були оо. Савка, професор Михайло Горошко й о. Михайлук. При православній церкві є Церковна Рада, яка адмініструє церковним майном, є Сестрицтво, яке влаштовує часто обіди, прийняття, приходи з цього йдуть на потреби церкви. Згодом збудовано церковну галерею, де відбуваються різні імпрези, святкування, сходини та проби хору.

5. Союз Українок Відділ ч. 17 ім. Олени Теліги.

З ініціативи кількох свідомих та ідейних жінок-українок постала в лютому 1952 р. організація Відділу СУА ч. 17 ім. О. Теліги. На своїх перших основуючих Зборах вибрано Управу в такому складі: Іванна Кочкодан, голова, Лінна Наконечна, секретарка, Анна Магала, скарбничка. Відразу після вибору членки СУА взялись енергійно до праці. Дня 27 квітня 1952 р. приготовив СУА перше спільне свячене, яке відбулося в залі "Сінік Центр" при Н.В. 13 вул. 62 січня. З цього часу почав СУА влаштовувати різні імпрези з обідами та прийомами, прихід із

Українська православна церква
в Маямі св. Миколая Чудотворця

Будову церкви закінчено в 1968 р.
Її посвятив того-ж року в лютому
Митрополит Іоан Теодорович.

Церковний хор Свято-Миколаївської Православної Парафії

в Маямі, Флорида. 1962 р.

Настоятель ігумен о. Магаляс (посередині) і диригент Ю. Воловник
(перша з права).

яких жертвував СУА на судову укр. Ам. Клюбу, на церкви та інші цілі. Кожного року Відділ СУА відбуває зимою свято Героїнь, Зустріч Союзанок з інших стейтів ЗСА та членок організації жінок із Канади. СУА включився повністю в громадське життя нашої громади і бере в ньому дуже активну участь. При Відділі СУА зорганізовано хор "Веселку", яким керує відома оперна співачка п. Ольга Павлова, заслужена діячка нашої громади. СУА бере участь у різних міжнародних виставках тут, у Маямі, як також виступає з мистецькими виставками на міжнародних маямських фестивалях. Головами СУА від початку існування були такі жінки: Іванна Кочкодан, Юстина Маїк, Олімпія Подубинська, Ф. Зебликевич, Ангела Рій, Ірена Ракуш і Лусія Візняк.

Завданням СУА на чужині став клич: "Зберегти все те, що створив наш народ упродовж свого довгого існування, а саме, нашу духовну культуру, наші традиції, бож це наше обличчя, наше "Я". Своєю громадською працею старається СУА вибороти смосму народові, своїм дітям почесне місце серед чужинців, а своєю участью у міжнародних жіночих організаціях старається здобути рівноправність українській жінці. Зокрема СУА старається всіма силами допомогти своїм братам і сестрам, які караються в концтаборах і психіатричних закладах імперіалістичної Москви.

6. Танцювальний гурток української молоді / Єкреніс денценс оф Маямі /

Рівночасно з заснуванням громади в Маямі, почалась організація українського танцювального гуртка. З ініціативи колишніх учнів відомого балетмейстра і хореографа Василя Авраменка, Катрі Годівської і Тараса Максимовича зорганізовано в 1949 році гурток народніх танців. Ще заки збудовано Українсько-Американський Клуб навчання українських танців відбулося в різних винаймлених залях. До перших учнів цього гуртка належали: Оля Максимович, Варвара Віневська, Леся і Тарас Годівські, Зоря Подубинська, Карен Ляхович, Лідія, Надя і Борис Остап'юк, Роман і Богдан Венгльовські, Михайло і Лінда Дмитрів, Дана Дорош та інші. Від 1955 року почали відбуватися лекції танців в Українсько-Американському Клубі. Танцювальний гурток брав участь в різних наших національних святах, концертах, як також давав свої власні танцювальні вечори.

Членкині 17 Відділу Союзу Українок Америки
ім. Олени Теліги в Маямі 1963 рік

ЧЛЕНКИ ВІД. Ч. 17, ІМ. ОЛЕНИ ТЕЛІГИ В МАЯМІ, ФЛА.

1975 рік

Сидять зліва на право: С. Микитка — секретарка, Дж. Кочкодан — фінансова секретарка, О. Павлова — дир. хору, Люся Візняк — заступниця голови, І. Ракуш — голова, О. Подубинська — почесна культурно-освітня референтка, С. Абрагамовська-Грицко — почесна членка СУА; А. Рій — був. голова, Ф. Зибликевич — бувша голова; стоять перший ряд: Е. Сташків, Р. Пригода, І. Курман, П. Ямнюк, М. Ждан, А. Наконечна, М. Лукашевич, Л. Гелембін, П. Гевко, О. Сен'ків; третій ряд: О. Кадучок, А. Скула, С. Головчак, М. Ромашко, М. Адамо, М. Мєтка, А. Кроп, С. Кучкуда, О. Лемешук, М. Новак, А. Козира, С. Серна — культурно-освітня референтка.

Неприсутні членки назимку: Ю. Бізун, А. Біловус, А. Богданович, М. Бєлагай, А. Галушка, М. Грабар, А. Івашко, М. Юречків, А. Яблонська, А. Кохановська, А. Крук, Е. Кіцай, А. Клим, М. Любін, К. Микитка, Н. Мудреїко, М. Мимрик, О. Михайліенко, М. Мікнов, А. Мєрищак, Є. Остапюк, М. Комарницька, Р. Пусило, М. Рубек, А. Рижевська, К. Радловська, С. Семашук, Ю. Сасало, І. Трач, М. Ушак, М. Волинська, Ю. Вишневська.

Прибуток з цих імпрез йшов на закуплення національних костюмів, десерцій, плакатів тощо. Згодом гурток влаштовував спеціальні виступи, призначені на зібрання фондів на вислання кожного року найменше двох танцюристів на курси українознавства на Союзівку. Таким чином учні танцювального гуртка мали змогу вивчати основи української мови, історії, культури та брали участь в різних літніх культурних імпрезах на Союзівці. Від кількох років танцювальний гурток брав участь у відомій на цілому Америку «Джуніор Орендж Парейд» з гарним українським флотом, писанками, типовою українською хатою із соняшниками тощо. При цьому наші танцюристи бравурно танцювали на вулицях Корал Гейблес, де відбувалися виступи всіх інших груп і в цей спосіб давали змогу пізнати нашим американським співгромадянам красу і чар нашого танцювального мистецтва. Ці імпрези були фільмовані національною телевізією і їх опісля бачила вся Америка і Канада.

Танцювальний гурток виступає також на міжнародних щорічних фестивалях в Маямі і здобуває все перші нагороди та загальне признання. Танцювальний гурток має своє постійне приміщення в Українсько-Американському Клубі, стіни якого прикрашені численними фотографіями з різних виступів. Він втішається великою любов'ю та длікою нашої маямської громади вже 23 роки. При цьому варто підкреслити, що К. Годівська і Т. Максимович ще працюють, вони кожної п'ятниці приїжджають до Клубу і проводять лекції народних танців зовсім безплатно. В останньому часі одна з найздібніших танцюристок, Ганя Максимович, стала технічним інструктором на лекціях танців. Всім їм належиться признання та віячність нашої маямської громади.

Перша група Маямських Танцюристів

З ліва Катя Мур, Тіна Ляхович, Надя
Остап'юк і Дана Дорон

Маямський Танцювальний Гурток, який виступав на фестивалю Свят-Успенської церкви в січні 1985 року

Катря Годівська

Взірцева громадська діячка.

Одною з найбільш діяльних та активних жінок у нашій громаді була і є без сумніву Катря Годівська. Вона почала працювати в маямській громаді від початку її засновання в 1949 році, тридцять вісім літ тому! У статті про "Маямський Танцювальний Гурток" згадано, що організаторами цього гурту були Катря Годівська і Тарас Максимович.

В останніх роках організувала Годівська виступи цього гуртка в містах південної і центральної Флориди, які показали нашим американським співгомадянам красу і чар нашого танцювального мистецтва.

Годівська брала живу участь в комітет українських маямських організацій, у якому помагала влаштовувати національні свята, включно з виголошуванням доповідей. У православній парохії була Годівська головою Сесії

трицтва, опікункою молоді при церкві та піонеркою у будівельному комітеті церкви св. міністра. Вона була делегаткою від маямської громади у міжнародному комітеті для влаштування різних національних свят.

Вона була членом управи мистецького комітету, який організував виставки мистецьких картин, кераміки, вишивок та цінних книжок з ділянки української культури. Не зважаючи на свої здоровні проблеми, Годівська без упину працює на всіх ділянках нашої громади. Саме тому вона заслугує на окреме відзначення за її довголітню працю для добра нашої маямської громади.

8. Спроби організації молоді. М.У.Н. (Молоді Українські націоналісти). Молодь ОДВУ.

Після закінчення організацій для старших громадян, настав час подумати і про нашу молодь. Спроба організації Пласту на терені Маямі, мимо старань деяких ентузіастів, не вдалася. Щойно в 1958 р.¹⁶) у 25-ліття МУН-у зродилася ідея створити Відділ тієї організації. З ініціативи Зорі Подубинської почали відбуватися зустрічі, розмови місцевої молоді, в наслідок чого постав Відділ МУН-у в Маямі. До Управи Відділу увійшли такі члени: Віра Загоруйко, голова, Лідія Остап'юк, заступниця, Леся Годівська, секретарка, Надя Остап'юк, скарбничка, Зоря Подубинська, культ.-освітня референтка. Члени Управи: Роман і Богдан Венгльовські, Тарас Годівський і Ігор Остап'юк. Відділ МУН-у брав живу участь, як допоміжна сила, своїми виступами з національними танцями, деклямаціями на різних національних святах, імпрезах чи забавах. Але з часом, коли члени закінчили вищі школи (гайスクул) та почали студії на університетах, діяльність Відділу зменшилась, а вкінці зовсім припинилась.

9. Український Робітничий Союз. Відділ 340 ім. Тараса Шевченка.

У 1956 р. організовано в Маямі Український Робітничий Союз. Організатором цього Відділу був Петро Пусило, який, не зважаючи на свій поважний вік, дуже багато причинився до створення Відділу. Він дуже часто виїжджав з головним організатором Робітничого Союзу д-ром Степаном Росохою в дальші околиці Маямі, відвідував українські родини та приєднував їх до Союзу. Місцевий Відділ включився в громадське життя і брав живу участь в уряджуванню різних свят та імпрез.

Останнім головою є Павло Візняк, а сенире тарем Василь Миськів. Б,ти членом ІРСоюзу значить щадити для себе і своїх дітей та бути забезпеченим на всякий нещасливий випадок. Особливо треба пісувати члени ІРСоюзу малих дітей, які годом отримують готівку на свої студії.

10. Товариство Українсько-Американських Батьків.

У 1958 р. зорганізовано Т-во Українсько-Американських Батьків. Першим головою Т-ва був М. Стефанів, Петро Пусило, секретар, Петро Галушка, скарбник. Товариство приміщувалось у церковній залі української католицької церкви, де відбувало свої скромні імпрези, обіди, пікніки, прихід з яких ішов на церкву та інші народні цілі. Останніми роками це товариство не проявляє більшої активної праці.

11. Українське Т-во Старших Віком.

Т-во постало в 1959 р. Першим головою Т-ва був Іван Том'як. Спершу вписалося до Т-ва лише 9 членів. Тепер число членів перевищає 50. Ціллю й завданням Т-ва є взаємна допомога членам у дома чи в шпиталі як матеріальна, так і духовна під час життя і на випадок смерті при похоронах. Визначна членкиня, відома меценатка на народні, наукові та добродійні цілі Евдокія Сташків подарувала Товариству ще давніше 10 акрів землі в околиці Форт Маєрс, а недавно ще два акри в іншому місці. Товариство плянує продати ці парцелі та купити площу біжчє Маямі і збудувати дім для старших віком, щоб в цей спосіб забезпечити опіку над ними. У цій справі йдуть пертрактації з урядовими чинниками. Товариство одержало вже статут (чартер). Після смерті І. Том'яка були головами такі громадяни: Боднарчук, І. Модний, Василь Клим, Петро Гуменюк, **Іван Козир** останнім головою є **Микола Ракун**.

На останніх загальних зборах товариства взяв участь також редактор "Вільного Слова" д-р С. Росоха, який особливо натискав на те, щоб Управа приспішила з будовою Дому для старших віком, що є властиво ціллю товариства, на утримання якого дадуть субсидії також уряди — стейтовий і федеральний. Присутня фундаторка пані Євдокія Сташків подякувала за те д-рові С. Росої, а збори вибрали його членом товариства.

12. О О Ч С У Відділ 50 в Маямі.

Соняшний, теплий клімат південної Фльориди притягає кожного року все більше нових поселенців. Наприкінці 1960-их і на початку 1970-тих рр. поселилося в Маямі, Маямі Біч та найближчих містечках кілька десятка українських родин, особливо з Канади. Однією з перших організацій, яку створили ці нові поселенці в 1971 році був Відділ ООЧСУ ч. 5°. Тепер є около 30 членів. Воно включилося в ряди громадських організацій, а крім цього влаштовує свої власні свята чи імпрези. До Управи Відділу належать такі громадяни: Роман Балабан, голова, Володимир Бацвин, секретар, А. Угляр, скарбник, Михайло Курман, культ.-освітній референт. До Контрольної Комісії належать: Андрієвич, Володимир Трач, Осип Дрозд.

З ініціативи А. Мельниченка та інших мешканців повітів Дейд і Бровард²) закуплено за досить поважну добровільно зібрану суму 74 англомовні книжки про Україну і 31 березня 1976 р. передано їх бібліотеці Маямського університету. Таку саму збірку книжок плянується передати до бібліотеки в Генсвільського університету. (При цьому варто зазначити, що ще в 1952 році³) з ініціативи УКК передано маямській бібліотеці 11 книжок (англомовних) про Україну, а згодом такий самий комплект передано Маямському університетові)

13. Союз Українських Підприємців і Професіоналістів у Маямі.

Як відомо, в південній Фльориді є чи не найбільше різних гостелів, мотелів, апартаментів, кондоміній, які приносять власникам, головно зими, великі прибутки. В останніх кільканадцятьох роках закупило багато наших земляків, головно з Канади, такі підприємства. Під сучасну пору маємо біля 80 власників-українців таких підприємств. Таким чином перший раз від поселення украйнців на Фльориді наші земляки стали власниками ~~комплексів~~, мотелів, апартаментів не лише в Маямі і Маямі Біч, але також у Голівуді, Данії, Голендейл, Форт Лавдердейл та інших місцевостях. Щоб спільно координувати справами винайму чи рекламами в нашій і англомовній пресі, постав у Маямі в 1971 р. Союз Українських Підприємців і Професіоналістів. До головної Управи Союзу вибрано: інж. Богдан Неганів, голова, Михайло Курман і Я. Полюга, заступники, Володимир Бацвин, секретар, Василь Бора, скарбник. До Контрольної Комісії входять: Михайло Болюх, голова, члени: А. Угляр, В. Трач. Мирівий суд: І. Струк, К. Павлів. Вільні члени Управи: Роман Балабан, Петро Гуменюк.

14. Українська Студентська Громада.

У 1972 р. постала в Маямі Студентська Громада, яка під сучасну пору нараховує 35 членів. До Громади належать усі місцеві студенти, як також здовколишніх громад метрополітального Маямі. Є також студенти з інших стейтів, які студіюють на Маямському університеті. Громада активно співпрацює з місцевими організаціями, як також дає і свої власні імпрези. Одною з найкращих імпрез був мистецький монтаж картин старої й нової еміграції. Студенти самі виконали цей монтаж в українській мові. Головними акторами були: Павло Галадчя (приїхав сюди на студії з Пітсбургу) і Наталка Гнатюк. Монологи і поодинокі дії були переплітані піснями при акомпаньєменті Юрка Мек Кея. В цій імпрезі брав участь також студентський гурток при маямському університеті. Імпреза відбулася 7-го березня 1976 р. Присутні на залі місцеві громадяни та гості з великим зачопленням сприйняли цю імпрезу. Першим головою Громади був Юрій Серна, другий Зенон Осташ, а тепер очолює Громаду Юрко Мек Кей.

15. Український Студентський Гурток (Громада) при Маямському університеті.

Цей Студентський Гурток постав при Маямському університеті в 1973 році. Першим головою Товариства був Іван Дурбак, а тепер очолює Товариство Юрій Тершаковець, старший син проф. д-ра Юрія Тершаківця, професора біохемії на Маямському університеті. Цей Гурток також співпрацює з нашою громадою, влаштовує вечірки, обіди, члени його помагають влаштовувати наші національні свята. До визначних студентів цього Гуртка треба зарахувати Богдана Сперкача, який студіє на Маямському університеті фортепіано. Він незвичайно талановитий і робить найкращі поступи в науці. Він мав уже свій власний концерт, який маямський музичний світ дуже прихильно прийняв. Він бере активну участь у нашій громаді: акомпанює нашим хорам, солістам і сам дуже часто виступає як соліст. Він є улюбленицем нашої громади. Другою визначною членкою Громади є Наталка Сидор, дочка лікарів Павла і Юлії Сидорів з Чікага. Вона була секретаркою Громади. Студіє слов'янські мови та фортепіано. У 1974 р. була вибрана краудю ("міс") Маямі Університету, а в цьому 1976 році була вибрана "міс" міста Маямі та була відзначена різними почестями. Громада нараховує кілька національностей членів.

16. Українсько-Американська Кредитова Спілка в Маямі.

Українсько-Американську Кредитову Спілку основана при Українсько-Американському Клубі в Маямі 10-го липня 1975 р. 18-го січня 1976 р. відбулись другі річні Загальні Збори. За короткий час існування Кредитівка приєднала 62-ох членів і мала оборот 10,000 дол. та виплатила своїм членам 5,5% дивіденди. На Зборах вибрано до Управи на 1976 рік таких громадян: Дирекція: Василь Давидович, Марія Венгльовська, Ераст Дзюбинський, Ч. Стойка, ~~Левон~~ Ракуш, Катрія Годівська, І. Панцеї, л-р Юрій Цегельський. Контрольна Комісія: Василь Бора, Володимир Трач, інж. Граб. Кредитовий Комітет: В. Гелембин, Тарас Максимович, Степан Венгльовський. Дирекцію далі очолює інж. Роман Венгльовський. Бюро Кредитівки міститься в Українсько-Американському Клубі. Кредитівка уділяє своїм членам консультаційні позички на протяг трьох років і посередничить у реальностивих позичках, як також уділяє позички на купно авт. Кредитівка має всі вигляди на кращий розвиток у маямській громаді.

**

Поселення українців в інших містах Фльориди.

Однією з найстарших наших громад після Маямі є громада в Ст. Петербург. Місто Ст. Петербург^(*) лежить на західному побережжі Фльориди. До перших організаторів тієї української громади належали Оніщук, Похмурський, які вже в 1959 р. при помочі кільканадцять родин почали творити нашу громаду. Звичайно, сюди приїжджають українці старші віком, щоб підлітились у цьому лагідному кліматі, а згодом поселилися тут на постійно. З кожним роком число наших поселенців збільшалось. Тепер проживає в цьому місті близько 200 українських родин. У 1967 р. збудовано українську католицьку церкву Богоявлення Господнього. Дня 7-го березня 1976 р. з ініціативи Ю. Б. Вертипорохів відзначили українська громада в Ст. Петербурзі 84-ті роковини Блаженнішого Отця Патріярха Йосифа. Божественну Літургію в наміренні здоров'я нашого Патріярха відправили: о. парох Степан Адам'як, о. Лютослав Кусий, о. Володимир Жолкевич і о. Матвій Берко — гості з Торонто.

“Об’єднання Українців” у Ворм Мінерал Спрінгс.^(*)

Зорганізоване рік тому Об’єднання Українців закінчило успішно свою організаційну діяльність. На Загальних Зборах у залі тутешнього громадського будинку “Об’єднання Українців у Ворм Мінерал Спрінгс” вибрали Управу в такому складі: Володимир Різник, голова, Петро Черняк, заступник, Лариса Мурович, секретарка, Юрій Головко — мистецький референт; Павліна Різ-

ник — касирка, Параєска Стефурак — господарська референтка. До складу додаткових членів Управи ввійшли: І. Степовий, П. Ніцепонь, В. Рибак, С. Бровчук, а до Контрольної Комісії: Н. Шелухін, В. Чубатий і В. Тимошенко. Об'єднання Українців влаштувало 14-го березня 1976 року концерт на честь Т. Шевченка. 14-го квітня 1976 р. зорганізовано величаве свято з нагоди 200-річчя незалежності Америки і 100-річчя поселення українців у ЗСА. Центральною точкою програми свята була промова почесного голови Об'єднання Українців у Ворм Мінерал Спрінгс — сенатора Павла Юзика.

"Українське село" над озером Апопка на Флориді.

Відомий громадський діяч, колишній голова УКК та УНС-у в Маямі, Степан Ковалъчук, перенісся тому кілька років в околицю Апопки, де, як власник реальностевого бюро "Саніленд Рієлті", закупив кільканадцять парцель і побудував domi для українських поселенців. Ужас кілька родин купило domi і таким чином дали почин для створення "Українського села". Степан Ковалъчук був відзначений у цьому теплому місті Флориди спеціальною нагородою "Сертома" за "службу для людства". Назва цієї гуманітарної організації це скорочення назви англійської організації — "сервіс ту менкайнд" (служба людству). У минулому році він був делегатом на міжнародну конвенцію "Сертома" в Мехіко Сіті. Він бере живу участь у цьому місті і дав ряд доповідей про Україну, її історію, культуру і змагання українського народу до волі і незалежності.

**

З уваги на те, що в Маямі проживає понад 250.000 кубинців, а до цього прибуло багато чорних із караїбських островів та Африки (около 50.000), багато українських родин перенеслось на північ від Маямі до таких міст, як: Голивуд, Голендейл, Данія, Форт Лавдердейл та інших. Поодинокі або кільканадцять родин живуть майже в кожному місті східнього та західнього побережжя Флориди. В стейтовім університеті, в столиці Телегессі, є професором відомий науковець біомолекулярної біофізики, д-р Михайло Каши. На університеті в Генсвіллі (Флоридському університеті) є професором еспанської та португальської мов д-р Степан Саюк, а його дружина Олена є містоголовою університетської бібліотеки в Генсвіллі.

Український Національний Незалежний Хор

Крім церковного мішаного хору при католицькій церкві Успення та жіночого хору "Веселки" при Відділі СУА в Маямі — зродилася потреба організації одного репрезентативного хору маямської громади. В тій цілі з ініціативи нових поселенців, особливо з Канади, які масово почали поселяватися при кінці 60-их рр. в метрополітальній окрузі Маями — зорганізовано в 1970 р. мішаний хор, який названо Український Національний Незалежний Хор.

Перші роки керував цим хором відомий диригент детройтського мішаного хору "Думка" маєстро І. Атаманець. Від п'ятьох років став диригентом цього хору талановитий музикант-скрипаль інж. М. Івашко. Число співачок і співаків збільшилося в останньому часі до 30 осіб. Проби хору відбуваються в залі православної церкви Отця Миколи Чудотворця, яка недавно святкувала 25-річчя свого існування. Хор бере активну участь у всіх національних святах, як також на концертах Т. Шевченка. Своїми мистецькими виступами збагачує цей хор усі імпрези маямської громади.

Використані джерела

-
- 1) J. Calvin Mills: "Highlights of Greater Miami. Copyright 1939, 40, 42, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 1952. Printed by McMurras Printers, Miami, Florida.
- 2) Богдан Остап'юк: "Флорида країна дозвілля, відпочинку та майбутності". "Вільне Слово", чч. 4-14, 1965.
- 3) С. Стефанишин: "Життя Українців в Маямі на Флориді" "Наша Мета", травень 1960.
- 4) Богдан Остап'юк: "Українська громада в Маямі". "Новий Шлях", 14 березня 1964.
- 5) Новий Відділ МУН в Маямі, "Свобода"; 21 січня 1958 (25-ліття МУН).
- 6) О. Мельниченко: "На сонячній Флориді - ширення інформації про Україну".
- 7) Б. О-к (Богдан Остап'юк): "Маямі, Флорида".
- 8) Михайло Похмурський: "Ст. Петербург, Фла.", "Свобода", 5 лютого 1959. Михайло Похмурський: "Вісті з Ст. Петербург, Флорида". "Америка", 19 липня 1961. Юрій Лічковський: "З життя громади Ст. Петербург на Флориді". "Свобода", 29 квітня 1961. о. Я. Скроцький: "Ст. Петербург, Фла. - Наймолодша українська католицька парохія в Америці". "Свобода", 17 березня 1967. Б. Г. Волошин: "Відзначення 84-их уродин Блаженнішого Йосифа на Флориді". "Свобода", 21 травня 1976.
- 9) "Об'єднання Українців у Вормі Мінерал Спрингс". "Свобода", 28 квітня 1976. "Сенатор Павло Ючик промовляє на свята Свободи у Флориді". "Свобода", 23 квітня 1976.
- 10) Степан Ковальчук відзначений за "службу людству". "Свобода", 19 червня 1976.

Визначні відвідувачі маямської громади впродовж останніх 25 років.

Одним з перших і найвидатніших відвідувачів нашої громади був незабутній бл. п. д-р Лука Мишуга, воєтина найбільший діяч Американської України, довголітній головний редактор "Свободи". Починаючи з 1950 року він приїжджав до Маямі на вакації (літом). При цій нагоді він відвідував наші Богослужіння (які відбувались тоді в "Сівік Центр"), а після обіду збиралась невеличка тоді маямська громада і слухала його цінні розповіді про початки організацій українців у ЗСА. При цьому він давав цінні вказівки як організувати нашу громаду, зокрема він звертав особливу увагу на нашу молодь, яка колись зайде наші місця. Його цікаві доповіді ми всі слухали з великим захопленням та найглибшою пошаною до його так скромної, а так надзвичайно культурної Людини. Його відвідини припинились тоді, коли зорганізовано "Союзівку". Маямська громада збереже навіки світу пам'ять нашого великого Приятеля.

До Маямі приїжджав теж у перших роках головний касир УНС-у Роман Слободян, який також давав нашій громаді свої цінні вказівки. Згодом відвідали нашу громаду спершу сл. п. Дмитро Галич, головний предсідник УНС-у, Йосип Лисогір, теперішній предсідник УНС-у та інші члени УНС-у. Не забували про нас і наші визначні письменники: Улас Самчук, Іванна Савицька, Діма, Ярослава Острук, Докія Гуменна, Ірина Книш та інші. Кілька разів відвідав нашу громаду Василь Авраменко, найславніший організатор українських народніх танців у Канаді і ЗСА. Був у нас сенатор Павло Юзик, інж. Степан Куропась, Капеля Бандуристів, яка дала концерт у 1969 р. (в лютому) в найбільшій залі Маямі Біч Конвеншен Голл. Відвідала Маяму славна оперна співачка Андреадіс, яка дала свій концерт в Американсько-Українському Клубі. Часто приїжджала на відпочинок зимою кол. Січовий Стрілець п. Ратич-Ганна Дмитерко з дружиною полковника Панею Голуб. Відвідала теж Маяму п. Марія Ребет та Ярослав Стецько. Двічі відвідали Маямську громаду проф. В. Кубійович і д-р Анатоль Фіголь з приводу збірки фондів на закінчення Енциклопедії Українознавства.

У Маямі побував двічі редактор бл. п. Василь-Софронів Левицький, відомий журналіст та письменник, довголітній редактор "Нового Шляху" в торонтонському Віддлі. Кожного року відвідує від ряду літ також головний редактор "Вільного Слова" д-р Степан Росоха, який і сам часто виступав на наших національних святах. Він особливо цікавиться нашою громадою, про яку поміщує дописи з життя нашої громади. На провесні цього року дали концерт для нашої громади віртуоз-піяніст Роман Рудницький і його дружина, співачка Сузанна. Маямська громада широ вітала наших мистців.

· Спростування та доповнення:

1. В другому розділі: Український Народний Союз ч. 368 пропущено ім'я патрона цього відділу, а саме: імени **Миколи Лисенка**.

2. В третьому розділі: Українська католицька церква Успення Пр. Д. М. в Маямі треба вставити, чи пак доповнити: З колишніх і теперішніх учениць суботньої школи зорганізовано два роки тому дівочий квартет "Черемшина", який виступає на шкільних та громадських імпрезах. Гуртком диригує вчителька суботньої школи І. Сперкач.

3. В п'ятому розділі: Союз Українок ч. 17 ім. Олени Теліги — помилково названо хор "Веселка" шкільний хор. Має бути жіночий хор.

(Кінець)

Стаття була друкована у "Вільному Слові" "2.1 років тому 1976 р. 12 продовжень"

Стаття про поселення українців на Фліо була друкована у "Вільному Слові" понад 11 ро тому. За цей промежуток часу зазнали деякі змі про які я хочу коротко згадати.

1. Громада в Маямі.

Від часу оснування маймської громади в 1949 р. відійшло у вічність понад 200 піонерів старших віком осіб, залишилися одиниці, які доживають свого віку. Громадську та релігійну працю перебрала у свої руки молодша генерація, Деякі громадські організації в Маямі вже давно перестали існувати. До таких належать: "Український Робітничий Союз" / філія в Маямі, 50 Відділ С / його перенесено до Голивуду/ Товариство Українсько-Американських Батьків, Українська Студентська Громада, Український Студентський Гурток при Маямському університеті/.

2. Громада у Голивуді.

Громадський комітет під головуванням сл. Володимира Трача, громадського діяча та підприємця закупив в 1967 р. великий будинок у Голивуді при вул. Тейлор ч. 2850. Цей будинок став Українським Культурним Центром, в якому приміщуються всі громадські організації. В Голивуді організовано Український Національний Хор під керівництвом Мирона Іваськова. В останньому році погодилися громади Маямі і Голивуду спільно влагати кошти на національні свята навпремінку в обох громадах. Це є добрий почин співпраці обох громад.

3. Громада у Вест Палм Біч.

В 1981 році основано у Вест Палм Біч Українсько-Американський Клуб, якого основоположниками були Остап Венгерчук і його дружина Амалія. За короткий час вони приєднали до цього клубу 140 осіб! Клуб міститься при 10-ій вул. 2541 С.В. Вестон Біч. В 1983 р. брала участь громада разом з Українськими Маямськими Танцюристами у різдвяній параді в Маямі. Нарох Української католицької церкви в Маямі о. Степан З

річний відправляє кожної неділі після пол. Богослуження для тієї громади. Громада бере участь в американських організаціях, влаштовує мистецькі виставки та інші імпрези.

4. Громада в Дайтона Біч

У відомому місті з міжнародних автovих перегонів— Дайтона Біч, вже кілька років існує Український Клуб, який влаштовує "День Спадщини", Свят-Вечорі, Свячене та новорічні забави. Деято з місцевих громадян їздить на Богослуження до Апопки. В останньому часі парох Апопки погодився приїзджати раз в місяць до Дайтона Біч від правляти Богослуження для нашої громади. Громада збирала фонди на закуп будинку для клубу та церкви.

5. Громада Апопки "Українське Село".

Нідомий піонер, власник бюра купна і про дажі землі і домів Степан Ковальчук, збудував клаптик України "Українське Село" недалеко Апопки, у якому число українських поселенців зростає. В громаді збудовано в 1978 р. "Дім Українського Об'єднання св. Володимира", У якому відправляються Богослуження та влаштовуються національні свята. Першим парохом був сл. п. о. Андрій Назаревич / помер у мин. році/. Зараз парохом є о. Іннокентій Ричкун ЧСВВ.

6 грудня мин. року брала участь громада Апопки у різдвяній параді з великим на 22 фути фльотом, на якому була збудована селянська хата зі солом'яним дахом з подвір'ям і криницею, фльот здобув першу нагороду. 11 січня ц. р. відвідав вперше Апопку Владика Роберт Москаль, який зложив з тієї нагоди 500 дол. на будову церкви, яку громада старається швидко збудувати. Громада має 380 Відділ Українського народного Союзу.

6. Громада в Норт Порт /Ворм Мінерал Спрінг /

На західному побережжі Флориди, у місті Норт Порт, знаному із своїх гарячих, лічничих, мінеральних купелів, дуже швидко зростає українська громада . Кожного року у зимових місяцях прибувають сюди українські земляки з Канади і північних штатів ЗСА на лікування чи відпочинок, деято з відвідувачів, з уваги на свій стан здоров'я, послюється тут на постійне проживання. Таким чином збільшується число новопоселенців тієї громади. Оживає громадська та культурна праця, зокрема у цих зимових місяцях. Нобіч національних свят, відбувається тут доповіді наших приїханих гостей , письменників, науковців та інших вчених. В громаді є православна і католицька паходії. Богослужіння для православних відбувається у Центральному Громадському будинку. Українські католики збудували в короткому часі свою церкву під проводом пароха о. мітрата д-ра Ізидора Нагаєвського, яку поручили опіці Пречистій Діві Марії. Новозбудовану церкву посвятив Владика Роберт Москаль 15 лютого 1987 р. Останнім парохом

є о. Омелян Наконечний, а парохом православної церкви св. Андрея є о. протопресвтер Теодор Форостій.

7. Громада Ст. Петерсбургу.

З 1976 р. влаштувало місто Ст. Петербург Міжнародний фестіваль з нагоди 200-річчя існування незалежності ЗСА. У цьому фестівалі взяла участь українська громада С. Петерсбургу активну та чисельну участь. У програмі свята виступив хор "Україна" під керівництвом, покійного вже, незвичайно працьовитого громадського діяча інж. Богдана Бемка, якому супроводжував піяніст О. Омельський. Виступав танцювальний гурток під керівництвом відомого танцориста М. Сеника при співпраці Б. Бемка і пані Г. Луценко. Була влаштована українська мистецька виставка, яку підготувала Л. Зеневич. Тисячі відвідувачів подивляли красу української кераміки, глинянок, писанок і образів українських майстрів. Виставлено книжки: історію України, мапу України, енциклопедія України та інші, які

викликували питання у відвідувачів про минуле і сучасне положення України. Була теж українська кухня, якою завідувала Б. Дробиш. Підготова та виконання української програми для фестивалю спонсорувало Українсько-Американське Товариство під гейловуванням В. Мазуркевича. Фестиваль від відало біля 40.000 осіб. В українському кіоску роздано відвідувачам 5.000 брошурок з цінними інформаціями про Україну. Таким чином виступ укінців на цьому тридневному фестивалю, який увінчався великим успіхом, може бути прикладом для інших наших громад. З цього часу продовжує гро гада свою культурну працю серед своїх та чужих із це більшим успіхом.

Лагіді, I березня 1987 р. Б. Остап'юк

ФЛОРИДА – КРАЇНА ДОЗВІЛЛЯ, ВІДПОЧИНКУ ТА МАЙБУТНОСТИ

“Горді пальми... Думні лаври...
Манічливий кипарис...
Океан тропічних квітів...
Ще є цвіте цитринний ліс...”

АГ. КРИМСЬКИЙ

Після закінчення 1-ої класу української гімназії, купив я декілька книжок, щоб на вакаціях було що читати. Між цими книжками були "Пригоди Робінзона Крузо". Фасцинуючі пригоди Робінзона на саванах островах Карібського моря, недалеко Флориди, захопили мене до тієї міри, що я прочитав цю книжку за один день. Мені, ється понад 400 миль від малому тоді хлопцеві, дусоєї північної границі аж же хотілося побувати на всіх островах і переживати тичні, а згайдно мікроклімату ті пригоди, які мав Робінзон. Мої дитячі мрії сповнилися. Зороків пізніше, коли після страхіття другої світової війни доля закинула мене у цей чарівний куток світу, на Флориду.

Про Флориду з'явилось досі чимало різних статей, дописів, а навіть віршів... Варта згадати статті інж. С. Куропася, І. Савицької, Сурмача і ін. Але всі ці дописі, спомини з подорожі, хоч дуже цікаві, були лише короткими описами вражень, переживань на Флориді. За час свого 30-літнього перебування на Флориді, я одержував і одержую листи з проханням

подати інформації про можливості поселення, клімат, працю, тощо. Тому, щоб в майбутньому не відповісти кожному зокрема, я подаю оце деякі статистичні дані про різні ділянки з життя і побуту Флориди. Думаю, що це може бути корисним для тих, що планиують поселитися в нашому стейті, або послужить інформацією тим, що приїжджатимуть сюди на відпочинок чи дозвілля.

2. Клімат Флориди

Флорида, яка простягається понад 400 миль від своєї північної границі аж до півдня, має три кліматичні полоси: полоса північна, центральна і південна. Але тому, що стейт є оточений з трьох сторін водою, різниці ті не є велики. Північна частина Флориди є подібна зі своїм кліматом до інших південних стейтів таких, як Джорджія, Алабама, Каролайна. Тут ростуть горіхи, персики, оливки, виноград та інші овочі уміркованого клімату. Багато дерев ронить своє листя зимою. Але клімат є лагідний, за виїмком кількох "приморозків", коли температура паде нижче зера. В центральній полосі, де найбільше ростуть цитрусові овочі, клімат є дещо лагідніший, тепліший. Тепліші околиці, о-

собливо зимою, лежать в південній частині Флориди і вздовж її побережжя. Це субтропічний клімат, в яко му ростуть кокосові пальми, тропічні овоці, та квіти.

Флорида має найбільше число соняшних днів в році, від цього і пішла, зовсім оправдано, назва: сонячна Флорида. Повітря Флориди є чисте, вільне від пилу і диму. Пересічна річна температура Флориди на півночі є 69 ст., а на півдні 78 ст. Пересічна температура в січні на півночі є 52 ст., а на півдні 69 ст. Фаренгейта. Флорида має виїмково дуже помірковані температури літом. (Пересічна температура в липні між 80-83 ст. Ф.). Немає тут нагlix, великих спек, як це буває на півночі, тому що часті післяпівдневі дощі і постійні східні вітри (лагідні), які відуть з Атлантичського океану, охолоджують температуру, приносять приємну прохо-

мощь. Лагідний і теплий клімат Флориди є незвичайно сприятливий для тих, що хворіють на артрит, ревматизм та різні хвороби віддихової системи. "Ультрафіолетні лучі сонця, яких найбільше на Флориді, приносять здоров'я людині", -- каже д-р Т. Е. Като, директор повітового Відділу Здоров'я. "Офіційні документи показують, що хвороби такі, як звичайна простуда, або запалення легенів, далеко ла-

гідніше проходять тут на Флориді. Навіть як хто набавиться тієї хвороби тут, то вона менше небезпечна тут, чим на півночі. Артретики теж нашли клімат Флориди ідеальним тому, що тут немає нагlix і різких змін температур, як це буває на півночі", висловлює д-р Като.

У зв'язку з кліматом, годиться згадати про тропічні бурі, т. зв. гурагани, про які багато з наших людей думає, що вони бувають лише на Флориді. Це мабуть і відстрашує їх від постійного поселення в нашему стейті... Таке розуміння неправильне. Правдою є, що майже всі гурагани "родяться", постають біля островів Карібського моря, на просторі між південною і північною Америкою. Але ж питання є, куди ці гурагани мандрують... Останніми роками майже всі гурагани минули Флориду і пішли іншим путем... Деякі з них забрали до Нью Йорку і Канади. Були, очевидно, гурагани і на Флориді. Сильний гураган зробив в 1926 р. велике спустошення в Маямі і Маямі Біч, вбив понад 400 людей. Після цього було теж менші гурагани, які не зробили надто великої шкоди. Однаке останніми роками зайдли великі зміни в ділянці дослідів і відкривачня гураганів. Державне Бюро Погоди відкрило багато своїх пунктів, звідкіля висилають спеція-

льні літаки, які ці гурагани відкривають і слідкують за їх рухами. Таким чином гурагани вже не є такі небезпечні, як це було 20 чи 30 років тому. Гіршими і більш небезпечними від гураганів є т. зв. торнада, які нагло з'являються і в кількох секундах нищать все і вбивають людей. Дуже часто немає змоги повідомити і остерегти населення про появу таких торнад, що постають в багатьох стейтах нашої країни.

3. Ростинність Флориди

Рослинність Флориди, особливо південної, дуже віл пос-
лий Центральних чи північ-
ніх стейтів Америки, це унікальні рослини субтропічного клімату. Кожний, хто їхав поїздом чи автомобілем на Флориду, заважив різницю в рослинному світі: Спершу з'являються пальми, яких вище було згадано, ростуть в північній Флориді пільний горох, овес, тютюн, бавовна, виноград, персики тощо. В центральній Флориді ростуть помаранчі, грипфрути і інші цитрусові овочі, яких плянтації - сади простягаються милями, і які займають понад 600.000 акрів. В південній Флориді, яка належить до субтропічного клімату, росте велика кількість різних тропічних овочів. В околиці озера Окечобі, де є багато чорнозему вирощують таку городовину як помідори, ка-

щусту, квасолю, салеру, картоплю, кукурудзу тощо. Особли-
стю південної Флориди є
тим, що вона має найбільшу
плантуючу площу в Америці.

До соняшної, вічно-зеленої, Флориди треба додати ще один епітет: вічно-квітуча. Бо і справді тут цвітуть круглий рік на пе-
реміну різні дерева, кущі, квіти. Очевидно тут не місце, і я не маю на меті вичисляти всі роди дерев, кущів чи квітів. Я обмежуся лише до деяких загально відомих і питомих для флоридського клімату. (При цьому прохаю вибачення за мою номенклатуру різних тропічних рослин, яку ізза браку українського словника, вживаю назви за англійським оригіналом).

В першу чергу до найбільш поширених декоративних кущів південної Флориди належать такі як: різнобарвні гібіски, іксорії, аляманди, чудові понсесії, що цвітуть від грудня до травня, гардінії, буганвіллі і ін. Всі ці квітучі кущі можна побачити майже біля кожної хати. В північній і центральній Флориді ростуть магнолії і азалії, які, як запевняють квітознавці, найкраще там ростуть. До півдня Флориди належить ще камелія, яку називають аристократом серед декоративних кущів. Не можна помилити теж

славних орхідей, яких тут така маса кольорів і сортів, годівля яких є для численних городничих фірм, головним джерелом прибутку. Постійний осідок орхідей, це славний заповідник Еверглейдс, де вони масово ростуть на деревах.

До найбільш декоративних дерев належать без сумніву пальми, яких тут дуже багато родів. Найбільш поширені це кокосові пальми з своїми горіхами, дактилеві (на жаль не творять тут на Флориді овочів), вахлярові, листя яких подібні до віяльця, і вкінці стрункі, має статичні королівські пальми. З інших дерев варта гадати чудові понсіані, кипариси, австралійські сосни і великі розміром тіністі ґумові дерева. Але найбільш цікаві і цінні це тропічні овочеві дерева. Ось декілька з них:

1. **Авокадо** — це середнє або велике дерево, росте і дозріває в південній Флориді. Форма овоча округла, або грушково-овальна, краска зелена або фіолетна, скірка овоча від 1/16 до 1/64 інча товщини, легко знімається, коли овоч доспілій. Внутрі овоча кругла кістка різної величини, залежно від сорту. Авокадо цвіте від січня до березня, а дозріває від липня до кінця грудня, залежно до гатунку, яких є дуже багато. Авокадо — це ідеальний овоч на різні салати в сирому стані. М'я

куш овоча подібний до твердого масла, дуже смачний, багатий на вітамін А і Б, має багато протеїнів, товщі і різні мінерали.

2. **Банани** ростуть лише на півдні Флориди. Дозрілий овоч має багато протеїнів і близько 20% ростинного цукру. Банани вживають при кормленні немовлят (починаючи з 4 місяців життя) або поплатку до поживи, які злагіднюють обструкцію і дуже часто стимулюють апетит. Різні наукові досвіди виявили, що банани є дуже добрим ліком проти скорботу-цинги. Банани мають багато углеводів і вітаміни Ц.

3. **Менго** — один з найбільш езотичних і цінних овочів південної Флориди. Мальовничий вигляд менго від зеленої до золотої краски з червоним рум'янцем і фіолетним налетом (зокрема гатунок Гейден) являється красунем та справжнім королем тропічних овочів Флориди. Овоч круглий або овальноподовий гостої форми досягає ваги від 2-5 фунтів. Менго це велике дерево, довкруги якого неначе на батогах-прутах звисають осаджені овочі. М'якуш овоча від жовтої до помаранчевої краски без волокнистих ткачин (які знаходяться в дико ростучих відмінах), сочністій, ароматичний, має свій питомий смак, що як то кажуть, "розплівається в устах". Аналіза не виявила крохмалю, натомість протеїнів є більше в інших овочах. Менго має

від 11-20% цукру і багате на вітаміну Ц.

4. **Папая** — знане як дерево - мельон, належить однаке до билин. Досягає висоти від 5 до 20 стіп. Грубий пень папаї, росте стрімко в гору, творить на верху неначе парасолю з широких листків. На пні довкруги звисають овочі папая наче гарбузи. Спершу овоч є зелений, опісля жовтіє, що є ознакою дозрівання. Таких овочів на кожному пні буває (10-18 інчів довжини і 5-10 фунтів ваги) від 10 до 50. М'якість овоча від 2-4 інчів за довшки є жовто-помаранчевої краски, сочний, по дібний до мельону, але солодший, неначе мід, має свій питомий смак. Нутро овоча виповнене насінням подібним до чорного, пільного горошку. Овоч папая має молочний сік, в якому знаходиться головний складник т. зв. папаїна, який є незвичайно важливий у лікуванні боляка "улькус"-а. Одна фармацевтична фірма продукує вже таблетки "Папасін", які є екстрактом папая. З уваги на те, що овочі папая не надаються до транспорту, багато фірм продукує соки з цього овочу, який можна дістати в пляшках у всіх північних стейтах.

5. **Барбадос - черешня.** Побіч загально відомої Суріnam черешні, які творять дуже гарні живоплоти, які мають червоні, солодкі овочі, є ще інший цінний га-

тунок, а саме Барбадос, яку можна плекати у формі кущів або дерев. Барбадос росте в південній Флориді. Овоч величини нашої великої черешні, формою подібний до помідора, солодкий або солодкаво-винний, ароматичний, темно-червоної краски. Внутрі овоча знаходиться насіння, або пусті комірки без насіння. Досліди роблені в 1946 р. виказали, що цей овоч має найбільшу кількість вітаміни Ц. З уваги на це постала останніми роками масова перерібка цих овочів на різні соки, мармоляди тощо. Однаке найкраще споживати їх в свіжому стані. Крім вище згаданих овочів, варта бодай відмітити ще такі овочі, як граві, локвати, лайми (рід цитрини), фігі і інші, які кожний, хто любить займатися садівництвом і має досить місяця біля своєї хати, може без труднощів плекати.

4. Промисл, індустрія, торгівля

Флорида є не лише країною, куди з усіх кінців світа приїжджають люди на відпочинок і дозвілля, Флорида, особливо в останній декаді, стала теж осідком промислу і торгівлі. Побіч експорту свіжих цитрусових овочів до північних стейтів і Канади, а в останньому часі до Франції, Флорида є найбільшим експортером в світі відомих овочевих со-

Ків - концентратів пома- ранчі і грейпфрута, що їх заморожують в пушках і які можна набути в кожно- му споживчому склепі. На Флориді постала спеціаль- на алюмінійова промисло- вість, що належить до най- більшої в світі. Около 200 компаній виробляють такі речі з алюмінію як: лежа- ки, крісла, сітки до вікон, двері, й особливо в остан- ніх роках зросла продук- ція різних типів вікон. Більша частина цих фаб- ричних продуктів експор- тується за кордон. Багато фірм тяжкої і легкої про- мисловості, яких головні осідки є на півночі країни, створили свої філії на те- рені цілої Флориди.

В 1929 р. було в маям- ській окрузі всього 250 різ- них фабрик та промисло- вих фірм, в 1939 було 450, в 1949 — 650, в 1959 було вже 2,403, а сьогодні є 2,- 800. Цей незвичайно швид- кий ріст промислу в нашо- му стейті дав працю ба- гатьом новопоселенцям. І так в 1929 р. було всього 4,- 000 працівників зайнятих (в 250 фірмах), 1949 було понад 12.000, а в 1959 бу- ло вже 55.000 працівників. Маямі, як міжнародний центр повітряних ліній, має один з найкращих у світі виносаджений летун- ський порт. Тут теж нахо- дяться виносажені за ос- таннім словом техніки різ- ні варстати для направи- літаків - джетів. Усі ці авіаційні лінії і допоміжна

летунська промисловість виплачує понад 60 мільйо- нів долярів річно своїм працівникам. В останніх ро- ках постала на Флориді електронічна промисло- вість, яка продала в 1960 році за 15 мільйонів доля- рів своїх виробів. З кож- ним роком зростає продук- ція таких галузей проми- словості як тютюнева, бро- варна і цукроварна.

Впарі з промисловістю зростає теж і торгівля. Ма- ямі є великим центром то- варо-обміну між північною і південною Америкою. Ли-ше в останньому 1961 р. вивантажено тут в Маямі на міжнародному летунсь- кому порті 49,069,260 фун- тів різних товарів. В цьо- му ж році навантажено і вислано до різних країн південної Америки 92,205,- 768 фунтів.

Товарообмін між ЗДА і Півд. Америкою відбуваєть- ся теж і водним шляхом. Морська пристань в Маямі, яку називають воротами до Південної Америки, на- вантажує і вивантажує при- близно 1 мільйон тонн різ- них товарів річно, з країн Південної Америки імпор- туєть ЗДА такі товари як кава, м'ясо, риб, шкіра, різні овочі тощо.

Варта згадати ще один рід промислу, який дуже швидко розвивається, а са- же виробництво жіночої од- дежі. Від 1947 р. зросла продукція вчетверо, а чи- сло зайнятих жінок в цій промисловості зросло з 669 на

7.000. Незвичайно популярні є різного роду і форми жіночі штани, що їх жінки залюбки носять вдома, на вулиці і на купелевих пляжах. В зв'язку з цією ділянкою, існує на маямському університеті окремий відділ творення, моделювання жіночої одяжі. Студії на цьому відділі тривають два роки. І так, як Париж заволодів світом різними "шляфроками" ("гавн"), так само Маямі своїми різними короткими штанцями ("шорт") можуть конкурувати з іншими жіночими модами...

5. Туристика, готелі, водний спорт, риболовство, — дозвілля

Завдяки своєму лагідному, субтропічному кліматові, Флорида являється спрощеною Меккою для тих, які шукають відпочинку, розваги та дозвілля. Флориду відвідує річно 7,000,000 відвідувачів, туристів, з чого 150,000 залишаються тут на постійно. Щоб прийняти таку масу людей, Флорида має до диспозиції тисячі готелів, десятки тисяч мотелів, багато інших відпочинкових домів. Найбільшим центром усього туристичного руху є Маямі і получений з Маямі мостами, Маямі Біч.

Маямі Біч зі своїми го-

телями (понад 400) є найбільшим і найдорожчим відпочинково - розривковим центром у світі. Найдорожчі готелі розташовані вздовж побережжя при Колінс Авеню. Для прикладу згадаю лише про два найдорожчі і найбільш люксусові готелі. Перший з них це "Фонтенблю", збудований у формі еліпси, який маямські автодорожкарі називають жартома "Єнкі стедіон". Цей готель має 565 кімнат, 263 купелевих кабін з кафлевими ваннами, 1.000 стіл берега, 5 акрів декоративного городу, збудовано на взір городу Людвіка 15-го. Опріч цього має теж свою власну, приватну пристань на 50 яхтів, та універсальний магазин, де можна купити все від голки до арта... Будова цього готелю коштувала 16 мільйонів доларів. Другий готель "Амеріканна" має 780 кімнат і теж випосажений після найновіших зразків техніки і моди. Будова цього готелю коштувала понад 25 мільйонів доларів. Очевидно, ціни в таких готелях є найвищі в світі. За один люк сусовий апартамент ("резіденшел світ") треба заплатити в часі сезону (від січня до березня) від 176-186 доларів на день, а окремі кімнати від 30-69 доларів денно.

Наші земляки, які масово відвідують Маямі Чакяму Біч кожного року (від

3 – 5,000), знаходять кімнати, таки на Маямі Біч від 10-20 доларів на тиждень, самі собі варятъ, ведуть домашнє хазяйство, користають з благодати соняшників купелів, вилігуються на золотому піску та купаються в хвилях хрустально-чистого океану. Коротко кажучи, кожний може знайти собі те, на що може позволити його кишення... Очевидно після сезону, тобто від травня до жовтня ціни падуть на 75 проц. і тоді нова хвиля ту

ристів прибуває до Маямі і Маямі Біч.

Маямі і Маямі Біч є знані як великі центри водного спорту. Тут часто відбуваються міжнародні перегони моторовими човнами, вітрильниками, а вже найбільше можна бачити, як молодь масово їздить на водних лещатах. Це найбільш поширений водний спорт. Південна Флорида, особливо від Маямі до Кії Вест це найкращі терени для риболовлі. Дослівно на всіх мостах, на побережжі, на островах, круглий рік ловлять тут рибу, а

тут около 700 гатунків. Це справжній рай для рибаків. Дуже поширений тут спосіб ловлі риби з великих моторових човнів, тобто ловля в глибоких водах ("ліп фішінг"). Часом потрібно за гачок риба вагою 200-300 фунтів і щоб її витягнути до човна або на берег, треба добре намути... Флорида зі свої-

ми тисячами озер і 166 со лдководними ріками 2,276 миль побережжя довкруги є найбільшим ресортом риболовства у світі.

Флорида є теж дуже багата на дичину, і то не лише місцеву, але мігруючу. Багато є тут оленів, диких котів, білок, заяців, лисів, ракунів, диких качок, диких індиків, перепилиць, вальдшнепів, куликів тощо. Вздовж берега, в озерах і ріках, множаться диких качки, канадські гуси, лисиці, деркачі, диких кур. В дальше віддалених від берега джунглях, живуть ще чорний ведмідь та пантера. Понад один мільйон акрів є призначених для мисливців, які живуть постійно, або прибувають сюди як туристи. Мабуть жодний інший стейт не має стільки місць для розвивки, дозвілля, що його має Флорида. На цьому одначе не буде зупинятись, тому що на кожній газоліновій станції можна одержати різні брошури - про відники по нашему стейті з докладними описами, інформаціями.

6. ЖИТЛОВЕ БУДІВНИЦТВО, ПРАЦЯ, СПРИЯТЛИВІ УМОВИ ПОСЕЛЕННЯ

В останньому десятиріччі зросло будівництво житлових домів в метрополітальній окрузі міста Маямі на 93%. За цей час побудовано тут 348,946 нових до-

міс. Зростання будівництва слід дійти в більших містах Флориди пр. в Темпі і Ст. Пітерсбурзі зросло будівництво нових домів на 97%, в Джесонвілль на 55%, Вест Палм Біч на 93%, Пенсаколі 60%, а в Кеп Каневерал зросло нове будівництво аж на 163%. В окрузі Маямі, де площа під будову дому розміром 75х100 стп коштує приблизно 3.000 доларів, все ще можна купити новий дім з двома спальнями і одним туалетом почищче 10.000 доларів. В сусідньому повіті Бровард можна купити такий самий дім за 1.000 доларів дешевше, тому що там дешевша робоча сила. Всі доми будовані системою СіБіЕс (Конкріт блак віт стовп), тобто до будови вживається цементових блоків і каменя, щоб могли остоятись сильним гураганам. Доми з купальннями басейнами були ще донедавна "люксусом". Зараз можна купити дім з 3-ма спальнями, двома туалетами, з купальнняним басейном від Палм Біч до Маямі менше, чим за 15.000 доларів.

В останніх роках побудовано в різних околицях багато кооперативних домів, які є призначенні для старших, самітних подружж. Вони мають одну спальню і 500–600 стп городу. Ціна таких домів виносить від 8-10,000 доларів. При цьому треба дати потовину готівки, а решту сплачувати 35 доларів місячно.

Тому рік віддано до диспозиції самітнім подружжям окрему дільницю в північно-західній частині міста Маямі, де вже усі доми розкуплені.

На основі цих кількох прикладів видно, що поселення на Флориді має дуже сприятливі умови і що тут ще багато місця, простору для всіх. Про це свідчить цілий ряд магазинів - журналів, публікацій, в яких докладно подається місце і ціну нових домів на Флориді, а головно можливість набуття різних будівельних площ на терені південної Флориди. Дуже часто можна купити один акр землі за 500-600 доларів, за який треба дати лише 10 доларів завдачу, а решту місячними ратами теж по 10 доларів. Особливо виїмкові можливості для поселення є в окрузі Маямі, де під сучасну пору проживає около 100 українських родин. Лише до метрополітальної округи Маямі прибуває кожного року около 50.000 людей. Від 1950 до 1960 років прибуло до Флориди і поселилося 2,000,000 осіб. В тому числі було лише 15% осіб у віці понад 65 років, решту становили літі і дорослі від 18 до 65 років. З цього видно, що на Флориду прибувають не лише старі емерити, або такі, що думають доживати свого віку, але в першу чергу люди в моло-

Дому і середньому віці. Очевидно, що всі ці люди хочуть тут поселитися під умовою, що дістануть країну працю. Річ ясна, що стейт Флорида, не має таких можливостей праці, що їх, напр., має стейт Нью Йорк або Каліфорнія. Однаке і тут на Флориді можна найти працю. Під сучасну пору не є легко найти працю для некваліфікованого робітника, тому що в зв'язку з кубинською кризою перебуває зараз в Маямі около 75.000 кубинців... Для фахових, кваліфікованих робітників таких як будівельників, муллярів, механіків, електриків, все найдеться праця. Особливо є попит на будівельні робітники і електрики в околиці Кейп Кеннеді, де є будови різних споруд для висилки ракет в міжзоряні простори.

В загальному заробітня платня на Флориді є дещо нижча, чим на півночі. Але коли взяти до уваги, що тут не треба ані теплої одягі, теплої обуви, ані огорівального матеріалу зими, то різниця в платні не буде надто велика. Таким чином багато людей находять тут працю, скоро привикають до місцевого клімату та поселються на стало.

7. МАЯМІ, МАЯМІ БІЧ ЦЕНТРИ УСЬОГО ЖИТТЯ НА ФЛОРИДІ

Хоч столицею Флориди, як я вже згадував, є місто Телегессі, що лежить на північно західному узбережжі, то все ж таки Маямі і його посестра Маямі Біч, являються центральним пульсом усього життя нашого стейту. Дуже часто можна побачити на дорогах Флориди такі написи як "Це є величним бути в Маямі", "Маямі місце народного дозвілля", або "Чарівне Маямі" тощо. Та ку притягаючу, магічну силу мають Маямі і Маямі Біч. В часі зимового сезону, а то і в іншій порі року, обидва ці міста стають осідком різних з'їздів, конвенцій, парад. Згадати б хоч славну "Орендж бовл", яка відбувається тут раз в рік в навечер'я Нового Року. Тому й не дивно, що більшість відвідувачів зупиняється спершу тут в Маямі чи Маямі Біч і щойно згодом 'вибирається' в мандрівку по Флориді. В часі сезону, коли населення зростає втричі, гамірно і весело стає на вулицях цих міст.

Немає тижня, дня, щоб тут не відбувались імпрези, виставки, от приміром: виставка квітів, орхідей, образів, антиків, автомобілів, псів, котів... Багато відвідувачів пробує щастя на різних кінських, чи перегонах собак. В Маямі є

що оглядати. Ось деякі варти уваги місця: індіанське село, серпентаріум, музей мистецтва Візкая, Ферчайлда тропічний город, зоологічний город в Гленон парку, морський акварій тощо. Особливо вартий уваги морський акварій, в якому зібрані, і ще дальнє збираються най цінніші окази різних риб і морських звірят. Є тут між іншим, звичайні і рідкісні дельфіни, акули, морські льви і ін. Особливою увагою втішаються незвичайно інтелігентні дельфіни, які забавляють публіку своїми штуками.

Для любителів музики, співу, театру є теж різні імпрези, концерти. Раз в тиждень або два дає безплатно міська оркестра свої концерти для публіки в парку. Дуже часто дають симфонічні концерти Маямська Університетська оркестра, якою диригають такі славні диригенти як Фабіян Севицький. На концертах тієї оркестри виступав теж наш славний піяніст Роман Рудницький. В Маямі Біч є Маямі Сивік Оркестра, яка теж дає свої концерти. В часі сезону, зимою приїжджають до Маямі з концертами такі відомі, славні оркестири як Філь гармонічна Оркестра з Нью Іорку, Бостонська "Папс" — літом і зимою, Бостонська Симфонічна Оркестра, Філадельфійська Симфонічна Оркестра і ін. В часі сезону приїжджають до Маямі різні солісти співаки, піяністи, скрипалі тощо. В

Маямі дає свої опери зимою "Опера Гілд", яку від років очолює д-р Ді Філіппі. Одним словом для кожного в Маямі є різні імпрези, розваги і кожний може вибирати відповідно до вподоби, інтелекту і... кішені.

Кипить бурхливо життя в Маямі і Маямі Біч зимовою порою. Неначе перелетні птиці — маси народу кидають холодну північ, летять сюди на південь до вирію, до сонця, тепла. Сюди заманють їх зелень, квіти, стрімкі, маєстатичні пальми. Багатолюдно буває тоді на всіх маямських пляжах, на берегах океану. Непроглядні маси народу вигриваються до сонця на золотому піску, купаються в хвильях безмежного океану. Безтурботне життя на дозвіллі затирає в пам'яті сніги, морози і хуртовини півночі...

9. МАЙБУТНІСТЬ ФЛОРИДИ

В найближчому десятилітті осягне стейт Флорида свій найбільший розвій, дійде до найбільшого добробуту. Місцевість Кейп Кеннеді, звідкіля вистрілюють міжпростірні ракети, вилітають славні астронавти і кружляють довкола Землі, став великим осідком найmodерніших електротехнічних споруд, став символом новітньої технічної галузі, — астронавтики. Кейп Кеннеді, про який

тому десять років ніхто й людей, будуть створені ю-
не згадував, став сьогодні ві робітничі центри, бу-
гордістю всієї Америки. А дуть збудовані нові міста.
вже справжнім чудом тех- Все це принесе ще біль-
ніки 20-го сторіччя буде ший добробут для населен
"Мун Порт ICA", тобто ия нашого стейту. Вже за-
пристань для польотів на раз около 700 різних фірм,
місяць, звідкіля вперше бу особливо електро - техніч-
де вистрілена ракета з лю ної та допоміжно - ракет-
диною на місяць. Французької промисловості відкри-
кий письменник Жиль ли свої відміни на Флориді,
Верн, написав тому сто ро раз 6,000,000 населення. То
ків такі фантастичні твори як "Довкруги світа у 80-ти
днях", "Із землі на місяць", предсказав світові різні на
укові відкриття. Його фан-
тастичні ідеї стали дійсні-
стю.

Для створення "місячної пристані" має закупити федераційний уряд додатково ще 75.000 акрів землі на терені від Кейп Кеннеді аж до підніжжя Еверглейдс. Президент Кеннеді оцінив, що це буде коштувати федераціальну касу 40 більйонів доларів впродовж найближчих 10-ти років. Що це все означає і яке значення має для Флориди? Це в першу чергу піднесе економіку нашого стейту, — дасть працю сотням тисяч

Флорида нараховує зараз 6,000,000 населення. То му 10 років було лише три мільйони. Три чинники вплинули у великий мірі на так швидкий приріст населення, а саме: 1. Туристика (в минулому році відвідало Флориду 12,000,000 людей з усіх кінців світу); 2. Цитрусова промисловість, тобто збільшення площи під вирощування цитрусо вих овочів та її технічна перерібка. 3. Електро-технічна і ракетна промисловість.

Ера міжпланетарних по льотів відкриває для Флориди нову сторінку історії, запевняє світлу майбутність для сучасних і прийдешніх поселенців.

(КІНЕЦЬ)

Стаття була друкована у "Вільному Слові" в 1965 р. у десятюх числах.
За час 22 років настали в Маямі великі зміни. Прибуття Кубинців, Гайшів та інших поселенців з центральної Америки при несли забурення та неспокій.

Богдан Лепкий

Світлина з нагоди 60-річчя поета в 1962 році.
Народився 4 листопада 1872 р Помер 21 липня 1941

МОЕ ЗНАЙОМСТВО ІЗ СЛАВНИМ ПОЕТОМ ГАЛИЦЬКОГО ПОДІЛЛЯ

(До 115-річчя народження Богдана Лепкого)

Написав БОГДАН ОСТАП'ЮК

В Тернополі проживала на вулиці Гаєвій наймолодша сестра Богдана Лепкого Олена Ремеза. Іван Ремеза був одним з найздібніших урядовців у податковому уряді в Тернополі. В роках 1918-19 під час нашої державності був він керівником цього уряду. Його дружина, пані Олена, мала дар розповідати і часто розказувала про свою родину, особливо про свого найстаршого брата Богдана, якого дуже любила та шанувала. Мої батьки жили у дружніх сусідських відносинах з подружжям Ремезами. Я з великою насолодою прислухувався до оповідань сестри поета і в душі відчував велику симпатію до нього. Мені й не мріялось тоді, що незабаром буду мати нагоду не лише бачити поета, але часто його зустрічати, відвідувати.

Після матури у 1927 році вирішив я виїхати на студії до Кракова, який тому, що польський уряд завів у Львівському університеті т.зв. „Нумерус клявзус”, був тоді найбільшим скупченням української студіюючої молоді. Краків з Ягайлонським університетом був у той час найбільшим науковим центром у Польщі. На всіх його вищих школах (університет, Академія мистецтв, Гірнича академія, Рільничча школа, Вища Торговельна Школа) студіювало біля 2.000 українських студентів з Галичини, Волині, Полісся та Лемківщини.

Як лише пані Ремеза дізналася про те, що я іду до Кракова, написала поручаючого листа, який я мав вручити її братові Богданові. При кінці вересня 1927 року, після свята Чесного Хреста, приїхав я до Кракова. Наступного дня після приїзду був я вже на вулиці Сенаторській ч. 19, другий поверх, де жив Богдан Лепкий з родиною. Його висока постать з дещо взад відхиленою головою, притрущена сріблом, догори зачесане волосся, високе чоло, сині очі, усміхнене обличчя і його баритоновий голос, — все це зробило на мене дуже приємне враження. Признаюся, що йдучи сходами на другий поверх, мав я трохи трему, але вже після перших слів поета повернулась мені рівновага.

Прочитавши листа від своєї сестри, Лепкий зразу відрекомендував мене своїй дружині і двом донькам як „доброго знайомого і

сусіда Оленки". З цього часу й почалися мої часті відвідини у панства Лепких. Цьому сприяла ще й та обставина, що я найшов собі припадково мешкання недалеко Сенаторської вулиці.

Панство Лепкі були незвичайно гостинні; іх дім (не власний) був відкритий не лише для мистців та науковців, але й для широкого загалу нашого студентства. Дім Лепких був у Кракові українським островом серед польського моря, був тим шматком України, де кожний забував, що він у стародавній польській столиці.

Не було майже одного дня, щоб у Лепких не було гостей. Треба подивляти надзвичайну працьовитість поета, який після довгих „відсіджувань” з гостями пізно вночі знаходив час для своєї поетичної і літературознавчої творчості.

Я тоді ще не знат, що Лепкий любив малювати. Він спершу студіював в Академії мистецтв у Відні, згодом перейшов на філософію. У вітальні поета висіли на стінах побіч картин відомих наших мистців-маліарів — Івана Труша, Олекси Новаківського, Михайла Бойчука (відомий прекрасний портрет поета у молодому віці), Миколи Івасюка, Осипа Куриласа, Петра Холодного старшого, — також і його власні картини — „Мадонна з дитятком”, „Портрет Шевченка” та інші. Це була справжня картинна галерея.

Часто бувало, що опріч мене відвідували Лепкого й інші студенти, яких він запрошуав на чай. Після чаю переходили ми всі до вітальні, де Лепкий, покурюючи люльку, розповідав цікаві епізоди з давнім минулого. У цих оповіданнях згадував він про таких славних людей, як проф. Михайло Грушевський, Ольга Кобилянська, Михайло Коцюбинський, які в переїзді через Краків його відвідували. За словами Лепкого, Грушевський був надзвичайним педантом у всіх дрібницях і трохи „заштитний” у відношенні до інших. Про О. Кобилянську висловлювався Лепкий з найбільшою теплотою: він дуже цінів її ніжність та незвичайну скромність.

У домі Лепких зустрічав я таких мистців та науковців, як мистецтвознавець проф. Дам'ян Горняткевич з дружиною (тоді ще незаміжньою Дарією Брикович); мистець-скульптор Сергій Литвиненко з дружиною Надією; д-р Василь Витвицький (тоді ще студент музикології), диригент студентського хору в Кракові, д-р Мирон Лятишевський, маліар Андрій Лепкий з дружиною Олею, які жили у тому самому домі на першому поверсі. Оля, відома співачка, сьогодні заміжня Ястремська, яка у великий мірі причиналася фінансово для збереження архіву поета; д-р Юліян Геник-Березовський, тоді ще студент, визначний мистець слова; проф. Роман Брикович; д-р Ярослав Геник-Березовський, тоді студент медицини; Богдан Кабарівський, мій шкільний товариш Володимир Іванович стригач, вірші якого любив слухати Лепкий, та інші.

До постійних відвідувачів Лепкого належав проф. Д. Горняткевич, який завжди дискутував з Лепким на культурно-мистецькі теми. Він оправляв та зшивав цінні книжки, які Лепкий привіз з Берліну і які займали цілу кімнату. Ці книжки — це, мабуть, було одиноке багатство поета.

На знімку: внизу з лівої сторони молодша дочка Лепкого Софія, за нею Дарія Горняткевич, третя — старша дочка Наталка. У другому ряді сидить зліва Ольга Ліщинська, всередині поєт Лепкий, поруч з нимого дружина Олександра; стоїть зліва д-р Мирон Лятишевський, з правого боку — Богдан Остап'юк.

Світлив проф. Дам'ян-Горняткевич

Дуже часто, коли у Лепких не було гостей, сідав я за піяно „Безендорфер” і починав грati пісні, які я вивчив ще вдома із збірника Дениса Січинського „Ще не вмерла Україна” та співаника „Сурми”, які я гармонізував у різних тонаціях та варінтах. У той час Лепкий працював у своєму кабінеті, відхиливши від вітальні двері. Коли я переставав грati, щоб не перешкоджати поетові у його праці, — він мені казав: „Грайте, Богдане, грайте! Ви добре гармонізуете наші пісні”.

У моїй пам'яті зберігся образ: Лепкий при праці у своєму кабінеті. Саме тоді писав він „Полтаву”. Через відхилені двері від вітальні бачив його, як він, покурюючи свою улюблена люльку, опершись об фотель, потонув у задумі. Перед ним лежав на столі рукопис, а побіч нього — багато книжок. На плечах поета лестився біля шиї кіт Бурко. Смеркалося. Крізь вікно у вечірній імлі майорів над Вислою недалекий Вавель. І яка дивна іронія долі! Лепкий — оцей добровільний скитальць, який більшу частину свого життя прожив у цьому стародавньому місті, саме тут написав свій найбільший прозовий твір трилогію „Мазепа”. Дивлячись крізь вікно на Вавель, він, мабуть, на крилах думок летів на Україну у староденний Батурин...

* * *

Після закінчення викладів і семінарів у Ягайлонському університеті повертається Лепкий додому. Він не їхав трамваєм, хоч додому було біля 15 хвилин ходу, бо любив іти пішки. Часто-густо і я повертається з університету і разом з іншими студентами, зустрівши поета, ми супроваджували його „плянтами” додому. „Плянти” — це чудова алея зелені, квітів, декоративних кущів, з лавками до сидження, яка вінком оточувала найстаршу частину Krakova. Саме на цих місцях були колись охоронні вали міста. Ми йшли разом з поетом осіннього дня, коли передвечірнє сонце освітлювало на деревах золото-багряне листя, що падало під наші ноги; Лепкий зупинявся, малуючись красою природи. Ми подивляли тоді ніжну душу поета-маляра. В час проходів він розказував нам про Krakів, його історичні пам'ятки і, що дуже характеристичне, часто знаходив сліди впливу нашої культури на польську.

Одного разу гурток студентів під проводом Лепкого оглядав Історичний замок Вавеля і поет звернув нашу увагу, що на стінах каплиці Зігмунда були написи нашою глаголицею. „Це, — казав він, — вказує на те, що її розмальовували мистці-малярі з України”.

Іншим разом ми оглядали цінні музеї Krakova: „Музей Народове”, Чарториських, Дідушицьких, Чапських, де експонувалися чимало українських історичних пам'яток таких, як козацька зброя, одіж, прапори та інші козацькі інсигнії. В одному музеї висів на стіні „гарап Богдана Хм'ельницького”. Чи він справді належав Хмельницькому, — ми не знали... Під час революції в 1917-18 роках та й раніше польські магнати, які мали на Україні свої посілості,

вивозили потай багато цінних українських історичних пам'яток вагонами. Вони стали згодом зав'язком оцих музеїв у Krakові.

Проходжуючись з Лепким плянтами, опинилися ми аж на вулиці Аріянській, недалеко запізничної станції. Нараз Лепкий зупинився і, вказуючи на вікно одного будинку на першому поверсі, сказав: „Бачите, тут у цій кам'яниці мешкав колись Василь Стефаник”. У свій час Стефаник студіював медицину в Krakові, часто відвідував поета і був з ним у дружніх відносинах аж до смерті.

* * *

Звичайний професор Ягайлонського університету, згодом і сенатор, Богдан Нестор Лепкий викладав історію української літератури в „Колегіюм Новум“. Будинок старого університету містився на вулиці св. Анни. Тут була найбільша наукова бібліотека в країні, вона нараховувала понад один мільйон книжок. Виклади відбувалися від 1-ої до 2-ої години після полудня. Після викладів Лепкий вів семінари. Хоч я студіював хемію та природознавство, постановив я слухати виклади Лепкого, які були незвичайно цікаві.

У Krakівському університеті була триместральна система, і Лепкий дав про те, щоб кожний триместр становив цілість у його викладах. І так в одному триместрі викладав про Шевченка, у другому про Франка, у третьому про Лесю Українку і так далі. Проф. Лепкий був прекрасним викладачем. Слухати його лекцій було для нас справжньою насолодою. Ще досі зберігається у моїй пам'яті постать професора, як він стоїть за катедрою, зложивши руки, злегка прижмуривші очі, ніби задивлений у глибину віків, промовляючи слова м'яким баритоновим голосом, і вони назавжди западали у наші серця. Лепкий на лекціях робив дигресії, вплітаючи у виклад маловідомі деталі, що збагачували зміст його лекцій. Пригадую собі, як Лепкий, викладаючи про Шевченка, приніс нам два автографи Tarасових поем, які зберігалися у Krakівському музеї. Це була для нас велика несподіванка, бо оце вперше побачили ми автентичне письмо Великого Кобзаря.

У моєму альбомі зберігається знімок Лепкого, що його я зробив під час викладу в листопаді 1928 року. Знімок під оглядом технічним не дуже вдалий: в той час падав дощ, у залі було слабе освітлення, проте, ця пам'ятка мені дорога. Можливо, що це одинока світлина професора під час викладів на Ягайлонському університеті. І яка велика шкода, що ніхто з нас не записав його голосу на звукозаписній плівці не лише викладів, але його промов, доповідей на різних святах, ювілеях, зібраннях.

У той час можна вже було це зробити, бо ось Юліан Геник-Березовський зробив кілька записів своїх декламацій. Принаймні проф. Дам'ян Горняткевич зробив під час похорону поета в Krakові маску з його лиця і таким чином зберіг для прийдешніх поколінь його міле, шляхетне обличчя.

* * *

Про щирість і незвичайну товариськість поета у відношенні до своїх студентів свідчать такі приклади. Одного разу після викладів звернувся поет у коридорі університету до мене з проханням дати йому закурити, бо він забув у домашній тютюн. Очевидно я з радістю почастував професора своїм невибагливим студентським „тютюнцем”, а Лепкий, набивши улюблену люльку, з якою ніколи не розставався, запропонував мені піти з ним „на баранячі флячки”. Лепкий запровадив мене до „Гавелки”, відомого на той час краківського ресторану, і там я спробував не лише „флячки”, але й чарку „крупника”. Він був щедрий до нас і в щоденному житті, чому ми поважали його ще більше й уважали його нашим духовим батьком.

Кожного року 4-го листопада Лепкий відзначав свої уродини. Звичайно в той час приходили до нього представники громадських та студентських організацій з привітами і побажаннями. Корпорація студентів „Чорне Море” уповноважнила мене як делегата зложити Лепкому побажання з нагоди дня народження. Я вивчив напам'ять текст побажання і, прихавши на Сенаторську вулицю, став виголошувати слова привіту. Після кількох моїх речень Лепкий з усмішкою зупинив мене: „Перестаньте, Богдане, деклямувати!” І я мусів зупинитися: він не любив пози, штучності... Подружжя Лепкі запрошували студентів на прийняття. На одному такому прийнятті була також сестра поета Оля Ліщинська, дружина каноніка о. Івана Лішинського з Мразниці біля Борислава, проф. Дам'ян Горняткевич з дружиною Дарією, д-р Мирон Лятишевський, одна артистка-малярка, добра приятелька поета (прізвище її я призабув). Дам'ян Горняткевич зробив знімок з цього свята, який я зберігаю як цінну пам'ятку.

Дізнавшись про те, що я є фотоаматор, Лепкий дав мені зробити йому копії з родинних кліш, що я радо виконав. Один знімок за це я дістав на пам'ятку. На ньому є дедикація поета. Це фото зблідло, бо зроблене було на так званомуенному папері, вже і обличчя не дуже пізнати, але підпис поета на другому боці світлини зберігся знаменито, на мою превелику радість.

Перебуваючи на вакаціях у свого вуйка, управителя школи в Поручні, у 1928 році зробив я знімок із славної 300-літньої церкви в Поручні і з новозбудованого будинку приходства. Лепкий тішився, коли я привіз йому ці світлини після вакацій до Кракова.

* * *

Часто під неділю чи перед святами приходили до панства Лепких приятелі, знайомі та студенти. Пані Лепка запрошуvalа нас на чай і солодкі; після цього переходили ми до вітальні, де господар дому на прохання одного з нас розказував події зі свого життя, з ранньої молодості, коли ще був учнем Бережанської гімназії. Лепкий оповідав, а вечірній сумерк оповивав вітальню. Світла не

світили; ми не бачили його, лише чули його голос, заворожені чаром його слова. І неначе у молитовному скупченні слухав я оповідання з казки його життя.

Одного разу під час дискусії на певну літературну тему, показав поет слухачам великого формату книгу, багато ілюстровану й люксусово видану. Це був переклад німецькою мовою нашого славного твору з XII сторіччя „Слова о полку Ігоревім”. „Ось як німці видали в перекладі наш славний твір; ми ще не скоро здобудемося на таке люксусове видання”, — із сумом зауважив поет.

Лепкий — оповідач любив також слухати. Тоді звертався до Юліяна Геника-Березовського з проханням продеклямувати щось із Осипа Федъковича, Стефаника чи Франка. Очевидно Юльцьо, як ми його звали, ніколи не відмовляв, і попилася поема „Довбуш” співця Зеленої Буковини:

„Гей, ци чюли, добрі люди,
Перед ким то звірі стинут?
А за ким то молодиці,
А за ким гівчета гинут?”

„То наш Довбуш, наша слава,
Пан капітан на Підгірї,
Красний, красний, як царевич,
Років двадцять і чотири”...

Лепкий і ми, зачаровані мистцем живого слова, слухали співця Гуцульської землі. Кілька років тому купив я платівку із звукозаписом рецитаций Юліяна Березовського, яку видало Об'єднання Українських Письменників „Слово” в Канаді. Ця платівка воскресила у моїй пам'яті незабутнього Юліяна, пригадала літературно-мистецькі вечори в домі Лепкого. Я мав щастя часто зустрічати Юліяна у Лепких та слухати цього чаюдія-мистця живого українського слова. На жаль, немає на цій платівці поеми „Довбуша” Федъковича, яка була шедевром і яку Юліян так прекрасно декламував гуцульським діялектом. Репертуар його мистецьких рецитаций з кожним роком збільшувався; до згаданих входили ще поеми Шевченка, Лепкого та інших поетів, які він згодом на багатьох сценах виконував. Серце мое з жалю стискається, коли згадаю, що Юліяна вже давно немає в живих. Він відійшов несподівано й передчасно у вічність 6-го травня 1952 року в Торонто, на 46-му році свого життя.

Опірч мистецьких декламацій Юліяна, мав я нагоду в домі Лепкого також слухати сольо спів брата Юліяна Ярослава. (Зараз д-р Ярослав Геник-Березовський, відомий лікар і громадський діяч, проживає в Канаді у місті Гемільтоні). При фортепіановому супроводі старшої дочки Лепкого Наталі співав він сольо „Фінапе”, музика Дениса Січинського, слова Лепкого, „Розжалобилася

душа моя у смутках непомірних" і „Гетьмани" до слів Шевченка; співав „Синю чічку" Михайла Гайворонського та інші. Він мав гарний героїчний тенор і співав тоді у студентському хорі та солістом був на концертах і на різних наших імпрезах у Krakovі. Ми всі подивляли силу, красу та мелодійність його голосу.

* * *

Попри свої обов'язки професора Ягайлонського університету, попри інтенсивну літературно-наукову та поетичну працю, Богдан Лепкий завжди знаходив час для участі у громадському та студентському житті Krakovі. Він належав до філії Т-ва „Просвіта" у Krakovі, бувши одним із найстарших її членів; брав участь у засіданнях Виділу, виголошував доповіді на різних національних святах, концертах та інших імпрезах. Разом з проф. Іваном Зілинським належав також до гуртка „Рідної Школи", де обидва були дорадниками у справах шкільництва.

У Krakovі була українська греко-католицька церква св. Норберта, яку австрійський уряд декретом з дня 26-го лютого 1808 року передав українцям Krakovі. Ця парафія була під юрисдикцією Перемиського єпископа. У цій церкві був величавий іконастас, виготовлений пізніше за проектом Яна Матейка (1838-1898), цікавий не пише своїми іконами, бо був не з дерева, а муріваний. У мій час парохом церкви був о. д-р П. Хруш. Кожної неділі після Богослужіння збиралися та вистоювали під церквою, — як це є всюди у нас звичаєм,— громадяни, професори і студенти, серед яких ніколи не бракувало Б. Лепкого. Він тут дружньо вітався зі знайомими, студентами і радо вступав у розмови з ними на різні актуальні теми.

Лепкий брав жваву участь у житті Української Студентської Громади, що у 1920-их роках напічувала понад 700 студентів і зі своїми численними скіямі вела активну діяльність. Тут поет дав цикл викладів з історії української літератури. Зокрема поет цікавився літературно-артистичною секцією і був її дорадником; на його пропозицію секція одержала назву „Ладо". Лепкий ніколи не упускав таких національних свят як Перший Листопад, Шевченкові роковини, річниця смерті Головного Отамана Симона Петлюри та інших імпрез, влаштованих студентами в університетській залі або у Старому Театрі. Тож своєю особистою участю та порадами причинився поет до піднесення національно-культурного рівня діяльності громадського і студентського життя у тодішньому Krakovі.

* * *

Перед виїздом у 1929 році на вакації з Krakovа додому запропонував я поетові Лепкому приїхати до Тернополя з відчitem. „Дуже гарно, Богдане, — говорив Лепкий, — але мені не випадає самому напрошуватися. Я вам пораджу, зверніться до 'Учительської Громади' в Тернополі, нехай вона мене офіційно запросить, і тоді я

дуже радо приїду". Я так і зробив, — звернувся до д-ра Никифора Гірняка у цій справі. За кілька днів „Учительська Громада" офіційно запросила Б. Лепкого, який тоді перебував на вакаціях у свого швагра о. Петра Сміка у селі Жовчеві біля Рогатина. Лепкий мав на плебанії приміщення, вікна якого виходили у сад. Тут він працював і творив, дуже часто міняючи перо на малярську палітру і малюючи образи до місцевої церкви.

Минув липень — серпень, а професор Лепкий не давав про себе знати. Було зустрічає мене д-р Гірняк і питає: „Ну, що ж з вашим прелегентом, Богдане, не чути?" Мені й самому не дуже приємно було слухати цього, і я попросив пані Ремезову, сестру поета, написати до брата в цій справі. В половині вересня 1929 року повідомив Лепкий своєю сестрою й „Учительську Громаду" про день свого приїзду. В Тернополі все заворушилося, неначе у вулику. На мурах міста з'явилися великі афіші, які сповіщали про приїзд поета. У день приїзду Лепкого зібралися на залізничній станції представники „Учительської Громади": проф. Іллярій Брикович, проф. Іван Боднар і д-р Гірняк, а далі представники „Просвіти", „Рідної Школи", представники духовенства з о. д-ром Миколою Конрадом на чолі, „Союзу Українок", „Молодої Громади" та інші представники культурно-освітніх установ Тернополя. З'явилося чимало польської 'опіції, тайної та мундурованої, яка була немало здивована, коли обачила так багато „гайдамакуф", але на щастя, обійшлося без інциденту. Біля 4-ої години по полуночі прибув на станцію станиславівський поїзд. Вже здалеку побачив я у вікні добре знайому мені постать. Лепкий приїхав в товаристві своєї молодшої дочки Софії. Після сердечних привітань і вручення квітів наших пань, Лепкий поїхав до своєї сестри на Гаєву вулицю.

Того ж дня, кілька хвилин перед сьомою годиною вечора, історична заля „Міщанського Братства" була по береги заповнена молоддю усіх шкіл та громадянством не лише Тернополя, але й дооколічних сіл. Лепкий не почувався добре, він трохи простудився і захрип. Майже в останній хвилині перед відчitem присутній на залі лікар д-р Вітошинський дав Лепкому лік, який злагіднив хріпку. Від громадянства міста Тернополя привітив поета на сцені проф. І. Брикович, загально відомий і заслужений культурно-освітній діяч Тернопільщини (арештований большевиками в червні пам'ятного 1941 року, він загинув на Сибірі). Лепкий, подякувавши ширим словом за привітання, почав читати уривок з другої частини тоді ще не друкованої „Полтави". Це був уривок про зустріч гетьмана Мазепи з Мотрею Кучубеївною на руїнах Батурина. На залі, заповненій до останнього місця, запанувала тиша, хоч маком сій. (Багато людей стояло надворі при відчинених дверях). Глибоким баритоном почав читати поет: „Ось, Мотре, де ми зустрілись?" — „Там, де й розпрощались, Іване Степановичу", — пригадуються мені ще й досі перші слова поета. Після останніх слів — запунали довготриваючі оплески присутніх як вияв пошани й подяки поетові за його приїзд і увагу до нас.

Професор Богдан Лепкий під час викладу у Ягайлонському університеті, листопад 1924 Світлив Б. Остап'юк.

"Богданівка" в житці Черче. Дарунок Богданові Лепкому від українського громади ства в його 60-ліття

Після відчitu передiшов Лepкий у товариствi громадських представникiв до недалекої залi „Української Бесiди”, де було приготоване прийняття з багатьма промовами, тостами, пiслi чого Лepкий ще довго розмовляв зi земляками, яких через воєннi подiї давно не бачив. У сердечно-товариськiй атмосферi згадував Лepкий професора Івана Bodнара, який ще студентом часто перебував на приходствi в Поручинi i Жуковi, помагаючи молодшим братам i сестрам у науцi. Лepкий дякував проф. Василевi Безкоровайному, що брав його вiршi до своiх музичних композицiй. (Помер у 1966 роцi у Баффалo на 86 роцi життя). Останнiм з'явився на прийняттi д-р Степан Baran, вiдомий адвокат, оборонець у польських судах українських нацiоналiстiв. Вiн почав дискусiю з Лepким про положення нашого народа в пiдсоветськiй Українi. Це був 1929-ий рiк. Початок розправи большевикiв-зайдiв з українською нацiональною інтелiгенцiєю. Тодi якраз розпочалися арешти передових дiячiв пiд замiтом принадлежностi до СВУ (Спiлки Визволення України) та СУМ (Спiлки Української Молодi). Сотнi й тисячi свiдомих українцiв опинилися тодi за гратали, приреченi на знищення, на чолi з акад. Сергiєм Єфремовим, арештованим якраз в серпнi того ж року (1929). Це була цiкава i майже вiща розмова...

Бiля пiвночi залишилися в залi „Української Бесiди” поет з дочкою, його швагер Іван Ремеза, проф. Пiлiп Гайда i автор цих рядкiв. Менi було не надто приємно, що мiсцевi громадянi першi пiшли додому, залишивши гостя. Тут кинулися мi за таксiвкою або фiякrom-дорожкою, але на вулицях мiста було пусто. Це був жидiвський „Судний день”, а вони були вiзниками. Прийшлося поетовi пiшкийти два кiлометри з нами до Гаєвої вулицi.

Другого дня познайомив я Лepкого з Василем Семчишином, скромним i симпатичним журналiстом, що працював урядовцем у канцелярiї „Просвiти”. Вiн видавав тодi в Тернополi лiтературний журнал „Чар-Зiлля” (арештований большевиками в сорокових роках пропав без вiстi) Семчишин запрошуував Богдана Лepкого помiщувати уривки зi своiх недрукованих ще творiв у „Чар-Зiллi”, на що Лepкий дав згоду. Наступного дня вiд'їхав Лepкий до Жовчева.

Виступ Б. Лepкого у нашему мiстi залишив незабутнi враження серед наших громадян. Чар його живого слова мав благодатний вплив на нашу молодь, серед якої було багато таких, що бачили поета вперше. Такi зустрiчi лишаються в пам'ятi назавжди.

* * *

Коли напровеснi 1944 року вдруге сунули орди Сталiна на нашу землю — Захiдну Україну, покинув я з родиною рiднi пороги i, рятуючи життя, пiшов у скiтальську мандрiвку. Щe короткий час зупинився над срiблолентим Сяном, але коли Червона армiя смертоносно зближалася до Сяну, залишив я i цей останнiй клаптик рiднoi землi.

Під час скитальської мандрівки зупинився я коротко в липні 1944 року у Krakові. Богдана Лепкого вже не було в живих. Спочив поет вічним сном 21-го липня 1941 року і був похований у Krakові на Rakовицькому кладовищі. На превеликий жаль, я не мав змоги відвідати дорогу мені могилу поета, бо моя вимушена мандрівка щойно розпочалася. Я помолився за спокій душі поета і подався у дальшу дорогу. У моїй пам'яті ожили давні, незабутні спогади про мої відвідини у поета в цьому місті.

Письменник, журналіст, композитор стрілецьких пісень Роман Купчинський (він же фейлетоніст Галактіон Чіпка), один з близьких приятелів Лепкого, написав у „Свободі” 21-го липня 1951 року в статті „Велике Серце” у 10-ту річницю смерті поета такі слова: „На Rakovицькому кладовищі, в далекому і чужому Krakові, стоїть могила. На тій могилі напис: „Богдан Лепкий”. Вже 10 років лежить у тій могилі одне з найбільших сердець, одне з найшляхетніших українських сердець. Одне з найбільших, бо зміщало у собі безмежну любов до рідного народу і велику приязнь до людини. Одне з найшляхетніших, — бо не знало злоби ні зла. Билося це серце завжди дуже лунко на загальну і поодиноку недолю, боліло над невдачами нашого минулого і тримтіло перед неясним майбутнім. Може й тому так зумчилося, може й тому помер поет на те серце. Приайде час і ми перенесемо Богдана Лепкого на рідну землю, а його серце зложимо там, де спочиватимуть серця найбільших героїв українського народу”.

Спочив поет на Rakovицькому кладовищі, недалеко від тих, що „по тaborах і тюрмах карались довгі годи”, поруч колишніх полонених воїнів УГА, які померли в Домб'ю і були поховані на цьому кладовищі в окремій дільниці. Багато праці вложили українські студенти у „Товариство Опіки Воєнних Могил” ще за життя Б. Лепкого. Ми піклувалися цими могилами, упорядковували їх, насаджували квіти, і кожного року на Зелені Свята громадно відвідували їх з Богданом Лепким. Отець-парох Павло Хруш відправляв панаходи при участі студентського хору.

Спочив поет побіч своїх „Хлопців”, про яких колись писав:

„Спіть, хлопці, спіть,
Спіть, хлопці; спіть,
Про долю болячу тихо сніть,
Про долю болячу вітчини,
Чи ж можу я бути кращі сні?”

Другий вірш, неменш цінний і незабутній, написав Лепкий у Krakові в 1910 році — „Видиши, брате мій”. Син Богдана, д-р Ростислав Лев, написав у „Свободі” в жовтні 1963 року статтю „Правда про Журавлі”, у якій подав пояснення до виникнення цього вірша, цитуючи слова свого батька: „Я повертаєсь в Krakові з театру, де йшла драма Висп'янського „Ноць Лістопадова”. Під ногами шепестіло пожовкле листя, а над головою вився крик

відлітаючих журавлів. Вірш склався немов сам від себе, без моого відома й праці. До нього підобрав музику мій брат Лев Лепкий, старшина Січових Стрільців, і ця композиція стала улюбленою стрілецькою піснею". Ось цей вірш:

„*Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі у вирій.*

Чути: *кру! кру! кру!*
В ч у ж и н і у м р у "...

І яке дивне, незбагнute спiввiдношення (асоцiяцiя) цих двох вiршiв до Богдана Лepкого! Вiн помер на чужинi i спочив вiчним сном недалеко своїх „Хlopцiв”, що снять i досi про долю-волю України...

* * *

Добігає 70 рокiв з часу, коли я мав щастя й шану пiзнати у Krakovі Богдана Lepkого. Я любив його та поважав, неначе рiдного батька (мiй батько, колишнiй старшина української вiйськової жандармерiї, загинув на Українi разом iз тими сорокома тисячами воїнiв УГА, Української Галицької Армiї, коли „менi тринадцятий минало”).

Ніколи не забуду того, як проф. Б. Lepkий по-батькiвськи опiкувався мною, ходив просити своїх колег-професорiв у справi прийняття мене на студiї фармацiї, хоч тодi його заходи й не uвiнчалися успiхом. Я мусiв з Krakova виїхати на студiї закордон.

Роки перебування у Krakovі в оточеннi великого поета Богдана Lepkого, його родини та приятелiв належать до найбiльш щасливих у моєму життi. Нехай цi рядки спогаду про незабутнього учителя, славного поета Галицького Подiлля, професора Ягайлонського унiверситету будуть вiявом моєї пошани до його особи у 115-рiччя його народження. Вiн напевно iз оселi своєї душi спозирає духовними очими на riднi йому Крeгулець, Berежани, Поручин, Жукiв, вiллу в Черцi, з якої вiн з трудом виїхав у 1939 роцi, рятуючи вiд большевикiв своє життя. Це останнiй раз тодi Богдан Lepkий ступав по riднiй землi.

Стаття була друкована в календарi
УНСоюзу за 1987 рiк з незначними
zmінами

Джерелі

1. Альманах у. ратнського студентського життя в Кракові. 1931 рік. Накладом Т-ва "Українська Студентська Громада" в Кракові. Друкарня оо. Василіян у Жовкві.
2. Християнський Шлях ч. 26 21 липня 1946 Микола-Голубець: "В пошану Богдана Лепкого" / у п'ятиріччя смерти /
3. Галактіон Чіпка: "Велике серце" / До 10-річчя смерті Богдана Лепкого / "Свобода" 21 липня 1951
4. Богдан Остап'юк: "Мої зустрічі з Богданом Лепким" "Свобода" ч. 214 5 листопада 1954
5. Лев Ростислав Лепкий: "Парафда про "Журавлі" Свобода ч. 209 30 жовтня 1963
6. Богдан Остап'юк: "Мої зустрічі з Богданом Лепким / До 25-річчя смерти" "Новий Шлях" ч. 272 липня 1966
7. Богдан Остап'юк: До 25-річчя смерти Б. Лепкого "Свобода" ч. 133 2 липня 1966 / Літературно-мистецький додаток /
8. "Слово пламеном взялось"/ Мистецтво українського слова/ Збірник присвячений пам'яті мистця-декламатора Юліана Геника-Березовського у 20-ліття його смерті /1952-1912 / "Світанок Зілля" Торонто 1972
9. Богдан Остап'юк: "Мої незабутні зустрічі" з Б. Лепким/ До 100-річчя народження поета" "Вільне Слово" ч. 49 3 грудня 1972
10. Василь Лев: Богдан Лепкий/ 1872- 1941 / Життя і творчість. Видано заходом Н. Т. Ш. Нью-Йорк-Париз-Сідней-Торонто 1976
1. Богдан Остап'юк: "Вклад українських вчених за мистців у дорібок Ягайлонського університету" "Свобода" чч.175-180 Серпень 1978
2. Богдан Остап'юк: "Літературно-мистецькі вечори в домі Б.Лепкого / у 100-річчя народження поета" "Свобода" ч. 237 8 листопада 1980
3. Богдан Остап'юк : "Богдан Лепкий в Тернополі в 1929 р. Календар "Вільного Слова" за 1984 р.

ЧАР РІЗДВА У ВІРШАХ БОГДАНА ЛЕПКОГО

Чар Святого Вечора і містерія різдвяної ночі, віками захоплювали, полонили письменників, поетів, мистців усього світу. Всі вони змальовували у своїй творчості різдвяні звичаї, народні традиції, вірування, зв'язані з найбільшим християнським святом — Різдвом Христа. Українські письменники, поети теж присвятили чимало своїх творів різдвяній тематиці.

Але, мабуть найбільше нарисів, спогадів, зокрема ж віршів, присвячених святів Різдва, а також Великодня, написав Богдан Лепкий.

Більшу частину свого життя прожив поет на чужині, спершу в Krakovі на посаді вчителя в польській гімназії св. Яцка, під час війни в Німеччині (Вецляр,

Ванзе біля Берліну), а після першої світової війни знову в Krakovі вже як професор української літератури в Ягайлонському університеті аж до своєї смерті.

Перебування Б. Лепкого поза межами України, хоч він відвідував на вакаціях свою рідню в Бориславі, Жовчеві, приїжджав до Жукова на поминки по своєму батькові, їздив у Карпати, — створило в душі поета невимовну тугу, яка особливо збільшувалась в різдвяний

час, коли він гадками линув в рідні сторони, до батьківської хати:

Горяť свічки, синявий дич
Снується попід стелью,
Думки мої біжать за ним
У батьківську оселю.

Колядка чайкою літа
Від Дунаю до Дону,

Коли ж прийде година та,
Що вернемось додому??!

... Чи сядемо в своїх хатах
Колись до свят-вечері,
Забувши про журбу і страх,
Як справжні господарі?

Чи питання поета про поворот додому не є актуальне для кожного з нас, не зважаючи на те, що написано ці вірші кілька десять років тому?

Дитячі і юні роки провів поет у мальовничій Бережанщині над Золотою Липою, в домі свого батька о. Сильвестра в Поручині. Про це згадує поет у своїх автобіографічних спогадах „Казка моєго життя“ (Бережани). Святкуючи різдвяні свята на селі, поет мав змогу спостерігати багаті народні та різдвяні звичаї. І саме вони були джерелом надхнення, інспірацію в його поетичній творчості. Знавець села, його життя, Б. Лепкий прекрасно відтворив у своїх віршах всі нюанси радості і смутку наших селян.

... Гей, скільки то минуло
[літ!]

А я так добре чую
Кожухів шелест, скрип чобіт
І щиру пісню тую.

... Скрипливий, наболілий
[спів,
Такий, як хлопські груди,
Ta хто його раз зрозумів,
До смерти не забуде.

... Починається річна
У пан-отця гостина.
Ціле село сдається,
Немон одна родина.

... Далекий світ, великий
[час,
Пливуть літа рікою,
Гей! Що чувати там у вас
Чи йдете з колядою?
(На Різдво)

У своїй поетичній візії передбачав поет грядучі події. В цьому криється вся краса і сила тих віршів.. Вони не наче цілющий бальзам за спокоюють зболілу душу, злагіднюють наші життєві турботи, скріплюють віру країце майбуття нашого народу.

... І нині у різдвяну ніч,
Як бура загуде,
І пожежі, піби тисяч свіч,
Нам кинуть іскрами до віч,
Вніжайте після йде!

Велика пісня прекрасних днів
Мов дзвони з-під могил,
Мов брязк окрілених мечів
Мов предків зойк, мов кри-
[дідів:

„Добудьте решти сил!”
Чи ще далекий день,
Що злий за злочин
[відповість,
Що згине кривда, щезне
[злість,
Настане волі день!”
(На Різдво 1915 р.)

Кожного року в передріздвяний час писав Б. Лепкий різдвяні вірші на прохання редакцій часописів, журналів, літературно-мистецьких збірників. Ці вірші прикрашували святкові числа по цьому і тому боці океану. І, мабуть, ніхто не знає, скільки цих віршів-перел розсипав поет по всьому світі.

Для нас, у розсіянні сущих, поза межами рідної батьківщини, вірші ті особливо дорогі та близькі серцю. Коли читаєш їх у різдвяний час, вони неначе чар-зілля нагадують неповторну красу Свят-Вечора, пригадують минуле, яке ніколи не вернеться:

Дідух під ногами
І спів па покутю.
Мати білими руками

Кладе на стіл кутю.

Мак, мід і пшениця
Старосвітська страва,
Щось забуте, давнє синтєся
Сномином ласкавим.

Щось давнє забуте,
Та для серця вічне,
Через гори-доли чути
Наше „Бог Предвічний”.

Через гори-доли,
Мов з другого світа,
Ідуть до тебе з колядою
Молодії літа.

Відчиняйте двері!
Накривайте столи!
Бо вже такі, як були ми,
Не будем ніколи...
(З колядово)

“Свобода” ч. 7
12 січня 1968 р.

Олена з Лепких Ремеза

(Посмертна згадка)

29 вересня 1973 р. відійшла у вічність, після довгої та важкої недуги в столиці Канади, Оттаві, сл. п. Олена з Лепких Ремеза на 88-му році свого трудолюбивого життя. Родичі сл. п. Олени, о. Сильвестер та Домна з Глібовицьких — Лепкі, мали п'ятеро дітей. Найстарший Богдан, відомий письменник, поет Галицького Поділля, професор Ягайлонського Університету. Микола, гімназійний професор в Станіславові, Ольга, дружина о. кан. Івана Ліщинського в Бориславі, Олена, замужня за Іваном Ремезою, вищим урядовцем Податкового Уряду, та наймолодший Лев, відомий стрілецький письменник, редактор та композитор стрілецьких пісень.

Сл. п. О. Ремеза народилася 27 липня 1888 р. в Поручині, недалеко Бережан. Саме в цьому чарівному кутку Бережанської землі, а згодом в Жукові над Золотою Ліпою, пройшли її діточі та юні роки. Після одруження з Іваном Ремезою поселилася вона в Тернополі та замешкала на Гайдай вулиці. За нашої державності Іван Ремеза був призначений начальником Повітового Податкового Уряду в Тернополі. Олена Ремеза відзначалася незвичайно милою і при цьому дуже скромною вдачею. Її привітний усміх та шовково-м'який тембр голосу чарував всіх, хто її знав. Вона часто оповідала про свою родину, зокрема

про свого найстаршого брата Богдана, якого дуже любила та поважала.

В 1929 р. приїхав Богдан Лепкий з відчitом до Тернополя. Тоді замешкав він у своєї сестри. Це була остання зустріч брата зі сестрою. Щасливе, спокійне життя панstва Ремеза¹⁶ тервала Друга світова війна. В 1941 р. помер її чоловік Іван Ремеза, а в 1944 р. вона залишила Тернопіль і додалась на скитальщину. Від 1949 р. проживала у своєї дочки Богданни, на Лонг Айланд, а від 1963 аж до смерті у свого сина інж. Сильвестра в Оттаві. На похорон приїхали члени родини о. Богдан Смик з Ютики, а з Торонто п. Наталія з Тарнавських Головата, п-во Михайло і Ярослава Шафранюки, сусіди та приятелі з давнього Тернополя п-во Лучкові та інж. Василь Вацік, який попрощав Ремезову над могилою від Тернопільців.

Не судилося сл. п. Олені Ремезові спочити поруч з могилою свого чоловіка в Тернополі, так як і не судилося її братові Богданові спочити на рідній землі. Для нас Тернопільців залишилась назавжди в пам'яті її благородна постать жінки-матері, яка спокійно, з покорою приймала всі терпіння та удари долі. Нехай канадська, привітна земля, яка прийняла її на вічний спочинок, буде легкою.

Б. Остапюк

Св. п. Евгенія Софія Лепківна

Дня 4-го вересня принесла „Свобода” сумну вістку про те, що 1-го вересня 1985 року відійшла у вічність у Філадельфії в домі „Вознесіння” на 81-му році життя, остання дочка Богдана Лепкого, Евгенія Софія. Після смерті матері Олександри в 1937 році, батька в 1941 році, старшої сестри Наталі в 1950 році та єдиного брата Ростислава в 1965 році, спочила навіки остання з родини Лепких, Евгенія.

Згадаю коротко про моє знайомство з Б. Лепким та його родиною у Krakowі в роках 1927-30. Поручаючий лист наймолодшої сестри Б. Лепкого, Олени Ремезі, яка проживала в Тернополі, до її брата, започаткував моє знайомство. Я часто бував в домі Лепких з нагоди різних свят, на літературно-мистецьких вечорах та при інших нагодах. Я мав змогу пізнати всіх членів родини Б. Лепкого, зокрема його молодшу дочку Евгенію, яка допомагала матері в домашньому господарстві, вітала та приймала гостей. Крім своїх домашніх зайнят, вона брала активну участь в житті української громади Krakowa, до кружка „Рідної Школи” і Союзу Українок.

Моє знайомство з Лепкими було перерване, бр в 1930 році я виїхав закордон на студії фармації. Щойно при кінці 1971 року, завдяки моїм письмовим контактам з д-ром Романом Смиком, якому я висилаю копії моїх статей-спогадів про Лепкого, одержав від нього адресу Евгенії Лепківної, з

якою почав листування. Наведу кілька уривків з її листів, які насвітлюють її самітне, непривітне життя на ювому поселенні у ЗСА.

У листі з 19-го січня 1972 року писала Евгенія: „Дорогий Пане Богдане! За сердечний лист та чудовий спомин про моого Батька широдякую. Я з присміністю його прочитала та сковала до архіву. Як Вам, напевно, відомо я залишилася одиночкою з нашої родини. Цього знімка, який Ви просили у своєму листі, не маю. Натомість посилаю Вам знімок моого Батька в молодому віці та знімок віллі „Богданівка” в Черці з 1939 року на пам'ятку. Бажаю Вам потихи з дітьми. Широ здоровлю. Софія Лепківна.”

В листі з 5-го лютого 1973 року писала: „Дорогий Приятелю! Дуже дякую за листа. Тішуся, що мої приятелі з давніх літ не забувають про мене. Як знаєте, я сама живу в Брукліні вже довгі роки. На жадні імпрези до Нью Йорку не хожу, бо небезпечно самій пізно вечером вертати додому. Однієюкою присміністю для мене є читання книжок. Просилю Вам свій спомин з Чикаго. Архів моого Батька вже давно передала під опіку моого кузена д-ра Романа Сміка. Широ здоровлю Вас і Вашу дружину. Нуся Лепківна.

В карточці з різдвяними побажаннями з 4-го січня 1982 року вона писала: „Дорогий Приятелю! Широ дякую за святочну картку. Я вже чотири роки живу у

Філадельфії. В квітні минулого року мала тяжку операцію жолудка (це був пістряк, прим. автора) і від того часу не можу прийти до себе. Нехай дістеться Божа Воля. Дуже мені приємно, що Ви ніколи не забуваєте про моого Батька. Святкуйте здорові та веселі і згадуйте мене. Щиро здоровлю Вас і Вашу дружину. Нуся Лепківна."

В останньому листі з 9-го лютого 1985 р. писала: „Дорогий Приятелю Богдане! Вечір в пошану моого Батька, який влаштував 20-ий Відділ СУА у Філадельфії імені Олени Теліги 27-го жовтня 1985 року пройшов дуже гарно при численній участі громадянства. Я просила комітет, щоб вислав Вам запрошення на цей святочний вечір. Я так хотіла поговорити з Вами і згадати давно минуле. На жаль, мое бажання не здійснилося (здоровні проблеми моєї дружини і мої не дозволили мені приїхати до Філадельфії). Через мою хворобу я не можу писати так, як колись, тому прохочу вибачення.

• • •
з і щирим привітом для Вас і Вашої родини. Софія Лепківна.“ Цей останній лист закінчив її листування зі мною назавжди. Ще в грудні минулого року післав Евгенії карточку з нагоди дня її народження. 24 грудня сповнився її 81 рік життя.

Останні роки життя у „Вознесінні“, де її рідні та приятелі часто відвідували, злагодили її довгою недугою знеможене життя. Кілька радісних хвилин переживала вона на святах у пошану її батька, які влаштував її кузен д-р Р. Смик в містах Канади і ЗСА. На чотирьох цих святах, а саме: в Клівленді, Нью Йорку, в Чикаго і у Філадельфії вона особисто брала участь. Це були ті хвилюючі моменти, які, неначе ясне проміння, оживляли її самоту. Вона линула на крилах гадки до данього Krakова, де разом зі своєю найближчою родиною пережила радісні хвилини своєго життя.

Богдан Остап'юк

- (*) У першому ряді, 13 стрічка знизу пропустив друкар "Свободи" після речення
Вона брала живу участь в житті української громади Krakova, "належала до управи "Просвіти", де була довголітною бібліотекаркю і належала" до кружка і цальше як слідує.

Данило Млака.

Сидір Воробкевич

Народився 5 травня 1836 Помер
19 вересня 1903 р.

СИДІР ВОРОБКЕВИЧ (1836-1903)

До 150-річчя народження

*Мово рідна, слово рідне!
Хто вас забував,
Той у сріблях не серденько.
А лиш камінь мас.
Як ти мову мож забути,
якою вчила
Нас всіх ненъка говорити,
Ненъка наша мила.*
(С. Воробкевич)

У нововведеній рубриці „Свободи” з 15-го серпня ц.р. п. з. „З України про Україну”, прочитав я про відзначення 150-річчя народження Сидора Воробкевича в Чернівцях. (Спасибі редакції за цей цінний додаток, який інформує нас про історичні та культурні події в Україні). Тому варто й нам, хоч коротко згадати про цього поета, письменника Зеленої Буковини — Сидора Воробкевича.

Сидір Воробкевич народився 5-го травня 1836 року в Чернівцях у сім'ї священика. Родина Воробкевичів проживала спершу у Литві. Прадід Сидора Скульський де Оробко Млака⁴ православний священик не хотів довше терпіти польського насильства, і тому перенісся за Буковину, де став парохом села Луки над Дністром. За порадою чернівецького Владики, змінив своє прізвище Оробко на Воробкевич. На третьому році життя втратив Сидір свою матір, а на дев'ятому — батька. Сиротою заопікувався діdo Михайло, прото єрей у Кіцмані. Діdo та бабуня розказували багато внукові про запорожців, татар, співали народні пісні, які згодом мали вплив на його поетичну творчість. Бабуня подарувала внукові золотий червінець зі свого намиста, за який Сидір купив скрипку, на якій діdo навчав його грати.

Народну школу закінчив Сидір у Кіцмані, гімназію в Чернівцях, де вступив до Духовної Православної Семінарії, після закінчення висвятився і став священиком. Проживаючи на селі під час вакацій, любив слухати народні пісні, записував їх та писав до них ноти. Крім цього займався музикою та мальством, писав вірші під такими псевдонімами як: Данило Млака, Морозенко, Семен Хрін та іші. На його незвичайні музичні здібності звернула увагу єпископська консисторія, яка уділила йому стипендію на вищі музичні студії у віденській консерваторії, які він закінчив з відзначенням. Його іменовано професором музики учительської семінарії в

Чернівцях та професором церковного хору в Духовній Семінарії. Він видав кілька збірників церковних хорових творів. Його пісні і хорові твори були дуже популярні не лише на Буковині і в Галичині, але також в Румунії, Банаті та Сербії.

З якою насолодою та захопленням співали наші батьки (і ми також) такі сантиментальні та ніжні пісні як: „На чужині загибаю”, „Заграй ми цигане старий”, „Там де Татран круто в'ється”, „Як би була я зазулев”, „Сині очі”, та найбільш популярна пісня „Над Прутом у лузі”. Всі ці пісні були довгий час у репертуарах наших хорів. Він написав також музику до таких поем Шевченка як: „Огні горять”, „Гомоніла Україна”, „Не дай Господи нікому”, „Думи мої”, „Тече вода” та інші. Ще на теології студіював Воробкевич наша історію і написав такі історичні поеми як: „Нечай”, „Богдан Хмельницький”, „Іван Підкова”, „Наливайко”, „Князь Василь Ростиславич”, „Петро Сагайдачний”, „Кочубей і Мазепа”. На прохання управи театру „Руська Бесіда” у Львові, який у той час обійздив з виставами Галичину і Буковину, написав Воробкевич тексти і музику до таких опереток як: „Молода пані з Боснії”, „Пан Мандатор”, „Демон-горівка”, „Золотий мопс”, „Янош Ітенгазі”, „Каспер Румпельмаср”. Крім цього написав мелодрами з народного побуту: „Гнат Приблуда”, „Бідна Марта”, „Новий дверник”.

Перша збірка поезій Воробкевича була надрукована в 1863 році в „Галичанині Дідушицького”. З цього часу появлялися його вірші і прозаїчні твори в різних часописах і видавництвах.

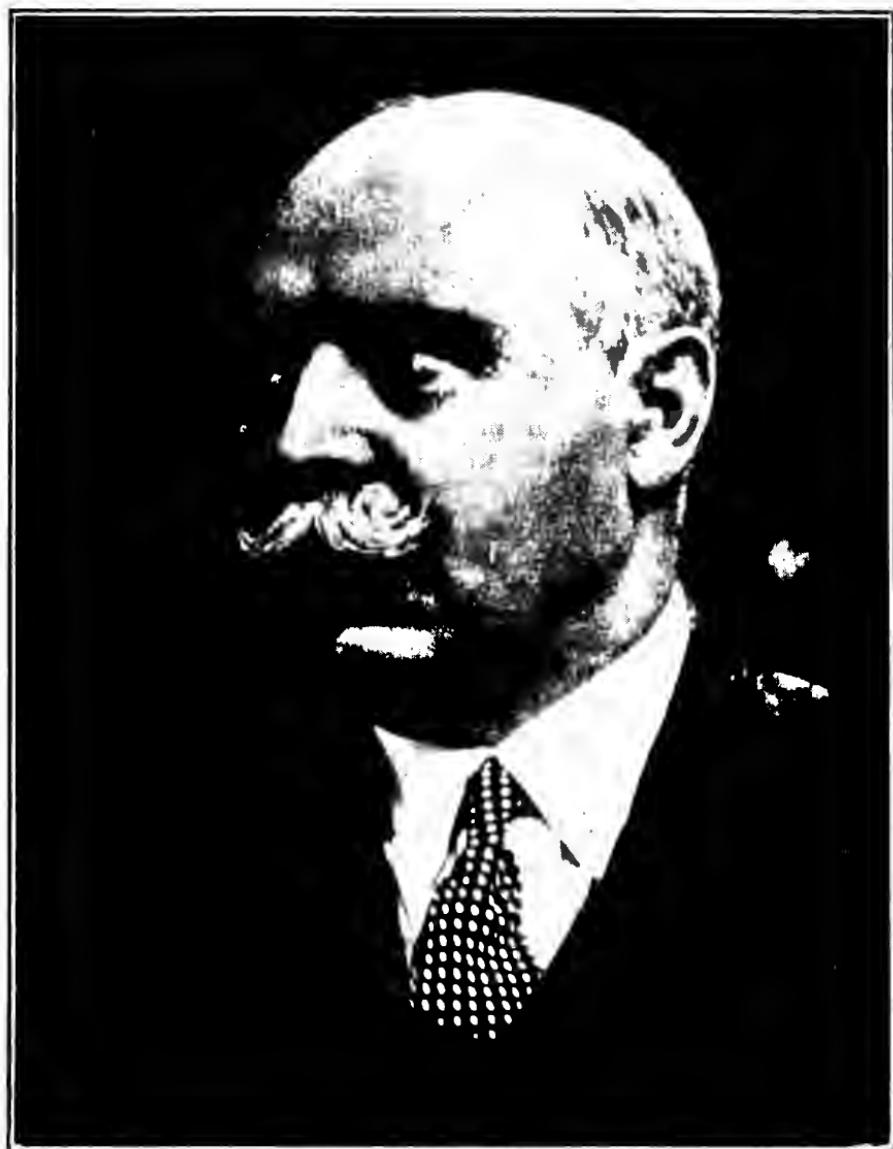
У 1900 році видано окремий збірник Воробкевича п. з. „Над Прутом” з передмовою І. Франка. У сімдесятіх роках минулого сторіччя втішався Воробкевич великою популярністю. Його ставили поруч Федъковича, а Франко назвав його одним з перших жайворонків нашого народного відродження. Він визначався палкою вдачею і працьовитістю. Його популярні пісні будили любов до свого народу, скріпляли духа земляків, звертали увагу на недолю народу зокрема гуцулів, серед яких він жив.

Олександр Барвінський у своїх цінних спогадах „Спомини з моого життя”, дуже прихильно згадує про своє знайомство з Воробкевичами. Молодший брат Сидора Григорій був у Львові парохом православної церкви, яка містилася на Францішканській вулиці. Як студент Львівського університету заходив Барвінський дуже часто до дому о. Григорія. Одного разу застав його старшого брата Сидора, з яким особисто познайомився, із цього часу був з ним у дружніх відносинах. Барвінський поставав обом Воробкевичам українські видання творів Шевченка, Куліша, Вовчка та історичні твори Костомарова. Таким чином мав Барвінський великий вплив на їхній письменницький розвиток та єдність з українським народом. В 1875 році запросив Сидір Барвінського до Чернівець на відкриття університету. Барвінський гостив у його домі, і під час цього перебування запропонував видати буковинський альманах, у якому були б поміщені твори буковин-

ських, галицьких та письменників з Наддніпрянської України. Воробкевич радо погодився на таке видання. Буковинський альманах „Руська Хата” появився щойно на весну 1877 року. Причиною цього запізнення були довгі переписування та друк статей, коректа та фінансові труднощі. До видання цього альманаху фінансово причинився Пантелеїмон Куліш. Ідея Барвінського стала дійсністю. В альманаху взяли участь письменники всієї України! Щиру дружбу Олександра Барвінського з Воробкевичом перервала смерть Сидора, який помер 19-го вересня 1903 р. в Чернівцях на 64-му році свого плодотворного життя.

„Деякі вірші Воробкевича, зокрема дидактичного характеру як: „Рідна мова”, „То наші любі, високі

Карпати” та інші були часто друковані в підручниках народних шкіл. Хто ж з нас не пригадує собі цього славного вірша Воробкевича „Рідна мова, слово рідне”, який ми навчилися в народній школі. Цей вірш став символом пошани та завіщання для нашої рідної мови, яку ми ніколи не смісмо забувати та обов’язані навчати наших дітей і внуків нюю говорити! Сидір Воробкевич разом з Юрієм Федьковичем та Ольгою Кобилянською, був пробудителем народної єдності цієї частини українських Карпат — Зеленої Буковини.

Олександр Кошиць

30 серпня 1875 — † 21 вересня 1944

ОЛЕКСАНДЕР КОШИЦЬ

(До 110-річчя народження)

Олександр Кошиць народився 30-го серпня 1875 року в сім'ї о. Антонія Ігнатовича Кошиця у селі Ромашки Канівського повіту на Київщині. Коли йому було два роки перенісся батько на парафію в село Тарасівку, Звенигородського повіту. Поля Тарасівки межували з селом Кирилівкою, батьківщиною Т. Шевченка. Молодим хлопцем служив Шевченко в о. Ігнатія Кошиця, недалеко Звенигоро родки. Отець Ігнат Кошиць був саме прадідом Олександра Кошиця. В Тарасівці пройшли його дитячі та юні роки.

В останній статті, яку писав Кошиць на смертному ложі у Вінниці, що й помістив „Новий Шлях” у календарі за 1945 рік ст. 35-37 під заголовком „Недоспівана пісня” читаємо: „На нашій святій Україні є одно місце, до якого лине душа й серце кожного українця, хто б він не був. Це село Кирилівка, Звенигородського повіту, батьківщина Т. Шевченка. Доля дала мені щастя майже весь молодий вік прожити у тих місцях, і моя душа і серце зв'язані з ними міцним ланцюгом почувань, переживань і спогадів, бу через яр від Кирилівки лежить село Тарасівка, де колись Шевченко пробував вчитись у дяка Богородського малярства. В тім селі мій батько о. Антоній Кошиць був священиком, а в Кирилівці священствуває брат о. Олександр Кошиць, син Григорія, що хрестив Шевченка. Тож хочеться при кінці життя пригадати тих людей, серед яких колись ріс та жив”.

В 1884 році післи батьки дев'ятирічного хлопця до епархіяльної бурси в Богуславі, яку закінчив 1891 року. Того ж року поступив Кошиць до Київської Духовної Семінарії, яку закінчив в 1896 році 21-літним юнаком. Після семінарії обняв посаду вчителя в церковно-приходській школі у Грузьці, Київського повіту, де зорганізував перший самостійний хор. В 1897 році вступив до Української Духовної Академії, і на другий рік мав вже чудовий Академічний Братський Хор, з яким дав перші прилюдні концерти. Духовну Академію закінчив в 1901 році. Був рік на світській службі, а зголом одержав посаду вчителя у жіночій епархіяльній гімназії в Ставрополі на Кавказі, де зорганізував мужеський хор, з яким виступав на концертах з українськими піснями. В 1903 році одержав пропозицію від уряду Кубані записувати козацькі пісні. Він зібрав слова і мелодії 500 козацьких українських пісень, за що одержав у 1907 році золоту медалю на етнографічній виставці в Катеринодарі, столиці Кубані. В 1904 році перейшов на посаду вчителя у І-шу Тифліську жіночу гімназію за Кавказом. Але того ж року перенісся назад до Києва на посаду вчителя співу в Духовній Семінарії. Хоч ця посада була мізерна, але він взяв її тому, щоб бути у Києві, про який снив та мріяв увесь час.

У Києві Микола Лисенко запросив його обняття у його нововідкритій Музичній Школі катедру хорового співу. В 1906 році вписався разом із Стеценком, Андрієм Чехівським та славним Микешою на курс композиції Любомирського, який закінчив з найвищою оцінкою в 1910 році. В 1909 році обняв диригентуру хору студентів університету св. Володимира. На конкурсі хорів у 1910 році Студентський Хор під управою Кошиця, одержав першу нагороду. Від 1911 року обняв професор Кошиць Університетський Церковний Хор, найкращий, як він казав, який він мав у своєму житті. „Коли я, говорив Кошиць, пригадую собі художні переживання з цим хором, я прощаю долі всі удари на тернистому шляху, і в той момент почуваю себе найбагатшим чоловіком на світі та дякую Богові за те, що все це було”. В тому 1911 році запрошено його в Імператорську Музичну Школу, яка згодом стала консерваторією, обняти катедру хорового співу. З хоровою клясою поставив він у „Купецькому Зібранні” ораторію Генделя „Юда Маккавей” в супроводі консерваторської оркестри.

У 1912 році запросив Кошиця славний Микола Садовський стати капельмайстром у його театрі. В його театрі вивів він оперу М. Лисенка „Різдвяну Ніч” та „Утоплену”, оперу Козаченка „Пан Сотник”, Кржижковського „Янек” та інші. Та коли запропоновано йому в 1916 році диригентуру Київської Опера, був він змушений залишити театр Садовського та консерваторію. Оперою диригував він лише один рік, тобто до 1917 року.

У березні 1917 року постала в Києві Центральна Рада, яка покликала Кошиця до Музично Театрального Комітету, з якого опісля розвинулося Міністерство Мистецтв України. Професора Кошиця іменовано директором Музичних Справ при Державнім Українськім Театрі, і заразом головою Музичного Відділу Міністерства освіти. Перетяжений працею передав він головство Стеценкові, а сам зайнявся утворенням Етнографічного Кабінету при Міністерстві. Під час Директорії, за попертям Отамана Симона Петлюри, на внесок проф. Кошиця, основано Українську Національну Капелю, яка на весні 1919 року виїхала до Європи.

Перший виступ Капелі 11-го травня 1919 року в Празі.

Протоієрей Корсуновський згадує із захопленням про цей перший виступ Капелі у Празі, у своїй статті п.з. „Перша перемога проф. Кошиця, яка була поміщена у календарі „Нового Шляху” на 1945 рік ст. 85-86: „Ще у п'ятницю 9-го травня на пробу співу прибула майже вся празька консерваторія з професорами та учнями включно. Такі велетні як Ферстер, Новак і слава та гордість Чехії, як проф. Зленек Неєлі, поводилися як діти, вискачували на естраду, обнімали Кошиця і від хвилювання не могли навіть щось сказати, лише викликували: то вжасне, то кольosalne... ви чародзєє! Захоплений п. Кшичка, професор консерваторії і диригент найбільшого співацького здруження в Чехії „Глаголь”, яке нараховує понад 5,000 членів, звернувся до Кошиця і хору з палкою промовою: „Ми чехи уважали себе, найбільшим музичним народом, ми вірили, що найкраще в світі співаємо ми, а тепер

бачимо, що ми повинні вчитися у вас?..." На другий день прибуло на генеральну пробу багато музичних критиків, які прочитали у журналі „Венкові" статтю, яка починалася словами Юлія Цезара „вені, віді, віці" (прийшов, побачив, переміг). Концерт відбувся у неділю 11-го травня 1919 року в „Народнім Дівадлі". Публіка була вибрана, поважна, міністри, вищі урядовці, амбасадори та консулі різних держав. Свідками цього тріумфу були деято з наших чільних людей, як проф. Михайло Грушевський, міністер Жуковський та інші, які неприхильно ставились до поїздки Капелі, а тут побачили, що варто було їхати. На тому концерті одержав Кошиць, перший в Європі, величезний лавровий вінок, який відкривав вікно далі до Європи".

З Праги виїхала Українська Національна Капеля до інших столиць Європи. В Парижі дочка всемогучого президента Клеменса, творця Версальського миру, в колосальному амфітеатрі, запросила Кошиця до президентської ложі, і при громових оплесках найдобірнішої паризької публіки, передала йому своє признання та дорогоцінну відзнаку. Також у Брюсселі, бельгійська королева вішанувала Кошиця і українську пісню відзначенням та привітом.

Українська Національна Капеля в Америці .

У 1921 році привіз американський імпресаріо Рабінофф Українську Національну Капелю до Америки, де вона здобула надзвичайні тріумфи у всіх стейтах ЗСА, в Канаді, Мексіко, Кубі, Бразилії і Аргентині. Виступи Капелі закінчилися щойно у 1924 році. У ЗСА і Канаді вітали українці хор і його геніяльного диригента як свою національну славу з найбільшим одушевленням, а американська та канадська музична критика не могла найти слів для виявлення похвал та признання для цього незрівняного хору і його диригента-чародія. Після закінчення виступів Капелі почав Кошиць організовувати та вишколювати українські хори в ЗСА. Завдяки заходам Теодора Каськова з Ньюарку, зорганізовано сім добрих хорів Ньюйоркської округи, які після злуки створили один репрезентативний хор під керівництвом Кошиця для концертових виступів. Таким чином постала наче нова Українська Капеля, тільки не з півсотні голосів, а з чотирьох соток.

Огляд хорової та музичної діяльності Кошиця був бідалеко неповним, коли б не згадати про нього як етнографа та композитора. Він був найбільшим знавцем української церковної музики. Збирав, досліджував, обробляв та видав кілька томів українських народно-церковних напівів *так. з Придніпрянини (т. зв. київських), як і галицьких і закарпатських*. Він поклав великі заслуги у зібранні та збереженні нашої прадідної народно-церковної музики, яка так близька серцю і духові нашого народу по-

обох боках океану. Українська церковна музика видала трьох великих композиторів: Бортнянського, Веделя і Кошиця. Та коли твори двох перших були скомпоновані під впливом італійської церковної музики, то твори Кошиця скомпоновані згідно з нашою церковною традицією. Він прямо схопив цю народно-церковну мелодику так, як вона ще існує в нашему народі, як вона ще співається по наших стареньких дерев'яних церквах, і утривалив її у своїх знаменитих, простих та приступних обробітках і передав її живучим і грядучим поколінням. В останніх роках свого життя провадив Кошиць у Вінніпегу Вищі Музичні Курси для диригентів і хористів, що їх організувало Українське Національне Об'єднання, прищіплюючи свої хорові принципи канадським та американським хорам. Щоб зберегти та вшанувати пам'ять великого вчителя, Вінніпег вже від ряду літ влаштовує Вищі Курси для диригентів і хористів, які втішаються великим успіхом.

Трагічна доля та смерть Кошиця

Доля проф. Олександра Кошиця, як усіх його сучасних українських культурних та політичних діячів, були незавідна та бурлiva. Вирваний з рідної землі, він чверть століття блукав по світі, не мав пристановища, не міг вповні розвинути свого таланту та знання. Не зважаючи на тріумфи та успіхи Української Національної Капелі Кошиця, треба все ж таки висловити жаль, що цей великий знавець і мистець народної та церковної музики, не міг спокійно прожити у рідному Києві над Дніпром та працювати в мирі і в культурному оточенні досліджувати, творити і плеkatи музичне та хорове мистецтво та залишити по собі гідних наслідників.

В останніх роках його здоров'я почало недомагати, зокрема його серце. Помер у Вінніпегу, в шпиталі 21-го вересня 1944 року на 69-му році життя. У Вінніпегу відбувся величавий похорон з участю представників усіх канадських та американських організацій. В похоронному поході несено 140 вінків. Залишив у смутку дружину Тетяну, яка походила з його родинних сторін і була одною з його солісток у хорі. Вона ділили долю і недолю зі своїм мужем, тріумфи і скитання та вірно піклувалася ним аж до його смерті. Вона вже також відійшла у вічність.

Музична та хорова спадщина Кошиця

Кошиць залишив велику музичну спадщину. Сотні народних пісень церковні музичні твори, головно літургії на мужеські і мішані хори, багато різних музичних композицій, різні світські композиції для хору з фортепіаном чи оркестрою. Подаю список праць Кошиця за календарем „Провидіння” 1945 р. під заг.: „Музичні праці проф. Олександра Кошиця в рукописах” ст. 99 - 100) (Календар зредагував Богдан Катамай) 500 козацьких пісень Кубанщини (рукопис десь на Кубані). Дві збірки українських пісень для школи (на два або три голоси з

фортеціяном або без). 80 хорових українських пісень (для мішаного хору). 40 „Музичних Гобеленів” (хорові пісні шкотські, норвезькі, муринські, мексиканські, аргентинські, канадські, кубинські, французькі, гіндуські, японські, еспанські, італійські, новогрецькі, гавайські — все українською мовою). Літургія трьохгласна (для мужеського хору або тріо). Літургія на мішаний хор (з мотивами галицького Ірмолая, підкарпатських та напівугро-руських). Дві оркестрові увертюри. Кілька оркестрових ілюстрацій до українських драматичних творів „Казка старого млина” Черкасенка, „Дай серцю волю”, „Зачароване коло”, рукописи остали в театрі Садовського. Видання Іздіковського в Києві: 20 хорових аранжеровок народних пісень, 10 хорових колядок. Кілька номерів романськів на мужеські або жіночі голоси. Видання Оренштайна в Ляйпцигу; 40 хорових аранжеровок народних пісень, 20 хорових колядок, 10 хорових Кантів, збірник веснянок, Літургія на мішаний хор, пісні для жіночого хору. Видання Вітмарка в Нью Йорку: 30 хорових українських пісень (в англійському перекладі). Видання Інституту ім. Петра Могили в Канаді: Літургія на мішаний хор (Вінніпег). Видання злучених хорів Ньюйоркської округи: Літургія на мішаний хор (Жовква). Видання оо. Василіян на Чорній Горі (Мукачів): Вісім Догматів („знаменитого” напіву на мішаний хор). Народні Канти (на мішаний хор). Письменні твори: Спроба короткого нарису української музики („Народна Воля”, Скрентон, Па.). Нарис історії української музики (в рукописі). Нарис історії українського церковного співу („Америка”, Філадельфія, Па.). Про хоровий спів на Україні (в програмовій книжці з нагоди Ювілейного Концерту Кошиця в Ньюарку, 27-го грудня 1936 року).

* * *

Сорок один років тому спочив навіки один з найбільших, після Миколи Лисенка, музикознавців, композиторів та геніяльних диригентів — проф. Олександер Кошиць на канадській, привітній землі. Він розніс славу української чарівної пісні по цілому світі, розсипав їх неначе дорогоцінні перли по всіх країнах Європи і Америки. Він здобув великі симпатії для України, чого не могли вчинити наші дипломати, журналісти та політичні діячі. Лише українська пісня, яку він так по-мистецьки зумів вивести, принесла Україні заслужену славу. І, завжди, коли почусмо нашу рідну українську пісню у виконанні та інтерпретації Олександра Кошиця, вважається нам з тих тонів та акордів, так своєрідних, знайомих душі і серцю нашому, як казав Кошиць, — „Свята Україна”. Український народ збереже назавжди велику пошану та вічну пам'ять свого великого вчителя української пісні та музики — Олександра Кошиця.

І. Сталник.

Народився 18 березня 1876 р.
Помер 8 грудня 1954 р.

Богдан Остап'юк

ДО 30—РІЧЧЯ СМЕРТИ Й. СТАДНИКА

(18-го березня 1876 — 8-го грудня 1954)

I.

Йосип Стадник, один з найвидатніших корифеїв української сцени, актор, режисер, директор театрів, педагог, перекладач, ініціатор опери та оперети на галицькій сцені, — народився 18-го березня 1876 року в селі Валява, Перемиського повіту. У спогадах згадує Стадник про своє походження: „Мої батьки були бідні. Мій батько Дмитро, син селянина з Уйданової з-під Устрик Долішніх, закінчивши військову службу в австрійському війську, дістав посаду на залізниці у Валяві, за Журавиною під Перемишлем. Там я народився. Крім мене була ще старша сестра Катерина, двоє старших дітей (близнят) померло до моєї появи на світі. Кажуть, що я народився в очіпку. Цей очіпок зберігала моя мати довгі роки. Це на думку старших людей, мало принести мені щастя!... З Валяви перенесли моого батька до Шляхецької Волі під Перемишлем, а звідтіль до Романівки під Тернополем. В Романівці почав я ходити до сільської школи”.

Освіта, молоді роки, театр

Після закінчення народної школи здав Стадник іспит до вчительського семінара в Тернополі. В семінарі одержав музичну освіту: грав на скрипці і брав участь у симфонічних та камерних оркестрах, які організувала школа з нагоди різних свят. Сімнадцятирічним юнаком закінчив вчительський семінар і став кандидатом на вчителя народних шкіл. Однаке він ніколи не став вчителем. Його заманила своїм чаром богиня Мельпомена і він став актором. Ще як учень семінара, любив відвідувати вистави театру „Руська Бесіда”, який часто приїздив до Тернополя. Зокрема захопився опорою Гулака Артемовського „Запорожець за Дунаєм”, у якій ролю Карася грав його майбутній тесть Андрій Стечинський, а ролю Одарки А. Остаповичева. Молодий Йосип так захопився грою та співом цих акторів, що захотів й собі стати актором. Його задушевні мрії здійснилися на 18-му році життя. У своїх спогадах так згадує Стадник про свій вступ до театру:

„Зимою 1894 року завітав у Тернопіль український театр. Пішла чутка, що театр ангажує нові сили. Поміж учнями заворушилося, і в моїй голові зчинився заколот. Казали, що треба вміти танцювати, співати, ну навіть товариші

доручили мені виголосити промову на ім'яни директора семінара, тільки зі співом був важче. Голос був ніби бас, ніби тенор, але слух був неосябливий. Найкращий мій товариш Іван Левицький, який грав дуже добре на скрипці, з трудом навчив мене популярні тоді пісні, і дав мені ноти зі словами. Одного дня забравши в кишеню ноти, вирядився я на пробу, яку назначила дирекція театру. Це було 2-го лютого 1894 року в помешканні самого директора, недалеко польського 'Сокола', у якій відбувалися вистави театру. Опірч мене було ще кількох кандидатів, які із заляканими обличчями сиділи біля порога, чекаючи своєї долі. За великим столом сидів грубий добродій з великими кучерями, що безупинно хитав головою. Це був якраз той, що рішав мою долю, — сам директор Гуляй. Він був поштовим урядовцем, а перейшовши на емеритуру, дав упросити себе бути безплатним театральним управителем. З-боку стола сидів сивий добродій з бокобородами, а перед ним лежала скрипка. Це був тодішній капельмайстер військової оркестри Франц Доліста. Почалася проба. Чотирьох не прийнято. Лишився я, і той якийсь, невеличкий, валуватий юнак.

Капельмайстер взяв скрипку в руку, потягнув смиком і приказав мені тягнути голосом. Тут я, будучи певним цілковитого провалу, запропонував, що заспіваю з нот. Капельмайстер став позаду мене зі скрипкою і почав підігравати, але швидко йому це осто гидло, кинув гратеги, поставив скрипку на стіл і скинув з носа окуляри. Це мене якось не подобалося, мое серце дивно билося в тривозі, але я скінчив одну пісню й почав другу. Скінчив другу, а добряче обличчя директора трохи заспокоїло мое хвилювання, а обличчя капельмайстра лишилося надалі непорушне і непривітне. 'Досить, сядьте', промовив директор. А тепер черга на вас, — обізвався до останнього, валуватого. Знов капельмайстер взяв скрипку, а цей останній гуде якимось несамовито-грубими тонами. Бачу капельмайстер усміхається, а директор насунився і сердито хитає головою. Заспівав 'Реве та стогне' і 'Як умру' і знову же саме. Капельмайстер сіє, а директор сидить як сич. Слінчів. Директор вийшов з-за стола, став на середині кімнати і промовив: 'Оцей (показавши на мене) нічого, молодець, і співає як люди, і виглядає як люди, але той бурмило тільки реве'. Капельмайстер, немов би його хто шпилькою штуркнув. Схопившися, поклав скрипку і смик у футерал, скинув окуляри з носа і почав сердито защіпати гузики сурдути. 'Ну, — нехай і цей буде, приймаю обох'. Цим другим був Іван Рубчак зі своїм гарним, басовим голосом".

53-річна праця Стадника в театрі

Після вдалого іспиту став Стадник в 1894 році актором театру Т-ва „Руська Бесіда” у Львові. Молодий, кучерявий, чепурний, інтелігентний і цікавий юнак, став він зразу корисним актором, співав у хорі, танцював тощо. Він брав участь майже у всіх постановках п'єс і здобував собі признання режисера та публіки. Крім цього він закінчив

драматичну школу у Львові в професора Конопки. По шести роках наполегливої праці на сцені, доручено йому постановку п'єси А. Толстого „Влада темряви”. Цей режисерський дебют був вдалий та виявив його режисерські здібності.

На 26-му році життя Стадник одружився з молоденькою та ніжною красунею актрисою Софією, дочкою знаменитого актора Андрія Стечинського. Іх шлюб відбувся 1902 року в Дрогобичі в церкві оо. Василіян. Весілля було гучне, весільна гостина відбулася у дерев'яному будинку, де відбувалися театральні вистави. Молода мала тоді 14 років. У своїх спогадах Софія Стадник так згадує про освідчнину Йосифа Стадника: „Йосиф прийшов з візитою до нашого дому. Мати доручила доні приготувати каву для жениха. Схвильована наречена старалася як-найкраще виконувати роль господині. Вона подала йому каву, а Стадник не міг нахвалитися: ‘Панно Зосю, я ще такої доброї кави ніколи не пив’... Аж як гість пішов, мати побачила ненарушену в млинку змілену каву, виявилося, що Зося запарила лише саму цикорію...”

У 1900 році прибув театр „Руська Бесіда” під дирекцією М. Заячківського до Krakова з виставами „Ой не ходи Грицю”, „Запорожець за Дунаєм”, „Циганка Аза”, „Безталанна” та інші. У спектаклях брав участь Стадник, а польський письменник Владислав Оркан, у своїй рецензії в газеті „Напшуд”, до добрих акторів зарахував і Стадника. Згодом Стадник переклав на українську мову В. Ордана „Скапаний світ” і поставив на сцені. В 1905 році став директором і режисером театру „Руська Бесіда” Микола Садовський. Він вніс на галицьку сцену багаті засоби гри української театральної школи та свою надхненною грою створював прекрасні мистецькі образи. Під його проводом розвивався акторський та режисерський талант Стадника. Він став улюбленим Садовського. Любила його також і зірка українського театру Марія Заньковецька. Коли приходила на пробу, тоді в присутності акторів цілуvala його в чоло, кажучи: „дайте свій лобик”... Після від'їзду Садовського Виділ Т-ва „Руська Бесіда” у Львові передав керівництво театру Стадникові. Треба було ґрунтовно змінити репертуар і обновити ансамбль. В театрі було багато вокальних сил (співаків). Це штовхнуло мене, згадує Стадник у своїх спогадах, виставити популярну оперу Монюшки „Галька” в обсаді: Рубчакова — Галька, Рубчак — Стольник, Костік — Йонтек та інші. Галька була вперше виставлена в Тернополі 2-го липня 1906 року з величним успіхом.

Дня 10-го січня 1907 року була прем'єра „Фавст” як дарунок для громадянства міста Дрогобича. Матеріальні успіхи театру дали можливість виставити оперу „Фавст”, як на тодішні умови, прямо люксусово. Декорації і костюми були виконані у Дрездені, побільшено оркестру та докомплектовано сольові партії. Оперний репертуар доповнено такими виставами: „Катерина”, „Вечорниці”, „Різдвяна ніч”, „Роксоляна”, „Мадам Батерфляй”, „Евгеній Онегін”, „Казки Гофмана”, „Кармен”, „Травіята” та інші. Економічна криза, яка була у той час в Австрії перед Першою світовою війною, привела до занепаду театру, якому відмовлено матеріальну допомогу.

В цих умовинах директор Стадник відмовився в квітні 1913 року від керівництва театром. Головною причиною цієї відмови, було розходження з тодішнім театральним референтом Т-ва „Руська Бесіда” Степаном Чарнецьким. Стадник організував вистави з п'есами, які не вимагали великого складу акторів та склав відповідний ансамбль.

У серпні 1914 року вибухла війна. Стадника мобілізовано до австрійської армії та призначено до військової частини, яка мала захищати твердиню Перемишль. Після здобуття твердині царськими військами, Стадник попав у полон і перебував у Тамбові до вибуху лютневої революції в 1917 році. Завдяки заходам Садовського, Стадника звільнено з полону і він вступив до театру Садовського в Києві, де працював актором і режисером. При кінці 1918 року приїхав Стадник до Львова, де організував театр. Під час визвольної українсько-польської війни в листопаді 1918 року зформований Стадником львівський театр переїхав до Станиславова, де діяв уряд ЗУНР. Театр виставляв п'еси народного характеру, і між іншим п'есу С. Черкасенка „Казка старого млина”, яку масово відвідували воїни УГА. Стадник одержав для театру державну допомогу, яка допомогла швидкому ростові театру. Влітку 1919 року прибув Стадник з театром до Кам'янця Подільського, де ставив вистави, які не вимагали великої обсади акторів.

При кінці 1920 року бачимо Стадника у Львові, де він все повний наснаги, проявляв свою театральну діяльність з великим ансамблем. Восени 1921 року був він чорговим режисером театру „Українська Бесіда” у Львові під дирекцією Б. Овчаровського, другим режисером був Олександер Загаров. Стадник відзначився тоді в ролі Гарпагона в комедії Мольєра „Скупар” та в трагедії Шекспіра „Отелло”, у якій грав ролю хорунжого Ага, де він засвідчив, що може справитись з важким Шекспірівським текстом. Після виїзду Загарова на Закарпаття, відновив Стадник від січня до липня 1924 року репертуар театру новими п'есами та операми.

Дня 1-го липня 1924 року перестав існувати театр „Українська Бесіда”, а на його місці постав кооператив „Український Театр” під художнім керівництвом Стадника. Він поставив (1925) оперету „Граф Люксембург”, „Паливода” ХУІІІ століття та Р. Ролянда „Вовки”. Ядро театру під кінець 1927 року становили актори: Стадникова, Орлян, Ярема Стадник, Стефа Стадниківна, Неделко, Крижанівський, Рубчак, Залуцький, Бенцаль, Леся Кривіцька та інші. З приводу економічної кризи (1928-29) і надміру мандрівних театрів на терені Галичини, „Театральний Кооператив” перестав опікуватися театром, Стадник почав провадити свої театральні вистави у створеному ансамблі під назвою „Артистичне Турне” при зменшенному числі акторів. „Артистичне Турне” Стадника діяло майже до вибуху Другої світової війни в 1939 році.

У 1934 році відзначило громадянство Львова 40-річчя служби Стадника на народній сцені. На ювілейну виставу підібрано п'есу Мольнара „Гра на замку”. У головній ролі місці п'еси виступив Стадник-ювілят, а в інших ролях брали

участь Леся Кривицька, М. Бенцаль, О. Яковлів, Нікітин, Р. Мусій та інші. Від громадянства вітав ювілята д-р Михайло Рудницький, а відакторів Іван Рубчак. Ювіляри піднесли букети квітів, подарунки та відчитано вітальні телеграми.

У вересні 1939 року зайняли большевики Західну Україну. У Львові постав „Театр імені Лесі Українки”, в якому Стадник був художнім керівником. Він поставив п'єси „Украдене щастя”, „Уріель Акоста”, „Скупар”, „Любов Ярослава”, „Платон Кречет”, „Довбуш”, які глядачі приймали з великом захопленням. Під час німецької окупації у 1941-43 роках працював Стадник в Українському Театрі у Львові, у якому директором був Володимир Блавацький. Між обома славними режисерами постали дисонанси, які довели до цього, що Стадник покинув театр. Український Центральний Комітет, Відділ Культурної Праці, Підвідділ для справ Мистецтва, запропонував

Стадникові працю директора в Перемишлі, але згодом змінив на Дрогобич. Це було 3-го серпня 1943 року. Підписали цю пропозицію о. Сапрун і мгр Кушнір. Стадник приїхав до Дрогобича, де працював директором місцевого театру. В Дрогобичі поставив Стадник „Запорожець за Дунаєм”, „Наталку Полтавку”, оперу Легара „Жайворонок” та кілька народних п'єс, які мали великий успіх.

У роках 1944-1947 (після другого приходу большевиків, працював Стадник директором „Театру Мініятюр” у Львові на вулиці Городецькій. Але що робив Стадник від 1947 до 1954 року? Софія Стадник згадує: „Йосип був з нами чотири місяці після повернення із заслання з Углиця над Волгою і раптом щось підійшло під груди як камінь...

Він скоро помер...” Дня 8-го грудня 1954 року перестало битись стружене серце одного з найбільших театральних діячів України. На 78-му році плодотворного життя відійшов передчасно в могилу. Цінні спогади Йосипа Стадника, його дружини Софії і дочки Стефи, які зберігає остання наймолодша дочка Софія, залишаться назавжди пінним вкладом до історії українського театру.

Завіщо заслали большевики Стадника до маловідомого містечка Углиця над Волгою? Чейже він ніколи не займався політикою! Усе своє життя вірно служив своєму народові на сцені театру. Замість дати йому на старість заслужену нагороду спокійного, без журного відпочинку, вони його заслали. Сім років страждання, — заслонені серпанком невідомого, вкоротили йому життя.

Йосип Стадник в оцінці сучасників

Добрим словом згадує Стадника актриса театру Т-ва „Руська Бесіда” у Львові Ванда Коссак-Сорокова: „Стадник був першорядним артистом в драмі, комедії, опері, а також знаменитим режисером та адміністратором. Він був людиною феноменальною, у нього була велика дисципліна і всі його поважали”.

Іван Менделюк у своїй статті „Й. Стадник — піонер українського театру” так згадує про нього: „Серед цілого ряду постатей, діячів театру Галичини — Стадник зайняв провідне місце не лише завдяки своїй мистецькій обдарованості, але й особистим прикметам — життєвому оптимізмові та невичерпній кипучій енергії, яка не залишала його ціле життя. І тільки завдяки цим прикметам він успішно перескакував із своїм театротром злідні та тісноту сцени — клітки галицького містечка. Під впливом цих ударів, він нераз падав, але туга і фанатична любов до рідної сцени окрилювали його і він знова, гордо підносив голову, без жадної підмоги, вставав — все наново починаючи. І серце мистця знову сміялося, а душа промінювалася на сцені перед вдячними глядачами — його райдужною яскравістю акторської палітри. Йосип Стадник зійшов з театральної сцени, залишаючи по собі нев'янучий вінець слави і вдячності українського народу. Історія української культури запише його ім’я золотими літерами”.

Лавро Кемпе у своїй статті „Йосиф Стадник” згадує: у своєму театрі Стадник був речником театральної дисципліни та вирішував вибір репертуару, твердо базуючись на загально-європейській класиці та тогочасних напрямках модерної драматургії у найширшому діяпозоні від музично-вокальних жанрів — опера, музична комедія, оперета легкого жанру, а кінчаючи побутовим і історичним дорібком української драматургії. Завдяки тій різноманітності і багатству репертуару, театр під дирекцією Стадника був для молодих акторів свого роду театральною академією. В тому театрі молоді адепти набували сценічного знання. Все, що появлялося нового на ринку європейського театрального життя, всі характеристичні поєви театрального процесу, він негайно включав у репертуар свого театру, чим підтягав український театр до високого європейського рівня. Понад пів століття він вірно і віддано служив своїй чарівній Пані Мельпомені... Своєю працею, великими зусиллями і чималими осягами він ставув побіч найбільших творців і діячів українського театру. З театрального гнізда Й. Стадника вилетіли в широкий український світ такі „птахи високого польоту”, як Лесь Курбас, Й. Гірняк, А. Бучма, М. Крушельницький, М. Бенцаль. Хоч ворог обпалив їм крила, але на перекір його пляnam вони записалися добре в книзі буття української театральної культури”.

Леся Кривицька, відома актриса українських театрів, яка часто виступала зі Стадником у різних ролях, у своїй книжці „Повість про моє життя” згадує про Стадника: „Серед діячів українського театру в Галичині, чи не найцікавішою постаттю є Стадник. Режисер, актор, перекладач, громадський діяч і невтомний організатор, — таким знають цю людину, що півстоліття свого життя, в жахливих умовах утисків і поневірять, присвятив служінню українському мистецтву. Як актор Й. Стадник чудово відчував стиль твору, його національні особливості. Він був прекрасним виконавцем ролей українського класично-го репертуару, який, мабуть, переграв буквально у весь...

Крім того Стадник створив блискучі образи і в західноєвропейській класиці. Слід відзначити, що сам Стадник переклав з чужих мов для української сцени понад 30 п'ес світової драматургії. Доречно згадати тут і дружину Стадника Софію Стадниковою. Це була чудова артистка. Приємна зовнішність, живий темперамент, емоційність, гарний голос, — усі ці якості дозволяли артистці багато років бути одною з найкращих геройнь західноукраїнської сцени. Стадникова як артистка була зразком для мене, в неї я багато чого навчилась".

Іван Німчук, колишній редактор „Діла”, у своїй статті „Йосип Гірняк” (З приводу смерті заслуженого діяча української сцени) пише: „Стадник, хоч сам не співучий зважився виставити цілу низку найкращих європейських опер — уперше в такому числі на українській сцені. Театр „Українська Бесіда” під керівництвом Стадника за часів Австрії, був, мабуть, останнім з таких українських театрів Галичини, що про їх вистави згадують з такою нескривеною тugoю та з таким глибоким сантиментом і навіть пістизмом всі старші українські громадяни. Майже всі ті оперети, як теж деякі п'еси, що він їх звичайно режисерував, він їх перекладав чи переробляв, переважно сам, і так присвоїв українській сцені у своєму житті понад 100 п'ес. Як актор Стадник був першорядний і його слава лунар колись по всій нашій батьківщині. З другим приходом большевиків на західні українські землі, вриваються всі наші інформації про оцього талановитого завжди живого і такого заслуженого для української сцени діяча, яким був Стадник. Таким він і перейде до історії українського театру, що його тернистий шлях він verstav впродовж повного півторіччя".

Теофіль Демчук, колишній актор і адміністратор, автор численних статей про корифеїв української сцени та театрів, так згадує про Стадника: „Розглядаючи театральну діяльність Й. Стадника, треба ствердити, що він був невтомним трудівником на театральній ниві у важких політичних, матеріальних і моральних умовах. У відношенні до акторів був делікатний, проте суровий, вимагав від них доброї роботи та виробляв у них почуття спільноти. Справжній актор, говорив він, мусить вміти відтворювати характер виразно, цілком протилежний його внутрішньому еству, мусить вміти підняти себе до рівня характеру створеного образу. І такі ж характерні образи він сам творив. Як режисер Стадник застосував методу художнього реалізму. Він мав хист спостерігати на інших сценах, і все, що краще, застосовував на українській сцені. І робив це вміло, про що свідчать спогади його сучасників та театральні рецензії розсіяні по часописах і журналах. Своїм походженням і всією своєю діяльністю, Стадник був справжнім демократом, служителем народу на театральній ниві. Це був справжній патріот українського театру ще й з дипломатичним хистом. Проте в добу культу особи Стадника не обминули неслушні репресії, які завели його до Углиця над Волгою. Під кінець свого життя написав він цінні спогади про свою театральну діяльність».

Та існував їх до 1939 року. Помер 8-го грудня 1954 рр. і є похований у Львові на Личаківському кладовищі".

* * *

Кінчаючи ці рядки про життя і творчість Стадника з нагоди 30-річчя його смерти, я певен, що це лише короткий нарис, який можна вмістити в обмежені рамки часопису. Про Стадника, — як зазначила Кривицька у своєму спогаді, — „можна писати цілі томи”. І справді Стадник і його акторська родина жде на свого історика-біографа, коли будуть доступні всі джерельні матеріали з-поза Залізної заслони.

Допоміг мені дуже мій дорогий земляк Теофіль Демчук, колишній актор та адміністратор „Тернопільських Театральних Вечорів” в роках 1915-1917. Він прислав мені власноручно писані джерельні матеріали про Стадника, і про його працю на театральній ниві з цінними відмінами спогадів Стадника, які стали основовою моєї статті. Демчук, якому сповнилося 20-го вересня ц.р. 89 років, доживає свого віку у Польщі.

Ще одна обставина, а саме споріднення Стадника з родиною Бортників, із якої походить моя мати, та дружні зв’язки, дала мені імпульс до написання тієї статті. Стадник був кузеном моєї матері, був старшим боярином на весіллі моїх батьків. Із моїм вуйком Теодозієм Бортником Йосиф Стадник закінчив в Тернополі в 1893 році вчительський семінар. Ще перед Першою світовою війною, коли Стадник приїжджає до Тернополя з театром „Українська Бесіда”, тоді звичайно заїжджав до готелю Пунчерта, а дітей Ярему і маленьку Стефу привозив до нашого дому, де його мати і моя бабуля піклувалися дітьми. Стадник і його діти завжди відвідували нас в Тернополі. Нехай ця стаття буде виявом вдячності і пошани для Стадника і — квіткою на його могилу у 30-річчя смерти.

Стаття була друкована у "Свободі" в лютому 1985 р. у трьох числах.

В останньому рядку на решти сторінці про-
пущено кілька слів: "бо ходив на курси
танців, говорити теж, бо навіть товариши" і
даліше як слідє.

Л. Курбас — мистецький керівник Молодого театру (1918 р.).

Богдан Остап'юк

ЛЕСЬ КУРБАС

(До 100-річчя народження)

Останнє число „Смолоскипу” (весна 1987) присвячене Лесеві Курбасові. На першій сторінці поміщено статтю Йосипа Гірняка під заг. „У 100-річчя з дня народження Леся Курбаса” — слово до сучасників і тих, що прийдуть по нас. Свою статтю починає Гірняк: „Я ніколи не надіявся дожити того часу, коли на Україні відзначатимуть 100-річчя з дня народження геніяльного українського мистця Леся Курбаса. Ніхто з його сучасників, співробітників та учнів не зумів піднятися до рівня майстерності свого Метра, бо Господь не обдарував їх тим творчим надихнем і тим талантом, яким володів Леся Курбас. Перед нами, що дожили до сьогоднішнього дня і витримали іспити страшного лихоліття — велике завдання повернути українському театрі Леся Курбаса. І саме 100-річчя з дня народження геніяльного мистця примушує всіх українських культурних діячів сказати своє слово правдиво і відважно, довести правду про його творчість і його мученицький шлях у радянському ув'язненні до нашого народу і до всіх народів світу”.

Йосип Гірняк, якому сповнилося 93 роки, — уродженець Золотого Поділля, відомий актор, режисер, організатор українських театральних ансамблів у ЗСА, один з найближчих живучих по цьому боці океану співробітників Леся Курбаса у його славнозвісному театрі „Березіль” — вже давно сповнив своє почесне завдання накреслити творчий шлях свого великого вчителя і приятеля Леся Курбаса. За час проживання у ЗСА Гірняк написав багато фахових статей про Леся Курбаса до нашої преси. В 1983 році видав книжку спогадів, яку присвятив повністю Лесеві Курбасові. Він написав також цінну статтю до третього тому регіонального збірника „Шляхами Золотого Поділля” п. з.: „Великий режисер і реформатор українського театру — Леся Курбас” (ст. 232-243). Свою статтю закінчив Гірняк такими словами: „Земля Золотого Поділля і славна тернопільська гімназія, яка у своїх стінах виховала чимало визначних і незабутніх громадян, з повним правом може гордитися одним з них, а саме великим режисером і реформатором українського театру — Лесем Курбасом”.

Не зважаючи на мої проблеми зору, хочу коротко згадати про геніяльного мистця, режисера, керівника українських театрів Леся Курбаса, а саме його зв’язки з Тернополем: його навчання в тернопільській гімназії та як організатора українського театру в Тернополі під назвовою: „Тернопільські Театральні Вечори”. В книжці „Лесь Курбас — спогади сучасників за редакцією народного артиста В.С. Василька, виданої в Києві ‘Мистецтво’ 1969. В книжці є два спогади: I. Тома Водяний: спомини про Леся Курбаса

(1901-1913 роки), 2. Теофіль Демчук: 'Тернопільські Театральні Вечори'.

Довголітній професор тернопільської гімназії Тома Водяний (навчав греку і латину) так починає свій спогад: „Лесь Курбас — мій шкільний товариш і сердечний приятель з гімназійних і університетських років. З Лесем Курбасом я навчався разом у Тернопільській гімназії з третьої до восьмої кляси в роках 1900-1906. Тільки державні іспити я складав в 1906, а він в 1907 році. З Лесем ми заприязнилися відразу, тільки як він прийшов до гімназії, але найбільш щирими приятелями стали ми у сьомій клясі. В роках 1906-1908 бував часто Водяний в домі Леся в Старім Скалаті на Тернопільщині, а Лесь бував у мене вдома в Малім Ходачкові. Родичі Леся, мати Адельфіна Ванди з дому ~~Барбі~~ батько Степан Курбас мали троє дітей: старшого сина Леся, молодшого Нестора, який помер на тиф в 1910 р. коли був в третій клясі народної школи та одиноку дочку Надію, яка померла на туберкульозу на початку Першої світової війни. Лесь мешкав зі своїм братом Нестором спершу в бурсі на вул. Качали в Тернополі разом зі селянськими синами, а згодом був на станції в міщанських родинах.

Лесь ніколи не марнував часу на дитячі гри та забави, але завжди пильно читав книжки. Вже від четвертої гімназійної кляси читав щоденну та періодичну пресу: 'Діло', 'Свободу' (з Америки), 'Громадський голос', 'Червоний Прапор', 'Раду', 'Прикарпатську Русь', 'Літературно-Науковий Вісник', 'Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка'. Під час вакацій читав Лесь книжки у свого дядька Романа, а в домі ~~Іллі~~ да мав бібліотеку російських клясиків. З великою увагою читав Лесь книжки Івана Франка, Нечуя-Левицького, Чайківського, Грінченка, Мирного, Куліша та інших, а Шевченка, Котляревського, М. Вовчка вже давніше прочитав. Найбільше цінив Франка, щиро захоплювався Лесею Українкою, а вірші Олеся знову напам'ять.

„Із західно-європейських поетів найбільше цінив Байрона і Гайне.. Спеціально займався драматичною літературою. Шекспіра знову усього, читав переклади українською, польською та німецькою мовами.

Читав Мольєра, Ібзена, Шіллера, Лесінга, чого не читав в школі, читав вдома. В шостій клясі, щоб читати Шекспіра в оригіналі, вивчив Лесь англійську мову! Лесь дуже добре грав на фортепіані. Крім збірників українських пісень та арій Лисенка, Січинського, Вахнянина, Людкевича та ін. мав великий двотомний німецький збірник, 'Sang und Klang' у якому були зібрані арії та партії з опер Бетговена, Шумана, Ліста, Гайдна, Чайковського, Вагнера, Штрауса та інших. Почавши з п'ятої кляси, виступав Лесь на шкільних концертах як соліст, декламатор, а в сьомій клясі на концерті Шевченка співав сольно 'Гетьмани'. З цього всього видно, яку велетенську роботу провів Лесь, ще бувши гімназистом.

„Хоч мати Леся добре бачила великий талант її сина та потяг його до театру, але маючи за собою довголітні, жахливі переживання у мандрівному театрі, не хотіла та рішучо противилася тому, щоб її син став актором. Але її

бажання не здійснилися. У дальшій частині спогаду описує проф. Водяний роки студій у Віденському університеті.

„В 1910 р. вступив Курбас до Гуцульського театру, але тому, що він недовго існував, перейшов до театру „Руської Бесіди”, керівником якого був Йосип Стадник. У цьому театрі працював Лесь аж до самого початку Першої світової війни в 1914 р. Алес світова війна, революція, зміни кордону, розлучили нас назавжди. Від 1913 року ми не лише не бачились, але й не чули один про одного. Тільки глухі вісті доходили до мене, що він у Києві та в Харкові керував театром ‘Березіль’ і там визначився своїм талантом і новаціями”. На цьому закінчив проф. Водяний свій спогад.

„Тернопільські Театральні Вечори”

Теофіль Демчук, який вперше ставив свої кроки на сцені тернопільського театру і якого Лесь Курбас вишколив на доброго адміністратора так починає свій спогад: „У важких умовах Першої світової війни, восени 1915 року народився в Тернополі український стаціонарний театр, основоположником якого був Олесь Курбас. Мені стало відомо, що Олександер Степанович здобув вищу освіту у Віденському університеті, а в грудні 1912 р. вступив до Львівського театру „Руської Бесіди” під дирекцією Йосипа Стадника. Одягнений у модний тоді в артистів піджак, з артистично пов’язаною краваткою, фантазійною зачіскою, в капелюсі з широкими крисами і з мрійливою усмішкою на лиці, Курбас мав вигляд статечний, що цілком відповідав поважному становищі, яке він мав у цьому театрі.

Таким він з’явився в Тернополі на початку вересня 1915 року, поселившись разом з родиною на вул. Міцкевича. Не зважаючи на те, що фронт був не дальше як 15 км. від міста, Курбас швидко зібраав акторів „Руської Бесіди”, яких захопила війна у місті Борщеві і за допомогою студента Львівського університету Володимира Наливайка організував театр під назвою ‘Тернопільські Театральні Вечори’ (російська окупаційна адміністрація не дозволила на назву ‘український театр’ прим. автора)”.

До складу професійних акторів цього театру належали: Марія Чернявська-Костева, Фільомена Лопатинська, Ганна Юрчакова, Микола Бенцаль, його дружина Теодозія, Фавст Лопатинський, а згодом Іван Рубчак, якого привіз наш театр з Чорткова разом з театром „Руська Бесіда”. До новозібраних акторів належали: Теофіль Демчук, Севастіян Зубрицький, Володимир Калин, Януарій Бортник, Марійка Калинівна, Ольга Ковальська, Ольга Волинець, Стефанія Брояківська, Ганна Брояківська, Теодозій Ковальський, Леонід Міхенко, Володимир Бурбела, Віктор Супінський, Адам Гарасимович, Льоня Будзинська, Мар’ян Крушельницький, Марійка Крумпівна, Ярослав Сеньків, Микола Задорожний, Юліян Ходорівський (знаменитий супфер), Іван Чубатий, Пилип Басса, Анна Голуб (згодом дружина громадського діяча Павличина). До помічників акторів, які брали участь у гуртових

сценах належали: Ольга Василишин (замужня Басса), Августа Наївна (опісля дружина проф. Хоми), Петро Вацік та інші.

Згодом зорганізовано театральну оркестру під управою Атермана, де першу скрипку грава скрипачка Реслерова. Оркестра разом з хором кожного дня перед полуночю відбувала свої проби, а вечорами під час антрактів грава в'язанки українських пісень та легку музику, чим уприємлювала час публіки. Театр відвідували масово не лише громадяни міста, але й військо і коли

не стало місця у залі, вилазили солдати на вікна знадвору, які під їхнім тягарем тріщали, а скло сипалось на залю... Це свідчило про те, якою популярністю втішалися вистави нашого театру.

Першою інавгураційною виставою театру була „Наталка Полтавка” Котляревського 18-го жовтня 1915 року. Вистава відбулася в залі кінотеатру „Світезь”, тому, що всі інші залі були зайняті військом. Роль виборного грав Курбас, а ролю Наталки Чернявська-Костєва. Прем'єра мала надзвичайний успіх, рясні оплески переходили в овациї. Це був перший режисерський успіх Лесь Курбаса. В ансамблі „Тернопільських Театральних Вечорів” був Курбас, як пише Демчук у своєму спогаді „неначе тим сонцем, довкола якого кружляли ми, актори-супутники”. Для акторів був Курбас режисером, педагогом, балетмайстром і диригентом, а водночас чайним і добрым товарищем. Зокрема турбувався Курбас молодим акторським „нарибком”. Багато працював з окремими товариша-ми, не лише над ролями, але й над їхньою загальною культурою, надихаючи свою невисипущою працею увесь ансамбль. Всі актори любили Лесья за його скромність та товариськість і за те, що ніколи не гордився перед нами. Як вияв подяки склали актори під Новий Рік Лесеві щирі побажання, заспівали щедрівку „Ходив, походив місяць по небу” та подарували йому срібний годинник. Лесь був дуже зворушений і гаряче всім дякував.

Курбас любив сам все доглядати. Перед кожною виставою перевірював світло, декорації, костюми. На пробах вчив Лесь акторів як треба поводитися на сцені, як падати, вчив жестів і міміки, потрібних акторові. Театр влаштовував також концерти, на яких хор співав українські народні пісні в обробці Лисенка, Вербицького, Січинського та деякі вірші Шевченка, Франка покладені на музику. Хором керував сам Курбас. Театр існував на кооперативних засадах як товариство акторів. Заробітну платню нормував Лесь Курбас як директор театру у порозумінні з усіма акторами. Важливою функцією в театрі було суфлерування. Таким незамінним суфлером був Юліан Ходорівський. Він сам кремезноН будови, умів завжди в різних ситуаціях зберегти рівновагу духу, вмів добре модулювати голос, а це дуже важливе у підказуванні тексту роль. Він не лише суфлерував, але давав знаки оркестрі, хорові, солістам, акторам за коном, одним

словом керував усією акцією на сцені. Між ним і акторами майже ніколи не доходило до конфліктів за виїмком... Рубчака, який ніколи не вивчав як слід своїх роль, але дуже часто імпровізував та вставляв свої „інтермедії”, чим утруднював працю Ходорівського. Але з уваги на його вік та акторський стаж все йому прощалося, а публіка не зауважувала... Кілька разів він залишав свою суплерську будку, щоб виступити на сцені як актор. Я добре пригадую собі його кремезну постать у живій частині С. Черкасенка „Про що тирса шелестіла”, що у ній наші актори помистецьки відтворили живу картину Іллі Репіна „Запорожці пишуть листа до султана”.

Моя покійна мати орендувала до спілки зі своїм братом Януарієм Бортником (дядьком автора цих рядків) дві кімнати в „Міщанському Братстві” на театральний буфет. При допомозі сусідських дівчат обслугувала вечорами акторів, театральну публіку та старшин російської армії, між якими було багато полтавщан та київлян. У буфеті продавав чай, торти, тістечка, холодні напитки, овочі та інші солодощі. Матері наших акторів — Калин, Ковальська, Міхенко доставляли до буфету солодкі печива за доброю нагородою. Автор цих рядків, тоді восьмилітній хлопець, учень третьої кляси народної школи, мав також свою функцію у буфеті, а саме пильнувати десятилітровий самовар, щоб не погасав і щоб завжди була гаряча вода на чай. Кожного вечора був в театрі і мав змогу пізнати всіх акторів, включно з Лесем Курбасом, якому деколи заносив чай і солодке до гардероби. Бож він зайнятий театральними справами не мав змоги приходити до буфету.

За час піврічної невтомної праці Лесь Курбас в нашему театрі виставлено: 60 спектаклів, біля 30 п'ес, у тому числі: „Наталка Полтавка”, „Сватання на Гончарівці”, „Хата за селом”, „Суєта”, „Жидівка вихристка”, „Пошились у дурні”, „Назар Стодоля”, „Ой не ходи Грицю”, „Безталанна”, „Циганка Аза”, „Дай серцю волю” та інші. При кінці березня 1916 року, на запрошення М. Садовського, вийшов Лесь Курбас до його театру в Київ. Художнє керівництво „Тернопільських Театральних Вечорів” передав Лесь в руки Миколи Бенцаля.

• • •

Кінчаючи ці рядки про „Тернопільські Театральні Вечори”, творцем яких та основоположником був геніальний і незабутній Леон Курбас, хочу підкреслити не лише професійну працю цього театру у вишколенні багатьох нових адептів сцени, які згодом увійшли до наших театрів в Україні, включно із славнозвісним „Березолем”, але також цю велику роботу, яку він провів серед населення Тернополя і Тернопільщини. Своїм живим мистецьким словом „театр” будив і скріпляв національну свідомість народних мас. Він передусім розкрив очі і душу рідним братам з-над Дніпра, які в мундурах царської армії переконалися, що тут у Галичині живуть не „австріяки” чи „германці”, але такі ж самі українці, сини одного народу! В цьому аспекті наш театр близькуче виконав свою місію призначення. Його мистецька робота, активна участь у громадському житті буде записана золотими буквами в історії давнього Тернополя.

"Свобода" 23-24 липня 1987

ДМИТРО КОТКО

(До 90-річчя народження)

Дмитро Котко народився 17 січня 1892 р. у селі Балки, Малій гоцьольського повіту, Запорізької області, в сім'ї селянина-хлібороба. Вже в колисці попав він під чарі «величної рільної пісні». Завдяки вродженному талантові, незламній волі та невтомній праці, Котко став володарем дум своїх слухачів. Він навчався в Ордонській місіонерській луховиній семінарії на Кавказі, у відділі диригентури. Згодом 5 років керував учнівським хором під наглядом викладача музики О. Царевського. Відкривши небуденний талант та непересічні здібності у Котка до хорового мистецтва, команда полку вислава його до Москви для підвищення кваліфікації на диригентські курси при музичних класах сестер Гнесінних. У Москві відвідував Котко концерти передових, тогочасних українських та російських хорів (Григорія Давидовського та Олександра Кошиця), і засвоївши добре прикмети цих хорів, опісля сам прищеплював їх своїм хорам.

Котко підбирав голоси, які відповідали його вимогам, — згадує про це колишній учасник його хору, Ф. Пацюркевич. Загальний масово-хоровий звук був доведений до вершин досконалості, а фундаментом хору були баси, зокрема баси-октавісти. Він умів відтворювати звук і силу удару великого дзвону із його вібральністю кінців і переливи менших дзвонів, виражені у «*glissando*» у жіночому хорі, які звучали неначе справжні срібні дзвіночки. Котко, — згадує Пацюркевич, — кожну пісню навчав окрімого кожного хориста, і досягнувши чистого звучання, чистої дикції, шойно тоді зводив цілий хор. У своїй творчій праці він прямував до найкращого відтворення та передання змісту пісні. Щоб чітко відтворити емоційну мову, багато уваги присвячував фразуванню і дикції, себто слову. У кожну виконувану хором пісню він впроваджував все щось нове — притаманне до даної пісні, без чого опісля даної пісні не можна було собі уявити. Звуками музики зумів передати зміст пісень, і по характеру музики чужинецька публіка їх відчуvalа і розуміла. Дмитро Котко належав до найвидатніших українських організаторів хорів і диригентів поруч таких славних імен як М. Лисенко, К. Стеценко, М. Леонтович, П. Демуцький, О. Кошиць, Н. Городовенко, М. Антонович, Г. Верйовка та інші.

В 1920 р. організував Котко в таборі Стшалково з полонених воїнів УНР «Український Наддніпрянський Хор». Цей хор виступав з концертами у західній Польщі і Німеччині, де здобував небувалі мистецькі успіхи. В 1923 р. одержав хор дозвіл виступати також на українських землях, окупованих Польщею. В той час він зорганізував чоловічий та мішаний хор, який проіснував 7 років. До вибуху Другої світової війни він підготовив кілька хорів. В 1936 р. він знову об'їздів з концертами галицькі міста, а осівши у Львові, зорганізував хор учнів

Малої Духовної Семінарії. В 1940 р. доручено Йому зорганізувати новий мішаний хор з осілком у Львові. Цей хор «Трембіта» виїхав з концертами на Кавказ, де його захопила війна. Від того часу до 1956 р. не маємо жодних ланих про далішу діяльність Котка і його хору. У 1956 р. організував Котко, вже як пенсіонер, хор ветеранів-пенсіонерів, який існував до 1976 р. В 1976 р. зорганізував капелю сліпих бандурристів, яка проіснувала до 1976 р. На музичному фестивалі в Києві, капела здобула першу нагороду. В січні 1977 р. відзначив Котко зі своїми друзями у Львові 85 років свого життя. Цього року, 17 січня, сповнилось Йому 90 років. Він і досі проживає у Львові.

* * *

В лютому 1925 р. загостив хор Котка до Тернополя. У той час помер в Тернополі директор української державної гімназії Юліян Левицький. Відбувся величавий похорон, у якому, на прохання учительської Громади, взяв участь хор Котка. Автор цих рядків, тоді учень шостої класи тернопільської гімназії, добре пригадує собі, як хор повільним, військовим кроком маршував вулицями міста від будинку гімназії (з неї сліду не залишилось — прим. автора) до цвинтаря (коло 3 км), під час поганої погоди, співаючи «Со святыми упокой», «Святий Боже» та інші похоронні пісні. Я ніколи не прогавив наголи побувати на концертах цього славного хору і його унікального диригента. З Тернополя виїздив хор до поблизьких сіл з концертами. У селі Чернилеві Руському очував Котко у моого тестя, управителя школи Теодора Бесекевича, якому залишив на пам'ятку цей знімок, який долучую до цієї статті. У моїй пам'яті збереглися такі пісні: «Дзвони», «Птичий хор», «Гандзя», що були справжніми шедеврами цього хору.

ДІЯЛЬНІСТЬ ХОРУ КОТКА В ОЦІНЦІ РЕЦЕНЗЕНТІВ

В 1925 р. виступив хор Котка з концертом в Krakovі, в залі Старого Театру. Першу і третю частину програми виконав чоловічий хор, а другу, середню — мішаний. Диригент польського академічного хору «Ехо», відомий тоді викладач диригентури Валік-Валевський так оцінив цей хор:

«В історії Вашого хору видно, яких страждань мусили зазнати як хористи, так і керівник, щоб досягти такого досконалого рівня співу, кожної пісні і тим викликали зворушливо-захоплюючий настрій у слухачів. Диригент Котко своїм талановитим керуванням привернув суворих критиків нашого міста на свій бік. А це нелегко вдається. Вашому диригентству не стояли на заваді жодні теорії. Постає питання: кому потрібні ті танцювання та надмірне вимахування руками перед хором, що лише заважають слухачам спокійно сприймати та насолоджуватися красою пісні та її мелодією. Вашому хорові нема рівного в нашему краю. Диригентська техніка та спосіб ведення хору на сцені, яких вживає Ваш диригент пан Котко, гідні наслідування».

«Українська Студентська Громада» в Krakovі власництвом прийом своїому «Українському Наддніпрянському Хорові». На прийнятті перший забрав слово проф. Б. Лепкий. Він полякував хорові за гарний концерт, сказавши, що цей концерт піднесе авторитет українського студентства Ягайлонського університету. З полякою виступало ще багато студентів.

Цю світлину автор статті отримав із дар. І. Котка із автографом підписом:
«Московський оркестр Котка».

Варшава також дуже прихильно прийняла виступ хору Котка. Газета «Жеч Польська» 25 квітня 1925 р. за підписом проф. Венявського писала:

«П. Дмитро Котко, запрезентував нам двічі в залі консерваторії свою мужнію спів-дружину, яка складається з наявничайно сильних, по тембріу присміні голосів. Український хор особливо імпонує своїми басовими голосами, в з них один феноменальний бас-профундо її справжньою органною вібрацією і повнотою у прекрасному звучанні найнижчих нот є цілком винятковим».

Львівська газета «Рада» з 15 квітня 1925 р. помістила статтю-рецензію львівського композитора Станіслава Людкевича: «Український хор Дмитра Котка» є тепер сенсацією дня, яка викликає величезне зацікавлення як серед українських музичних сфер, так і широких кіл громадянства. До цього часу цей хор здобув собі загальні признання і багато фахових ентузіастичних рецензій. Хор складається з молодих, сильних і дібраних голосів, які вражают загальною ядерністю тембру. Під оглядом ритміки, динаміки і навіть барвистості цей хор є зразково зіспіванням. Ідеальне зіспівання хору особливо відчувається у виконанні характерних народних жанрів, а одночасно з надзвичайно дискретним, ледве помітним жестом диригента, сильно діють не тільки на слух, але й на зір слухачів».

Про концерти «Українського хору» відгукувуся також і композитор Василь Барвінський, поміщуючи велику статтю в одному із львівських журналів, у котрій «Український хор» називав «славнозвісним, у виконанні якого українська пісня чарувала і полонила серія всіх, хто мав нагоду побувати на концертах хору і слухати його неперевершений у виконавчій майстерності спів».

Український Хор у Німеччині в 1932 р.

Посередині в жупані Дмитро Котко.

Оніп Маковей — на концерті у Заліщиках — влаштованому у честь «Українського хору», подякував співакам за їхні пісні, які піл-тримували нераз наш народ в злу годину, висловився так: «Нашу пісню можна порівняти з криницею чистої, як сльоза, води, в якій віл-дзеркалюється душа нашого народу. Пісня — це наше багатство, про яке ми мусимо добре знати і вивчати, щоб тим розширити горизонти вітчизняної народної культури. Наша пісня повна піжного почуття, принадного чару, такою властиво ми її слухали у Вашому виконанні. Тому я почиваюся щасливим, що мав ще сили не лише читати про Вас, але й почукатися Вас — і послухати цей незрівняний спів особисто».

* * *

Після того як стаття була надрукована у «Свободі» Роман Завадович подав мені лодаткові вісті про Котка, а саме, що в Чікаго проживала дружина Котка і його дочка, заміжня за л-ра Т. Лапичака, працює в «Осередку здоров'я міста».

«Новий Шлях» і «Вільне Слово» подали сùмну вістку про те, що 18 листопада 1982 р. по довгій недузі відійшов у вічність у Львові Дмитро Котко на 91-му році життя. Похований у Львові на Личаківському кладовищі 21 листопада 1982 р. До останніх хвилин свого життя працював над своїми спогадами і упорядковував вартісні муничні магеріали.

Джерела:

1. «Наша культура», Варшава ч. 10, жовтень 1978. Статті Юліяна Кліша «Володар країни див»; «Діяльність хору в оцінці рецензентів»
2. «Екран» ч. 94-95, березень-червень 1978. «Український хор Дмитра Котка». Стаття пілписана ініціалами Р. З. (Роман Завадович). Стаття ілюстрована чотирма ілюстраціями хору Котка.
3. «Новий Шлях», ч. 37, 17 вересня 1977 р. Стор. Віри Ке. Куток спогадів, дві світlinи: 1) 1977 рік, Львів, Дмитро Котко з друзями вітвінчає 85 років свого життя. 2) 1937 рік, Львів, Д. Котко і його хор.
4. Знімок: хор Котка з хористами, 1925 рік. На звороті знімка печатка хору і напис олівцем: «Мої колишній орди» — підпис «Д. Котко. (с віцій статті).
5. Світлина хору з 1932 р. в Німеччині: «Вільне Слово», ч. 5, 29 січня 1983 року.

Стаття була друкована у "Вільному Слові" в грудні 1972 році.

Відійшов у Вічність мистець-чародій українського народного танку **ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО**

*"Все, що має у житті віддає
Для однієї ідеї,
І горіє, і ясніє, і страждає
І трудаєся для неї"*

I. Франко: "Мойсей"

Хто ж не пам'ятає Авраменка, його постаті більш ніж середнього зросту, завжди одягненого у довгий жупан, у вишиваній сорочці з виложеним ковніром, у чоботях з усміхненим, радісним обличчям...

Колишній воїн УНР, талант якого до театрального, танцювального мистецтва відкрив Микола Садовський, а згодом Головний Отаман УНР Симон Петлюра порадив йому піти до драматичної школи. Авраменко послухав своїх великих приятелів. Після навчання у Київській Драматичній Школі ім. М. Лисенка, перейшов до Вищого Інституту, де під проводом незрівняного викладача балету та народного танку проф. Михайла Костіва-Верховинця закінчив свою науку. Він став балетмайстром та найкращим виконавцем-солістом нашого народного танку. Виступав в Галичині, Волині, Поліссі та Холмщині, де рівночасно організував курси народних танців.

В 1926 р. прибув до Торонто, і вже у наступному 1927 р. відбувся його перший виступ (80 танцюристів) на світовій виставці в Торонто. В 1934 р. виступив з 600 танцюристами та співаками в Ньюйоркській Метрополітальній Опера. В 1933 р. брав участь із сотнями танцюристів на світовій виставі в Чікаго, і вкінці в 1935 р. виступив в Білому Домі перед президентом Теодором Рузвелтом, який йому особисто гратулював. Таким чином він перший відкрив чар нашого танкового мистецтва перед чужинецьким світом Канади і ЗСА.

При кінці 1930-их рр. і на початку 1940-их почав

Знімок з нагоди 85-річчя його життя

творити українські історичні фільми, став кінопродуцентом. Створив такі фільми як "Наталка Полтавка", "Запорожець за Дунаєм", "Маруся", "Трагедія Закарпатської України", "Забутий Рідний Край" та інші. Мріяв оснувати в Голівуді танково-фільмовий культурний центр. Хотів поставити фільм гетьман Мазепа з Іваном Годяком. На жаль, цей великий задум з браку фінансів не здійснився.

Авраменко залишив велику спадщину. В 1947 р. випав кілька книжечок, зокрема "Українські Національні танки, музика і стрій" (докладні описи багатьох танців разом з нотами). Він дуже дорожив своїм архівом і коли побачив, що наше громадянство не дуже цим цікавиться, вивіз всі орігінальні фільми до державного архіву Канади в Оттаві. Але

найважливіші пам'ятки, документи такі як статті, рецензії з різних виступів, фотографії, костюми зберігаються в Нью-Йорку. Все це треба обов'язково зберегти та законсервувати для майбутніх дослідників українського мистецтва.

6-го травня ц.р. у Нью-Йорку перестало битися втомлене серце Василя Авраменка на 86-му році трудолюбивого життя. Відійшов у вічність творець і корифей балету та народного танцю, організатор танкових курсів, школ в Україні та на поселеннях українців у вільному світі. Ще тиждень перед смертю кликала його

телефоном з Маямі Біч п. Ірена Книш, журналістка, авторка багатьох книжок, довголітня приятелька Авраменка, повідомляючи, що незабаром відвідає його та обговорить важливі справи. Авраменко відповів тихим ослабленим голосом: "Спішиться, пані, бо може бути запізно!" І справді, вже було запізно. І. Книш перша видала своїм коштом у Вінніпегу цінну книжечку (78 сторін) під заг. "Жива душа народу". У передмові вона писала: "Недостатні відомості про життя й діяльність Василя Авраменка дали привід до розмови з ним, призначеної як інтерв'ю для читачів нашої преси. У її висліді виникла ця публікація, яка пробус, повніше ніж досі, передати життєвий і творчий шлях цього подвійника українського народного танку."

На початку цього року колишній учень, співробітник, а згодом учитель, організатор, адміністратор школ Авраменка понад 25 років, Іван Пігуляк видав книжку під заг. "Василь Авраменко та відродження українського танку". Книжку він також видав своїм коштом як першу частину, сподіваючися, що колишні учні-танцюориці скоро її розкуплять, щоб він міг видати другу частину, над якою вже працює. У статті: "Василь Авраменко" ("Вільне Слово", ч.: 20 з 16 травня 1981), Іван Пігуляк писав: "Українське поселення не пошанувало великого артиста, балетмайстра Василя Авраменка, що своїми школами українського

танку, врятував від асиміляції тисячі тут роженої молоді. Він вивів український народний танець із глиняної долівки, зеленої толоки золотого Поділля, Херсонських степів та Карпатських полонин у своїй красі перед широким світом на блискучий паркет та все мріяний для кожного Бродвей".

26 березня 1977 р. створено в Торонто під патронатом КУК-у громадський комітет для відзначення 60-річчя прибуття до Канади і 50-річчя творчої мистецької праці Василя Авраменка. Комітет рішив видати з нагоди цих ювілеїв монографію про Авраменка. У статті під заг. "Ювілей українського танку" ("Свобода" ч. 94 з 26 квітня 1977 р.) Авраменко просив: "Я прошу всі ачсамблі по цілому світі, щоб вони улаштовували ще перед тим у себе фестивалі, щоб причинитися матеріально до видання монографії не тільки про мене, але й про всю Вашу працю. Громадський комітет запросив на головного редактора Бориса Береста. Прошу надсилати архівні речі, фотографії, рецензії та інші матеріали з праці всіх колишніх і теперішніх танцюристів. Боже допоможи нам всім виконати цей план" — Василь Авраменко.

На звернення громадського комітету і особисте прохання Авраменка відгукнулося лише декілька танцювальних гуртків. У статті автора цих рядків під заг. "Маямський танцювальний гурток перший відгукнувся". ("Вільне Слово" ч. 31-32 з 5 і 12 серпня 1978)

читаємо: "Дня 12 травня 1977 Р. влаштував наш гурток окремий танцювальний вечір, призначений на придбання фондів на монографію Авраменка. Прибуток із вступів та добровільних датків в сумі 250 дол. вислано до Торонто разом із шістьма знімками та статтею про наш гурток. Авраменко подякував мені телефоном за пожертву маямського гуртка, який влаштував цей вечір з моєї ініціативи. Дальше читаємо: "Збірка фондів, як інформував Авраменко, проходила рішуче незадовільно. Крім Маямі відгукнулося ще два-три гуртки... Не зважаючи на свої 84 роки, маestro закупив місячний квиток на автобус і відвідував наші громади, прохаючи допомоги на видання книжки. Чи ж це не сором?! Українські танцювальні ансамблі! не допустіть до того, щоб історія нашого народнього танку пропала безслідно. Допоможіть видати монографію, щоб хоч частинно віддячитися вашому вчителеві за його 50-річний труд на ниві українського народнього танку". На жаль, задушевні мрії сл. п. Авраменка, побачити монографію не здійснилися.

Авраменко часто заходив до редакції "Свободи" чи то поговорити з редакторами, чи з нагоди своїх уродин. У статті: "Авраменкові сповнилося 85 років" редактора п. Людмили Волянської ("Свобода" ч.: 76 з 2 квітня 1980 р.) розповів маestro про своє життя-буття. "Старий корифей", писала Волянська, захурсаний у своє 85-річчя, бо

він каже — «сучасні покоління нерозуміють його так і його "хрестоносних" танечних походів, як би від хотів. Прийшов час української сміграції наголосити політику, наголосити інтелект, цікавитися дисидентами: творити наукову працю, колоритні фестивалі відійшли, здавалося Авраменкові з кону життєвої сцени».

Як відомо, після таємної втечі з Калішського табору полонених в грудні 1921 р., почав Авраменко виступати у польських містах: Krakowі, Бельську, Варшаві. Врешті у 1922 р. прибув до Галичини, де почав тріумфальний похід по всіх містах (72). Вліті того ж року прибув до Львова. У статті "Корифей українського танку" ("Новий Шлях" ч. 44-45 з 30 жовтня і 6 листопада 1965 р.) писала про цей виступ у Львові І. Книш: "Тисячі молоді й дітвори на львівській площі "Сокола Батька" з запертым віддихом гляділи на чародія-чумака, що мов білим птах злітав над площею, у присідках творив найвигадливіші "магічні" знаки чумацьким батіжком, а потім цього запорожця із шаблею, що став навколоцьки перед найдостойнішим Гостем: митрополит граф Шептицький благословив, і коли він припав до руки Владими, той склав батьківський поцілунок на його чоло, під унісений оклик тисячних голосів "Слава". Після Другої світ. війни Авраменко відбув подорожі до таких країн як Бразилія, Аргентина, Австралія, Японія, Ізраїль. В Ізраїлі виступав солістом у відомому танці "Гори Ізраїля".

15-річним юнаком я мав щастя бачити вперше Авраменка восени 1922 р. в Тернополі, в історичній залі "Міщанського братства", у якій читав І. Франко в 1911 р. свого "Мойсея", де виступав на передвиборчих вічах Василь Стефаник та корифеї-актори українських театрів. Авраменко танцював вперед-між із виступами бандуриста Данила Щербіни. Ніколи не забуду його бравурного танку "Гонти" та унікального, неперевершеного "Чумака". З великим захопленням та бурею оплесків зустрічали Тернопільці славного відновителя і творця народних танців. З цього часу минуло багато років. Після скітальської мандрівки опинився я 31 років тому у Маямі на Фльоріді. І саме тут я знову стрінув Авраменка, що приїздив сюди зимою (у Маямі в той час була весна...) і висвітлював свої фільми або відпочивав по трудах. Наши маямські громадяни (багато з них вже також відійшли у вічність), завжди широ його вітали та вгощали.

Кінчаючи ці рядки на пошану незабутнього Авраменка, який з другим великим амбасадором української культури, а саме її пісні, колишнім композитором, диригентом славної "Української Державної Республіканської Капелі", — Олександром Кошицем, — не діждалися основного твору-монографії про його життя і працю для України. Наша громадськість у Канаді і ЗСА злегковажила собі великі заслуги Авраменка в діянні народного танку, якому Покійний

присвятив ціле своє життя. Свою майже 60-літньою працею зберіг він тисячі нашої молоді для України. Він безмежно любив Україну і тому, мабуть, звелів спалити себе у крематорії, замість поховання згідно з традицією та церковним обрядом. Не хотів, щоб його тіло спочило у гробі на чужині. Може колись, у недалекому майбутньому, перевезуть його урну до Вільної Української Держави та зложать у пантеоні Заслужених, у Золотоверхому Києві.

Нью Йорк, Н.Й.— У середу, 6-го травня, тут, о годині 11-ї і 25 хвилин дня, помер Василь Авраменко на 87-му році життя.

"Свобода" ч. 39
26 вересня 1981

ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО
— письменник, літературний критик, філолог, фольклорист.

ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО і ОЛЕГАНДЕР КОНІЦЬ.

РАУВКА

НАПЕРЕДОДНІ З'ЇЗДУ ЗЕМЛЯКІВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Один із визначних уродженців Тернопільщини д-р Евген Олесницький у своїх спогадах „Сторінки з моого життя” із захопленням та любов’ю згадує про „широкі подільські лани” та „золоте Поділля”. Ось один уривок:

„Перед очима моєї душі мріють широкополі лани, вкриті золотою пшеницею, що хвилюють під подувом вітру, немов море. Це найкращий вид, який я у звому житті бачив. Це невичерпані, багаті скарби української землі, що в’яжуть мене споминами літ дитинства і почасти молодечих. Не було в мене більшої розкоші, як літньою порою, коли збіжжя цвіте, або досягає перед самими жнивами, в теплу місячну ніч іти або іхати ланами вкритими збіжжям. Який тихий маєстат б’є від тих ланів, яке почування переймає людину, повну свідомості, що це скарбниця цілої людськості. А який дивний, проймаючий запах іде від тих ланів! Такого запаху не стрічав я ніде більше, лише на нашему Поділлі! Воно зовсім не романтичне, а промовляє до мене все чаром поезії. А нині, коли пишу (1916 рік. — Прим. Б. О.) тє, Поділля в руках неприятеля, під московською займанчиною (тепер знову під червоною Москвою). — Там і мое родинне село, і могили моїх батьків. Я вже іх не побачу ніколи. Страшна туга переймає мою душу, а Золоте Поділля мріятиме перед моimi очима до смерті”.

Визначні уродженці Тернопільщини

З Тернополя і Тернопільщини вийшло багато визначних культурно-освітніх, наукових, політичних та релігійних діячів, які своєю працею та ділами принесли шану і славу для України.

Проф. Олександер Барвінський народився 8-го червня 1847 року в Шляхтинцях біля Тернополя. Він був пробудителем Тернополя та північного Поділля. Організатор і основник у Тернополі „Просвіти”, „Руської Бесіди”, „Міщанської Читальні” та української державної гімназії, історик, літератор, педагог, політик, посол австрійського Сейму, член Палати Панів, проф. О. Барвінський у 1918 році був обраний міністром Віровизнання та Освіти в уряді ЗУНР. Він — автор цінних спогадів; помер у Львові в 1927 році.

Д-р Евген Олесницький народився 5-го березня 1860 року в Говилові Великім біля Гусятина. Визначний політик, один із найкращих оборонців селян у судових процесах, неперевершений оратор-промовець, він був послом австрійського сейму та головою представництва

Д- Евген Олесницький

сойму. Основоположник Української національно-демократичної партії. Автор цінних спогадів, у яких багато місця присвятив Тернополеві.

Проф. д-р Іван Пулюй народився 2-го лютого 1845 року в Грималові. Світової слави вченій, винахідник променів радію та електронічних апаратів. Довголітній професор, а згодом ректор Політехніки у Празі. Разом з Пантелеїмоном Кулішем переклав Святе Письмо на українську мову та видав Псалтир. Півжіку прожив на чужині, але зберіг щиру та гарячу любов для свого народу. Залишив багато цінних наукових праць. Помер у Празі 31-го січня 1913 року.

Проф. Іван Горбачевський був найвизначнішим українським вченим в ділянці неорганічної, органічної та фізіологічної хемії. На родився 15 травня 1854 р. в селі Зарубенцях, повіт Збараж у сім'ї о. Іакова Горбачевського. Гімназію закінчив в Тернополі, а медичні студії у Відні.

34 роки був професором медичної хемії на Карловому університеті в Празі, був ректором та кілька разів деканом цього університету. За його так важливу наукову працю австрійський уряд іменував його членом Краєвої Ради Здоров'я та членом Палати Панів, а в 1917 р. першим міністром Здоров'я Австрії. Він був також професором органічної хемії на Українському Вільному Університеті в Прнзі.

Проф. Горбачевський перший видав підручники неорганічної та органічної хемії українською мовою та у великій мірі причинився до створення хемічної термінології в українській мові. Він був членом Української Академії Наук в Києві та дійсним членом Наукового Т-ва імені Т. Шевченка у Львові. Залишив понад 40 наукових праць, опублікованих німецькою, чеською та українською мовами. Помер 5 травня 1942 р. в Празі.

Іван Горбачевський у своїй робітні

Знімок взято із регіонального
Збораразького збірника виданого у 1980 р

Проф. Іван Пулюй

Проф. д-р Кирило Студинський народився 4-го жовтня 1861 року в Кип'ячці біля Тернополя. Професор української мови та літератури у Krakівському та Львівському університетах, він залишив по собі багато наукових праць. Студинський брав участь у конференції українського правопису у Харкові в 1927 році. Арештований большевиками у липні 1941 року ^{попал був} в істі.

Денис Січинський народився 1865 року в Клювицях, повіт Гусятин. Один з найбільш популярних та улюблених композиторів Західної України, він залишив по собі багату музичну спадщину: чоловічі хори, обробки народних пісень, дві симфонічні поеми, сольоспіви та оперу

„Роксоляна”. Помер Д. Січинський у 1909 році.

Проф. д-р Микола Чубатий народився у відомій міщанській сім'ї Чубатих у Тернополі 11-го грудня 1889 року. Він — один із визначних вчених і громадських діячів, знавець історичного права. М. Чубатий брав участь як делегат від ЗУНР у Києві в 1918 році. Від 1925 року викладав професор історію Української Католицької Церкви у Львівській Духовній Семінарії. В 1939 році, виїхавши до Америки, він був професором в колегії св. Василія у Стемфорді. В 1944 році оснував він журнал англійською мовою „Український Квартальних” і редактував його 13 років. В 1947 році був проф. М. Чубатий одним із основників НТШ у Нью Йорку, який очолював до 1952 року. Також був він деканом факультету права на Українському Католицькому Університеті у Римі. Помер він 10-го липня 1975 року.

Блаженніший Патріярх, Кардинал, Отець Йосиф Сліпий народився 17-го лютого 1892 року в селі Заздрість біля Струсова. Глава Української Католицької Церкви, Ісповідник віри, 18 років карався він у тюряма і концтаборах Сибіру. Опинившись на волі, двічі виступав Блаженніший в обороні Церкви і народу на Ватиканських Соборах. Патріярх збудував репрезентативний Собор Св. Софії у Римі, оснував Український Католицький Університет та інші інституції.

Земляцьке Об'єднання „Тернопільщина” (З. О. Т)

Понад 39 років минуло з того часу, коли ми на провесні пам'ятного 1944 року, рятуючи життя від орд червоної Москви, які вдруге сунули на нашу землю, залишили рідні пороги та подалися на скитальщину. Туга за втраченою вужчою батьківщиною тут, на новому місці поселення, стала імпульсом для створення регіональних комітетів, які своєю ліяльністю охопили майже всю

територію Західної України, і які упродовж трьох десятиліть зібрали цінні, дуже часто історичні вартісні матеріали про свою дідівщину та видали їх у своїх збірниках, що їх появилося понад 30.

У 1957 році постало у Філадельфії з ініціативи колишніх мешканців Тернополя регіональне Товариство під назвою Земляцьке Об'єднання — „Тернопільщина”. До членів основників належали : Ізидор Громницький, проф. Володимир Мацьків, ред. Степан Конрад, д-р Теодозій Сеньковський, св. п. о. Микола Збир, мігр Осип Янкевич, Михайло Середа та інші. Редакційна колегія регіональних збірників видала три томи під назвою „Шляхами Золотого Поділля” : перший — в 1960 році, другий — у 1970-му, а третій — цього року у липні. До нього ввійшли ще міста Скалат, Гримайлів та Підволочиська. Таким чином третій том у збільшенному об'ємі доповнив два попередні, що разом становлять цілість історії Тернопільщини.

Участь поетів, письменників у регіональній праці

У видавничій регіональній праці тернопільців брали участь, побіч відомих колишніх культурно-освітніх діячів, також письменники, поети, що своїм надхненним поетичним словом змальовували історичні події, тугу за втраченим рідним краєм та повсякчасно нагадували нам не забувати про нього.

Серед них у першу чергу варто згадати відомого поета, письменника книжок для дітей і молоді, співредактора „Веселки”, громадського та релігійного діяча Чикаго проф. Романа Завадовича. Свої юні роки провів він у тернопільській гімназії, де й почав свою письменницьку діяльність. У грудні цього року сповниться йому 80 років життя. Кілька віршів присвятив він Тернополеві. Подаємо уривок вірша під заголовком „Запит і відповідь”:

*Так часто приїзд встає
З-за моря, з-за гор Европи...
То місто несе їй мос —
Тернопіль.
О, місто лесняних літ!
Чи треба тобі ще питати?
Хто вийшов без серця у світ, —
Не може його не шукати!*

*Зайшли ми є далекі світи,
Туди — по скитальській дорозі,
Та серце лишилось, де ти —
На рідній порозі.*

Інший земляк Тернопільщини д-р Михайло Качалуба, автор кількох збірок віршів та спогадів з перебування в Карпатській Україні і Словаччині під заг. „З моеї Од...”.

також присвятив вірші Тернополеві („Місто дороге”, „Тернопіль — молодість моя”). Ось уривок вірша „Україні”:

„*Кохана моя батьківщино,*
Хоч стільки минуло вже літ
Від хилі, коли я покинув
Обійми твої, їдучи в світ, —
Я ніжність тяю материнську
І квітучу діячу красу
Несу від колиски — дитинства
I до гробу таки донесу”.

Дочка заслуженого і дуже шанованого катехита св. п. о. Тимотея Сембая в Тернополі Оксана Галицька проявляє в своїх віршах поетичний талант. У вірші „Чому” вона змальовала тугу за втраченою батьківчиною:

„*Як залишал Рідний Край,*
Їдучи вигнанчем з моого Поділля,
Чом не припала до землі на мент
I не взяла на спомин квітки-зілля?...

„*Як виїжджала потім із Карпат*
В лихий той час в світи далекі...
Чом не взяла я грудочки землі,
Або одної сілочки смереки?...

Шостий раз

Шостий раз, у цьому третій — на Союзівці, зберуться земляки Тернопільщини, щоб на початку золотої осені у спокійній і привітній атмосфері зустрінути та привітати своїх рідних, приятелів, друзів.

На З'їзді здачачимут звіти своєї праці члени Земляцького об'єднання,редколегія регіонального збірника та бюлетеня. Ми впевнені в тому, що чесно сповнили свої завдання і обов'язки, та сподіваємося, що залишили тривкі сліди своєю понад 25-річною працею на регіональній ниві, не зважаючи на те, що багато з нас вже сеньйори-ромадянини у віці 75-90 років! Тому прохання до дорогих земляків не припиняти нашої регіональної праці, приседнати молодих людей, нехай вони продовжують цю осенню працю. А ми, старші, чи дехто з нас, по змозі своїх сил, будемо їм допомагати.

Після закінчення ділових нарад З'їзду на кілька годин земляки з Тернопільщини забудуть про свої життєві скопоти і на крильях бистролетної гадки, при звуках рідної лісні і музики, злетять у рідні сторони, де проминули незабутні роки дитинства і молодості, та згадають ще живих рідних і приятелів. Час проведений на дозвіллі у єдиному гурті буде приємним, бо як каже загальновідома приказка, — „Нема то як на Союзівці!”.

Св. п. д-р В. Кубайович

Паріж. — У п'ятницю, 1-го листопада 1985 року, тут помер після довгій недуги і в останніх тижнях нещасливого випадку — зломання клубів — проф. д-р Володимир Кубайович, ініціатор і головний редактор Енциклопедії Українознавства, найвидатніший сучасний український учений — географ, колишній доцент Ягайлонського університету у

Кракові, професор Українського Вільного Університету, колишній голова Українського Центрального Комітету у Кракові, почесний член Наукового Товариства ім. Шевченка, автор кількаадесяти наукових праць.

Володимир Кубайович народився 23-го вересня 1900 року у селі Матієва в західній Лемківщині. Польську

гімназію скінчив у Новому Санчі, університетські студії перейшов в Ягайлонському університеті в Krakovі. Після проголошення 1-го листопада 1918 року у Львові самостійності, зголосився до новозформованої Української Галицької Армії, служив, як артилерист і брав участь у Чортківській офензиві, але захворів на тиф і його звільнили з війська. Вернувшись до Krakova мав спершу за головний предмет університетських студій в Ягайлонському університеті історію, згодом зосередився на географії і демографії.

У роках 1928-39 був доцентом Ягайлонського університету у Krakovі, водночас зберігав зв'язок з українським світом у Lьвові. За одверту критику поганошвидно польським урядовим апаратом і професором Е. Ромером статистики про національний стан населення у Польщі, поведено проти нього спершу напастливу й наклепницьку кампанію у польській пресі, врешті позбавлено його доцентури в Ягайлонському університеті і посади вчителя гімназії у Krakovі. Проф. Кубійовичеві закидали зокрема, що він виставав при співпраці Костя Чеховича і Левка Лукасевича „Українські статистичні збірники” (1933-37). Від 1940 року став професором Українського Вільного Університету.

Під час Другої світової війни проф. Володимир Кубійович був провідне становище членом Українського Центрального Комітету у Krakovі, який за підміцької окупації був іспанеукраїнським урядом, що турбувався головною питаннями українського шкільництва.

Української Церкви і української культури. На час його головування в УЦКомітеті принадла теж його відповідальність за рішальниця роля у створенні новітньої регулярної військової формування „Дивізія Галичина”, яка згодом стала Першою Українською Дивізією Української Національної Армії.

Найтініше пов'язаній з науковим Товариством ім. Шевченка проф. Кубійович став його дійсним членом у 1931 році та був почесним членом в останньому десятиріччі. Ще за перебування Галичини під польською владою був головою Географічної Комісії НТШ і коли відновлено НТШ після Другої світової війни став у 1947 році його генеральним секретарем, від 1952 року до самої смерті був головою НТШ в Європі.

Після смерті проф. Степана Рудницького, якого знищили большевики, проф. Кубійович був найвидатнішим українським ученим-географом і демографом. Список його наукових праць охоплює 71 наукову працю українською, польською, чеською і німецькою мовами. З тієї величезної наукової спадщини висуваються на перше місце твори з ділянки антропогеографії, демографії та фізичної географії, як „Етнічні групи південно-західної країни”, „Географія України і сумежних земель”, врешті енциклопедичний „Атлас України й сумежних країв” при співпраці видатного картографа Миколи Куликівського.

Проф. Кубійович був ініціатором і головним редактором спершу тритомової статейної Енциклопедії Ук-

райнознавства, що й перший том з'явився у 1949 році у Мюнхені, опісля 10-томової гаслової енциклопедії, двотомової англомовної енциклопедії, фінансованої Українським Народним Союзом, врешті першого (у найкоротшому часі розпропагандованого) люксусово виданого англомовного тому гаслової енциклопедії.

У творі проф. Кубійовича п. н. „Український Центральний Комітет у Генеральній Губернії” (т. 1, В-во М. Денисюка в Чикаго, 1962) подано авторитетні документальні дані про ук-

раїнців в Західній Україні за німецької окупації у Другій світовій війні так само, як у двох його творах мемуарного характеру „Мені 70” і „Мені 85” подано особливо важливі для історика новітньої доби України подробиці, як польська влада переслідувала українського науковця тільки за те, що він писав правду і був українцем.

В п'ятницю, 8-го листопада відбудеться похоронний обряд на цвинтарі в Сарселі біля Парижу.

Редакційна стаття "Свободи"
ч. 212 5 листопада 1985

На порозі Свят-Успенської церкви
в Маямі

У першому ряді зліва: Богдан Остап'юк, проф. В. Кубійович, Евгенія Остап'юк, д-р А. Фіголь. У другому ряді: Микола Ракуш, дир. Б. Борис і сотник Б. Бігус

Зустріч громади в Маямі

з проф. д-ром Володимиром Кубійовичом

Дня 14го грудня м. р. в залі Українсько - Американського Клубу відбулася зустріч маямської громади з проф. д-ром В. Кубійовичем і його найближчим співробітником д-ром А. Фіголем. Щоб закінчити видання епохальної книги Енциклопедії Українознавства, вдруге прийшлося проф. Кубійовичеві та д-рі Фіголеві виїхати з Сарселью, вперше проф. Кубійович був у Маямі в 1970 р., щоб пропити українців Канади і Америки про грошеву допомогу на закінчення Е. У.

Щоб зустріти гостей в Маямі обрано Громадський комітет, до якого увійшли В. Хом'як, голова місцевого УККА, М. Ракуш, фінансовий секретар Українсько-Американського Клубу, Вероніка Цегельська, Ірина Ракуш, Е. Остап'юк, Сояна Кучкуда, С. Серна. Головою Комітету обрано Б. Остап'юка. Комітет розіслав запрошення до громадян, які проживають поза Маямі, перевів збірку пожертв на ЕУ та приготовив прийняття-вечерю.

В день зустрічі до спільної вечері засіло 50 громадян, разом з дир. Евгеном Борисом і сотником Богданом Бігусом, які товаришили Гостям під час подорожі далекими дорогами Канади і Америки. За президіяльним столом зайняли місце проф. В. Кубійович, д-р А. Фіголь, Тарас Максимович, голова Клубу, Богдан Остап'юк, Микола Ракуш, В. Хом'як, Євдокія Сашків, відома меценатка на наукові та доб-

родійні цілі. Голова Комітету, відкриваючи святкову зустріч, привітав проф. д-ра В. Кубійовича, як одного з найвидатніших наших науковців старшого покоління, до вголітнього і теперішнього голову НТШ, основоположника і творця ЕУ, та його найближчого співробітника і фінансового дорадника д-ра А. Фіголя. Проф. Кубійович добре пригадує собі голову Комітету ще з часів своїх студій в Кракові в 1920-их рр. (48 років тому) на Ягайлонському університеті. В той час проф. Кубійович був доцентом на філософічному факультеті, Відділ географії. Okрім проф. Кубійовича в Університеті викладали проф. Б. Лепкий — історія української літератури, професор І. Зелінський (найкращий україн. лінгвіст) мовознавство, проф. Степан Томашівський — історія, проф. Василь Панейко — право, проф. Фещенко-Чопівський, світової слави металург, викладав в Академії Гірничій. Студентська Громада при Ягайлонському університеті, яка мала кільканадцять секцій, нараховувала коло 800 членів! Від Українсько-Американського Клубу привітав гостей його голова Т. Максимович і М. Ракуш, а від Відділу УККА В. Хом'як. Вкінці проф. Кубійовича привітав д-р Юрій Тершаковець, професор Маямського університету, як давній знайомий.

Проф. В. Кубійович розповів про свою працю над ЕУ та про плани на майбутнє. Це на рідних землях, де

За головним столом сидять здіві:
М. Ракуш, Б. Остап'юк, проф. В. Кубі-
йович. Голба СУА в Маямі Ірена Ракуш
вгощає проф. Кубійовича уродиновим
тортом з нагоди його 75-річчя плодо-
творчого життя. Дальше сидять д-р А.
Фіголь, Тарас Максимович, голова Клю-
бу, а на право з переду Вероніка Цегель-
ська.

були скучені наші науковці і всі джерельні матеріали були під руками, видав проф. Кубійович в 1930-тих рр. Українську Загальну Енциклопедію, підручник географії України, географічний Атлас України і сумежних земель та інші наукові праці. Але у зовсім інших умовах прийшлося працювати на еміграції. Найбільше часу забирала кореспонденція із сотнями наших науковців, розсіяних по цілому світі. Наші брати науковці на рідних землях в умовах найжорстокішого терору і русифікації не можуть написати правди про Україну.. Тому на нас у вільному світі лежить обов'язок це зробити. Після довгих років праці досі ми видали юже сім томів ЕУ, а нині приготовляємо 8-ий, як доповнення до семи попередніх томів. Опіріч цього плянуємо видати два томи гаслової англомовної ЕУ. Як відомо, загальну енциклопедію англомовну видало кілька років тому при фінансовій допомозі УНСоюзу. Також заплановано видати найновішу географічну карту України в кольорах, кошт друку якої винесе 50.000 дол.

Промову проф. Кубійовича сприйняли всі присутні довготривалими оплесками.

Опісля говорив д-р А. Фіголь, з питомою (він же ж колишній голова виконного Органу УНРади) собі ель-квенцію, з'ясувавши труднощі, особливо фінансові: подорожння друку і паперу, серед яких сьогодні приходиться працювати. Він з признанням підкреслив жертвеність нашого громадянства, зокрема, згадавши торонто-

нську пластову молодь, яка досі зібрала на видання ЕУ 50.000 доларів. На жаль, є ще багато наших громадян, добре фінансово забезпечених, які ставляться зовсім байдуже до наших національних потреб, зокрема ж до видання ЕУ. Тому наш обов'язок найти дорогу до цих людей, щоб вкінці їх вони інозріли.

Як відомо, 23-го вересня м.р. професоріві Кубійовичеві сповнилося 75 років трудолюбивого життя, в тому числі дві треті присвятив він українській науці (понад сто стисло наукових праць написав він на різних мовах), а вже найбільше своїй монументальній праці Енциклопедії Українознавства — отій книзі буття, метриці українського народу, з якою рахується вже науковий світ, і яка в майбутньому буде правдивим джерелом знання про поневолену, але нескорену Україну. З тієї нагоди Ірина Ракуш піднесла Ювілейтові уродиновий торт. Всі присутні повстали з місць виявили йому вдачність за довголітній труд для українського народу, заспівали многолітстві, бажаючи сеньйорові нашої науки кріпкого здоров'я та плодотворних років на майбутнє.

Подякою всім присутнім за щедрі грошові пожертви на ЕУ і всім членам Комітету за переведення успішної збірки, зокрема паням, які допомогли приготувати прийняття-вечерю, закрив голова мілу і незабутню зустріч. На закінчення всі відспівали „Не пора, не пора”.

З почуттям гордості і задоволення треба підкresлити, що наша невелика маямська громада склала досі небувалу грошову допомогу в сумі 5.340 дол., які вже вислано. Гітузіястом і душою тієї збіркової акції на ЕУ, як і в минулому, є відомий громадський, незвичайно працьовитий діяч Микола Ракуш, який сам зібрав дві третіх всієї суми. Він сам давніше пожертвував 1.000 дол., а тепер ще 500 дол. Він й далі продовжує цю збіркову акцію. За його важливу для добра української науки працю належиться призnanня та вдячність нашої громади. Новими фундаторами та меценатами ЕУ стали такі наші громадяни: Онуфрій Возьний склав 1.000 дол.

Мартинович 1.000 дол. Інші жертводавці склали: по 500 дол. Володимир Хом'як, Володимир Трач, Ікалович Петро і Анастазія, по 100 дол. — Ева Сташків, інж. Василь Бора, д-р Юрій і Вероніка Цегельські, Омелян і Юлія Урбанські, Дзюбинський Ераст і Софія, Павло і Софія Серна. Таким чином наша невелика маямська громада на ділі доказала своє зрозуміння та вагу великої справи — допомогти закінчити видання ЕУ. Вона з честю виконала свій громадський обов'язок, ставши прикладом для інших громад, як належить працювати для добра української справи.

Богдан Остап'юк

В Українсько-Американському Слюбі в Маямі сидять за головним столом зліва д-р Юрій Тершаковець, Б. Остап'юк, про промовляє д-р А. Фіголь, а біля нього проф. В. Кубійович

Роман Завадович

60-РІЧЧЯ ПРАЦІ РОМАНА ЗАВАДОВИЧА

.....Слово було на початку,
Буде й воно до кінця —
Словом озброюйте гадку,
Словом гартуйте серця!

Слово збережене в книзі —
Скарби містичні століть,
В нім, наче лицар в залізі,
Дух непохитно стойть”.

Р. Завадович

Видавничий комітет творів Романа Завадовича в Чікаго проголосив шкільний рік 1980-81 ювілейним роком Завадовича. 15-го грудня 1980 року сповнилося 60 років літературно-педагогічної творчості поета. Саме 15-го грудня 1920 року появився друком в дитячому журналі „Світ дитини”, у видавництві Михайла Таранька, вірш „Святий Миколай”, підписаний псевдонімом „Роман зі Славної”. І так, давніше писав Завадович до автора цих рядків: „Доля іменувала мене бути письменником, уже друкованим”, бо недрукованим я був яких 8 літ”.

З Романом Завадовичем познайомився я в Тернополі в 1921 році, 59 років тому, коли я був у другій, а він у шостій класі української державної гімназії. У той час жив він у свого дядька на вул. Стромій, звідкіля часто приходив на вул. Дороша до своїх шкільних товаришів Захара Ваціка і племінника Івана Завадовича. Про нього розказував мені, Захар, мовляв, Ромко був „фортугом” у всіх предметах. Дуже добре знав німецьку мову, писав зміsti з домашніх і шкільних лектур, якими пізніше і я користувався. Але найбільш улюбленим предметом була для нього українська мова і література. Його українські домашні задачі, особливо на вільні теми, були найкращі в цілій гімназії. Професор д-р Лев Цегельський гордився своїм учнем, а покійний незабутній директор гімназії Юліян Левицький читав його задачі всім професорам в конференційній залі. Вже тоді, в ранній молодості, проявився небуденний талант поета. Дитячі, юні роки поета пройшли радісно, щасливо в селі Ремезівцях, у горах Карпатах, та в тернопільській гімназії.

На початку 1920-их років існував у Тернополі український приватний семінар (УПТ), що його згодом поляки розв'язали. І, звичайно, як це у таких випадках буває, між гімназистами і семінаристами була велика дружба. З Микулинецької рогачки в Тернополі, біля Свят-Успенської церкви, яку знищили динамітом большевицькі атеїсти-варвари в 1962 році, розходилися вулиці на всі сторони світу. Саме на цих вулицях, а найбільше на вулиці Дороша.

проживала наша шкільна молодь, яка творила прекрасний, гармонійний, товариський гурток, який Завадович жартома, мабуть із ініціативи Захара Вацика, охрестив „Дорошівською парафією”. „Парафія” плекала товариське життя у різних формах. Вечорами збиралися „парафіяни” на проходи, а під неділі і свята відбувалися вечірки зі співами, танцями та товариськими забавами напереміну у кожної „парафіянки”. Часто відбувалися прогулянки пішки або возами до Гаїв Великих, навесні — по квіти, влітку і восени — на овочі, горіхи, а взимку — санкування санчатаами з гори з-під цвінтарної брами або кінними саньми. „Парафія” вивчала також народні танки В. Авраменка, а парафіяльні аматори театральної школи влаштували виставу „Тартюф” Мольєра в сусідньому селі Петрикові. Цю виставу підготував і режисерував Завадович. Він брав жваву участь у товариському житті „парафії” був її душою, її надхненням. Ми всі любили і цінували його за лагідну, веселу і передусім скромну вдачу. Не раз, бувало, повернувшись домів з вечірки, чи прогулянки, він переливав свої враження-переживання на папір, писав вірші. Ми жартома називали його „парафіянським пітом”. Час від часу друкував чорнилом (він мав, та й досі має, гарний почерк) віршовану газетку „Дорошівський парафіянин”, в якій зображав сценки з життя „парафії” у гумористичному, сатиричному стилі. Написав кілька віршованих сатиричних поем, з яких варто згадати оперу „Парафіяни”, „Облога”, „Ленчкіяда” та інші. Всі ці гумористично-сатиричні віршовані твори юних років

поета пропали у вирі воєнних подій. Мені досіль пригадуються перші стрічки прологу з опери „Парафіяни”, яку написав Завадович у Тернополі в 1923 році. Ось вони:

..Во ім'я і Отця і Сина,
Що кінчається вже дніна,
Благодатна ніч іде
Парафіч вміть приїде..."

(До тієї опери ми мали теж своєрідну мелодію).

З нагоди 35-річчя „Дорошівського парафіяніна” (1923-1958) написав Завадович в Чікаго в 1958 році віршем ювілейне число цієї газетки, яке починається:

..Парафіс на Дорошівці,
Поезія літ молодих!
Була ти, моя пташка на гілці.
Моя ярого леготу дух.
А ми, голубки білопері,
Що вперше пішгнули з кубла,
Летіш в прочинені довері
Життя, щоб хоч красем крила
Торкнутися дивних тайн.
В палатах казкових країн.

*Тепер, уже лісі і сиві,
У зморщках від журб на чолі,
Літа споминає щасливі,
Що в сірій згубиця мії,
Розплились у морі безкрайм...
І тільки далека луна
У серці часом нагадає,
Що її в нас була власна весна".*

У такій теплій, широсердечній, товариській атмосфері провів поет в Тернополі свої юні роки, закінчивши їх матурою з відзначенням у червні 1923 року. Тут він і почав ставити свої перші кроки на літературній ниві. З перспективи 57 років, які проминули з того часу, можна сміливо твердити, що цей період мав деякий вплив на формування поетичної творчості Завадовича. Мабуть, тому він залишився вірним ідеї виховання молоді, і саме тому обрав цей шлях, щоб своїм словом вести бій за душу молодого покоління, нової зміни.

Університетські студії у Львові (1920-30 роки), що в тій час був не лише нашим політичним, економічним, але також літературним, науковим центром, — розпочали новий період поета. В 1930-их роках почали друкуватися його поезії в таких літературних журналах як „Дажбог”, „Дзвони”, „Літературно-Науковий Вісник” тощо. З молодечкою силою залунали тоді його пісні:

*Ростем! Живем!
У гнів усього світу
Встасм, як Сфінкс,
 оновлений в огні!
Мечем в юрбу нікчемну
 і неситу,
Мов леза сталь:
 — Не вмерти, ні!"*

У статті „Сорок років творчості” („Новий шлях” з 25-го травня 1963 р.) з приводу зустрічі й авторського вечора Р. Завадовича в Торонто 5-го травня 1963 року, редактор Б. Гошовський писав: „Рік 1937-ий завершив остаточно шукання творчого шляху нашого письменника: він стає постійним і найближчим співробітником заснованого тоді у Львові дитячого журналу „Малі Друзі”. Муза Завадовича, писав Гошовський, заспівала тоді на сторінках „Малих Друзів” свої найкраші того часу пісні. У той час Завадович заговорив мовою вже вповні свідомого своєї місії і своєї відповідальнosti за кожне написане слово, за досконалість української мови, за досконалість поетичної форми і особливо за ідеї своєї творчості форматора найвищої цінності — душу української дитини”.

Після закінчення студій у бурхливому Львові і одруження в Ремезівцях, настало знову тихе, спокійне життя. Культурно-освітня праця на селі в читальні „Просвіти” і драматичному гуртку залишилися назавжди у пам'яті односельчан та довколишніх сіл. Після часу першої большевицької окупації /1939-41/ його музах вилево замовкла.

У 1941-44 роках, у цей трагічний для України час, з більшою силою прозвучали пісні на сторінках відновленого журналу „Малі Друзі”.

Надійшов пам'ятний 1944 рік. Треба було з жалем залишати рідну землю і йти у світ за очі. Цього пам'ятного року в червні зустрінувся я принаряджено з поетом на Владичій горі у Сяноці. Стояла чудова весна. У повітрі гралися метелики і пахла живиця на кущах соснини. Ми сили на шовкову траву і вели дружню розмову про минулє і непевне майбутнє. Довкруги розкинулася панорама Сянока, гори вкриті лісами, а внизу мерехтів у проміннях сонця бистрий, сріблолентильний Сян. Не знали ми ще тоді, що це була наша остання зустріч на рідній землі. Незадовго після цього залишили ми чудову Лемківщину і подалися у скитальську мандрівку.

На скитальніні Завадович не гайнував часу, але в умовах незавидного таборового життя працював далі на літературній ніві. Він був одним із основоположників ОПДЛ (Об'єднання Письменників Дитячої Літератури), яке зорганізовано у Мюнхені в 1946 році. Після переселення до нової батьківщини в Чікаго і після фізичної праці в перших роках починає працювати поет у „Рідній школі”, у радіо, починає колегіально редактувати найкращий по цьому боці океану дитячий журнал „Веселку”. Згодом стає мовним редактором видань Миколи Дениса, ка та літературного місячника „Овид” та бере активну участь у громадському житті Чікаго, виступаючи з доповідями на національних святах та культурних імпрезах. Серед такого навалу праці знаходить він хвилини часу для своєї літературної творчості. Постають нові твори, нові оповідання, казки, сцени, чудові вірші, навіяні тugoю та глибокою любов'ю до України. Ось один із них:

I ввижається...

Як насупляється обрії тьмою,
Як над містом забліснуть вогні,
В рідний край далечинню німою
Моя туга мандрує у сні.

I ввижається білена хата,
Золот-соняшник коло стіни,
I луги в квітках, мов дівчата,
I налиті врожаєм лани.
Біла нива бандурою грас,
Пахне медом гречаний прибій,
I гойдається море безкрас
Запахучих долин і горбів.
Із затону блакитного льону

*Я висотую сонця кітву,
І схиляється серце поклоном,
Поцілунком на тиху траву.
І чорнозему грудку любовно,
Мов дитя, я до лона тулю:
Я не знат, що так міцно, так повно,
Так безмежно тебе я люблю.*

Завадович присвячує також чимало часу ще одній важливій ділянці, а саме регіональній. Він не лише пише вірші та статті в регіональних збірниках (прим. до обох томів тернопільського збірника „Шляхами золотого Поділля”), але допомагає редактувати Зборівський збірник та, мабуть, і Золочівський. Він двічі брав участь у з'їздах тернопільців у 1964 році на Союзівці і в 1976 — в Торонто. Під сучасну пору він являється найбільш плодовитим письменником дитячої та молодіжної літератури. ОПДЛМ, оцінюючи його великі заслуги, обрало своїм почесним членом. Він бо справді своїм могутнім словом веде безперервну боротьбу за збереження душі молодого покоління для українського народу.

І ще одній ділянці присвячує поет свій великий талант, а саме — церковній. Одинацяті років є він співредактором „Церковного Вісника”, двотижневика патріяршої парafії святих Володимира і Ольги в Чікаго. Він великий ентузіаст та пропагатор тієї взірцевої і найкращої святині, яку оснував наш Блаженніший Патріярх Йосиф. Йому також присвятив поет кілька зворушливих віршів з нагоди ювілейних річниць.

З нагоди 50-річчя літературної діяльності Завадовича в 1970 році відзначила його пластова молодь в Чікаго „Таблицею віячності”. В 1974 році був він іменованій надзвичайним професором Українського Католицького Університету в Римі ім. св. Климентія. У чікагській філії цього університету Завадович викладає лекції української мови. Дня 28-го березня 1976 року відзначила молодь Чікаго і околиць 55-річчя літературно-виховної праці поета ювілейним бенкетом. Уесь прибуток із бенкету був призначений на видання творів ювілята. Українське Вільне Козацтво також вшанувало його в 1976 році медаля-хрестом, а Відділ УККА в Чікаго — відзначив грамотою „Українця року”. В тому ж році жюрі конкурсу Українського Літературного Фонду ім. І.Франка в Чікаго признало йому першу і другу нагороди, розділивши їх із письменницею Ніною Мудрик-Мриць, за його твір для дітей „Гоца Драла”. Всі ці почесні, заслужені відзнаки поета є наявною ознакою великої пошани, віячності та любові не лише української молоді, але й старшого громадянства.

“ Свобода” ч 23 5 липня 1981

На вічну пам'ять Романові Завадовичу

Останнього дня травня ц. р. на 82 році свого плодотворного життя відійшов у Вічність після довгої недуги в Чікаго один з найвизначніших письменників-поетів дитячої та молодіжної літератури Роман Завадович, залишивши у смутку дружину Ганну, сина Романа (мол.) з дружиною та внучку Руслану.

В останньому листі до мене 15 квітня 1985 писав Завадович: "Вчора взяли мене до церкви, висповідали, чи властиво дістав відпущення гріхів, а потім ще їздив до шпиталю дістати 73-ій застрик хемотерапії. Не знаю, як я це фізично витримав, бо сьогодні я ледве держуся на ногах. Моя вага йде постійно вниз, а мое ослаблення не проходить і, може, вже не пройде". Так сумно, безнадійно закінчив мій другового останнього листа. Тому, що я не міг через родинні зобов'язання (хвора дружина) поїхати на похорон моого Друга, згадаю коротко про його життєвий шлях та працю на літературній ниві.

Народився Завадович 18 грудня 1903 р. у сім'ї вчителів у селі Славна зборівського повіту. Вчився в гімназіях Пере-мишля, Золочева і Тернополя, де здав іспит "тріості з відзначенням в 1919 р.". Його перший вірш "Святий Миколай" був

надрукований у грудні 1920 р. у дитячому журналі "Світ дитини" у видавництві М. Таранька. Від 1923 року був студентом Підпільного Українського Університету. Під час вакацій працював на народній ниві у селі Ремезівцях та сусідніх, організуючи читальні "Просвіти", кружки "Рідної Школи", гуртки самоосвіти, аматорські театральні гуртки, хори та влаштовував нацональні свята. Після знесення бойкоту польських університетів вписався в 1925 р. на студії славістики у львівський державний університет, який закінчив після різних перерв у 1938 р. дипломом магістра. Під час студій у Львові належав до "Гуртка Студентів-Україністів", до літературного

об'єднання "Листопад". Співпрацював у журналах "Джебог", "Літературно-науковий Вісник", "Дзвони", де поміщував свої статті та вірші. Був співробітником (від 1937 р.) дитячого журналу "Малі друзі". В тому часі написав багато віршів-поем, оповідань, казок та сценічних вистав для дітей. В роках 1939-41 працював вчителем у гімназії в Золочеві, де викладав рідну мову та літературу.

В 1944 р. залишив з родиною назавжди рідну землю і подався у скитальську мандрівку. У переселенчому таборі (ДП) в Бад Верісгофені викладав українську мову у таборовій школі. Продовживав свою співпрацю у відновленому в Німеччині дитячому журналі "Малі друзі", дописував до журналів "Сонечко", "Юні друзі" та "Мій Приятель". В 1947 р. став співосновником організації ОПДЛ, яка відіграла велику роль у видаванні та розповсюджуванні книжок для дітей та молоді. Завадовича обрано почесним головою цього об'єднання.

В 1949 р. прибув з родиною до ЗСА і поселився в Чікаго. Після перших років фізичної праці почав вчити у "Рідній Школі" та брав активну участь у чікагській громаді. В 1954 р. став разом з Володимиром Брагурою співредактором дитячого журналу "Веселка", у якому працював 31 років. Завадович був мовним редактором у видавництві М. Денисюка та редактував літера-

турний журнал "Овид", співпрацював у найкращому ілюстрованому журналі "Екран", що його редактує проф. А. Антонович. Співредагував "Церковні вісті", двотижневик патріаршої парафії св. Володимира і Ольги, брав активну участь у "Братстві св. Андрея", в якому редактував календарі.

За свою багатогранну літературну та громадську працю одержав численні відзначення. Почесними грамотами вшанували Завадовича молодь та Пласт Чікаго. У 50-річчя літературної праці чікагська громада 27 і 28 грудня 1976 р. вшанувала його бенкетом, на якому зібрано біля 7.000 дол. на зібрання видання творів поета. У 60-річчя самостійності української держави в 1978 р. Відділ УККА вшанував Завадовича почесною грамотою "Українця Року". В 1980 р. з нагоди 60річчя літературної праці Завадовича о. прот. Бутринський прочитав статтю-спогад автора цих рядків, яка з'явилася у "Свободі" 5 лютого ч. 23 під заг. "60-річчя праці Р. Завадовича" в парафіяльній радіопередачі. Ректорат Українського Католицького Університету в Римі іменував Завадовича в 1974 р. надзвичайним професором мови і літератури, з цього часу він провадив курси української мови та літератури у філії УКУ в Чікаго. Для відзначення літературної творчості деякі міста у ЗСА і Канаді, головно Торонто, влаштовували

авторські вечори, в яких часто виступав сам поет.

Свої юні роки провів Завадовичу товариському гурті гімназистів і семінаристок (колишнього УПТ), який жартома названо "Дорошівською Парафією". Він був душою цього товариства і почав писати в тому часі гарні сатирично-гумористичні вірші. В 1958 р. написав у Чікаго ювілейне число "Дорошівський Парафіянин", у якому прекрасними віршами згадав юні роки, проведені у колі цього молодіжного товариства.

Завадович брав живу участь у регіональній праці тернопільців. У всіх трьох томах регіонального збірника "Шляхами Золотого Поділля", написав чудові вірші та статті, брав участь у земляцьких з'їздах. На останньому шостому з'їзді, на який через недугу не міг прийти, відзначено його грамотою почесного члена земляцького об'єднання "Тернопільщина". Він помагав також у редактуванні зборівського і золочівського регіональних збірників.

Завадович був моїм великим ширим Другом. Нашу дружбу, перервану війною, продовжували ми від 1952 року листуванням. Я зберігаю понад 200 листів від моєго незабутнього Друга. Він був моїм вчителем, дорадником у моїй регіональній та журналістичній праці, був коректором моїх статей. В 1984 р. вийшла друком моя книжка "Давній Тернопіль", до якої, не зважаючи на свою недугу, він написав передмову,

яка залишиться пам'яткою для мене до кінця життя.

Відійшов великий вчитель, який стояв на сторожі релігійного та національного виховання наших дітей і молоді кількох поколінь. Залишив по собі великий слід праці; багату спадщину: чудові вірші, казки, оповідання, сценічні картини, які завжди використовували наші діти й моледь на національних і релігійних святах, якими й у майбутності будуть користуватися. Відійшов во істину великий борець за долю і душу молодого покоління, яке збереже світлу пам'ять великого чародія слова — Романа Завадовича назавжди.

Остання зустріч з Романом Завадовичем на п'ятому з'їзді земляків Тернопільщини в Торонто 2 липня 1977 р.

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ

д-р СТЕПАН РОСОХА

Закінчив державним іспитом студії української мови та літератури на Карловому університеті в Празі. Здобув докторат права в УВУ. Закінчив студії журналістики у Школі Політичних Прав у Празі. Був відповідальним редактором українських часописів та видав цінних історичних книжок.

МАЯМІ ТА ГОЛІВУД НА ФЛОРИДІ ВШАНУВАЛИ СВІТЛУ ПАМ'ЯТЬ д-ра СТЕПАНА РОСОХИ

31 травня 1986 року, у сороковий день смерті сл.п. д-ра **СТЕПАНА РОСОХИ**, пом'янула маямська громада його світлу пам'ять Богослужінням та панахидою, які відслужив парох української католицької Свят-Успенської Церкви о. Степан Зарічний. Після церковних відправ відбулися у церковній залі жалібні сходини з перекускою. Молитвою, однохвиллююю мовчанкою та повстанням з місць було вшановано пам'ять Покійного.

Сходини відкрив та проводив ними автор цих рядків, який у своєму слові згадав про тернистий шлях Покійного, його багатогранну високу освіту та велику працю для своєї вужчої батьківщини, Карпатської України. Після закінчення високих студій у Карловому та Українському Вільному університеті у Празі він став будівничим державної влади Карпатської України, де його було обрано заступником голови Сойму. На жаль, сонце волі новоствореної Української Карпатської Держави швидко згасло. Росоха, як старшина Карпатської Січі, зі зброєю в руках став боронити рідну батьківщину. Він був смертельно ранений, але Господь допоміг йому врятуватися. З жалем і тugoю в серці він залишив свою рідну Карпатську Україну назавжди.

Прибувши знову до Праги, Степан Росоха став великим організатором української національної молоді, яку довгі роки вишколював при помочі відомого журналу «Пробоєм». У 1944 році був арештований німецьким гестапом і запроторений, разом з дружиною Елісаветою, до концтабору, з якого був звільнений у 1945 році військами Аліянтів. Згодом проживав на еміграції у переселенчому таборі у Регенсбурзі, в якому проявив велику громадсько-політичну та журналістичну діяльність. У 1949 р. прибув до Канади, де від 1952 року був головним редактором «Нового Шляху», а в 1960 р. очолив редакцію «Вільного Слова» аж до своєї несподіваної смерті. У своєму «Вільному Слові» давав кожному нагоду до дискусій, однак не дозволяв ображати чи очорнювати своїх противників, зберігаючи таким чином журналістичну етику.

Степан Росоха часто приїздив до Маямі Біч зимою на відпочинок, при цьому брав живу участь у нашій маямській громаді. Ходив на зібрання наших організацій, виголошував доповіді на національних святах та поміщував дописи з життя нашої громади у своєму тижневику. Тому наша маямська громада ніколи не забуде свого дорогого Приятеля.

Молитвою о. пароха, подякою усім присутнім за участь у відзначені пам'яті Покійного, подякою паням зі СУА за приготування перекуски та співом пісні у честь Божої Матері, закінчено жалібні сходини у пам'ть Покійного Степана Росохи.

З уваги на те, що парох української православної церкви св. Миколи о.протопресвітер Степан Біляк, як головний контролер УНС, був на 31-ій конвенції у той час в Детройті, він відправив поминальне Богослуження та панахиду за покійного д-ра Степана Росохи і його дружину Єлизавету щойно 7 червня 1986 р. Осип Головацький, соліст, своїм мелодійним тенором сповняв функцію дяка. Після панахиди о.парох зі звірушенням згадав про свого незабутнього друга, сл.п. Степана Росохи.

На запрошення п-ва Люби та Миколи Кобринів, всі присутні виїхали до їхнього гостинного дому в Голівуді, де відбулася традиційна обильна трапеза, яку

молитвою посвятив о. парох. Перший після закінчення трапези взяв слово колишній сусід, товариш дитячих років Степана Росохи у Драгові, Юрій Буксар. Він часто бував в домі Росохів, бачив Степана у церкві, який служив своєму батькові-дякові до Богослужень, читав книжки, яких його батько мав чимало. Згодом, коли Росоха після закінчення високих університетських студій брав участь як будівничий державної влади у Хусті, він бачив, як окупаційна влада ген. Прхалі заборонила Росохі виголошувати промови і як його було арештовано. З тюрми Розоху звільнили члени Карпатської Січі. Він ніколи не забуде Степана-друга, з яким в'язали його дружні відносини. З черги, автор цих рядків, як і згадав Покійного як одного з кращих журналістів, науковців, члена головної управи НТШ в Канаді та відомого видавця історичних творів про відомих діячів Карпатської України, включно з покійним президентом о. Августином Волошином. Він з болем у серці відчув втрату свого незабутнього друга.

о. протопресвітер Степан Біляк під час па-
нахиди згадує про своєого незабутнього дру-
га д-ра Степана Росоху

Під час панахиди стоять зі свічками зліва
Богдан Остап'юк, Ераст Ізюбінський і Люба
Кобрик

Отець Біляк, уроженець Карпатської України, із зворушенням згадав про свого з давніх літ незабутнього друга, члена уряду Карпатської України. Своїм бистрим умом та незвичайною пам'яттю він залишив у своїх статтях-спогадах найбільш детальні події про початки творення влади та поодиноких будівничих держави Карпатської України. Він заявив, що до кінця свого життя ніколи не забуде про Росоху і завжди буде молитися за спокій його душі та кожного року буде вшановувати річницю його смерти.

Ераст Дзюбинський, відомий активний діяч Української Американської Координаційної Ради, згадав про свого приятеля Росоху ще з того часу, коли проживав у Чікаго, де часто мав змогу з ним зустрічатися та обговорювати різні політичні справи. Він подякував своєму товаришеві Богданові Остпа'юкові за ініціативу організації жалібних сходин для відзначення пам'яті Покійного Росохи.

Люба Кобрин зі слізами в очах згадала про Покійного, з яким вона була завжди у дружніх відносинах, відвідувала його і його родину в Торонті. Вона з великим болем відчула його втрату. У його пошану та пам'ять вона уложила на швидку руку ось цей вірш:

*Прощаю Тебе, дорогий друже докторе Степане Росоха
Вже місяць минув, як Тебе між нами нема,
А серце зболіле журбу відчува.
Відійшов Ти у вічність далеко від рідної України,
Лягнув Ти спочивати біля своєї дорогої Дружини.*

*Сосни і смереки будуть гіллям колихати,
І Тобі, Степане, відсті з України присилати,
А на Закарпатті дзвони задзвонили,
Вони про смерть Росохи другим кругом сповістили.*

*Колись ходив Росоха поміж тими карпатськими горами
Високими смереками та соснами,
Гори, мої гори, високі гарненky,
Любив вас Степан неначе рідну неньку.*

*Ой будеш Ти, будеш на чужині спочивати,
Але Твоя душа, Твоя мрія
Буде на Україні лунати.
Прожив Росоха довгі роки на чужині
З думкою, що вернеться
До вільної Карпатської України.*

Любов Кобрин

На кінець згадала про Росоху Ірена Ракуш. Вона пригадала собі промову д-ра Росохи на святі відзначення річниці Карпатської України, де Покійний промовляв більше як годину, а в залі було тихо, хоч маком сій. І всі були б слухали його ще і ще. Так вмів зворушити слухачів Покійний мистець слова, Степан Росоха.

Після виступів та спогадів в пошану Покійного, всі присутні подякували панству Кобринам за їх надзвичайну гостинність і проспівали Ім «Многая літ». Молитвою о. Біляка закінчено у Голівуді жалібні сходини в пошану Степана Росохи.

Богдан Остап'юк

Стаття була друкована у "Вільному
Слові" в ч. 22-23 8 липня 1986 і у
"Свободі" ч. 128 § 1 липня 1986

На знімку перший зліва д-р Степан
Росоха і Богдан Остап'юк. Сидить
Евгенія Остап'юк вересень 1969

Д-р Михайло Качалуба

Д-р Михайло Качалуба
лікар, журналіст, письменник

Народився 7 листопада 1908 року в селі Романові, повіт Збараж в сім'ї Олекси і Анни Качалубів, які мали троє дітей: Степвна, Марію і наймолодшого Михайла. Народну школу закінчив у рідному селі. Вчитель Пастернак приготував його до іспиту в тернопільській гімназії, який він здав і був прийнятий в 1922 р. до другої клясі. Родичі примістили його на станцію до дяка Щутовського, який мешкав тоді у дяківці Свят-Успенської церкви. Разом з ним були там на станції мої „кільні товариши“ Кметь і Кметик. Я часто заходив туди і при цій нагоді пізнав Михайла. З цього часу почалася моя дружба з ним, що триває до сьогодні. В 1929 р. закінчив іспитом зрілості тернопільську гімназію.

Михайло вирішив студіювати медицину, але тому, що польські університети не прийняли його, виїхав до Швейцарії і почав студії на університеті в Женеві. Родичі дали йому фінансову підтримку лише один рік. На дальші студії він мусів сам важкою працею заробляти гроші на оплати і прожиток. Нераз серед невідрядних обставин, в голоді і холоді приходилося йому працювати, але сильна воля і молитва до Бога допомогли йому закінчити студії. 20 квітня 1935 р. одержав диплом доктора медичних наук. Під час стулій пізнаткової студії студентку дентистики Люсю Гайм, з якою одружився 15 липня 1935 р. Вона також закінчила свої студії, але тому, що вийшла заміж за чужинця, не могла одержати праці по своєму фаху. Обоє залишили Швейцарію і поїхали до Чехословаччини.

Саме у тому часі, в 1938 р. творилася держава Карпатської України. Михайло поїхав до Хусту, де державний уряд дав йому доручення організувати шпиталь у сісті Березневі Великому. Захоплений працею для свого народу і нової держави Карпатської України, Михайло з радістю виконав своє завдання. На жаль відвічний ворог Карпатської України Мадяри, захопили коржони тієї молодої української держави, мимо завзятої оборони

наших славних кріпських січовиків. Михайло з дружиною виїхав до Братислави, тодішньої столиці Словаччини. Словачський уряд призначив його на посаду районового лікаря в місті Ідельному Кубіні, де він працював до 1962 року. Під час большевицької окупації Чехословаччини був імреслідуваній і арештований. В 1968 р. залишив Чехословаччину і повернув до батьківщини дужини Швейцарії. Цим разом швейцарський уряд привернув гороманство його дружині і дав горожанство Михайлова. Нарешті після скіタルської мандрівки почало подружжя спокійну і фахову працю. Вони мали четверо дітей: три онуків і одного сина, який є також лікарем. Він чуло му році перейшов Михайло на заслужений відпочинок і дальше продовжує свою журналістичну і літературну працю.

Побіч професії лікаря, є Михайло відомим журналістом, талановитим поетом і письменником. Ще на Словаччині почав писати статті до української преси: "Дукле", "Нове життя", "Дружньо вперед". Крім цього писав статті словацькою мовою до словацьких медичних журналів. В 1968 р. вийшла друком у Словаччині його збірка віршів "Польові дзвіночки". В 1971 р. з'явилася нова збірка віршів "Бульварами серця", в 1975 р. збірка "Наш талант", в 1978 р. "Тріпотіння крилят", а в 1980 р. "Відлууння душі моєї". Вже з'явилися рецензії на збірки віршів Качалуби та інших відомих знавців української літератури як д-р Лука Луців, проф. Олодишин Міла, Йосиф Андрієнко, Срест Питляр, О.

Сулима-Бойко та інші. Всі вони пристально оцінили поетичний талант Качалуби, який у своїх віршах зображає безмежну любов і тугу за втраченою батьківщиною.

Качалуба-журналіст ще від ряду літ є співробітником "Українського Слова" в Парижі, "Нашого Слова" у Варшаві, "Нового Шляху", "Свободи" та інших пресових органів. В 1983 р. вийшов друком перший том у видавництві Юліяна Середяка в Аргентині цінний спогад під заг. "З моєї Одиссеї". До сі появилось вже три томи, а незабаром вийде четвертий том. У цьому унікальному спогаді на світлив Михайло свій життєвий, мандрівний і тернистий

шлях зісвосю дружиною та малими дітьми. Я певен, що читачі радо привітають ці спогади і читатимуть їх з великим захопленням, бо такого рода спогадів із жахливими воєнними переживаннями немає багато у нашій літературі.

х

х

х

Мої дружні зв'язки з Михайлом перервали Друга світова війна. Шойно при кінці 1950-тих років, ми вілнайшли себе та нав'язали листування. Він завжди цікавився регіональними справами Тернопільщини, про які я його завжди інформував. Його чудові, патріотичні вірші прикрасили наші регіональні, земляцькі видання. / Третий том "Шляхи Золотого Поділля" та тернопільські бюллетені чч. 3,4,~~5~~,6,7 /. Мені було жалко, що я не міг зустрінутися з Михайлом на наших земляцьких з'їздах. Але далека дорога зі Швейцарії до ССА і різні родинні справи та лікарські обов'язки були цьому перешкоді. Він написав дуже прихильні ~~рецензії~~—
зій на мою книжку "Давній Тернопіль" до паризького "Українського Слова", до "Нового Шляху" і до "Свободи", за що я йому щиро вдячний.

Кінчаючи ці рядки згадки про моєго Друга, про його плодотворну працю-лікаря, журналіста, письменника і поета, бажаю йому на склоні років життя ще крвіщих успіхів на майбутнє.

Маямі, 30 березня 1987 р.

ВКЛАД УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ТА МИСТЦІВ У ДОРІБОК ЯГАЙЛОНСЬКОГО УНІВЕРСИТИТУ

Краків — древня столиця Польщі (польських королів) є осідком одного з найстарших слов'янських (побіч Карлового університету у Празі), а саме — Ягайлонського університету. Його оснував король Казимир Великий в 1364 р. Першим осідком Казимира-вого університету була дільниця Казимир (Казім'єж), за короля Ягайла його перенесено на вулицю св. Анна і названо Ягайловським. Останній осідок університету Колегіюм Новум збудовано за Австрії, де він стоїть і досі.

Високий науковий рівень цього університету, з його багатою бібліотекою (до 1939 р. було в ній понад півтора мільйона книжок) був тією притягаючою силою протягом віків. Починаючи від 15 сторіччя, на цьому університеті студіювали українці з України, Польщі, Австрії та Росії. Але щобільше, багато з них, що закінчили студії, ставали викладачами, професорами та славними науковцями. До найстарших українських вчених, які були викладачами цього університету, належав у першу чергу Павло Русин з Кросна, який викладав класичну літературу. Він написав твір під т. зв. „Саффікон” учителя Павла Русина з Кросна. Цей гуманіст і автор творів латинською мовою, демонстрував своє українське походження, підписуючись псевдом Павло Русин з Кросна Рутенус. Помер 1517 р. в Сяноці. Другим славним науковцем був Юрій Дрогобич (1450-1494), який викладав астрономію. Саме він був одним із учителів славного астронома, світової слави Миколи Коперника. Поет Григорій з Самбора (1523-1573) свої панегіричні вірші пілписував також псевдонімами Роксоляну або Рутенус. Він учителював в Перемишлі, Познані, Черську біля Варшави та викладав піттику, тобто поетику, на Ягайлонському університеті.

Виходець з Володавщини, полеміст Іпатій Потій (1541-1613) вчився в краківській Академії. Згодом став одним з організаторів церковної унії, за що польський король Зигмунт 3-їй призначив його київським митрополитом. Потій писав твори польською мовою на захист церковної унії. Галичанин Касіян Сакович (1578-1647) навчався в краківській Академії. З православ'я перейшов на унію, а згодом на католицизм. Він писав вірші та

полемічні твори українською та польською мовами. Між іншим, він був автором українського вірша на смерть Петра Конашевича Сагайдачного. Доктор філософії проф. Омелян Чирнявський (1824-1888) з села Фльоринка на Лемківщині був одним з дослідників мінеральних джерел Бескиду. Від 1884 року був ректором Ягайлонського університету. В роках 1848-1924 був директором університетської клініки д-р медицини Валерій Яворський, який вславився своїми, на європейську міру, науковими працями. В краківський період свого життя габілітувався на доцента української мови і літератури Кирило Студинський (27 жовтня 1896 р.). Через п'ять семестрів, від квітня 1894 до половини липня 1899, провадив в цій ділянці виклади на Ягайлонському університеті.

До відомих вчених, науковців, які після Першої світової війни в рр. 1920-1930 викладали на університеті та інших високих школах Кракова, належали: професор д-р інж. Іван Фещенко Чопівський, один з найвизначніших українських вчених, світової слави знавець металургії. Народився 20 січня в Чуднові Волинському, Житомирської області. Після закінчення в 1907 р. Політехнічного Інституту в Києві, виїхав до західної Європи, щоб запізнатися з найновішими досягненнями на полі металургії. Він одержав стипендію на дволітню практику в найбільшого в той час авторитетного металурга проф. Обергофа у Вроцлаві. В 1922 р. очолює катедру металургії в краківській Академії Гірничій. До 1930 р. видав три томи металознавства, які знайшли незвичайно прихильну оцінку польських та закордонних фахівців. Від 1927 р., вже як д-р технічних наук, після 17-річної педагогічної діяльності, створив свою власну наукову школу. Йому завдячує польська наука першу повну оцінку та впорядкування наукового матеріалу в ділянці металургії та сталі. Дійсний член НТШ. Чопівський друкував свої наукові праці в періодиках НТШ українською мовою. Помер в 1949 році.

Відомий історик проф. д-р Станісан Томашівський (1875-1930) викладав історію України на історичному відділі університету. „Мені найбільше імпонував, згадує у своїй книжці (автобіографії) „Мені 70“ проф. д-р Володимир Кубійович, — Томашівський своїм глибоким знанням і поглядами на історію, широким світоглядом і знанням світу, а навіть гострою (часто односторонньою) критикою української політики. Від нього можна було багато навчитися“. Томашівський помер в 1930 році.

В 1926 р. постало на університеті під керівництвом проф. Ніча „Студію Слов'янське“ як окремий департамент катедри української мови та літератури. Катедру української мови очолив проф. Іван Зілинський, один з найвизначніших українських мовознавців та ліялекто-гів. Він викладав українську мову, фонетику, граматику старослов'янської мови, українську діялектику, українську описову та історичну граматику. Він був знаменитим фахівцем та педагогом, любив учнів та виховав кількох науковців, які продовжували працю в тій ділянці.

Після повороту з Німеччини в 1926 р. до Krakova Богдан Лепкий очолив катедру української літератури, спершу як доцент, згодом як надзвичайний, а в 1933 р. звичайний професор. Це була єдина катедра української літератури в колишній Польщі, яку він провадив до 1939 року. Після окупації Польщі більшевиками ця катедра перестала існувати. В той час була в Krakові триместральна система, і Лепкий старався охопити цілість викладів в кожному триместрі. В одному викладав про Шевченка, в другому про І. Франка, в третьому про Лесю Українку, про М. Вовчка, „Слово про Ігорів похід” і т. д. Аристократичний вигляд цього великого поета, письменника і науковця, його висока ерудиція, глибина думки, краса мови — скупчували біля катедри багато наших студентів. Велика пружба Лепкого з Владиславом Орканом довела до того, що Оркан не лише докладно познайомився з украйнською літературою, історією та життям нашого народу, але встановив особисте знайомство вже давніше з Василем Стефаником, а згодом з І. Франком, Михайлом Павликом, М. Лозинським, М. Яцковим та іншими. Як знаменитий знавець польської мови Лепкий переложив на польську мову „Слово о полку Ігоревім”. В 1932 році написав „Нарис української літератури” в польській мові, переложив понад двадцять віршів Шевченка, які являються найкращими перекладами. Він брав участь у наукових конференціях, паралах в Krakові, Warsawі та у Lvovі. В 1937 р. був найменованій польським урядом на сенатора. „Сімдесят років життя, — згадує у своїй монографії про Б. Лепкого проф. л-р Василь Лев, — і 50 років невинучої багатогранної праці знаменують творчість Б. Лепкого і в загальному визначають йому місце в історії української культури. Як професор університету і як сенатор, він був промотором і обороноюм нашої культури перед ворожими затіями, а помічником для тих, хто потребував його вилізу”.

На правничому відділі був лектором проф. Юрій Панейко. Він був спеціалістом адміністративного права. Опіріч цього, був він службовцем Krakівського воєвідства. Згодом проф. Панейка перенесено до Вільна, де він, одержав катедру права. „Наша п'ятка, — згадує проф. Кубійович у вищезгаданій книжці — сходилися двічі на місяць, в одній Krakівській каварні. Ці зустрічі мали разіше товарицький характер. Ми були різного віку (я був серед моїх колег „дитиною”), мали різні фахи, різні темпераменти і належали до різних політичних течій”.

Проф. л-р Володимир Кубійович злобув докторат в 1923 році на підставі праці про Горгани. В червні 1928 р. відбувся його табілтацийний кольовкіюм, а згодом пробна лекція на тему: „Розміщення населення в європейській частині Радянського Союзу”. У зимовому семестрі 1928/29 р. почав він як доцент викладати на університеті лекції з антропогеографії Радянської України. В 1930 р. вийшов друком під його редакцією „Науковий збірник географічної секції при Українській Студентській Громаді в Krakові”. Наукова та вилавни-

Ча діяльність проф. Кубійовича, визначного географа України, праці, доповіді, виставки карт та діяграм, виступи за кордоном, — довели до конфлікту між ним і університетом

В 1931 році став професор Кубійович дійсним членом НТШ, де очолив новостворену географічну комісію. Розпорядком міністра Віровизнання і публічної освіти з 16 червня 1939 р. заборонено професорові Кубійовичові викладати на філософічному відділі Ягайлонського університету в ділянці антропогеографії Східної Європи.

Із 6-ох колишніх викладачів, професорів Ягайлонського університету, залишився в живих лише єдиний проф. Кубійович, один із найвизначніших наших вчених, науковців. Більшу частину свого життя присвятив він епохальній праці — редактуванню Енциклопедії Українознавства, тієї книги буття та справжній метриці України, яку почав ще в 30-их рр. в Україні, а яку тепер продовжує на еміграції в Сарсель у Франції.

Один з найвидатніших, сучасних мистецвознавців в Україні, проф. Григорій Логвин, автор популярної праці „По Україні” та багатьох інших праць стародавнього українського мистецтва, співавтор 6-томової „Історії Українського Мистецтва”, — відвідав в 1970 р. Польщу. Перебуваючи в Krakowі, він стверджив понад всякий сумнів, що Святірківську каплицю на Вавелі розмалювали 1470 р. українські майярі, а не, як твердять деякі польські мистецтвознавці, що її малювали московські майярі з Пскова. „Королеві Ягайліві не треба було, каже у своїй статті „Про пам'ятки староукраїнського майстрства” проф. Логвин — шукати художників у ворожому Пскові, з яким велися війни аж до Батія. Володимир Волинський, Перемишль, Львів входили в склад польського королівства. У цій вавельській каплиці зображені святі Антоній і Теодозій Печерський. Вони в Україні мали велику популярність. Немає в Україні церкви, де б їх не було. Були це, можна сказати, українські національні святі. Натомість у Пскові, чи Новгороді їх не малювали, бо вони не були там популярні. Це безперечно майстерство українське, можна тільки з великою ймовірністю допускати, що малювали їх художники з Пере миської школи”.

Краків відограв теж велику роль у формуванні українського мистецтва, в той час, коли в Україні не було ще відповідних, високоякісних мистецьких шкіл. На переломі 19-20 сторіччя Krakow став визначним мистецьким центром. На вершку своєї слави був тоді великий майяр Ян Матейко (з чеської родини), а нові подуви мистецьких напрямів із заходу оживили значно і довели до розвитку місцеве майстерство. До визначних мистців майстерства того часу належали, побіч Матейка, Станіслав Висп'янський, Йосиф Мегоффер, Юліан Фалат, Яцко Мальчевський, Ян Станіславський, Леон Вичульський, Теодор Аксентович та інші. У своїй статті про Б. Лепкого з нагоди 60-их роковин народин поета, згадує проф. Дам'ян Горнякевич про Станіславського: „З маленьких красвилів Станіславського промовила до нас Україна:

степи, Дніпро, вишневі розмріяні сади, доріжки понаці балками, соняшники й мальви, краса й годі!”. Аксентович малював чудові краєвиди Гуцульщини. Krakівська Академія, яка в 1969 році відзначала 150-річчя існування, випустила велику кількість художників”. Матеріали до історії Академії Мистецтв в Krakові”, видані з нагоди ювілею, свідчать про велику кількість українців серед її випускників, а саме 70 осіб!

В останньому десятиріччі минулого століття в Krakівській Академії Мистецтв згадує у своїй книжці „Українські мистці в автобіографіях” проф. Горняткевич, — студіювала чимала громада студентів українців, до якої належали: Гнат Шпитко, Теофіль Терлецький, Савин Абрисовський, Константин Старосольський, Василь Петровський, Теофіль Копистянський, Антін Пеленський, Модест Сосенко, Іван Труш, Олекса Новаківський, Осип Курилас, Іван Бурячок. Згодом студіювали в Krakівській Академії Мистецтв Masлянників, Михайло Осінчук, Лев Гец, Іван Кучмак. Майстер деревориту Григорій Пецух у своїй статті про Лева Геча відмічує, що він своїми 403 малюнками та рисунками на тему Krakова вніс великий вклад до скарбниці польської культури. 15 рисунків присвятив він вулицям Krakова, 29 Вавелю, 75 різним церковним будинкам, 4 Krakівському університетові, 104 коридором і сіням та 71 різним подвір’ям.

Проф. Горняткевич, який закінчив Krakівську Академію Мистецтв в 1923 році, дослідив історичні фрески українських мальярів 15 століття на Вавелі у своїй першій науковій праці, надрукованій в 1922 році. В 1925 р. почав збирати джерельні матеріали про українських студентів, які студіювали в Krakівській Академії Мистецтв. З великими труднощами, через неприхильне ставлення тодішнього секретаря Академії до українців, знайшов врешті доступ до архіву актів. У своїй вищезгаданій книжці („Українські мистці в автобіографіях”) згадує проф. Горняткевич, що лише одинокого українця, уроженця Полтавщини Василя Требушного, покликано в 1926 р. до Krakівської Академії на інструктора керамічного відділу. На цьому становищі залишився він аж до вибуху Другої світової війни. Він мав повні кваліфікації стати професором цього відділу, аде єдиною перешкодою була його українська національність... Після прибуття до ЗСА в 1949 р. проф. Горняткевич зразу включився в життя нашої громади. Як один з найвизначніших мистецтвознавців очолив Мистецьку Кураторію УВАН і став її містоголовою. Він є лійсним членом НТШ та співпрацює в Енциклопедії Україноznавства в ділянці мистецтва. З нагоди 45-річчя мистецької та наукової праці проф. Горняткевича відбулася в 1961 р. в Літературно-Мистецькому Клубі в Нью Йорку ретроспективна виставка його картин.”

До найвидатніших українських скульпторів, які студіювали в 1920 рр. в Krakівській Академії, належав сл. п. проф. Сергій Литвиненко, уроженець Полтавщини,

колишній воїн УНР, який замінив кріс різьбарським долотом та палітрою. Він створив низку славних пам'ятників, як пам'ятник поляглих в Домб'ю, в Яворі, Іванові Франкові у Львові, який стоїть на Личаківському цвинтарі. Світлину цього пам'ятника можна часто бачити в совєтських виданнях, але ніколи не подається назвиша його творця... Проект пам'ятника І. Франкові створив Литвиненко в Krakovі в 1928 р., видавши при цьому кілька тисяч листівок цього проекту, які ми, студенти, розпродували на вакаціях, створивши таким чином частинний фонд для його відливу. Крім цього, створив він пам'ятник Т. Шевченка в Косові, митрополита Шептицького у Львові. У своїй мистецькій спадщині залишив також багато бюстів таких визначних постатей як Василь Барвінський, Ілляріон Свєнціцький, інж. Юліян Мудрак, актор Микола Бенцаль та інші. Прибувши в 1949 р. до ЗСА, став в 1952 р. головою „ОМУСА”. Він був теж довголітнім головою і душою Літературно-Мистецького Клубу в Нью Йорку. Влітку 1951 р. автор цих рядків мав шану привітати його в Маямі в товаристві ред. Мстислава Дольницького на громадському зібранні. Він відійшов від нас несподівано на весні 1963 р. в Нью Йорку.

Мабуть єдиною скульпторкою українкою, яка закінчила скульптуру в краківській Академії в 1925 р., була мила та симпатична Наталка Мілян, яка померла в Krakovі в 1942 році.

ІІ. Бурхливе студентське життя в Krakovі 50 років тому.

На вступі годиться згадати хоч коротко про початки організації студентських товариств на Ягайлонському університеті. Вже в 60-их рр. 19-го сторіччя почали українські студенти творити свої групи. В 1866/67 році було їх 7, десять років пізніше — 15, а у 80-их роках було їх понад 30. В травні 1885 р. створили українські студенти Академічну Читальню, а рік пізніше в травні влаштували Читальню врочистий вечір, присвячений Т. Шевченкові. 22 жовтня 1887 р. після різних труднощів, які створювала адміністрація університету, „створено перше студентське товариство під назвою „Академічна Громада””. На чолі цього Т-ва стали студенти медицини Ортинський, Колесса та Навроцький. Однаке сенат університету був від самого початку неприхильно наставлений до української студентської організації. 27 січня 1888 р. намісництво, до якого переслано через університет прохання про затвердження Т-ва, заборонило його створення.

Три тижні після цього студенти внесли до сенату університету новий статут, який сенат 11 травня 1888 р. вкінці затвердив. члени „Академічної Громади” брали участь у двох Слов'янських Конгресах Студентів в Празі в 1891 р. і у Відні 1892 р. Студентську „Академічну Групу” презентували на цих Конгресах І. Навроцький, О. Брилинський, Я. Невистюк і М. Купчинський. В 1902 р. заснували українські студенти нову організацію „Русько-українське академічне Т-во”. Спільними силами тієї організації і „Просвіти” (основана

ної в 1895 р.) був проведений Шевченківський вечір, який пройшов з величним успіхом і відбився широким відгомоном не тільки серед українців, але також серед поляків. В кінці 1911 р. уформувалося нове Т-во, яке повернуло до давньої назви „Академічна Громада” і до Першої світової війни вело дуже активну культурно-освітню діяльність. В перші повоєнні роки кількість українських студентів була невелика і тому її діяльність в нових умовах новоствореної польської держави була обмежена.

Щойно в 1924/25 студентському році, у зв'язку із закриттям тайного українського університету у Львові і введенням польською адміністрацією т. зв. „нумерус клявзус”, головно на медицині і техніці, збільшився наплив українських студентів до краківських високих шкіл. 24 червня 1924 р. було створено „Студентську Громаду”. Спершу Громада гуртувала лише студентів Ягайлонського університету і щойно від 1927 р. студентів інших високих шкіл, таких як Вища Торговельна Школа, Академія Гірника і Академія Рільника. З ініціативи Ярослава Галана (який вже тоді був комуністом), створено в грудні 1927 р. „Незалежне Об'єднання Українських Студентів” „Пролом”. З часом у „Проломі” все більший вплив мали комуністи. Багато членів вступило до К. П. П. (комуністичної партії Польщі) і до К.П.З.У (комуністичної партії Західної України). В березні 1930 р. арештовано всіх активістів „Пролому”, а в 1931 році припинив „Пролом” свою діяльність.

В день Чесного Хреста 1927 р. виїхав я до Krakova на студії філософії разом із своїм близьким свояком сл. п. Ярославом Кучерським, який тоді вже був на другому році медицини. Krakів був в той час найбільшим науковим центром у Польщі, зокрема Ягайлонський університет, в якому було багато старших, досвідчених професорів, які викладали тут ще за австрійської держави. У всіх вищих школах Krakова студіювало біля 1300-1500 українських студентів, переважно з Галичини, Волині, Лемківщині і Полісся. Українська Студентська Громада в Krakові нараховувала в 1927 році понад 600 студентів українців.

З Тернополя і Тернопільщини студіювали медицину товариши: Омелян Мельничук, Ярослав Кучерський, Анатоль Грицай, Богдан Дзюбановський, Сидр Сембай, Василь Чумак та інші. Філософію студіювали: Григорій Королюк, Ярослава Сатурська, Дарія Брикович, Роман Брикович, Лука Кальба, Мирослав Семчишин, Микола Кручовий, Дмитро Іваницький, Ярослав Ксьонжицький, Ярослав Кубів, Кость Мариняк, Теодор Музичишин, Олександер Гайдукевич, Мирослав Стокроцький, автор цих рядків та інші. На юридичному факультеті студіювали: Володимир Логуш, Іван Решетуха, Кость Бачинський, Юліян Бачинський, Осип Янкевич, Володимир Постригач та інші. Фізичне виховання студіювали: Емілія Ямка, Оля Патрило. Ще студіювали в Krakові Софія Постригач та Ярослава Будна (не пригадую, що саме). У Вишій Торговельній Школі студіював Володи-

мир Сай, а в Рільничій Академії студіював Богдан Філінський. Я певен, що число студентів з Тернопільщини було значно більше, але після 50-ти років годі всіх пригадати.

Годовою „Студентської Громади” був в той час

(якщо не помилляюся) Олександр Гайдукевич. В роках 1920-30 студентське життя в Krakovі було дуже активне, бурхливе. При Громаді були приблизно такі секції: жіноча, літературна, природнича, географічна, сільсько-господарська та інші. Всі ці секції приміщувалися звичайно в університетських викладових залах, де вечорами відбувалися їхні сходини. Громада мала теж мішаний студентський хор, який виступав на національних святах та різних імпрезах. Дирігентом хору був Василь Витвицький, який студіював в той час музикологію. Тепер д-р музикології, відомий музикознавець, композитор, громадський діяч. Студентська Громада влаштовувала кожного року Шевченківський концерт, свято 1-го Листопада, річницю смерті Головного Отамана УНР Симона Петлюра. Члени Громади особливо піклувалися могилами наших воїнів УГА та УНР на Раковицькому цвинтарі, які загинули в тaborі полонених Домбю. Кожного року ходили ми упорядковувати ці могили, а на Зелені Свята з процесією та вінками з нашим священиком відправляли панаходу. На Раковицькому цвинтарі спочили також тліні останки бл. п. Богдана Лепкого біля тих, про яких колись співав: „Спіть, хлопці, спіть”.

Українські студенти організували в Krakovі дві корпорації — „Чорноморе” і „Сян”. Члени цих корпорацій носили мазепинки, темносині „Чорноморці”, а ясноголубі „Сянівці”. Членами основателями коорпорації „Чорноморе” були бл. п. проф. Роман Брикович, Богдан Кабарівський, Михайло Бажанський, Євген Гуцал, Мирослав Стокроцький, автор цих рядків та інші. Члени цих корпорацій були особливо активні в студентському житті. Вони обов’язково брали участь у виконуванні різних імпрез. Польські корпоранти дивилися на нас „кривим оком”, але до поважніших ініциєнтів не доходило. Заходом географічної секції під проводом проф. Кубійовича відбулася студентська прогулянка в Татри на Зелені Свята 1929 р. Учасники прогулянки, яких було коло 25 осіб, виїхали поїздом з Krakova до Закопаного, а звідтіль пішки в Tatранські гори. Лише невеличке число прогулянковців мало відповідний спортивний виряд, включно з добрими альпійськими черевиками. Решта мала плащи, капелюхи та „мешти”. Не зважаючи на те, ми всі вийшли на гору Съвініцу, Козі Вѣрх, бачили Морське око та галею Гонсеніцовою повернули на шлях до Закопаного (30 км. до Закопаного). Ця прогулянка з різними трагікомічними пригодами залишилася для нас гарним спогадом. Ми мали змогу побачити Татри, які були зовсім відмінні (лика природи) від наших лагідник Карпат.

Громада влаштовувала також збірні оглядини Вавеля під проводом проф. Богдана Лепкого, музеїв Чарторийського, Чапських, Дідушицьких, Суkenниць та інші. В тих музеях було чимало українських історичних пам'яток таких як козацька одіж, прaporи, козацькі інсигнії тощо. В одному з музеїв висів „гарап Богдана Хмельницького”. Чи це справді був Його, ми дуже сумнівалися... Як відомо, в Україні було до 1917 року багато польської шляхти, князів, магнатів, які, тікаючи перед більше-

вицькою революцією, вивезли з України багато шінних наших історичних пам'яток і саме цими пам'ятками здебільша заповнили ці музеї... В 1950 році відкрито в бібліотеці Чарторийських 14 листів Тараса Шевченка, написаних до Бронислава Залеського. Ці листи знаходяться тепер у бібліотеці Ягайлонського університету. Вони становлять комплект кореспонденцій між обома борцями за національне визволення, які пізналися і здруїлися на засланні в Оренбурзі. Знайдено листи Шевченка, датовані 1853-1857 роками.

В Krakові була теж студентська клітина УВО, яка спершу не надуживала польської гостинності і не виявляла жадних ворожих виступів. В Krakові був роздільний пункт пресових видань УВО, зокрема Його офіційного органу „Сурма”, яка друкувалася в Празі. З Праги привозили її в мішках залізничні службовці-українці, які обслуговували льокомотиви. З залізничної станції переважено ці мішки до Ягайлонського університету і тут переховувано у викладових залах під подіями катедр, де було найбезпечніше... Звідтіля члени УВО розсилали „Сурму” до всіх міст Галичини.

Kраківське УВО сиділо тихо аж до того часу, коли в редакції „Ілюстрованого Кур'єра Щоденного” (І.К.Ц.), найбільшого в той час щоденника Польщі, з'явився „кresov'jak”, референт українських справ Добія. Він почав зразу нагінку на українських студентів, називаючи їх „гайдамацькими вивротовцями”, яких тут в Krakові забагато назбиралося... Вони, писав Добія, надуживають нашу гостинність. Нехай забираються геть до „Малопольські”... Коли ці цькування набрали більш образливого характеру, тоді наша клітина почала діяти. Вирішено вислати „дарунок” до львівської „Газети Поранної” та Krakівської І.К.Ц. До цього трапилася добра нагода, а саме — свято св. Миколи. 6-го грудня 1929 року, точно в 6-ій год вечора доручено дарунок-петарду у формі гарної дерев'яної касетки з золотою різкою обом редакціям. У Львові петарда вибухла, зранивши легко секретарку та ушкодила бюрове устаткування. Натомість в Krakові не дійшло до „скрутку”, бо редакція „Газети Поранної” повідомила негайно всі інші польські редакції про цей замах. Польська поліція перевела ревізії та арешти серед наших студентів, але, на щастя, ніхто з нашої „п'ятки” не був арештований. Так закінчився „гостинний виступ” УВО в Krakові.

III. Українська громада в Krakovі.

Рівнобіжно із студентським життям в Krakові розвивалось життя української громади. Вже наприкінці 40-их рр. минулого сторіччя жило в Krakові кілька десятків українських родин. Це були родини здебільша нижчих службовців залізничників, поштовців та інших урядників, яких австрійський уряд переселив із Галичини на захід. Число цих родин ще збільшилося після Першої світової війни, коли Галичина опинилася під Польщею.

1895 р. основано в Krakові філію „Просвіти”, домівка якої містилася спершу в Головнім Ринку, а після на вулиці Ягайлонській, близько університету. В 1899 р. прибув до Krakова проф. Богдан Лепкий, якого після чотирирічного навчання в Бережанській гімназії перевезено до Krakова. Він почав вчити українську мову в гімназії св. Яцка, до якої ходили діти українських родин. З цього часу брав Лепкий живу участь в „Просвіті” разом із своїм другом Василем Стефаніком, який студіював в той час медицину. 14 березня 1914 року заходом „Просвіти” і „Української Громади” (студентської) влаштовано святковий вечір, присвячений сторіччю народин Т. Шевченка. Головну доповідь під заголовком „На Tarasovій могилі” виголосив Б. Лепкий. Після цього відбулася багата художня програма з участю львівських та Krakівських артистів.

Krakівська громада була ще в тому щасливому положенні, що мала свою церкву св. Норберта з постійним парохом. Церква містилась в центрі міста, напроти палати кардинала графа Сапіги, недалеко Ягайлонського університету. Вона була славна своїм високомистецьким іконостасом Яна Матейки. Останнім парохом тієї церкви був сл. п. о. д-р Павло Хруш. Після Другої світової війни відібрали поляки цю церкву від українців. Вийшовши з церкви, всі українці, в тому числі багато студентів, прямували до „Просвіти”, де скупчувалися всі наші громадські організації, такі як „Рідна Школа”, „Союз Українок”, „Т-во Охорони Воєнних Могил” та інші. Буйним життям, — пише у своїй статті „Ще паки й паки про „Просвіту” професор Іван Сквіртнянський — пульсувала „Просвіта” в рр. 1930-34, коли її головою вибрано Осипа Пацканя, емеритованого скарбового начальника. Був це дуже рухливий, енергійний, симпатичний і з гумором голова. Його заходами ґрунтовно відновлено домівку, відновлено сцену, справлено нову картину”. На різних святах, які влаштовувала „Просвіта”, виступали ще, побіч вищезгаданих, проф. Іван Зілинський, проф. Володимир Кубійович, проф. Дам'ян Горнякевич та інші. На свято Шевченка запрошено в 1934 року зі Львова Mariю Сокіл, яка викликала ентузіазм своїм співом. Опіч цього, приїздив зі Львова композитор Василь Барвінський, а в часі канонічної візитації відвідав „Просвіту” єпископ Коциловський. Голова Пацкань зорганізував також при

„Просвіті” допомоговий фонд для студентів та робітників. По вбивстві міністра Перцацького арештовано в Krakovі 32-х студентів і студенток. Голова „Просвіти” перевів кілька інтервенцій у слідчого судді і добився дозволу передавати арештованим обіди.

До управи філії „Просвіти” в Krakovі в 1935 р., входили: Осип Пацкан — голова, о. д-р П. Хруш — містоголова, проф. Іван Сквіртнянський — скарбник, Нуся Лепківна — бібліотекарка, Новосівський, Юник, Перчик, д-р Антін Жуковський — члени управи. Останнім головою, вже в часі війни, був інж. Я.

Мохнацький, але це вже не була „Просвіта”, але, з ласки німців, „Українське Освітнє Товариство”. Krakівська філія „Просвіти” була отим заборолом, яке зберегло багато українців-заточенців від загину в польському морі.

Свобода ч. 175-180 серпень

Джерела: 1978 року

1. Український календар, Варинва 1975. Українське суспільно-культурне Т-во в Польщі Антін Верба: Вклад українців у культурний дорібок Польщі, ст. 256-264.
2. Український календар, Варшава 1964 (УСКТ), О. Волинець: 600 літ Krakівського університету, ст. 50-53.
3. „Наша культура”. Літературний та популярно-науковий журнал. Варшава, січень 1971. Про пам'ятки староукраїнського малярства (розмова з проф. Григорієм Логвином). Розмовляв Михайло Лесів, ст. 3-5.
4. „Ілюстровані вісті”, Krakів, січень 1941. С. Львівський: О. Новаківський, ст. 5-8.
5. „Наша культура”. Варшава, жовтень 1963, О. М.: Наталка Мілян, ст. 3.
6. Володимир Кубійович: „Мені 70”. Париж-Мюнхен, 1970, ст. 24-26.
7. Володимир Кубійович: „Українці в Генеральній Губернії 1939-1941”. Чікаго, 1975. Видавництво М. Денисюка. Згадки про Б. Лепкого, Івана Зілинського, Фещенка Чопівського, Юліяна Геника-Березовського, о. д-ра П. Хруща та інших.
8. Проф. Дам'ян Горняткевич: „Українські мистці в автобіографіях”. Лондон 1958, ст. 4-11.
9. „Наше Слово”, Варшава ч. 42, 43, жовтень 1969. Ірена Стефанишин: „Українські студенти у вищих школах Krakova в другій половині 19-го і 20-го століття”
10. Проф. Іван Сквіртнянський: „Ще паки й паки про „Просвіту”. „Свобода” з 16 грудня 1958, ч. 241.
11. Д-р Василь Лев: „Богдан Лепкий 1872-1941. Життя і творчість”. Записки НТШ, Нью Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1976 (1978), ст. 245, 247.
12. Богдан Остап'юк: „Мої незабутні зустрічі з Богданом Лепким”. Календар „Нового Шляху”. Вінніпег, 1973, ст. 151-156.

40-РІЧЧЯ ІСХОДУ З РІДНОЇ ЗЕМЛІ

На провесні 1944 року, коли ще земля була вкрита снігом, рятуючи життя перед ордами новітнього Джінгісхана — Сталіна, що вдруге сунули зі сходу на нашу землю, — залишили ми рілну землю, столицю галицького Поділля Тернопіль.

Німецькі окупанти хотіли створити з Тернополя опірний пункт, щоб стримати наступ большевиків. У 35-денних боях між двома окупантами дощенту був знищений центр міста Тернополя. Із німецької залоги 1,500 вояків залишилося в живих лише 23 вояки, вони вбрід через став продержлися з залишного оточення і з'єдналися з іншими німецькими частинами. 16-го квітня 1944 року на сам Великдень вступили вдруге червоні „визволителі“ до зруйнованого міста. На його руїнах довгий час стояла таблиця з написом російською мовою: „Здесь был город Тернополь“. Кілька днів лежали трупи на вулицях, курились димом звалища-руйни. Так пам'ятної весни 1944 року вмирав давній Тернопіль після понад чотири сотрічного існування (Тернопіль був заснований 1540 р.).

Ніхто з нас не думав залишати рідної землі назавжди, тому одні виїхали до Станиславова, інші — до Стрия, Турки та інших міст. Ще інші поселилися хвилево над сріблолентим Сяном, у чудовій Лемківщині, в

тому числі й автор цих рядків з родиною. Але коли большевики у липні того ж року зайняли цілу Західну

Україну, ми були змушені залишити і цей останній клаптик рідної землі і податися у скитальську мандрівку. Опинившись у переселенчих таборах на терені Австрії та Німеччини, пережили ми страхіття бомбардування американських летунських з'єднань, під час якого загинуло багато наших втікачів, зокрема в Дрездені. Згодом пережили ми ще одно страхіття, а саме страх перед насильною депатріацією большевиків на „робініу“.

Нарешті після деякого відпружнення та стабілізації наших побутових умов, почалося переселення нас усіх у заморські країни. Більшість з нас опинилися у ЗСА і Канаді. Не зважаючи на братню допомогу наших давніх емігрантів у пошукуванні праці та приміщення, перші роки побуту на новому поселенні не були для нас легкі. Але згодом ми пристосувалися до нових життєвих обставин, включилися у громадське життя і брали жваву участь у релігійному, національному, культурно-освітньому, політичному та економічному розвитку. Ми застали тут нашеї церкви, народні доми, зорганізовані громади, культурно-освітні товариства, наявність українські політичні організації і їх надбудову УККА тощо.

Все це треба завдячити насамперед Українському Народному Союзу, який цього року відзначає 90-річчя свого існування. УН-Союз був, є і буде незинішими фортецею американської України. Своєю працею здобули ми матеріальні засоби та задовільно влаштували своє життя. Ми виховали дітей та внуків у релігійному та національному дусі і дали їм високу освіту.

Вклад праці останньої еміграції на новому поселенні

Остання еміграція, яку чомусь називають політичною (хоч більшість з нас залишили рідні землі не з політичних мотивів, але з мотивів рятування свого життя), внесла великий вклад праці на нових місцях поселення в ділянці культури, науки, політики, релігії, економії та в регіональній і молодечій ділянках. Завдяки безприкладній жертвеності, в тому новоприбулих насамперед, створено Український Науковий Центр з кількома катедрами українознавства при Гарвардському університеті, який став нашою гордістю і науковим авторитетом для чужих. Проф. д-р Володимир Кубійович, один з останніх наших найвизначніших вчених, голова НТШ в Європі, опрацював та видав разом із штабом українських науковців Енциклопедію Українознавства (загальну і гаслову частину), у тому два томи англійською мовою, а зараз закінчується гаслова частина ЕУ в українській мові. Обидві Енциклопедії ЕУ і АЕУ, стали найцінішими книгами, знання та інформації про

Україну, стали, так би мовити, метрикою українського народу.

Український Народний Союз, у його 50-річчя підсилений новими емігрантами з України, досяг незабаром свого апогею і кількістю членства і розміром майна. Своєю наполегливою працею, органами преси — „Свобода”, англомовний „Український тижневик” та видавництво книжок, УН-Союз інформує вільний світ про Україну, про наші завдання, домагання та стремлення землі наших батьків до державної незалежності. При цьому варт згадати, що і поза Видавництвом „Свобода” редакторами та видавцями наших квартальників, місячників, двотижневиків, тижневиків, щоденника є переважно нові „емігранти”, тобто люди, які прибули до цих берегів вже після закінчення Другої світової війни. З рядів професіоналів останньої хвилі еміграції, які знострофікували свої дипломи або набули їх тут, вийшло багато науковців, спеціалістів багатьох ділянок, що стали викладачами і професорами університетів, коледжів та різних наукових закладів. Зокрема у ділянці медицини — сотні наших лікарів зайняли керівні місця в лічницях, в інших здорових закладах та у власних лікарських канцеляріях. Українське жіноцтво з новою еміграції також змінило ряди Союзу Українок Америки. Своєю жертвенною працею українки внесли великий вклад у різні ділянки нашого громадського життя. В останніх роках СУА створив Український Музей, у якому зберігаються цінні пам'ятки переважно нашого народного

мистецтва. Праця УМ здобула серед американського суспільства велике признання та можливість діставати фінансову допомогу.

В економічній ділянці зайдли теж нові зміни, ново-прибулі до Північної Америки українці створили сітку кредитових станиць, ощадностевих відділів „Самопомочі” і подібних інституцій, у яких складають свої ощадності десятки тисяч українців. Маєткові прибутки цих інституцій поважні — вони становлять багато мільйонів доларів, ставши економічною базою у нашій великій громаді. Кредитівки жертвують щедрі пожертви на наші культурно-освітні, наукові та політичні цілі.

„Нова еміграція”, як ми себе популярно називаємо, створила найвищу репрезентативну політично-громадську надбудову українців у вільному світі — Світовий Конгрес Вільних Українців (СКВУ). На Четвертому СКВУ дійшло до згоди і порозуміння між усіма партіями. До цього успіху причинилися наші митropolити, зокрема Митрополит-архієпископ Степан Сулик, який у своєму „Зверненні” закликав до згоди і єдності.

У релігійній ділянці настали великі зміни і пожвавлення з тим моментом, коли із заслання повернувся у 1963 році найбільш достойний наслідник Слуги Божого Митрополита Андрея Кардинал і Патріярх о. Йосиф Сліпий. З цього часу почалася нічда тоба у нашій

Українській Католицькій Церкві. Своїми виступами в обороні нашої Церкви на Ватиканських соборах та на зустрічах з головами багатьох держав Патріярх Йосиф підніс престиж нашої Церкви в обличчі всього світу. Він збудував у Римі Собор св. Софії, оснував Український Католицький Університет св. Климента в Римі, відкупив святыню св. Сергія і Вакха, відновив та придбав інші будівлі. Він став Пробудником і Відновителем нашої страдальної Церкви.

Не зважаючи на достаток і добробут в крайні нашого поселення, ми не забуваємо і ніколи не забудемо нашу рідну Україну, у якій більшість з них, що приїхали сюди по Другій світовій війні, народилися, виростили, розпочали або й набули освіту, і де для старших з нас проминули молоді літа. З поселень у вільному світі дехто з нас (а особливо наші діти) мав змогу відвідати Україну, своїх рідних, оглянути рідні сторони, які змінилися до непізнання. Ми завжди чікавимося та слідкуємо за життям наших братів і сестер у поневоленій батьківщині, помогаємо їм по змозі наших сил, зокрема морально стараємося допомагати тим, хто карається по тюрмах і на засланнях, щоб влегшити їхні страждання і горе.

Туга за втраченою батьківчиною стала зародком, дала імпульс до створення регіональних комітетів, земляцьких об'єднань, які охопили майже всю територію

Західної України. При НТШ постала Комісія Регіональних Дослідів і Публікацій, що своїми порадами, вказівками та регіональними конференціями допомогла зібрати матеріал для відносних регіональних збірників. Редколегії цих земляцьких об'єднань видали досі 35 збірників, у яких наскілько історію, життя, події своїх вужчих батьківщин. Больевики, побачивши нашу працю, видали її собі 26 томів „Історії міст і сіл УРСР”, у яких зфальшували історію України, перемінили назви міст і сіл. Все це в советах видано чідно з інструкціями комуністичної партії, де російсько-комуністичну окупацію

українських земель представлено, як благо для українського народу. Видавши 35 томів наших регіональних збірників, українці у вільному світі дали належну відсіч большевицьким фальсифікаторам дійсності і історії України.

Все це — лише деякі важливі аспекти праці, яку виконала нова еміграція на нових місцях поселення. Таким чином нова еміграція, яка залишила рідину землю 40 років тому, не змарнувала, не прогайнувала цього часу, але навпаки дала великий вклад праці у різні ділянки культури, науки та інших знань. Воно чесно сповнила свій обов'язок супроти поневоленої, але нескореної України.

Стаття була друкована у "Свободі"
ч. 59 29 березня 1984

Збережім спадщину та світлу пам'ять УСС-ів

У моїй статті: „Напередодні золотого ювілею УСС-ів” („Свобода” ч. 191 з 8-го жовтня 1963) подав я деякі пропозиції у справі зібрання та збереження цінних пам'яток наших славних УСС-ів. Як відомо, всі пам'ятки наших військових формaciй та архіви зберігали ми спершу у Львові, та в інших містах, а згодом перевезли їх до Праги, де в 1925 році основано музей.

Визвольної Борби України. На жаль, будинок цього Музею був частинно знищений воєнними діями в 1945 році. Частину музею перенесли чехи до свого музею, а решту загарбали більшевики, і все це пропало. Тому нашим обов'язком на нових місцях поселення у вільному світі, є зібрати та зберегти, зокрема цінні пам'ятки УСС-ів у військовому архіві ОБВУА чи в іншому музеї для сучасних і майбутніх поколінь. Я повторю деякі точки з тієї давної статті, які ще не втілили своєї вартості.

У першу чергу нам треба зберегти такі цінні місччики як „Літопис Червоної Калини”, „Шляхи”, календарі „Червоної Калини”, видання „Союзу Визволення України” у Відні, стрілецькі співваники, включно із „Сурмою” (Хоч д-р Ігор

Соневицький видав в 1911 році повний збірник пісень Романа Купчинського, але пісні Гайворонського, Льоня Лепкого та інших залишилися у „Сурмі”. (До цієї спадщини належать також цінні картини наших стрілецьких мальярів: Івана Іванця, Юліяна Буцманюка, Осипа Куриласа, карикатуриста О. Сорохтея, баталіста В. Перфецького та інших. Здоровий стрілецький гумор був у таких сатирично-гумористичних журналах, як „Самохутник”, „Самопал”, „Бомба” та інші. А які чудові були мистецькі листівки-картки, що іх малювали у коші в Пісочній О. Курилас в 1917 році, які опісля передано у гарних кольорах у Відні 1918 році. На листівках були зображені такі стрілецькі постаті: як Цяпка Скоропад з довжезими вусами, обличчя селянських красунів, красвили сіл, стрілецькі вози та інше. При цьому Льоньо Лепкий поміщував внизу на листівках свої пісні з нотами та текстом.

У моїй пам'яті збереглися такі, славні стрілецькі постаті як отаман Гринь Коссак, хорунжий Цяпка Скоропад, хорунжий Іларій Бабуняк, хор. Денис Снилик та інші, яких годі пригадати. Всі вони були на стрілецькому весіллі мосі тігки Христини Бортник і вуйка

Малював О. Курилас

Пісочна 25 серпня 1917 р.р.

Д-р Никефор Гірняк

Отаман УСС-ів, командант Військової Округи Тернопільщини в листопаді 1918 р. Голова Т-ва Опіки над Інвалідами та Т-ва Охорони Воєнних Могил. Управитель жіночої гімназії "Рідної Школи" в Тернополі та довголітній її учитель. Організатор жіночого і мужеського Пласту та опікун української молоді.

Стефана Федчишина, хорунжого та булавного писаря УСС-ів, яке відбулося 29-го жовтня 1917 року в селі Урмані на Бережанщині. Десятилітнім хлопцем був я на цьому весіллі, всіх іх бачив, слухав стрілецькі пригоди та жарти Цяпки Скоропада та вперше почув стрілецькі пісні. Зберігся у моїй пам'яті отаман УСС-ів л-р Никифор Гірняк, колишній вчитель і директор жіночої гімназії „Рідної Школи” в Тернополі, пластовий лідеч і опікун пластових жіночих і чоловічих курсів у Тернополі. В 1918 році був отаман Гірняк начальником Військової Окружної Команди в Тернополі. В 1927 році після матури, брав я участь в упорядкуванні могил УСС-ів та воїнів УГА разом з товаришками і товаришами на тернопільському кладовищі під дбайливим наглядом отамана Гірняка, який у той час був головою Т-ва „Опіки над Інвалідами та Товариства Охорони Воєнних Могил. У 1976 році безбожні сатрапи, большевики, розкопали та знищили ті святі могили. „Свобода” помістила в тому ж році 20-го серпня дві знімки зі зрізаними хрестами та розкиненими костями наших незабутніх героїв. Активна участь отамана

Гірняка уромадському житті давнього Тернополя, зокрема батьківська опіка над нашою молоддю ніколи не забудеться. Його енергійна постать і усміхнене обличчя залишаться назавжди у моїй пам'яті.

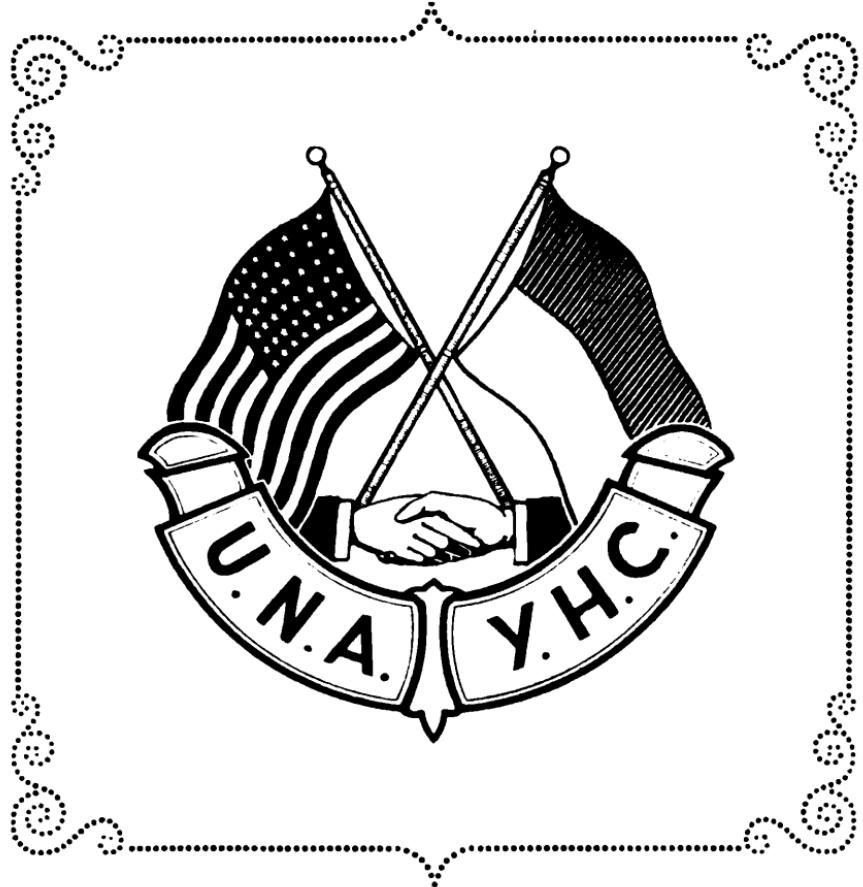
* * *

Цього року, у 70-річчя збройного виступу наших славних УСС-ів, які 175 років після бою під Полтавою, вхопили за зброю та продовжували почату боротьбу гетьмана І. Мазепи, — у великій мірі причинилися до здобуття незалежної самостійної держави України в 1918-19 роках. Ми повинні обов’язково відзначити цю славну річницю святочними зібраннями. У більших містах нашого скупчення, де ще може залишилися останні свідки тієї боротьби, треба їх гідно вшанувати. Ми не маємо змоги відвідати, чи покласти квіти на могилах УСС-ів, розкинених на рідній землі, від Карпат до Чорного моря. З багатьох цих могил не залишилося сліду, їх знищили большевики або заорали колгоспними тракторами. Тому хоч цими святочними зібраннями не забудьмо вшанувати тих, що поклали свої життя за волю України.

„Свобода” ч. 141 26 липня 1984

Малював Осип Курилас
Ноти до пісні "Бо війна війною"
Льоня Лепкого

Богдан Остап'юк

Привіт і шана Батькові-УНСоюзові у його 90-річчя

(Мої контакти, зв'язки і співпраця з УНСоюзом)

Гимн Українського Союзу

*„Ликуй, Вкраїно, стороно кохана!
Привіт Тобі з-за моря шлемо свій.
Ликуй, Земорська Вітчина прибрана,
Що час прийняла за своїх дітей!”*

*Союз, моя сонце, з темноти нас вивів,
В іншого рядах старий і молодий.
Доки цвітиме Вашинтон і Київ,
Не зше Батько-Союз дорослий!”
(Перша і остання строфа)*

З Українським Народним Союзом зустрінувся я вперше у травні 1948 р. у переселенчому таборі (ДП) у Ганакері біля Плятлінгу, округа Регенсбург. У тому таборі було понад 1000 українських втікачів із східніх і західніх земель України. В таборовій управі був я керівником супільної опіки та культурно-освітнім референтом. Одного дня прийшов до мене голова табору сл.п. Антін Базар, тримаючи в руках дві книги. Ми казав він, одержали з Америки від Українського Народного Союзу оні дві книги. Перша — це іронам'ятна книга з нагоди 50-річчя УНСоюзу (720 стор.), друга — це ювілейний альманах з нагоди 50-річчя УНС (320 стор.) Обидві книги зредагував д-р Лука Мишуга. Я переглянув їх, сказав голова, але читати їх не маю часу, бо на це не дозволяють мені таборові обов'язки, яких і так маю забагато. Прочитайте ці книги, і якщо ви задумаете емігрувати до ЗСА, то будете мати цінні інформації та правдивий образ про життя і працю наших заморських братів у країні Вашингтона, — закінчив він цими словами, передавши мені книги. Я поглянув на йому і після праці взявся з увагою до читання.

Читаючи ці книги, я був захоплений редактором Мишую, який з такою майстерністю та журналістичним хистом опрацював такі цінні матеріали про пionерську працю членів УНС у ЗСА. Свої статті він переплітав чудовими, маловідомими віршами наших поетів. Численні світлинні видання діячів УНС, товариств, відділів УНС та інших організацій, прикрашують та доповнюють він,

цість цих книг. Вже тоді пізнав, який великий вклад праці вложив УНС у розбудову українського громадського життя у ЗСА. Український Народний Союз воєтину заслуговує на назву твердині Американської України. Відомий письменник, поет Остап Грицай написав у 40-річчя УНС чудовий вірш під заг. „Твердиня замор'я”. Подаю дві передостанні строфі цього вірша:

Твердиня замор'я,
Граніт бастіон...
де ранше безпуття,
Пустиня і груз -
Сьогодні Союз там,
Не зміг нас демон!

Рости нам, Союзе,
І стоят нам стань,
Як стоят, що Мойсей
Обітом горів!
Щоб в хвилю грядучих
Визвольних змагань
Ти вказував путь нам
До збройних рядів!

Ці книги привіз я до ЗСА 1-го липня 1950 року до Нью Йорку, а два дні пізніше був уже в Маямі на Флориді. У моїй бібліотеці я зберігаю їх як цінну пам'ятку моєї першої зустрічі з УНСоюзом. Мені їх не мріялось тоді, що незабаром буду мати змогу не лише пізнати особисто, але говорити та зустрічати у Маямі цього найвизначнішого діяча УНС представника галицької легі仗ави у Вашингтоні, справжнього амбасадора України у ЗСА, сл.п. д-ра права Луку Мишугу.

В 1950 році існували вже в Маямі такі організації як Українсько-Американський Клуб, оснований в 1945 році та 368-ий Відділ УНС ім. Миколи Лисенка, але обидві організації не мали че тоді свого приміщення.

До Маямі приїхав на відпочинок в 1949 році о. Мирон Данилович, який почав практикувати Богослужіння, спочатку в школівських залих, а згодом у „Сівік Сентр” при 13-ій авеню і 63-ій вул. Для мене було милою несподіванкою, коли однієї неділі у липні 1950 року прибув на Богослужіння д-р Лука Мишуга. Я незвичайно зрадів, що мої мрії пізната славного діяча Американської України, здійснилися. Я познайомився з ним особисто та привітав дорогого гостя. Звичайно, після Богослужіння та обіду відбувалися у цьому приміщенні сходини, зібрання нашої ще тоді молодої громади, у яких дуже часто брав участь д-р Мишуга. Він розповідав про початки організацій українців у ЗСА, давав вказівки, поради у справі організації нашої громади. Зокрема, він звертав увагу на виховання нашої молоді, яка колись займе наші місця. Його розповіді слухали ми всі з великою увагою та захопленням, виявляючи нашу пошану до такої скромної та незвичайно культурної людини. Його відвідини припинилися, коли УНС зорганізував „шматок України” славну Союзівку. Маямська громада збереже світлу пам'ять про нашого великого дорадника та приятеля.

Три місяці після прибуття до Маямі, не зважаючи на мої родинні обставини (дружина, троє малолітніх дітей, двох тестів, разом 7 осіб), на невеликі заробітки на початках, вступив я у ряди УНС. Я зразу почав співпрацювати з основоположниками нашого Відділу, вже давно покійними Степаном Маіком, Василем Подубинським та організатором УНС Василем Загаєвичем. Згодом Загальні збори нашого

відділу обрали мене секретарем, і на цьому становищі був я сім років.

Нашу маямську громаду, яка швидко розвивалася і зростала, почали відвідувати предсідники УНСоюзу: Дмитро Галичин і Йосип Лисогір, Роман Слободян, головний касир, мій тернопільський земляк, уродженець найбільшого села на Поділлі Натачова. Всі вони приїздили до Маямі з різними союзовими справами, або їх запрошувано виголосити слово на наших національних святах чи інших імпрезах. Я завжди мав змогу зустрічати їх та вітати. Останнім часом відвідав нашу громаду теперішній предсідник УНСоюзу д-р Іван Фліс у товаристві головного касира Уляни Дячук. При цьому варто згадати та підкреслити велику громадську діяльність д-ра Фліса. Він вкладав багато праці, зокрема у поєднанні нашої розсвареної громади, яку й досі продовжує.

Від 1952 року почав я висилати до „Свободи” статті, дописи з життя громади, а згодом свої нариси та спогади. Головним редактором у той час був д-р Л. Мишуга, який радо їх поміщував і завжди у своїх листах заохочував мене до журналістичної праці. Після вільного у вічність д-ра Мишуги став головним редактором Антін Драган. Його великою заслugoю є те, що він зредагував та видав у 1973 році пропам'ятну книгу під заг. „Лука Мишуга”, у якій зібрав цінні історичні матеріали про покійного Мишугу та насвітлив його життя і творчість.

В одному розділі книжки „Лука Мишуга про Український Народний Союз” під заголовком „Батько” (стор.

339-341) писав наш незабутній покійник ось що: „Український Народний Союз врятував українську душу в нашім народі. Не дав її вирвати ворогам і темноті. А врятувавши її, заставив її ще працювати і собою жертвувати для великої ідеї визволення Рідного Краю з неволі. І за це названо УНС уже давно — Батьком. Не зроблено цього штучно, під примусом, наслідком якоїсь агітації, чи якоїсь ухвали. Ця назва постала так природно, як природно родиться у нас народна пісня. У старім краю стала таким способом „Просвіта” — „Матір'ю”. А тут за подібні заслуги для нашого народу став УНСоюз — Батьком”.

Під сучасну пору головним та відповідальним редактором нашого найстаршого щоденника у вільному світі „Свободи” є Зенон Снилик. Він доповнив склад співробітників редакції та збільшив об'єм „Свободи”. Побіч своєї журналістичної праці, він є мистцем у спорті тенісу. Кожного літа він провадить тенісові табори та помагає влаштовувати на Союзівці тенісові ігрища з нагородами, у яких він сам бере участь. Таким чином, своїм прикладом, він заохочує нашу молодь до тієї, такої корисної діяльності спорту, ряди якої з кожним роком зростають.

* * *

Закінчуючи ці рядки, присвячені 90-річчю УНСоюзові, я ще раз хочу підкреслити цю велику, унікальну

ролью, яку він відіграв упродовж свого довголіття. Він зберіг ідентичність, національну свідомість кількох наших поколінь, стояв на сторожі належних прав для нашої нещасної, але нескореної України. Він інформував вільний світ про наші змагання, боротьбу для осягнення, самостійної незалежної держави. Своїми пресовими органами, книжками, зокрема спохальчним виданням енциклопедії українознавства англійською мовою, ширив правду про наш народ, який вже 65 років карається під жорстоким гнітом червоної Москви.

Сотні привітів нашому Батькові-УНСоюзу, починаючи від президента Роналда Регана, його кабінету конгресменів, сенаторів, найвищих представників наших церков, організацій, визначних діячів, — свідчать про велику місію, яку УНСоюз виконав в обороні України. І саме ці привіти є ознакою признання від чужих і своїх, є заслуженою нагородою для УНСоюзу.

Як довголітній член УНСоюзу, сердечно вітаю його та бажаю йому продовжувати цю працю до часу, коли наш народ здобуде свою незалежну самостійну державу. Запевняю його словами безсмертного Шевченка:

„Будеш, батьку, напувани,

Поки живуть люди,
Поки сонце з неба сіє,
Тебе не забудуть!”.

ГРОМАДИ ФЛЬОРИДИ СКЛАЛИ ПОНАД 25,000 НА ФОНД НТШ

Група учасників свята в Маямі.

Відзначення 170-річчя з дня народження Т. Шевченка в Маямі

Маямська громада вро-
чи-
сто вшанувала дня 25-го
березня ц. р. 170-річчя з дня
народження Тараса Шевчен-
ка. Святочні зібрання від-
булося у залі Українсько-
Американського Клубу.
Наш маямський віртуоз-пія-
ніст Богдан Сперкач відо-
грав американський гімн;
український гімн проспіва-
ли всі присутні. Парох като-
лицької церкви о. Річард
Семенюк провів молитву.
Програму свята відкрив д-р
Юрій Цегельський, вітаючи
гостя з Нью Йорку д-ра Яро-
слава Падоха, голову НТШ
в Америці, відомого гро-
мадського та пластового

діяча. При цьому д-р Цеге-
льський зауважив, що саме
такі пластуни сеніори, як д-
р Падох, д-р Петро Сава-
рин, президент СКВУ; Мит-
рополит Стефан Сулик та ін-
ші, старалися безупинно по-
єднати нашу громаду і донес-
ти її до єдності і згоди.
Здавалося, що єдність, яку
досягнуто на ІУ Конгресі
СКВУ, запанує і у крайових
наших громадах, але, на-
жаль, цього не сталося.

Люба Кобрин прова-
дила програмою свята. Свя-
точне слово виголосив д-р
Я. Падох, який згадав про
тернистий шлях життя Тара-
са Шевченка. За 47 років сво-
го короткого, бурхливого

життя Шевченко ліші 9 і півроку прожив на волі. Великий Тарас безмежно любив свою Україну і вчив українців „братолюбія і единомислія”. У першій поемі „Причинна” Шевченко з великою любов'ю писав про Дніпро-Славуту. Про нього він не забув і в останньому вірші „Чи не покинуть нам, небого”, коли писав: „Дніпро, Україну згадаєм, Веселі селища в гаях, Могили-гори по степах — І веселенько заспіваєм.” Богдан Сперкач

— віртуоз, відограф „Патетичну сонату” Бетговена, опус 13, першу частину. Присутні подивляли його прецизне технічне виконання, великий талант, добру інтерпретацію цього Бетговенового шедевра.

З чергами виступали наші діти зі Школи українознавства з декламаціями. Віра Венгльовська прочитала супровідне слово до декламованих віршів. Борис Венгльовський продекламував уривок з поеми „Перебендя” Таня Венгльовська — уривок поеми „До Основ'яненка”. Іvasь Пристатський декламував початок „Розріта могили”, а Наталя Трач цю поему закінчила. Всі діти добре вивчили вірші та бездоганно їх виголосили, особливо ж Наталя Трач, яка буде в майбутньому мисткинею слова.

Вдруге виступив

Б. Сперкач з піснею „Реве та стогне Дніпро широкий” у власній одроці, та „Виростеш ти, сину”, композицію Г. Майбороди до слів Василя Симоненка.

Після мистецької программи д-р Я. Падох, переволячи акцію здобування фондів для НТШ, говорив про початки творення та розвиток НТШ, яке засновано у Льво-

ві 111 років тому. В 1873 році першим головою Т-ва був д-р Корнило Сушкевич, а п'ятим з черги — найбільший наш історик, пізніший президент Української Народної Республіки проф. Михайло Грушевський. Він прибув до Львова у 1894 р. і обняв на Львівському університеті катедру історії України. Його обрано головою НТШ у 1897 році; на цьому становищі М. Грушевський був до 1913 року.

Д-р Падох видав у 1983 році, в 110-ту річницю Т-ва, популярно-наукову розвідку під наголовком „Незніміме Товариство”. Цю кни-

жечку, я якій насвітлив автор історію НТШ, одержали даром всі присутні учасники свята. Кінчаючи свою розповідь, д-р Падох звернувся з проханням до присутніх зложити свої пожертви на сплачення боргу новонаступового дому НТШ. Новий будинок НТШ в Нью Йорку — це чотириповерхова кам'яниця, положена у центрі міста, недалеко церкви св. Юра та інших наукових і громадських українських інституцій. Будинок коштував три чверті мільйона доларів. До сплачення боргу залишилося ще двісті тисяч доларів.

Останнім у програмі виступив д-р Степан Росоха, лійсний член НТШ, журналіст і видавець, який перевів збірку пожертв. Своїм дипломатичним та купецьким хистом він неначе заворожив усіх присутніх, які щедро почали складати свої пожертви. Прізвища жертв-водавців — нотував Богдан Дейчаківський, відомий діяч маямської громади, який

'свосю працею причинився би української науки може до успіху цього свята. Під час збірки виступила відома місцева діячка Ірена Ракуш,

голова 17-го Відділу СУА ім. Олени Теліги в Маямі, яка сердечно привітала гостя з МТШ, при цьому також зложила чималу пожертву від себе і свого мужа Миколи Ракуша, відомого мецената. Збірка принесла понад 13.000 доларів, в тому числі 12 учасників свята зложили по одній тисячі доларів. Збірка ще продовжується. Ця жертвенність наших маямських громадян на потребу

На закінчення свята головний контролер УНСоюзу о. протопресвітер Степан Біляк провів молитву. Варто при цьому підкреслити великий вклад Любі Кобрин, яка не лише добре проводила програмою, але також своєю працею підготувала це свято.

Б. Остап'юк

"Свобода" ч. 68 11 квітня 1984

Маямі відзначило 90-річчя УНСоюзу

Найстарший на Флори положниками Відділу були: ді в Маямі 368-ий Відділу головний організатор УН-УНСоюзу ім. Миколи Ли Сбюзу Василь Загасевич, Степенка, відзначив 3-го березня пан Маїк та Василь Подубинський.

УНСоюзу. На це свято прибув, не зважаючи на свою важливі обов'язки, головний предсідник УНСоюзу голова Американської Української Координаційної Ради д-р Іван Фліс. Належало передоділі свята в суботу, 2-го березня, після полудня зібралися представники маямської громади, щоб привітати дорогої гостя, який поінформував про останні результати праці УНСоюзу та Координаційної Ради. У дружній, сердечній атмосфері ставили присутні свої запитання, на які д-р Фліс давав вичерпні відповіді.

У неділю, 3-го березня ц.р., після Богослужіння зібралися члени УНСоюзу, громадян Маямі та гості в Американському Українському Клубі, щоб гідно відзначити цей славний ювілей Батька-УНСоюзу. Свято відкрив голова Відділу та головний радник УНСоюзу Тарас Максимович Парох української католицької Свято-Успенської церкви о. Степан Зарічний провів молитву та поблагословив трапезу. Після цього один з пionerів нашої громади та колишній секретар 368-го відділу Богдан Остап'юк виголосив доповідь про засновання та працю маямського Відділу УНСоюзу. Маямський Відділ засновано в 1949 році. Осново-

Першим головою Відділу був Василь Подубинський, колишній вістун УСС-ів. Помер 9-го червня 1976 року на 82 році життя. Другим головою був Іван Козира, активний діяч нашої громади. Він збудував будинок Американсько-Українського Клубу та зорганізував Т-во „Старших Віком”. Помер два роки тому. Третім головою був Степан Ковальчук, який був головою Відділу УККА та головою Українських організацій міста Маямі. Після переселення до Аполкії зорганізував там „Українське Село”, збудував великий громадський будинок та оснував новий Відділ УНСоюзу. Він і досі там проживає. Довголітньою головою була Ольга Максимович, вчителька по професії. Після неї був головою Микола Ракуш, незвичайно працьовитий член нашої громади. Його заходом поширило будинок Клубу. Він був і є щедрий жертвоядаче на наукові та релігійні цілі. Останнім головою (він був ним і раніше) є Тарас Максимович, вчитель по фаху, голова Українських організацій міста Маямі, основник, з Катрою Годівською, славних „Маямських Танцюристів”.

Першим секретарем Відділу був вже згаданий Степан Маїк, діяльний член

нашої громади, провадив оркестру влаштовував всі національні свята, зорганізував Відділ УККА, був жертвенний патріот, спровадив десятки наших скитальців до ЗСА. Помер 17-го травня 1963 року на 68 році життя. Черговим секретарем був 7 років автор цих рядків. Після смерті Маїка став секретарем Василь Подубинський і був ним до 1975 року. Короткий час був секретарем Іван Коцур. Згодом став секретарем д-р Юрій Цегельський, який приєднав нових членів та взірцево провадив книговодство Відділу. Від 1982 року став секретарем Андрій Маринюк. Коли на початку існування Відділу було 60 членів, а згодом це число дійшло до 90, то тепер нараховує наш Відділ 173 члени. Це є велика заслуга Андрія Маринюка, який за свою віддану працю був нагороджений Головною Управою УНСоюзу почесною грамотою. Кінчаючи свій короткий нарис організації та праці нашого Відділу, прочитав прелегент кільканадцять прізвищ пionерів нашої громади та Відділу УНСоюзу, яких вже давно немає в живих. Залишилися лише одиниці, які доживають своє віку.

З черг на прохання Т. Максимовича виступив зі святочним словом д-р Фліс. Він розказав про початки організації та працю УНСоюзу, цієї Заморської Твердині України. 90 років існування УНСоюзу — це великий шмат часу, впродовж якого УНСоюз вклав багато праці для збереження душі українського народу. Він завжди стояв на

сторожі належних Йому прав та боронив наш народ перед внутрішніми та зовнішніми ворогами. Він жертвував великі грошові суми на будови народних домів, церков та інших культурно-освітніх інституцій. Своїми пресовими органами та видавництвом книжок ширив правдіві вісті про Україну та український народ. Він ніколи не забував і не забуває про наших братів і сестер в Україні, які караються там під жахливим терором червоної комуністичної Москви. Він допомагав останній нашій еміграції влаштуватися на працю та найти приміщення.

Український Народний Союз дальше продовжує свою жертвенну працю для нашого народу, розкиненого по всьому світі до того часу, поки він не відновить своєї незалежної, самостійної держави. Його доповідь нагородили всі присутні заслуженими оплесками.

На закінчення цього ювілейного свята, забрав слово Т. Максимович, який подякував д-рові Флісові за його особисту участь у цьому святі. Подякував всім членам УНСоюзу та маямським громадянам, що не забули вшанувати цей славний ювілей. Отець протопресвітер Степан Біляк, головний контролер УНСоюзу, парох української православної церкви св. Миколи в Маямі, провів молитву подяки. На цьому закінчено цей ювілей 90-річчя УНСоюзу.

Маямі вшанувало 90-річчя народження Патріярха Йосифа

Свят-Успенська церква у Маямі, Фла., у неділю, 21-го лютого, відзначила 90-річчя народження та 65-річчя священства Блаженнішого Патріярха Йосифа. Отець Іннокентій Ричкун, ЧСВВ, відправив урочисту Службу Божу у наміренні Патріярха.

Після Євангелії він прочитав послання Митрополита Стефана Сулика в справі відзначення Ювілею Патріярха. Церковний хор під управою Тараса Максимовича проспівав „Многолітство” Папі Іванові Павлові II і Блаженнішому Патріярхові Митрополитові Стефанові. Молебнем за здоров'я і мно-голіття Блаженнішого Патріярха закінчено церковні відправи.

Церква була вщерть заповнена (неначе на Великдень або Різдво) не лише парафіянами, але також численними гостями. З Вест Пам Біч приходило автобусом 60 осіб, а 20-30—автами. Ця остання наша громада, яку зорганізовано півтора року тому у найбагатшій частині східної Флориди, яка нараховує понад 50 членів, як на початок, дуже добре розвивається.

З Маямі вислано понад 150 карток з побажаннями до Блаженнішого до Риму. У багатьох присутніх видніли на грудях жетони і золоті стяжки з обличчям Блаженнішого. На „Дар Любови” зібрано в церкві коло 700 доларів.

Після Богослуження всі присутні перейшли до церковної залі, де відбулася святочна програма для відзначення Ювілею Патріяр-

ха. На сцені виднів портрет Блаженнішого, прикрашений квітами. Отець парох відкрив святочне зібрання коротким словом, підкресливши великі заслуги Патріярха Йосифа для нашої Церкви. Господь вислухав молитви Блаженнішого та нагородив його за терпіння і муки золотою волею.

З черги учениця суботньої школи українознавства Наташка Трач продекламувала вірш Б. Стефанишина „Патріярхові в альбом”, а учень Роман Сперкач продекламував вірш Р. Завадовича „Блаженний Муж”.

Доповідь про життєвий шлях та вікопімні діла для нашої Церкви і народу прочитав Б. Остап'юк. Глава нашої Церкви, Блаженніший Патріярх, підкреслив доповідач,—відновив і підніс престіж нашої Церкви. Блаженніший став в обороні української Церкви-Мучениці на Вселенському і Папському Соборах, підніс питання Патріярхату для нашої Церкви. Він воздвиг репрезентативний храм-собор св. Софії в Римі, зорганізував університет ім. Папи Климента та створив інші важливі інституції.

Щиро сердечним побажанням нашої парафії з нагоди 90-річчя та щасливо діжда-тися Патріярхові епохаль-ної події 1000-ліття хріщення України-Руси, закінчив прелегент свою доповідь.

Молитвою за Патріярха, яку проспівали всі присутні, закінчено це скромне, але достойне відзначення Ювілею Блаженнішого.

Б.О-к

Маямі відзначило 50-річчя голodomорства в Україні

Заходом Відділу Фонду Катедро Українознавства Гарвардського університету і при співчасті Об'єднання Українських Громадських Організацій в Маямі громада вшанувала 6-го березня 1983 року пам'ять жертв голодування в Україні в 1932—33 роках. Парохи української католицької церкви о. Р. Семенюк, та православної о. В. Попко відправили поминальні Богослужіння та згадали у своїх проповідях про невинні жертви найбільшого злочину Москви. Панахиадами та спільними молитвами за спокій душ спочилих закінчено церковні відпрахи.

У І-ій год. по півдні відбулося у залі Українського Американського Клубу святочне зібрання з мистецькою програмою. Перед початком програми відбувся обід для понад 200 присутніх маямських громадян та гостей. Отець Попко провів молитву та поблагословив гравесу. Прибулок з цього обіду призначений на видання наукової книги про цей жорстокий голод.

Після обіду відкрив святочне зібрання голова УАКлубу головний радник УНС Тарас Максимович. Після нього голова Відділу ФКУ в Маямі Микола Ракуш привітав п'ятьох отців,

гостей та всіх присутніх, які віщерь заповнили залю. Даєше ведення програми передав голова Любі Маринюк, секретарі ФКУ.

Український національний хор з Голливуду під керівництвом М.Івашка проспівав американський та український гимни. Доповідь „50-річчя штучного голоду в Україні“ прочитав інж. Хохітва, очевидець, що малим хлопцем пережив це страхіття. Добре опрацьовану доповідь, у якій наведено праці англійських авторів того часу, вислухали присутні з великою увагою. Доповідач попросив присутніх вшанувати пам'ять жертв голоду хвилиною мовчанки. З черги виголосив доповідь англійською мовою о. Р. Семенюк. Його доповідь була побудована всеціло на англомовних наукових працях, присутні сприйняли її з великим задоволенням, зокрема ті, що не володіють українською мовою.

Вдруге виступив хор, який проспівав три пісні: „Коли ми вмирали“ сл. Р. Купчинського, муз. М. Гайворонського; „Дума про Почаївську Божу Матір“ муз. М. Леонтовича. Солістами були Михайло Яремко, Оля

Болюх, Іван Малаховський

Потім виступила голова СУА Маямі Ірена Ракуш, відома мисткиня слова, з рециташею Юрія Клена „Молитва”. Як завжди, вона виконала це з великим почуттям. Третью піснею „Дніпро” сл. Т. Масенка, муз. Платона Майбороди закінчив хор свої виступи. Диригентові Івашкові належиться признання за його вклад праці у вишколені цього хору. Відома громадська діячка на терені Чикаго Емілія Кулик прочитала власного укладу мистецький символічний нарис „Хліб”. На закінчення мистецької програми три сестри Гана, Дана і Карен Максимовичі простівали тріо „Ой, сивая зозуленка” в музичній обробці М. Леонтовича. Присутні з присміністю привітали їхній виступ.

На закінчення програми святочного зібрання виступив екзекутианий директор ФКУ Богдан Гарпавський. У своєму слові він пакреслив працю цього Фонду, зокрема видання монументальної книги, присвяченої жертвам нечуваного у культурному світі жорстокого голоду. Цю наукову книгу опрацювали відомі знавці історії цього часу, професори університетів Мейс і Конквест. Ця книга буде розіслана до університетів і світових центрів науки, щоб показати свіtoni цей страшний

злочин Москви, яка 50 років тому вимордувала понад 7 мільйонів чоловіків, жінок і дітей в Україні. Але до тієї, такої важливої праці, потрібно ще фінансової допомоги. Тому він звернувся до присутніх з проханням, щоб допомогли своїми щедрими пожертвами завершити це велике завдання. Після нього виступила ще д-р Катрія Кахно, членкиня Крайового Комітету для відзначення 50-річчя голоду, з проханням збирати підписи і висилати їх до Президента, щоб він нап'ятнував цей страшний злочин Москви.

Фінансовий секретар Відділу ФКУ в Маямі Богдан Дейчаківський зібрав під час зустрічі понад 6.000 дол. на видання книги. Варто при цьому пригадати, що голова Відділу ФКУ в Маямі Микола Ракуш ще у минулому році до своєї суми 60,000 дол. доджив 40,000 на Фонд Катедр Українознавства Гарвардського університету. Таким чином, він увійшов до найбільших меценатів цього Фонду.

Програмою святочного зібрання проводила Любія Маринюк взірцево та акуратно. Вона за час свого дво-річного побуту в Маямі активно включилася у наше громадське життя.

Богдан Остап'юк

СУА в Маямі відзначив 100-річчя жіночого руху

девятого грудня 1984 року 17-ий Відділ СУА ім. Олени Теліги в Маямі вшанував святочним зібранням 100-річчя українського жіночого руху. Свято відбулося в Українсько-Американському Клубі після Богослужіння. На сцені клубу видів гарній портрет основоположниці нашого жіночого руху Наталі Кобринської, яка почала змагання за рівноправність жінки 100 років тому.

Свято відкрила та проводила програмою голова місцевого Відділу СУА Ірена Ракуш. Хор союзянок „Веселка” проспівав під керівництвом Ольги Павлової та у супроводі на фортепіяні проф. Перфецького гимн СУА та патріотичну пісню „О, Україно, о, рідна неенько”. Присутній гость о. Богдан Скасків проповідь молитву та поблагословив трапезу.

Після обіду виголосила доповідь відома наукова діячка л-р Агнеса Бойцун на тему 100-річчя нашого жіночого руху. Вона наставила на основі джерельних матеріалів, історичний нарис про боротьбу-змагання української жінки за належні її права. При цьому зазначила, що користувалася працями письменниці Ірені Книш у своїй доповіді.

Кінчаючи свій виступ, вона звернулася до українських жінок-матерів, щоб не забували за свій основний обов’язок – навчати дітей рідної мови та виховати їх в національному дусі, та щоб не змінювали прізвища, які вказують на походження їхніх батьків! Її доповідь присутні сприйняли з величним захопленням та нагородили її заслуженими оплесками.

Потім виступив з коротким словом о. Скасків, який також вказав на найважливіший обов’язок української жінки у вихованні дітей та ж у релігійному дусі, щоб не цуралися своєї Церкви. І ще один обов’язок має українська мати – посылати дітей до школи українознавства, щоб пізнали історію та культуру України, щоб коли нас не стане, зайняли вони наші місця та продовжували нашу працю для добра Церкви й народу.

Після цього І. Ракуш передала почесні грамоти двом союзянкам за віддану і довголітню працю для СУА. Соня Мікетка понад 50 років працювала секретаркою СУА спочатку в окрузі Нью Джерзі, а після переселення до Маямі була безперервно секретаркою місцевого Відділу. За свою 50-річну працю в СУА вона одержала

почесну грамоту від головної управи СУА. Крім цього, вона широко працювала для Церкви і громади. Колишня оперна співачка Ольга Павлова одержала почесну грамоту за 25-річну працю в СУА як організаторка та керівничка хору „Веселка”. Вона виступаючи як солістка на концертах міста Маямі, завжди вплітала до своєї программи українські народні пісні, якими захоплювала наших співгromадян.

В останній точці-программи виступив вже відомий для маямської громади, соліст-баритон д-р Евген Савчин, який у фортепіановому супроводі проф. Перфецького виконав три пісні— „На чужині загибаю”, муз. Воробкевича; „Ой ти, дивчино, з горіха зерня” сл. І. Франка, муз. Кос-Анатольського та „Карпатська ніч” муз.

і слова Кос-Анатольського. Його милозвучні басовітони, модуляції голосу та інтерпретація пісень зачарували присутніх, доказом чого були спонтанні оплески.

Закінчуячи цю ювілейну святкову програму, Ірена Ракуш подякувала всім виконавцям программи, усім тим, що допомогли своєю працею влаштувати це свято, всім громадянам Маямі і гостям, що так чисельно заповнили залю клубу (понад 150 осіб).

• Кінцевою молитвою о. Скаскова та національним гімном „Ще не вмерла Україна” закінчено це свято. Слід підкреслити великий вклад праці І. Ракуш у підготовання ювілейного свята української жінки.

Богдан Остап'юк

“Свобода” 30 січня 1985

Камо грядеши, українська еміграціє?

Підсумки і рефлексії останніх подій очима українця з Флориди /

Кінець 1964 і початок 1965 років — були багаті в житті нашої еміграції в Америці і Канаді на різні події, які неначе хвили океану розбурхали наші центри скупченно, вивели з рів новаги декого з наших визначних громадян. Всі ці події, не лише в ділянці культурно - політичній, але теж і в релігійно-церковній, відбилися голосним гомоном в нашій пресі (вони й досі не сходять з її шпалт), затемнили й так не надто ясний горизонт нашої політичної спільноти.

Перейдімо коротко та проаналізуємо ці події. Найсвітлішим моментом, епохальною подією в минулому році було відкриття пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні, який навіки вічні стоятиме недалеко пам'ятника Вашінгтона, про якого мріяв Шевченко. І хоч давно замовкла пісня Заповіту біля його пам'ятника, то все ж таки ще й досі не замовкли деякі справи Комітету Будови Пам'ятника Шевченкові. Згадати б хоч справу землі з могили Шевченка, яку привіз Платон Стасюк чи "славну помилку" — про пропущення прізвища Президента УНР в екзилі д-ра Ст. Витвицького, чи інших достойників. Недавно вийшло наяву, що трьох чи чотирьох членів Шевчен-

ківського Комітету здержані від голосування є у справі поміщення прізвищ у пропам'ятній книзі. Який це сором!?! Здавалося, що Крайовий Комітет, який очолювали найкращі представники, оправдає довір'я широких мас і не вчинить жодної помилки.

"Далаго" шумуталасу заробила справа зустрічей з "народними посланцями" України, різні прийоми - гостини групи Колосової в Америці і Канаді. З цього приводу постала завзята дискусія в нашій пресі за — і проти цих зустрічей. Протилежні заяви КУК-у в Канаді та УКК-ту в Америці, різні поради, голоси читачів, ще й тепер з'являються в нашій пресі. А Москва затирає руки з радості, що досягнула свою мету, ще більше роз'єднати, розбити наші середовища, партії.

На 21 лютого цр. скликав комітет, зложений з 27-ох представників культури і політично-громадського життя в Нью Йорку нараду в справі культурного обміну ("посланців України") та його значення для українських визвольних змагань. Ale цю нараду розбили в ненадто культурний спосіб учасники з'їзду ООЧСУ і члени СВУ. I треба було кликати поліцію для вдергання ладу та порядку... Чи не со-

ром це й ганьба, що після 20-ти років знову розгорілась партійна боротьба, як це було колись у таборах переселенців. Тоді таку боротьбу можна було сяк-так оправдати, бо ду-

же часто велася вона за таборові посади, впливи тощо. Але за які ідеї, цілі треба боротись зараз? Ця подія кинула дуже погане світло на наші громадські кола, а в очах американців був це поганий приклад на шої незрілості, нашого роз'єдання.

На жаль, і в церковно-релігійній ділянці заіснували події, які занепокоїли широкі маси віруючих католиків. Згадати б справу календаря, введення української мови в Богослужіння, справи українського католицького патріархату тощо. Виявилося, що наші високі церковні достойники не йдуть одним фронтом, мають відмінні погляди на різні справи, видають протилежні зарядження... Але круги нашого громадянства живо реагують: творяться комітети збереження і оборони наших релігійних і церковних традицій, комітети сприяння і створення католицького патріархату тощо.

На щастя, одна подія, пам'ятного дня 25 січня 1991 р., наче ясний промінь наповнила разом з поза хмар наповнила радистю наші серця. Наш Митрополит Йосиф Сліпий при помочі насильного рукув іменованій Папою Кар-

диналом. Це вперше вся світова преса у вільному світі, радіо, телебачення заговорила про українського кардинала, про Україну, про Львів, осідок наших митрополітів, кардиналів. А які зворушливі події відбулися у вічному місті в день церемонії номінації кардиналів. Привітальна промова Папи і відповідь Іх Еміненцій Кардинала Сліпого на авдієнції залишилася назавжди в наших серцях. Всі наші вірні католики ждуть цього моменту, коли наш Кардинал перейме владу над нашою Католицькою церквою у вільному світі.

В обличчі недавнінущих і грядучих подій треба призадуматись, скаменутись: куди ми йдемо? Наших політичних провідників знищила підступно Москва, деято з них помер природною смертю. Деякі передові громадяни, запаморочені матеріальними успіхами в Америці і Канаді, забули за своє післанництво, відійшли від політичного і громадського життя, мовляв, "моя хата з краю"... Незгода й партійна нетерпимість цих, що ще залишились на політичній і громадській арені, до краю роз'єднує нашу

еміграцію. В той час, коли большевики нищать наші архіви історії (підпал бібліотеки УАН в Києві), коли софільства хочуть зробити

З нас один "саветський народ", коли наші сусіди знову зазіхають на наші землі, в той грізний час ми розсварені, роз'єднані! Тому крайня пора діяти! Ми мусимо ВСІ засісти за ОДИН стіл, щоб СПІЛЬНО вирішити всі справи. Це може бути у формі всесвітнього з'їзду українців чи панамериканського, чи все партійного з'їзду. До цього були прекрасні умови в минулому році, з приводу відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні, але ми цю нагоду прогавили.

В цей великолітній час простімо собі всі інші провини і лицем звернення до України, в духовому єднанні зачінімо йти **одним фронтом, одним шляхом!** І так, як колись на Україні, в Галичині, був духовим провідником, авторитетом незабутній Слуга Божий, Митрополит Андрій на горі Святого Юра, до якого сходились всі наші провід-

ники у тяжких хвилинах на нараду, так само й тепер ми маємо такого духовного провідника в особі чайбільщ достойного і гідного наслідника Митрополита Андрея — Іх Еміненції Кардинала Йосифа Сліпого. Він — найповажніший муж науки і знання, буде університет в найбільшому науковому центрі світа, Римі, звідкіля наші науковці голоситимуть слово правди про Україну. Чи може бути більш шляхетне, величне завдання?

Боже Провидіння зберегло Його для нас. Допоможім Йому в цьому ділі. Він воїстину є нашим духовим провідником, нашим Мойсеєм. Тому: "Горі імієм сердца!" Веди нас, Владико, до світлого майбутнього!

Богдан Остап'юк

"Вільне Слово" 15 травня 1965

Новий "Радянський" ТЕРНОПІЛЬ

Богдан Остап'юк

ПИСАТИ про новий „радянський”

Тернопіль, не бачивши його власними очима — не дуже вдячна тема. Тому автор спробує накреслити сильветку міста на основі деяких даних советської преси, ілюстрованих матеріалів (світлини, альбоми тощо) та на основі листів, які вряди-годи приходять з-поза залишеної заслони. Залишасмо на боці галасливу, пустословну большевицьку пропаганду.

В ході боїв між обома окупантами напрочуд 1944 р. Тернопіль був знищений на 85%, а його центр був зовсім зруйнований. Тому большевики мусіли його відбудувати заново за новим планом. Таким чином постали в центрі міста нові будови, нові вулиці, нові насадження квітників, декоративних кущів, особливо на колишніх вулицях Міцкевича, Руській, Тарновського та інших. До найзамітніших новобудов належать: Драматичний Театр ім. Т. Шевченка, Медичний Інститут, Універмаг тощо. Не легко теж буде, очевидно, встановити, що збудовано на місці колишніх, відомих будинків. Але на основі деяких доступних матеріалів буде можна ці місця зідентифікувати.

В большевицькій газеті „За повернення на Батьківщину”, ч. 85 за жовтень 1957, у статті „Радянський Тер-

нопіль — місто молодості й вільної праці”, ось що написано про Тернопіль:

„В 1953 р. був затверджений генеральний план реконструкції і забудови міста. До 1955 р. за цим планом було розгорнуте широке будівництво житлових, культ-освітніх закладів, адміністративних будинків, промислових підприємств. Проводиться суцільна будова вулиць: Костюшка, Міцкевича, Київської, Жовтневої, Комсомольської та інших. Одночасно триває забудова нових міських районів — Загребелля, Новий Світ та території за старим парком. За другу післявоєнну п'ятирічку виросло в місті 120 різних малих та великих споруд, з'явився новий парк культури і відпочинку, на 120 гектарах закладено зелене кільце навколо міста. В місті виникли дві красиві велетенські площа: перша — Театральна (на кол. вул. Міцкевича) навпроти Драматичного Театру, друга — Свободи (кол. Собеського) навпроти головного корпусу Медичного Інституту. Вся вул. Руська від центру міста до ріки Серет забудовується багатоповерховими житловими будинками, корпусами навчальних закладів і адміністративних будинків. Вулиця розширюється втро-с, з двох боків її буде проїжджа час-

Новозбудований музично-драматичний театр імені Т. Шевченка в Тернополі

тина, а посередині зелені насадження. Це буде згодом найкращий міський бульвар. За генеральним пляном реконструкції міста, в північно-західній частині Тернополя, на колишніх пустирях виник промисловий район, в якому збудовано два заводи залізобетонних конструкцій, маслозавод, споруджуються заводи штучної шкіри, електроосвітлювальної апаратури, м'ясокомбінату. Крім існуючих і тих, що будується, будуть споруджені такі підприємства: кондиторська фабрика, мебльова фабрика, шовково-бархатний комбінат, тютюнова фабрика, плодоконсервний завод та інші підприємства".

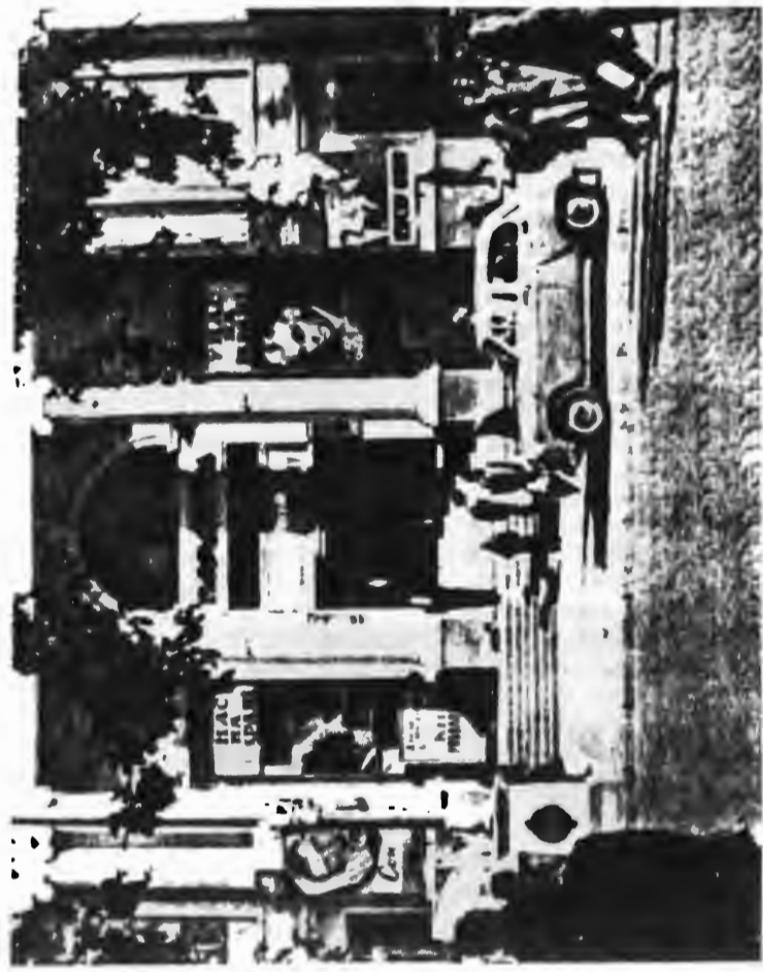
У тижневику „Наше Слово", органі Українського Суспільно-Освітнього Т-ва у Варшаві, ч. 33 за 16 серпня 1959, у статті „Троїанди відродженого Тернополя" читасмо: „Чудовою трояндою піднісся новий Драматичний Театр ім. Т. Шевченка, споруджений в 1957 р. Крім драматичного театру, с в Тернополі Будинок Культури, прекрасний кінотеатр „Перемога", інші кінотеатри та культосвітні заклади. Пишаються тернопільчани новим Медичним Інститутом, торговельно-кооперативною школою, музичним училищем, школами-десятирічками. А яке чарівне тернопільське штучне озеро, що розкинулось на площі 400 га, а скільки принадної краси має новий парк ім. Т. Шевченка! А чи знаєте ви, що на цьому місці раніше було? Купи сміття... Тільки на благоустрій міста буде витрачено 45 мільйонів карбованців. Розкішні липи, білі каштани, високі тополі, і всюди квіти, квіти..."

У київському журналі „Україна" ч. 15 за серпень 1959 р. у статті „Місто народжене вдруге", пише О. Лук'яненко про Тернопіль: „Ось цифри: було зруйновано понад 2500 житлових будинків, усі промислові підприємства: від міста вціліло ледь 15%, з 40 тисяч його мешканців, розкиданіх по всіх усюдах паличим ураганом (у тому числі й комуністами — в Сибір, — прим. наша), більшість не мали покрівлі над головою. Жахлива

аритметика війни! Скільки людської праці розвіялося димом, які довгі знесгоди віщувало гайвороння над згадицями... Сьогодні тут немає й сліду руїн. В цьому місті все дуже молоде. Медичний Інститут — рік народження 1957. Завод „Електроарматура" працює лише третій рік. Міський парк ім. Т. Шевченка. Сріблясті тополі шумлять над головою, злітають у височину гойдалки, білоніжні лебеді милостиво приймають дарунки від дітвори. Важко уявити собі, що якихось п'ять років тому було отут, де тепер квітники і алеї, величезне звалище сміття. У неділю зранку широкими гранітними сходами, що дуже нагадують Воронцовські в Одесі, пливє сюди барвистий людський потік. А зовсім недавно в'юилася тут між болотистих берегів непоказана річка (?) Серет, до якої не підійти було, не підступитися, і незліченне жаб'яче поголів'я влаштовувало щовечора концерти без заявок слухачів".

В останніх роках видано на Україні декілька серій кольорових та чорно-білих листівок, які зображені на нові будови Тернополя. Крім того, в Державному видавництві образотворчого мистецтва і музичної літератури УССР, у серії „Міста України", з'явився в 1962 р. альбом малого формату із світлинами нових будівель та сценами з життя нового Тернополя.

Ось деякі нові будівлі, які здигнено в центрі міста: на місці парафіяльного костелу збудовано великий чотиropоверховий „Універмаг", навпроти нього на сквері стоїть пам'ятник Б. Хмельницькому, цим разом не на коні, але в стоячій позі. На другому кінці скверу, менш-більш між кол. будинком пошти по правій і військовим шпиталем по лівій стороні, збудовано великий Драматичний Театр ім. Т. Шевченка. Перед театром велика театральна площа. Театр має велику залу і зовсім змеханізовану рухому сцену. Є два балькони з сидженнями довкруги залі і по обох боках сцени. Перед входом до залі і на бальконах є великі вестибюлі з дзеркалами. Фронтон театру опертий на 8-ох високих

Найкращий кінотеатр міста — «Перемога».

КОЛІШНЄ СЛЕЗНЕ МІЦАНСЬКЕ ВЛАСТВО ПЕРЕРОБИЛИ
НОВІ КАЗІЇ НА КІНОСАТР

колонах. До театру ведуть широкі скоди, висотою по 10 ступнів. На трикутному фронтоні театру, на самій горі є скульптури трьох постатей з лавровим вінком над головою, а трохи нижче — велика плоскорізьба, що зображує Шевченка в оточенні жінок, чоловіків і дітей. Т. зв. городець на вул. Міцкевича наново реконструйований: по обох його сторонах насаджено декоративні дерева й кущі, а середину влаштовано клумби квітів та фонтани.

В Тернополі є 6 кінотеатрів: два на вул. Сокола, один біля Старого парку, один на Заруді та ще два в інших дільницях міста. Найбільше з усіх це кіно „Перемога”, збудоване на місці давнього „Поділля”. В домі „Міщанського Братства” міститься тепер Дім Культури, де часто відбуваються концерти, вистави та кіносеанси. Сам будинок поширено на „буфети” і гардеробу. Все це опирається на стовпах колонах з орнаментами. Сцена продовженя аж до муру кол. жидівського шпиталю. Вхід до будинку по широких скодах попід колони. Балькон залишився той самий, лише тепер він прикрашений орнаментами.

Колишню вул. Руську зовсім перебудовано й поширило. Окрім двох хідників по обох сторонах і двох широких автострад, проходить середину великий сквер з двома рядами лавок і двома рядами дерев. Сквер відділений від автострад живоплотом на цілій довжині вул. Руської аж до Надставної церкви і кінчиться високим обеліском з большевицькою зіркою. Руська вул. звуться тепер бульваром Леніна. Сквер перетинають дороги, що ведуть з „Долинів” до площа Свободи (кол. Собеського). По обох сторонах вул. Руської збудовані 4-ри і 5-типоверхові бльоки-квартали, на поверхах є житлові приміщення, а внизу на партері — різні крамниці, ресторани, книгарні, фотоательє тощо. На тому місці, де була крамниця Талера на вул. Перля, збудовано Медичний Інститут, а далі на площа Свободи, де був городець, збудовано медичні та клінічні заклади. У зв'язку з по-

Церква Різдва Христового
в Тернополі

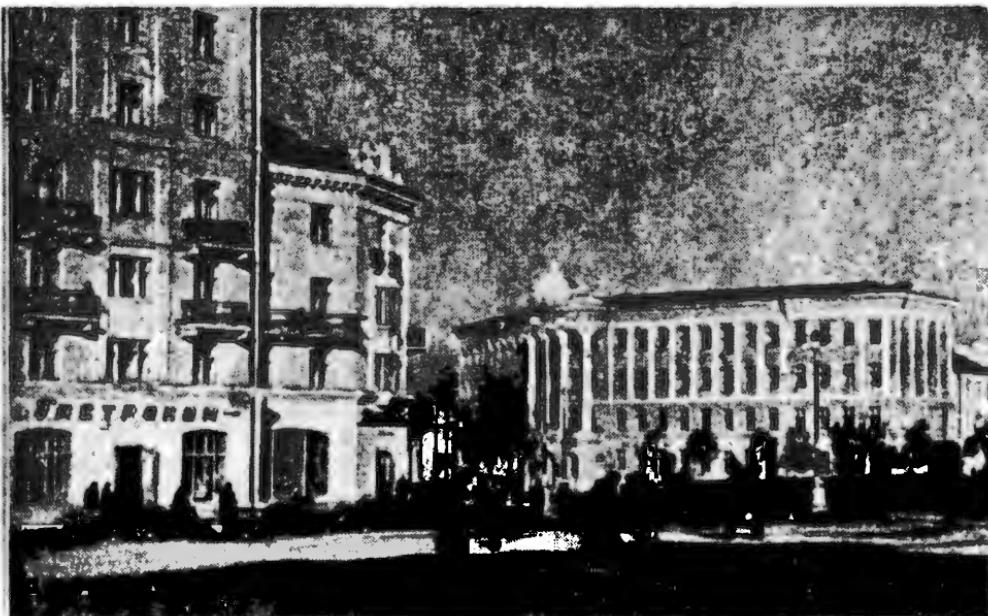
ширенням Руської вулиці Середня церква (Різдва Христового) виступає на тротуар. Дзвіницю усунено. Вхід до церкви перенесено на другу сторону. В церкві відправляються Богослуження. Надставна церква відреставрована і покрита бляхою. Баню і дах церкви помалювано зеленою фарбою. Між високими кам'яницями церква губиться, а її зелений колір приваблює око туриста, який може подумати, що це якийсь мечеть. У Надставній церкви не відправляються Богослуження. Ще найкраще видно Надставну церкву від сторони ставу і Загребелля. Став поширило і поглиблено на поверхні 40 га., береги ставу обведено бетоном. На озері багато моторових човнів, яхт, вітрильників. По другій стороні озера розташована пристань, а від Кутковець насаджено молодий ліс. На тому місці, де колись був паровий млин Гала, засновано

новий парк ім. Т. Шевченка, який простягається понад озеро від Надставної церкви аж до броваря „Прова-лиха”. Старе русло ріки Серету засипано, натомість від греблі попід Петриківську цегельню викопано рівний канал. Вулиці Медову, Подільську вищу і нижчу забудовано великими 3-4-поверховими бльоками аж до кінця Львівської вулиці. На Петриківському лані попід Загребелля закінчущеться будова нового району міста „Дружба” (так тепер називали цю частину міста) для 10-15.000 населення. Тут проведено асфальтові вулиці, збудовано спортивний майдан, нову аптеку, універмаг і цілі бльоки 5-поверхових житлових будинків. Оболоння, починаючи від Надставної церкви, перемінилося на копальню торфу, тому колишні купелеві місця, а також Біла Гора втратили своє первісне значення. Ціле місто купається і вигрівається на сонці на пляжах довкруги великого озера.

По обох сторонах кол. вул. Тарновського, перезваної на Леніна, насаджено липи і живопліт, що тягнуться аж до Збаразького шляху. Від цього ж шляху аж по „Озера” (найдалі роз-

кинені тернопільські поля) простягається „Комсомольський сад”, заснований в 1958 р. на площі 125 га. Зараз за цим садом починається „Відділення Бучацького плодово-декоративного розсадника” (шкілка) на площі 20 га із приблизно 40.000 щеп. Розбудовано теж і деякі передмістя. По обох сторонах кол. вул. Франтової аж ді Смиковецького шляху збудована нова дільниця з багатьма вулицями, що межують з вул. Дівочою і Глибокою. На цьому просторі збудовано коліс 500 домів. Нова дільниця постала після другій стороні Смиковецького шляху аж до т. зв. „Кузьмовичевого Жолоба”. Третя дільниця міста виросла в околиці тютюнової фабрики. Село Біла має бути об'єднане з містом, так як Кутківці, а тепер черга на Петриків і Гай Великі. Це вже плянується великий Тернопіль на 250 — 300 тисяч населення.

Великі зміни і на Микулинецькій дільниці. На місці незабутньої нашої Успенської церкви, яку большевики знищили динамітом у листопаді 1962 р., разом з дзвіницею і каплицею, з'явився великий будинок „Інтуріста”, від якого вниз до вул. Острозького

Театральна площа у Тернополі (фото з 1960 р.)

засновано спадаючий терасами квітник... На кол. церковному городі біля вул. Острозького збудовано дві великі кам'яниці, в них містяться ветеринарна ліaborаторія та мешкання для ветлікарів. На кол. городі оо. Редемптористів збудовано 5-типоверхову школу для російських дітей. (Очевидці кажуть, що тепер у Тернополі лише 2 українські школи). Старе жидівське кладовище між Шпитальною і Строму забудовано житловими блоками, а вул. Струму перезвано на вул. Некрасова. Вул. За монастирем значно поширило коштом знесення кількох домів. Плянується знести декілька домів на вул. Мостовій і на цьому місці збудувати великий млин. Гасва вулиця повністю забудована аж до Пінкаса (колись корчма на полі, недалеко залишничого мосту). Мають бути також знесені доми на вул. Микулинецькій аж до кол. кузні Опановича. Розмірно невеликі зміни сталися на вул. Дороша, яку перезвано на вул. Павлова. Саму вулицю піднесено на півметра. По обох сторонах збудовано кількадесят нових домів, особливо на городах, які межують з вул. Білогірською. На Оболонні (де колись відбувались тренінги копаного м'яча, будують дитячий майдан, який має простягатись до міської різни. Сама різня буде перенесена на поля біля Збаразького шляху. В старій різni має залишитись лише м'ясо-ковбасний комбінат.

У Березовицькому лісі збудовано туберкульозну лікарню. Цукроварню поширило, і ця частина Березовиці офіційно прилучена до Тернополя. Обабіч шляху збудовано багато нових будинків для робітників цукроварні та газопроводу. Проведено газифікацію міста, хоч не всі вулиці мають газ. Земний газ спrowadжують з Дашави

до Березовиці, звідкіля він розділюється на Тернопіль і Київ; туди ведуть окремі газопроводи. Тернопільську газівню збудовано на полях біля жидівського кладовища, звідси розсилають газ на різні дільниці міста.

Розбудовано спортивний майдан біля старого парку. Сидження-лавки розміщено амфітеатрально довкруги плоші на 10.000 місць. Натомість парк залишився без змін. Його мало відвідувать. Всі імпрези відбуваються в новому парку ім. Т. Шевченка над озером. Кол. площа „Сокола” залишилась незабудованою. Вона служить спортивним майданом для учнів школи, яка міститься в будинку кол. реальnoї гімназії. Відновлено і реконструйовано Домініканський костьол коштом одного мільйона карбованців! Поставлено нову, на тому самому місці, залишну станцію та збудовано над залишницею новий міст, який сполучує вул. Татарську з вул. За монастирем. Давні будинки на кол. вул. Міцкевича, де містилась „Просвіта”, „Подільський Союз Кооператив” та інші наші культурно-освітні установи, залишились без змін. В цих будинках і тепер містяться різні торговельні підприємства. В новому „радянському” Тернополі зовсім змінено назви вулиць, деякі аж 2 рази, як, напр. вулицю Бродзінського названо спершу Кагановича, а зараз перезвано на Б. Хмельницького; вул. о. Ст. Качали названо Міцкевича, Лєлевеля — Будьонного, Тарновського — Леніна, Чарнецького — Щорса, Веселу — Остапенка, Баворовського — Коцюбинського, князя К. Острозького — Острорвського (прізвище большевицького письменника), вул. Колонтай — Енгельса, Шашкевича — Маркса та інші. У місті повно зайд з Росії — для них і розбудовується Тернопіль.

Тернопільський став, який нові хазяї
поширили та поглубили і назвали ком
сомольським озером

На тому місці, де зараз є залізнична станція, жив понад 150 років тому мій преддід Степан Чубатий. На той час заможний міщанин — господар мав велику хату з господарськими будинками. Довкруги його хати простягалося оболоння, на якому паслася «удоба та до машні» дріб.

Австрійський уряд, який по час будувати залізничний шлях від Тернополя до Підволочиська, закупив у нього все господарство і на цьому місці збудував залізничну станцію, яка стоїть там і досі. Прадід перенісся на вул. Глиняну де збудував собі нову хату.

Деякі доповнення.

Моя стаття була надрукована в календарі "Свободи" 22 роки тому. За той час настали деякі зміни; зокрема закінчено будови нових культ-освітніх будинків. Треба також хоч коротко згадати про враження відвідувачів України, при цьому і про новий "Радянський" Тернопіль.

В 1989 році мав Тернопіль всього 39 тисяч населення. Зараз налічує Тернопіль понад 150 тисяч мешканців. до цього швидкого зросту населення причинилися московські заходи зі східних областей, а навіть з азійських республік. Таким чином став Тернопіль після Львова найбільшим містом Західної України.

Нове місто зовсім змінило своє обличчя. давніх історичних пам'яток Тернополя залишилися: церква Різдва Христового, збудована 1608 року, у якій був парохом між школами товариш о. Осип Чимало / помер кілька років тому /. Осталася церква Чесного Хреста над ставом, збудована 1540 р. Остася будинок "Міщанського Братства", на сцені якого давали вистави всі наші театри, де на вічах виступали І. Франко, Василь Стефаник і де Франко читав в 1909 р. свого "Моїсея". Остали ще будинки колишньої "Просвіти" і "Бесіди".

Про новозбудованих культ-освітніх будинків належать: Музично-драматичний Театр ім. Т. Г. Шевченка, Медичний Інститут, Політехнічний Інститут, готель "Україна", другий готель Інтуриста "Тернопіль" над озером та інші промислові та технічні будинки. На місці знищеного парохіяльного костелу збудовано "Університет", а у відновленому єзуїтському костелі виконавчо-музичний коледж.

В останніх роках було поміщено багато донесів у нашій пресі відвідувачів України, в тому числі і про Тернопіль. Наведу спостереження з поїздки в Україну д-р Анни Власенко-Бойцун в 1984 р. яка зі своїми внуками відвідала Тернопіль, в якому ідентифікала дім свого діда Чубатого.

Ось, що пише вона про Тернопіль у своїй книжці "Панорама України" ст. 14-15 : "Сьогоднішній Тернопіль - це молоде / більшість мешканців нижче 40 року життя / найбільше бульвицьке місто, хоч 50 відсотків / згідно з моїм онитом / говорять зглядно відповідають українською мовою. Широкі бульвари, квадратові і п'ять поверхові будинки, советського типу і рівно засаджені дерева , квітники та травники і вроджена тернопільцям чистота, прикрашають місто.

Однаке правдивою прикрасою міста є це озеро, яке вичищено і поширено десятикратно / згідно зі словами сторожа готелю "Тернопіль" що стоїть над самим озером, яке названо тепер Комсомольським. Довкола озера бульвар, а на оздрі курсус кораблик німецької продукції, подібний до дунайських пасажирських човнів".

Маямі, 1 липня 1987

Мгр права Володимир Ячмінський

Міг права Володимир Ячмінський До 43-річчя мученицької смерти

Ячмінський народився 22 січня 1909 р. в місті Отинії біля Станиславова у сім'ї залізничного службовця Михайла і Марії Ячмінських, які мали двох синів: Володимира і молодшого Станислава. Володимир закінчив гімназію в Станиславові іспитом зрілості в 1929 році. Після одного року перерви, у якому хворів, виїхав на студії права до Ягайлонського університету в Krakovі, які закінчив дипломом магістра права в 1934 році. Його брат закінчив у Варшаві студії журналістики. Після студій відбув Володимир військову службу у польській армії зі ступнем підпоручника.

В 1935 р. перейшов батько Володимира на пенсію і поселився з родиною в селі Острові біля Тернополя, де закупили гарну хату з городом. Батько плекав городництво, а мати вела домашнє господарство. З часом почав батько занепадати на здоров'ю, хворів і незабаром помер на 66 році життя.

Володимир приїздив часто з Острова до Тернополя, відвідував національні свята, концерти та інші імпрези. Згодом вступив до Т-ва "Молода Громада" в Тернополі, яка обєднувала абсолювентів середніх шкіл та студентів університетів. Автор цих рядків, один з перших членів цього Т-ва, пізнав тоді Володимира, з яким від цього часу дружив. Володимир приходив часто на сходини, доповіді, вечори, забави та фестини цього Т-ва.

Декретом Адвокатської Палати у Львові, одержав Володимир адвокатську практику у адвоката Луки Онуферка, яку виконував до 1939 року. У вересні 1939 р. одружився Володимир з Ярославою Ніщотою, дочкою учителів Андрія і Марії з родини Заячківських.

Ярослава закінчила державну гімназію в Перемишлі, а від 1933 р. студіювала в Krakovі Державні Педагогічні студії, які тривали два роки. Учитель Андрій був управителем народної школи в селі Біла біля Тернополя, де парохом у той час був о. Амброзій Крушельницький, батько відомої оперної співачки Соломії. Після шкільних заняття давав батько приватні лекції дітям о. Крушельницького. Після цього був батько управителем школи в Березовиці Великій. Мати Марія учителювала в Лозовій, а спісля в Колодіївці Скалатського повіту. На вакаціях обоє запізналися, а 1940 року повінчалися. Згодом шкільна влада перенесла подружжя Нищотів на Лемківщину, недалеко Криниці, де воїни обоє працювали на одному місці 28 років.

Учитель Андрій був шкільним товаришем тестя, автора цих рядків, Теодора Бекесевича, вони оба довгі роки дружили. Давно відійшли вони у вічність. Залишилася в живих дружина Андрія Марія, яка проживає зараз в Чикаго з родиною. Їй сповнилося 102 років життя! Вона цікавиться громадським життям, читає часописи, книжки. З захопленням прочитала вона книжку автора цих рядків "Давній Тернопіль", пригадуючи собі історію рідного міста та його громадського життя.

Коли у вересні 1939 р. вибухла Друга світова війна, арештували поляки Володимира але завдяки енергійним заходам дружини, його звільнено. Під час першої окупації большевиків працював Володимир в Тернополі урядовцем в обласному фінансовому відділі. В червні 1941 р. арештували большевики сотні культурно-освітніх діячів Тернопільщини, в тому числі і Володимира, та всіх їх повели на схід. Чудом вдалося Володимирові втіхи з над другого боку Збруча та повернути до дому. За німецької окупації Володимир був знов арештований, але на інтерв'єю відомих громадян був звільнений. Дружина Володимира Ярослава, працювал у тому часі в Тернополі учителькою народної школи.

Коли "дранг нах остан" Гітлера за-
ломився, а його армії швидко втікали на захід, почали вдруге сунути більшевики на Західну Україну. На провесні 1944 р. залишили Ячмінські Тернопіль назавжди і з родиною виїхали до Канници. Але коли більшевики дійшли до Сяну, прийшлося дальше продовжувати скитальську мандрівку. 7 серпня 1944 р. виїхали Ячмінські на Словаччину і задержалися в Рекінчицах Дольних біля міста Крупіни.

У той час діяли вже на Словаччині більшевицько-словацькі банди. Несподівано 7 вересня 1944 р. з'явилася банда /біля 12 осіб/ окружила хату, у якій проживали Ячмінські. Саме в тому часі заколисував Володимир до сну свою дворічну донечку Лярису. Бандити увійшли до хати і вивели Володимира на двір. Інший відділ банди увійшов до сусідної хати і вивів * неї чотирьох наших подорожників приятелів: ад воката Степана Іванця, мгра права Клима Гнатюка, двох старших кооператорів Івана Бордюка, Татомира / ім'я призабуто /. Всіх їх вивели бандити на кінець села, пов'язали линвами і повезли тягаровими автами через Зволень до пісу після цього всіх їх постріляли. Такою жорстокією, мученичою смертью загинули всі безборонні герої. Про їхні останні хвилини життя розказували опісля дружині Володимира Ярославі словацькі очевидці.

Х

Х

Х

43 роки тому загинув Володимир смертью героя-мученика, залишивши дружину, донечку, тещу і всю родину у безмежному смутку та горю. Дружина Ярослава зберегла свої вірність незабутньому мужеві. Вона проживає в Чікаго з родиною і з сумом згадує своє самітне, знищене бандитами подружнє життя. Ми, колишні Тернопільці, члени "Молодої Громади", з яких залишилися лише одиниці, клонимо наші голови у пошані і світлій пам'яті друга Володимира і сотні тисяч наших героїв-мучеників, які віддали своє життя, щоб Україна жила вічно.

Найстарша Тернополянка
учителька
Марія з Ячмінських Нищота

Тернопіль 1910 рік

Чикаго 1987 на 102-му році життя

Мір права Василь Пакуляк

У моїй книжці "Давній Тернопіль" написав я статтю про В. Пакуляка, відзначивши його як одного з найбільших жертвовавців на народні ціли, знаменитого журналіста та громадського діяча.

Пакуляк прибув до Тернополя в 1926 р. де закінчив українську державну гімназію в 1928 році. Побіч своїх шкільних зайняття цікавився він громадським життям Тернополя. Відвідував концерти, театральні вистави, ходив на політичні віча та читав багато книжок, які позичав в бібліотеці "Просвіти". Вже тоді як учень 8-ої класи запреномерував "Новий Час", до якого вперше почав посыпати дописі з життя тернопільської "Просвіти", "Сокола" та кооперації. Це були його перші спроби журналіста.

Про свій побут в Тернополі написав він цікавий спогад під заг. "Мій Тернопіль в 1926-28 р.", який був поміщений у Тернопільсь-

сьому білетеніч. 5 січень-грудень 1976 року.

Довгі роки проживав Пакуляк з родиною в Міннеаполісі, стейт Міннесота. Він брав активну участь в житті своєї громади, дописував про неї до нашої преси, писав цінні спогади про діяльність наших театрів на рідній землі, якими і я користувався. Про його ширу жертвенність на народні чи наукові ціли свідчать такі цифри: на фонд ОПДЛМ зложив 500 дол. Oprіч цього він сам зібрав на ту ціль 1346 дол. на Енциклопедію Українознавства дав 600 дол. на фонд Катедри Українознавства у Гарварді 1500 на видавничий фонд Земляцького Об'єднання 300.

Вже від давна терпів Пакуляк на біль серця / високе тиснення крові /. Його стан здоров'я значно погіршився, і мимо лікарських заходів, відійшов у вічність 2 січня 1976 року. Валишив у смутку дружину і три замужні доньки. Його поховано в Міннеаполісі на Фетсиманському кладовищі.

Заходом головної управи ОПДЛМ відправлено в Торонті панаходу в церкві св. Миколая за спокій душі Покійного Пакуляка. Після панаходи відбулися поминки, на яких голова ОПДЛМ мігр Іван Боднарчук виголосив слово, у якому згадав про великі заслуги Покійного для добра наших дітей та молоді.

x

x

x

Ми, тернопільські земляки, ніколи не забудемо нашого дорогого Приятеля, Василя Пакуляка, який хоч був уродженцем Скали Подільської, Борщівського повіту, щавжди мило згадував своїх приятелів, а Тернопіль любив як своє рідне місто

Богдан Остап'юк

СТРІЛЕЦЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

(Моєму вуйкові с. п. Степанові Федчишинові, хорунжому
і булавному писареві УСС-ів – прицвячу) 1).

Чарівна неповторна краса Бережанської Землі. По обох берегах Золотої Липи, що тихо несе свої води до Дністра, розкинулись села з чепурними білими хатами, серед гаїв, садів, квітучих лугів. Великі ліси (власність графа Потоцького) вкриті малинниками, суніцями та іншими ягідниками – доповнюють красу природи. Бережанщина – батьківщина Богдана Лепкого, поета та співця галицького Поділля... У стрілецьких піснях оспівана Золота Липа, навіки зв'язана з геройчними подвигами Українських Січових Стрільців. Славна гора Лисоня, Потутори, Посухів, Вільховець, Куропатники, Вівся, Розгадів та інші села Бережанщини – це живі свідки стрілецької історії, стрілецької слави та стрілецької музи, бо там постало чимало стрілецьких пісень.

Бережанський гостинець, що веде рівнобіжно з річкою Золотою Липою проходить повз сіл — Гиновичі, Жуків, Дриців, Урмань, а далі до Поморян. В Жукові, а опісля у Поручині провів молоді літа Бєгдан Лепкий. Над мальовничим ставом, що його з однієї сторони оточує ліс, а з другої – гостинець, розкинулось село Урмань. Сама назва села вказує на те, що його історія в'яжеться з нападами татар, які часто облягали Бережанський замок та нищили довколишні села.

Село Урмань мало гарну, велику школу, з просторими клясами. Це була одна з краще випосажених шкіл на той час у Бережанському повіті. Урманський став виглядав чарівно.

21 жовтня 1917 р., відбулося в селі Урмань стрілецьке весілля. Вінчалась моя тітка Христина, вчителька цього села, з учителем Степаном Федчишином, уродженцем Жукова, булавним писарем УСС-ів. В тихий осінній вечір зібралися селяни обох сіл і, уставившись в два ряди від школи до недалекої церкви, зі смолоскипами і лямпами в руках, дожидали своїх учителів-молодят. Незабаром після церемонії благословлення молодих батьками вирушив весільний похід до церкви.

Першим дружбою був брат молодої, теж Січовий Стрілець, Янушарій Бортник, опісля актор і режисер театру „Березіль” в Харкові. Загинув разом зі своїм великим учителем Лесем Курбасом. Молодий, дружби і всі товариши молодого були в стрілецькій уніформі, заквітчані квітами. За ними йшли члени родини та весільні гости. Радісно сяли обличчя селян, які супроводжали до шлюбу своїх улюблених учителів. В притворі старенької урманської церкви дожидали молодих парох Урманя о. Омелян Гавришо, парох Жукова о. Іван Заверуха та парох Поручина о. М. Шараневич. Після закінчення цього святкового шлюбу в церкві, вітали молодих селян і складали їм свої щирі побажання. Шойно після цього перейшов похід до школи, де в одній з

клас, прикрашений зеленою сосниною, осінніми квітами та грознами червоної калини, відбулося весільне прийняття. На весіллі, якщо не помилляюсь, був присутній отаман Гриць Коссак, четар Цяпка-Скоропад. хор. І. Бабуняк з жінкою. хор. Снилик теж з жінкою, та інші прізвищ яких не пригадую. Сиділи також за столами на почесних місцях і вищезгадані отці парохи. З інших гостей з сусідніх сіл були: лісничий Лісікевич з жінкою і дочками дідич з Пліхова та другі. Після офіційних привітів, побажань, як це на весіллі звичайно буває, загомоніли стрілецькі пісні, які тоді будучи малим хлопцем, я вперше почува. Легендарний Цяпка-Скоропад знаменито забавляв весільних гостей своїми стрілецькими пригодами-жартами. Танці та товариські забави протягнулися до світанку.

Вже сірів осінній ранок, вже почали розігружатись весільні гости, коли несподівано з'явився ще один гість, старший брат молодої. Він прийшов з першої лінії фронту з-над Піяви (в Італії), в шоломі і повному босому виряді. Через різні комунікаційні труднощі не вспів, бідача, на час.

Скінчився весільний банкет. На сході почала ясніти заграва сходячого сонця, з-над ставу долітав шум греблі та ритмічний, тихий грюкіт млинових лотоків. Не довго втішались вуйки своїм родинним щастям. Славні та радісні події в листопаді 1918 і в січні 1919 рр. затмирили опісля невдачі, що закінчилися втратою нашої державності. Ранньою весною 1920 р. повертається до дому хорунжий Степан Федчишин ще з деякими товаришами-стрільцями. Несподівано напав на них загін „диких” повстанців на Волині, вже недалеко галицької границі. В інерівній боротьбі загинули всі смертью героїв. І сталося так, як співається в стрілецькій пісні :

„Як ішов, лишив дівчині синю чічку,

Сам пішов, пропав до нині — камінь в річку”...

Сорок сім років минуло з цього часу. А мені все виникається середнього росту постать покійного вуйка в стрілецькому однострою, лагідне усміхнене обличчя, густі чорні брови, заквітчана синьо-жовтою чічкою шапка мазепинка, білі зірки на вилогах ковніра та золоте „портопе” при багнеті.

Тихий, осінній вечір, весільний похід у сяйві смолоскипів, радісні, веселі обличчя селян та стрільців — все це залишилося для мене незабутнім спогадом дитячих, безжурних років. Нехай цих кілька рядків згадки, з нагоди Золотого Ювілею збройного виступу наших славних Українських Січових Стрільців, буде квіткою на його невідому лалеку могилу — на Рідній Землі.

1) Нарис „Стрілецьке Весілля”, взято з незначними скороченнями з „Нового Шляху” з 27 лютого 1965 р., Торонто, Онт. Канада.

СВЯТ-ВЕЧІР В ГАНАКЕРІ

(Спогад із скитальщини)

Густою мережею таборів для т. зв. „Переселених Осіб” була вкрита після Другої світової війни ціла Баварія, зокрема її північно-східня частина. Більші табори були в таких містах, як: Регенсбург, Штрасбург, Пассав, Інгольштад, Ляндсгут та інші. У межиріччю Дунаю та Ізару, недалеко міста Деттендорфу та вузлової станції Плятлінг, де в квітні 1945 року під час бомбардування згинув останній гетьман України Павло Скоропадський, розкинулося серед полі невелике містечко Ганакер. Під час Другої світової війни був тут виниклий табір німецьких літунів. Саме на базі цих бараків організувала УНРА табір для „Переселених Осіб”. Був це чисто український табір, понад 4000 осіб, який у своїй масі складався з наших селян, представників усіх земель України. Головою табору був бл. п. д-р Антін Базар (помер 10-го лютого 1968 року в Торонто), який своїм тактом та здібністю відріжував його у зразковому порядку.

До Управи табору входили: інж. Задунський, інж. Савчук, Іван Витвицький, Маковійчук головний книговод, інж. Коханівський – культурно-освітній референт, автор цих рядків

референт суспільної опіки, Михайло Марчук магазинер, Луцулляк господар табору, та інші, прізвища яких голі пригадати. В таборі зорганізовано церкву, нарахом якої був бл. п. Константин Гулляй, а подом його сотрудником

о. Андрій Назаревич. Народну школу вели вчителі Пилипівська і Т. Бекесевич, жіночу робітню-швальню вела Пріся Витвицька. Були ще кравецькі, шевські, столярські та інші робітні. Відтак основано садочок, що його візирцево вела Марія Сенсико, аматорський театральний гурток та мішаний хор під управою Олекси Маланія. Гарно розвивалося культурне життя в таборі. Відзначувалося всі національні свята, влаштовувано концерти, театральні виставки, фестини літнього садка та вільноручні гімнастичні вправи молоді. В таборі гостював театр „О.Х.Р.Б.Н.” кіноклубу, Капеля Бандуристів та інші мистці. З особливою увагою святковано Різдво та Великдень. Авторами цих рядків пригадується Свят-Вечір в цьому таборі з перед 30 років тому.

Уже далеко до свят почалися дбайливі приготування. У таборі заметувалося все, неначе у вулику. Мешканці табору, зокрема чоловіки, кинулися, хто іншки, хто на колесах у ближчі, або поїздом у дальші села до „баверів” вимінювати напіrosи, шоколаду, одіж чи інші „лінівські” придбані на масло, яйця та різні м'ясні вироби. Дехто з аматорів-різників купив у селі „на паску” корову або кабана та привів вночі до табору. До ранку і сліду з них не стало... Все розкупили таборянини... На коридорах у бараках пахнули огірки та квашена капуста в піжках, які стояли

біля дверей кімнати кожної сім'ї. Тиждень перед святами ходив парох о. Константин Гуляй з паламарем Яковом Квасницею від кімнати до кімнати з просфорою та святочними бажаннями.

Працьовиті жінки теж запопадливо готувалися до свят. Вони опихали пшеницю на кутю, пекли колачі та приготували традиційні святочні страви. Чоловіки натомість пішли до поблизу-ких лісів за ялинками, терпеливі рибалки ви-биралися ловити рибу в Ізарі, а завзяті мисливці пробували зловити на сильце зайця або серну...

Нарешті прийшов довгоожданий день Свят-чора. В таборі закієчно всі зайняття: долів-на в бараках, магазинах, тaborovих установах була чисто вимита, сніг довкола бараків відкі-нений. Про це все подбав гуцул-газда, тaborовий господар Лупуляк. Після обіду "блъокові" роздали святочний придл та проголосили святочні розпорядження Тaborової Управи на день свят.

Глубокий, пухкий сніг неначе білою пе-леною покрив довколішні поля. Дерева, що рос-ли де-не-де поміж бараками стояли непорушно притрушені срібним інеєм снігу. Мороз чаордій-маляр творив чудову мозаїку на тaborових вік-нах. Червоною загравою заходило сонце над Іза-ром. За хвилину сковалося воно за обрії зали-шаючи на снігу рожево-фіолетні тіні. Почало

смеркати. Затих гамір у таборі. Навіть галас-ливі дітвора замовкла. Запанувала святочна тиша. Кожен сидів у своїй кімнаті і в молитов-ному скученні вижидав гляви веярної зірки. У невеликих баракових кімнатах запалали світла ялинок. Голови родини ділилися просфорою складаючи собі взаємно бажання. У тій урочис-тій, святковій хвилині линули всі гадками до своїх рідних, які залишилися на рідній землі. Ще недавно, кілька років тому, засідали вони разом з ними до Свят-Вечері. В очах заблесті-ли слізози, а серце защеміло від болю. Кожен знов, що скитальський шлях ще незакінчений. Багатьом не було відомо, куди їх доля понесе

Автор статті з дружиною в таборо-
вому вікні

О. Константин Гулай святить паски
дякує Яків Квасиця

Дружина з дітьми Надею і Ігором

Учителька садочки Марія Сенейко
під час вправ з дітьми

хлопчики-“ковальки”

Хлопчики-“грибки”

Голова табору д-р Антін Базар
промовляє на зіб анні

Жіночі вправи - "Сокілок"

Діти виконують фігури

Мішаний таборовий хор під упра-
вою Олекси Маланія

Жіноча кравецька робітня
під управою Писі Витвицької

М о і д о з в і л л я

на Бережанщині над Золотою Липою
Присвячу пам'яті моєго дядька Петра Борт-
ника, колишнього управителю народної
школи в Поручині.

Обабіч Золотої Липи, осніваної в стрілецьких піснях, яка повільно несе свої води лугами, ярами на південь до Дністра, — розкинулись села з чепурними, білими хатами увінчані зеленню садів і лісів. Гора Лисоня, зрошена кров'ю, засіяна могилами, зкрила навіки безсмертнок славою Українських Січових Стрільців. Потутори, Конюхи, Пліхів, Куропатники, Вільховець, Посухів та інші села — це живі свідки стрілецької історії. Бережанщина — батьківщина Богдана Лепкого, славного співця галицького Поділля, / сторіччя, народження, якого відзначатиме іша громадськість 4 листопада ц.р./ У своїх віршах, Крема різдвяніх та великоміністрових змалював поет красу цього чарівного закутка чашої батьківщини.

Бережанський гостинець проїгає рівнобіжно із Золотою Липою, проходить біля сіл Гинович, Жукова, Прищева, Урманя, а далі веде до Поморян. Перед їздом до Жукова стояла на узбіччі пам'ятник Т. Шевченкові, який поляки знищили, захопивши Галичину. Над мальовничим лісом, що його з одного

боку оточує ліс, а з другого гостинець, простягастися село Урмань. Сама назва цього села вказує на те, що його історія в'язеться з нападами Татарів, які у своїх походах часто облягали бережанський замок та нищили довколишні села. Боппи, мабуть, стояли там тафтом, звідкіля й походить ця назва.

Перший раз приїхав я до Урманя малим хлопцем з мамою ще перед першою світовою війною. Тут гостював я у св. п. Теодорія Бортника, управителя школи. Нова 4-класова урманська школа була на той час однією з кращих в бережанському поєднанні. При школі був великий город і сад, в якому була вуйкова пасіка. В супутні зі школою, за садом, стояла стара, дерев'яна церква. Парохом Урманя був тоді св. п. о. Омелян Гавришо. З його сином, моїм ровесником, Тосьом, гралися ми в приходському саді та піганяли за освятою, ласкавою сарною. До сну заколисував мене шум урманської гусблі та ритмічний стукіт лотоків млинана. Бранці будили мене ляки, які прилітали та відставом, що його з одного

лігали з гнізда солом'яної стріхи сусідської хати, годуючи своїх малят. В 1917-й 1918 рр. відвідав я двічі Урмань.

Але найкращі, незабутні хвилини юних років пережив я в Бережанщині щойно в 1920-30 рр., коли влітку кожного року після закінчення навчання в тернопільській гімназії гостював на вакаціях у своїх вуйків в селах Дрищеві й Поручині. Найбільшою моею присміштю було ловити рибу в Золотій Липі. Звичайно мандрував я берегами Золотої Липи в напрямку урманської греблі, або протилежно до Жукова. Не знав я ще тоді, що тими стежками вздовж Золотої Липи ходив колись ловити рибу Іван Франко (відомо, що Франко був завзятым рибалкою). У своїх мандрях по Галичині відвідав Франко з Андрієм Чайковським, о. Сильвестром Лепкого, батька Богдана, в Жукові 1882 р.

Ловити рибу вибирався я сам або з небіжчиком вуйком Петром удосвіта, коли село ще спало, коли щойно починало світати. І хоч Золота Липа невелика річка, то все ж таки водилося в ній багацько різної риби. Були там щуки, коропи, лини, окуні, плотиці, лящі та інші, а крім цього й раки. Мої рибацькі, саморобні прибори були дуже примітивні. Складалися вони з вудки плетеної з волосяння з кінського хвоста.

Поплавець витісував я з вербової кори, а тягарці робив з оливва, яке витоплював з головок крісових набоїв, яких усюди валялося чимало. За вудило служив рівний прут ліщини. Лише гачки із зазубцем були єдиним фабричним продуктом . . . Як принаду для риби вживав (дощаників (дощових хробаків), хліб або тісто з муки та конопляних макухів. Торба на рибу, або звичайний шнурок доповняли мій рибацький виряд.

Ловлячи рибу, висиджуваючи на березі ріки у верболовозах або під вербами від досвіта до пізнього вечора, дуже часто без їжі . . . (в рибацькому запалі забував я десколи брати полуденок). Якщо риба клювала, або як це говориться по-рибацькому, "брала", то я не звертав уваги на спеку, чи дощ (нераз дощ цюрком стікає з капелюха на плечі й коліна, і я промокав до нитки) але зосереджував всю свою увагу тільки на один пункт, а саме, на поплавець, який "то виринає, то потапав" . . . Окрім риби, ловив я теж раки, яких у плиткій воді, біля дрищівського млина, де поїли худобу, було багацько. Їх витягав я уважно руками і викидав на берег. Це здебільша були малі раки, за великим треба було пхати руки в прибережні нори . . . Пізно увечорі, коли сонце вже

давно пішло на спочинок, вуйко св. п. Петро Бортколи роси вкрили луги, а ник. Про Поручин і порумяки серпанком оповили чинську церкву писав Бог-Золоту Липу, повертається я дах Лепкий у своєму вели-додому.

Деколи вибиралася я з родиною на малини чи сунниці до Конюхівського лісу, в якому ще залишились свіжі сліди кривавих боїв. Збереглися стрілецькі земляники-окопи, ями, вириті гранатами, і неначе живі свідки на сторожі, стрілецькі могили з березовими хрестами, заквітчані квітами й вінками. Про це ніколи не забували наші дівчатці з довколишніх сіл. В Конюхівському лісі на зрубах, чагарниках росли дики малини, ожини, полуниці й сунниці. Найкращі сунниці росли довкруги гранатних ям, наповнених водою, в якій відбивалися червоним багряним вінком. З диких малин, які мали свій питомий смак і запах виготовлювали соки, а з сунниць варення.

З Дрищева мандрував я пішки 4 км. "через гору" до сусіднього Поручина, щоб тут закінчити свої вакації. Поручин лежить в яру. Серединою села пливе потік, а по обох його боках розкинулись хати. Високо на горі стояла понад 300-річна дерев'яна церква, оточена старими липами. Довголітнім парохом Поручина був св. п. о. Михайло Шараневич. Між церквою а приходством на горбі примістилася невелика школа, якої керівником був мій

"Ще їх назі бачу
церковцю стару
з дубових брусків,
наче на картині

Доріжка в'ється під гору,
Село лежить в долині.

...І наче сон являється мені
Сільських дівчат
веселі хороводи
Лунають співи голосні
Немов весняні води..."

В Поручині проводив я своє дозвілля з вуйком Петром на полюваннях. Спершу полювали ми на дики качки, які прилітали під вечір з урманського ставу на поручинські поля. Качки любили "вечеряти" на гречаних покосах. Бувало скловавшись за полукипки, ждали ми нетерпільно на вечірніх гостей. І, як лише злетіли вони на покоси, підіймали ми несамовитий крик та свист. Сполохані качки підлітали негайно в гору. В той момент гукнули постріли і кілька з них спадало додолу. Часом прилітали, чи прибігали куропатви під саму школу і вони теж ставали нашою здобиччю. Згодом полювали ми на олені й сарни. Треба було годинами сидіти "тихесенько без гомону" в укритті проти вітру, бі малі вони знаменитий слух, а ще кращий нюх . . .

Але найбільші емоції переживали ми полюючи на дики, чи пак дикі кабани, які в літній час стадами з'являлися на селянських полях. Особливо робили вони великі шкоди в картоплях, буряках та інших городніх культурах. Селяни палили вогні, стукали палицями об дерево, щоб в цей спосіб відигнати непрощеных гостей. Полювання на сарни й диків вимагало далекого вишколу, практики, яку я під проводом вуйка пройшов. Коли ж надійшов сезон грибів, тоді бродили ми лісам... колишнього Графа Потоцького, шукаючи грибів, козарів і підпеньок.

В Поручині відбувалися влітку прийняття й забави з нагоди ім'янин чи уродин о. пароха, чи "пана директора". Такі прийняття з танцями й забавами відбувались у шігльній класі або на приходстві. Тоді з'їжджалися гості з Бережан і сусідніх сіл. Отець парох мав гарні доні і тому в нього все було багато гостей. Всі ці забави-прийняття створювали щиру товариську атмосферу, скріплювали дружіні зв'язки серед нашої інтелігенції.

Під час свого 5-ти 6-ти тижневого перебування в селах Бережанщини кожного року, мав я змогу пізнати життя та звичаї наших селян. Чудова народна носія дівчат, особливі спіновані сорочки, гаптані, крофтані, гердані, тра-

дицьйона ноша старих газдів і газдинь, незіпсована та незасмічена міською модою, живо збереглась в моїй пам'яті. Серед хлопців-парубків мав я своїх приятелів, членів "Лугу", кооператорів і культ-освітніх робітників.

Але усьому приходить кінець. Мої вакації-довідля кінчалися. Звичайно тиждень перед празником Успіння Матері Божої, відомим колись славним відпуттом на все Поділля в Тернополі, навантажений медом, пляшками малинового соку та вінками сушеніх грибів, повертається я до Тернополя. Треба було помогти ще небіжці бабуні звести з поля реєстру збіжжя та за кілька днів повернутися до школи.

* * *

Понад пів століття минуло з того часу, коли я виїжджав на вакації в Бережанщину. Давно відійшли у вічність оо. Гаврило, Заверуха, Шараневич 45 років тому помер на чужині пост Богдан Лепкий, якому доля не дозволила спочити побіч могили свого батька в Жукові. Немає в живих, колишніх моїх юних приятелів, які згинули в боротьбі з окупантами або на Сибірі.

В 1971 році помер у Бережанах теж останній мій вуйко св. п. Петро. Тільки часом у сні оживають картини чудових, квітучих лугів над Золотою Линою.

причувається шум урманської греблі. Ввикаються ніжні, струнконогі сарни й олені, які саме в той час, коли сонце на прощання слало свої останні промені на плесо урманського ставу, збігали стежечкою з лісу напитись джерельної води з “Бабині криниці” (джерела). Залишилися незабутні спогади з юних літ, які я проводив колись на доземлі в чудовій Бережанщині.

Старовинна церква в Поручяні збудована приблизно 1385 року. Останнім парохом був о. Михайло Шараневич.

Будинок плебанії в Поручяні

РІЗДВО В МАЯМІ

(Різдвяні контрасти)

Малим хлопцем прочитав я „Пригоди Робінзона Крузо“. Ці фантастичні пригоди так захопили мене, що протягом одного дня прочитав я цілу книжку. Мені тоді мріялось дуже побувати на цих Карабських островах... Минали роки, змінялись події. Пам'ятного 1944 року на провесні прийшлося покидати рідну землю, а влітку того ж року залишив останній клаптик — чудову Лемківщину над сріблолентим Сяном. Після скітальської мандрівки опинилося багато з нас у новій батьківщині Вашингтона. Химерна доля закинула мене на південний шпиль Америки, в чаювану Флориду. І так більше як після 50-ти років, мої дитячі мрії здійснилися...

І ось зближається Різдво, яке ми святкуватимемо у цій субтропічній країні, де немає зими, снігу, морозу, ані сніжних хуртовин, але панує справжня, вічна весна. Сьогодні — грудень — чудова погода, температура сягає до 85 ступнів Фаренгайта. Ясне, голубе безхмарне небо, все зеленіє, цвіте. Зеленіють пальми на побережжях океану, в парках та поміж домами. У променях сонця багряніють чудові квіти поїнсетії, яку американці називають „крістмес трі“, міняються колібрями кущі кротонів та різних декоративних дерев. На Флориді з'являються

різні птиці, які прилетіли сюди здалеко півночі. Починає знову співати фльоридський соловейко „мокенгдірд“. Манюсенькі пташки з родини колібрів „ганингбірд“ літають з незвичайною швидкістю з квітів на квітку, та своїм тонесенським дзюбком спивають з них нектар-амброзію. При цьому вони швидко тріпочуть крильцями, що здається, зависають у повітрі.

У Маямі, як зрештою і в інших містах Америки, зауважується типовий американський „Крістмес спіріт“, який до речі не має нічого спільногого з нашою різдвяною традицією. Головна вулиця на „давній тавні“ Вест Фллялер уже від Дня Подяки прикрашена гірляндами, „санта клавсами“ та іншими цяцьками, освічена вечорами, робить гарне враження. Дзвонять дзвінки членів Армії Спасіння, які збиратимуть датки для бідних. З ними конкурують чиуди прихильники індійської йоги, які босоніж проходяться тісю вулицею з закиненою плахтою через плече пестрої матерії, неначе тоги, з голеною головою з різними знаками на обличчі, вони теж збиратимуть... Великі крамниці т.зв. „департмент сторс“, перевонені всякими товарами, попри які проходять товпи різномальорових покупців, серед яких переважають кубинці, найновіші ..ліпіс-

ти" з-поза бамбусової заслони... Ух тут у Маямі є понад чвертьмільйона. Вони тут мають свої власні підприємства, фабрики, майстерні тощо. Три четверті газолінових станцій у їхніх руках. Усюди через гучномовці линуть мелодії коляд (це, мабуть, єдине що нагадує Різдво), звуки яких переплітаються з реклами купців, які захваляють свої товари. Для них це найбільший бізнес у цьому часі. Вони цілий рік чекають на цей різдвяний сезон, щоб пропхати своє барахло...

Від ряду років прикрашують місцеві громадяні свої доми, вілли, світляни ми декораціями. Особливо гарно виглядають освічені пальми, дахи домів, великі фігури „санта клавсів“ з санями та оленями, вертепи та інше. Останніми роками влаштовуються конкурси за найкращі декорації. Деякі громадяні видають на такі святкові декорації тисячі доларів...

* * *

Наша маямська громада влаштовує кожного року Свят-Вечори в своїх церквах, католицька за новим, а православна за старим календарем (Коли ж нарешті будемо святкувати разом?). Є тут ялинка, кутя, сіно, дідух та традиційні 12 страв, що їх приготовляють працьовіті жінки церковних братств. Дуже часто на такі Свят-Вечори приходять наші гості-земляки з Канади та північних стейтів ЗСА. Вони, неначе ті перелетні птахи, вже вспіli втекти здалекої, холодної

півночі, щоб тут у теплій соняшній Фльориді загріти свої кості... на золотому піску та скватися у цілющих водах океану. У святковому скученні лише наша предвічна коляда, а учасники Свят-Вечора діляться спогадами про давньоминулє. В той спосіб і в цьому космополітичному місті зберігає наша громада наші різдвяні звичаї та традиції.

Але ані цей „Крістмес-спіріт“ ані наші спільні Свят-Вечори маямської громади не заступлять нашого Різдва, яке ми колись, понад 40 років тому, святкували на рідній землі. Наш добровільний скитальць, славний поет Галицького Поділля Богдан Лепкий, який більшу частину свого життя прожив на чужині, так прекрасно змалював чар Різдва у нашому народі, в своїх неповторних різдвяних віршах. Ось один з них:

*Дідух під ногами
І сніп на покуттю.
Мати білизни руками
кладе на стіл кутю.
Мак, мед і пшениця —
Старосвітська страва.
Щось забуте, давне снить
Спомином ласкавим.*

*Щось давно забуте
Та для серця вічне,
Через гори-доли чути
Наше „Бог Предвічний“.
Через гори-доли,
Мов з другого світу,
Йдуть до тебе з колядкою
Молодії літа.*

*Відчиняйте двері!
Накривайте столи!
Bo вже такі, як були ми.
Не будем ніколи...*

Післяслово.

Мій підо Теодор Остап'юк, взірцевий господар, будівничий в Тернополі та інших містах, помер на 47 році свого життя, а мій батько Осип Остап'юк, заможний міщанин, воїн УГА, старшина української військової поліції в роках 1918-1919, помер на тиф 1920 року в Кам'янці Подільському на 43 році життя, разом з тими 40 тисячами наших воїнів, які життя своє віддали за волю Батьківщини. Я дякую Богові за те, що обдарував мене довголіттям, не зважаючи на жахливі воєнні переживання, коли смерть дуже часто зазирала у мої вічі, я осягнув у цьому році 80-тий рік життя.

На провесні 1984 р., коли вся земля була ще вкрита снігом, рятуючи життя перед сталінськими ордами, які вдруге сунули на Західну Україну, залишив я з родиною Тернопіль назавжди. Після скитальської мандрівки, прибув я з родиною до ЗСА в 1950 р. і поселився у соняшній Флориді, у її найбільшому козмополітичному місті Маямі, у якому живу вже 37 років. Я зразу включився у культ-освітню та релігійну працю маямської громади. Після перших років важкої, фізичної праці та вивчення англійської мови, одержав я працю по своєму фаху фармацевта у найбільшій шпитальній аптекі. Після 25 років праці перейшов я в 1977 р. на заслужений відпочинок.

Від 1952 р. почав я писати, дописи до нашої преси / "Свободи", "Нового Шляху", "Вільного Слова", та до нашого католицького тижневика "Шлях" / Я написав історичний нарис про поселення українців на Флориді, а з нагоди 30-річчя існування Свят-Успенської церкви в Маямі написав також історичний нарис про маямську парохію, який увійшов до ювілейної книги.

З туго за втраченою батьківчиною почав я писати спогади з циклю "Давній Тернопіль", які згодом стали імпульсом до видання книжки під цим заголовком. Книжку видало своїм коштом "Земляцьке "Об'єднання Тернопільщина". 300 примірників тієї книжки вже давно розійшлися. Про неї напи-

сали прихильні рецензії д-р Михайло Качалуба до "Нового Шляху", "Українського Слова" в Парижі. "Свободи", о.д-р мітрат Ізидор Нагаєвський до "Америки" і д-р Анна Власенко-Бойцун до "Свободи". Я одержав багато листів з гратуляціями за цінні спогади, в тому числі від найстаршої Терно полянки, вчительки, 102 літної Marii Нищоти.

Ніколи не забуду моого великого приятеля і друга, покійного Романа Завадовича, який у своїй передмові до моєї книжки так написав про мене: "Автор один з тих, що віддали своєму місту своє синівське серце і свою любов". 2 квітня 1978 р. прийнято мене до Союзу Українських Журналістів Америки. Від 1952 р. написав я біля 200 статей, дописів та спогадів до нашої преси.

Не зважаючи на втрату зору в одному оці, а другим лише при помочі побільшаючого шкла дещо бачу, приготовив я в цьому році другу книжку до друку під заг. "Відгомін минулого", до якої увійшли історичні нариси, статті про визначні постувті письменників, мистців та науковців, статті про відзначення національних та наукових ювілеїв та спогади з юних років. З великим зусиллям закінчив я підготову матеріалів, статей і знімок, тому прохаю шановних читачів вибачення, якщо знайдуть у моїй книжці деякі технічні похибки чи інші недорумки.

Я вдячний нашему Науковому Т-ву ім. Тараса Шевченка, яке відзначило мене грамотою члена-кореспондента за мою громадську, журналістичну та регіональну працю.

Сердечно дякую д-р Анні Власенко-Бойцун за її цінну та прихильну передмову до моєї книжки.

Дякую моїм рідним, приятелям та знайомим за добровільні датки на допомогу видання моєї книжки.

Вкінці дякую моєму синові Борисові за виконання зіраксовых колій моїх статей та знімок до моєї книжки.

Я певен, що читачі радо привітають появу моєї книжки, у якій кожен може знайти цікаві згадки про події з недавно-минулого.

Маямі, 1 листопада 1987

З м і с т

-
1. Передмова Д-р Анна Власенко-Бойцун ст.3-4
 2. Присвята донці Надії Марії Остап'юк ст.5-6
-
- I. Історичні нариси. ст. 7-8
-
3. Поселення українців на Флориді зокрема у метрополітальній окрузі міста Маямі ст 9-
 4. Флорида-країна дозвілля, відпочинку та майбутності. ст. 45-56
-
- II. Визначні постаті: письменники мист
-
- ці, науковці. ст. 57-58
-
5. Мо знайомство зі славним поетом Галицького Поділля Богданом Лепким ст. 57-73
 6. Різдво у віршах Б. Лепкого ст. 74-75
 7. Слена з Лепких Ремезова / посмертна згадка ст. 76
 8. Евгенія Софія Лепківна / посмертна згадка/ ст. 77-78
 9. Сидір Воробкевич / До 150-річчя народження ст. 79-82
 10. Олександер Кошиць / До 110-річчя народження ст. 83-88
 11. Йосип Стадник / До 30-річчя смерти/ ст 89-
 12. Лесь Курбас / До 100-річчя народження / ст. 98-104
 13. Дмитро Котко / До 90-річчя народження / ст. 105-108
 14. Відійшов у вічність мистець-чародій українського національного танку Василь Авраменко ст. 109-114
 15. На передодні з'їзду земляків Тернопільщини Визначні уродженці Тернопільщини ст.115-12
 16. Сл. п. д-р Володимир Кубійович. Редакційна стаття "Свободи" ст.123-129
 17. Зустріч громадян в Маямі з проф. Володимира Кубійовичем ст. 126-129
 18. 60-річчя праці Романа Завадовича ст. 128-13

19. на вічну пам'ять Романові Завадовичу ст.136
-138
20. Маямі та Голливуд на Флориді вшанували
світлу пам'ять д-ра Степана Росохи ст. 139
-144
21. д-р Михайло Качалуба- лікар, журналіст,
письменник ст.145 -148
22. Вклад українських вчених та науковців у до-
рібок Ягайлонського університету ст.149-159
- III. Статті про відзначення ювілеїв та з-
недавніми улих подій ст. 160-161

23. 40-річчя ісходу з рідної землі ст.162-165
24. Збережім спадщину та світлу пам'ять УСС-ів
ст. 166-170
25. Привіт та шана Батькові УНСоюзові у його
90-річчя ст. 171-174
26. Відзначення 170-річчя з дня народження Т.
Шевченка. в Маямі ст. 175-177
27. Маямі відзначило 90-річчя УНСоюзу ст. 178-179
28. Маямі відзначило 90-річчя Патріярха Йосифа
ст. 180
29. Маямі відзначило 50-річчя голодоморства
в Україні ст. 181-182
30. СУА в Маямі відзначило 100-річчя жіночого
руху .ст. 183-184
31. Камо грядеши українська еміграціє?ст.185-87
32. Новий "Радянський" Тернопіль ст. 188-198
33. МГР. права Володимир Ячмінський / До 42-річ-
чя мученицької смерти / ст. 199- 203
34. МГР. права Василь Пакуляк ст.204-205

IV. Спогади ст.206-207

35. Стрілецьке весілля ст. 208-209
36. Свят-Вечір в Ганакері / спогад із скиталь-
щини / ст.210-215
37. Мої дозвілля на Бережанщині над Золотою
Лисою..ст.216-220
38. Різдво в Маямі / Різдвяні контрасти /
ст. 221-222
39. Після слово ст.223-224
40. Зміст ст. 225-226

Книги- це морська глибина:
Хто в них пірне аж до дна,
Той хоч і труду мав досить,
Дивні перли виносить.

І. Франко: "Мій ізмарагд"

Не високо мудрый,
Але твердо держись!
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!

Не бажай ти умом
Понад світом кружить:
А скоріш завізьмись,
В світі правдою жити.

І. Франко: "Мій ізмарагд"

Хто в першій частині життя
Знання не здобув,
Л в другій частині життя
Шайна не здобув,

А в третій частині життя
Хто чесним не був,
Той скаже в четвертій: " Бодай
Я на світі не був."

І. Франко: "Мій ізмарагд"

Хто має мудрість, а з неї
Близькім не хоче вділити,
Той має скарб многоцінний
В міх шкуратяний зашитий.

І. Франко: строфи.

Дурний , хто помилок лякаючись
Не сміє братися до діла, -
Так як би я не їв лякаючись,
Щоб кришка в голосницю не влетіла.

І. Франко: строфи.

Не пливи супроти вітру
Запах квітів і кадила, -
Але ѿде по квсіх усюдах
Добра слава, добрі діла.

I. Франко: строфи

Не звикай утертими стежками
Лти за другим сліпо, як у дим,
Бо як стануть пастухи вовками,
Треба віацям пастися ѹ самим.

I. Франко: строфи

Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну дружину:
А себе довічно бережи без впину,
Та віддай майно і жінку ѹ себе за
Вкраїну.

I. Франко: строфи

Як ві лютого татарина,
Цо шаблюкою маха,
Всі тікають безоружнії,
Так тікай ти від гріха.

Printed By

Sir Speedy Printing
11380 West Sample Road
Coral Springs, Florida 33065
(305) 753-8773

Sir Speedy Printing
4917 South Dixie Highway
West Palm Beach, Florida 33405
(305) 582-7101